
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

॥अथ तृतीयद्रष्काप्रारंभः॥छ॥

॥१॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ हरिः ॐ ॥ इषे । त्वा । ऊर्जे । त्वा । वायवः । स्थ । देवः । वः । सविता । प्र । अर्पयतु । श्रेष्ठ
तमायेति श्रेष्ठऽतमाय । कर्मणे ॥ १ ॥ आ । प्यायध्वम् । अघ्न्याः । इन्द्राय । भागम् । प्रजावतीरिति प्रजाऽवतीः ।
अनमीवाः । अयक्ष्माः । मा । वः । स्तेनः । ईशत । मा । अघशꣳस इत्यघऽशꣳसः ॥ २ ॥ ध्रुवाः । अस्मिन् । गोप
ताविति गोऽपतौ । स्यात । बह्वीः । यजमानस्य । पशून् । पाहि । वसोः । पवित्रम् । असि ॥ ३ ॥ द्यौः । असि । पृथिवी ।
असि । मातरिश्वनः । घर्मः । असि । विश्वधा इति विश्वऽधाः । परमेण । धाम्ना ॥ ४ ॥ दृꣳहस्व । मा । ह्वाः । मा ।
ते । यज्ञपतिरिति यज्ञऽपतिः । ह्वार्षीत् । वसोः । पवित्रम् । असि । शतधारमिति शतऽधारम् । वसोः । प
वित्रम् । असि । सहस्रधारमिति सहस्रऽधारम् ॥ ५ ॥ देवः । त्वा । सविता । पुनातु । वसोः । पवित्रेण । श
तधारेणेति शतऽधारेण । सुप्वेति सुऽप्वा । काम् । अधुक्षः ॥ ६ ॥ सा । विश्वायुरिति विश्वऽआयुः । विश्व

॥१॥

कर्मेति विश्वऽकर्मा । विश्वधाया इति विश्वऽधायाः । इन्द्रस्य । त्वा । भागम् । सोमेन । आ । तनच्मि । वि
ष्णो इति विष्णो । हव्यम् । रक्ष ॥ ७ ॥ अग्ने । व्रतपत इति व्रतऽपते । व्रतम् । चरिष्यामि । तत् । श
केयम् । तत् । मे । राध्यताम् । इदम् । अहम् । अनृतात् । सत्यम् । उप । एमि ॥ ८ ॥ कः । त्वा । युनक्ति । सः ।
कस्मै । तस्मै । कर्मणे । वाम् । वेषाय । वाम् ॥ ९ ॥ प्रत्युष्टमिति प्रतिऽउष्टम् । रक्षः । प्रत्युष्टा इति प्रति
उष्टाः । अरातयः । निष्टप्तम् । निस्तप्तमिति निःऽतप्तम् । रक्षः । निष्टप्ताः । निस्तप्ता इति निःऽत
प्ताः । अरातयः । उरु । अन्तरिक्षम् । अनु । एमि ॥ १० ॥ धूः । असि । धूर्व । धूर्वन्तम् । धूर्व । तम् । यः ।
अस्मान् । धूर्वति । धूर्व । तम् । यम् । वयम् । धूर्वामः ॥ ११ ॥ देवानाम् । असि । सस्नितममिति सस्नि
तमम् । वह्नितममिति वह्निऽतमम् । पप्रितममिति पप्रिऽतमम् । जुष्टतममिति जुष्टऽतमम् ।

॥२॥

देवहूतमामितिदेव।हूतमम्।अह्रुतम्।असि।हविर्धानमितिहविः।धानम्।दृंहस्व।मा।
ह्वाः।मा।ते।यज्ञपतिरितियज्ञ।पतिः।ह्वार्षीत्॥१२॥विष्णुः।त्वा।क्रमताम्।उरु।वाताय।अपह
तमित्यप।हतम्।रक्षः।यच्छन्ताम्।पंच॥देवस्य।त्वा।सवितुः।प्रसवइतिप्रऽसवे।अश्विनोः।
बाहुभ्यामितिबाहुऽभ्याम्।पूष्णः।हस्ताभ्याम्॥१३॥अग्नये।जुष्टम्।गृह्णामि।अग्नीषोमाभ्याम्।
जुष्टम्।गृह्णामि।भूताय।त्वा।न।अरातये।स्वः।अभिविख्येषमित्यभि।विख्येषम्॥१४॥दृंह
न्ताम्।दुर्याः।पृथिव्याम्।उरु।अंतरिक्षम्।अनु।एमि।पृथिव्याः।त्वा।नाभौ।सादयामि।अ
दित्याः।उपस्थइत्युप।स्थे।अग्ने।हव्यम्।रक्षस्व॥१५॥पवित्रेइतिपवित्रे।स्थः।वैष्णव्यौ।स
वितुः।वः।प्रसवइतिप्रऽसवे।उत्।पुनामि।अच्छिद्रेण।पवित्रेण।सूर्यस्य।रश्मिभिरि

॥२॥

ति।रश्मिऽभिः॥१६॥देवीः।आपः।अग्रेगुवइत्यग्रेऽगुवः।अग्रेपुवइत्यग्रेऽपुवः।अग्रे।इमम्।अ
द्य।यज्ञम्।नयत।सुधातुमितिसु।धातुम्।यज्ञपतिमितियज्ञ।पतिम्।देवायुवम्।देवयुव
मितिदेव।युवम्॥१७॥युष्माः।इन्द्रः।अवृणीत।वृत्रतूर्यइतिवृत्र।तूर्ये।यूयम्।इन्द्रम्।अवृणी
ध्वम्।वृत्रतूर्य्यइतिवृत्र।तूर्य्ये।प्रोक्षिताइतिप्र।उक्षिताः।स्थ॥अग्नये।त्वा।जुष्टम्।प्र।उक्षामि।
अग्नीषोमाभ्याम्।त्वा।जुष्टम्।प्र।उक्षामि॥१८॥दैव्याय।कर्मणे।शुंधध्वम्।देवयज्यायाइतिदे
व।यज्यायै।यत्।वः।अशुद्धः।पराजघानेतिपरा।जघान।एतत्।वः।तत्।शुंधामि॥१९॥श
र्म।असि।अवधूतमित्यव।धूतम्।रक्षः।अवधूताइत्यव।धूताः।अरातयः।अदित्याः।त्वक्।
असि।प्रति।त्वा।अदितिः।वेत्तु॥२०॥अद्रिः।असि।वानस्पत्यः।ग्रावा।असि।पृथुबुध्नइतिपृथु।

॥३॥

बुध्नः। प्रति। त्वा। अदित्याः। त्वक्। वेत्तु॥ २१॥ अग्नेः। तनूः। असि। वाचः। विसर्जनमिति वि॰सर्जन
म्। देववीतय इति देव॰वीतये। त्वा। गृह्णामि॥ २२॥ बृहन्। ग्रावा। असि। वानस्पत्यः। सः। इदम्।
देवेभ्यः। हव्यम्। शमीष्व। शमिष्वेति शमिष्व। सुशमीति सु॰शमि। शमीष्व। शमिष्वेति शमिष्व। ह
विष्कृत्। हविःकृदिति हविः॰कृत्। आ। इहि॥ २३॥ कुक्कुटः। असि। मधुजिह्व इति मधु॰जिह्वः। इ
षम्। ऊर्जम्। आ। वद। वयम्। संघाते संघात इति सम्॰घाते। संघाते। जेष्म॥ २४॥ वर्षवृद्धमिति व
र्ष॰वृद्धम्। असि। प्रति। त्वा। वर्षवृद्धमिति वर्ष॰वृद्धम्। वेत्तु। परापूतमिति परा॰पूतम्। रक्षः।
परापूता इति परा॰पूताः। अरातयः॥ २५॥ अपहतमित्यप॰हतम्। रक्षः। वायुः। वः। वि। विनक्तु।
देवः। वः। सविता। प्रति। गृह्णातु। हिरण्यपाणिरिति हिरण्य॰पाणिः। अच्छिद्रेण। पाणिना॥ २६॥

॥३॥

ष्टिः। असि। अप। अग्ने। अग्निम्। आमादम्। सेध। आमादमित्याम॰अदम्। जहि। निः। क्रव्यादमिति क्रव्य॰अदम्। से
ध। आ। देवयजमिति देव॰यजम्। वह॥ २७॥ ध्रुवम्। असि। पृथिवीम्। दृंह। ब्रह्मवनीति ब्रह्म॰व
नि। त्वा। क्षत्रवनीति क्षत्र॰वनि। सजातवनीति सजात॰वनि। उप। दधामि। द्विषतः। वधाय॥ २८॥
अग्ने। ब्रह्म। गृह्णीष्व। धरुणम्। असि। अन्तरिक्षम्। दृंह। धर्त्रम्। दिवम्॥ २९॥ विश्वाभ्यः। त्वा। आ
शाभ्यः। उप। दधामि। द्विषतः। वधाय। चितः। स्थ। ऊर्ध्वचित इत्यूर्ध्व॰चितः। भृगूणाम्। अङ्गिरसाम्।
तपसा। तप्यध्वम्॥ ३०॥ धिषणा। असि। पर्वती। प्रति। त्वा। अदित्याः। त्वक्। वेत्तु। दिवः। स्कम्भनी। अ
सि। धिषणा। असि। पार्वतेयी। प्रति। त्वा। पर्वती। वेत्तु॥ ३१॥ धान्यम्। असि। धिनुहि। देवान्। धिनु
हि। यज्ञम्। धिनुहि। यज्ञपतिमिति यज्ञ॰पतिम्। धिनुहि। माम्। यज्ञन्यमिति यज्ञ॰न्यम्॥ ३२॥ प्रा

॥ ४ ॥

णाय। त्वा। उदानायेत्युत्। आनाय। व्यानायेति वि। आनाय। दीर्घाम्। अनु। प्रसितिमिति प्र।
सितिम्। आयुषे। धाम्। चक्षुषे। त्वा। महीनाम्। पयः। असि॥ ३३॥ वेदः। असि। वेद। येन।
त्वम्। देव। वेद। देवेभ्यः। वेदः। अभवः। तेन। मह्यम्। वेदः। भव॥ ३४॥ सम्। वपामि। सम्।
आपः। ओषधीभिः। सम्। ओषधयः। रसेन। सम्। रेवतीः। जगतीभिः। सम्। मधुमतीरिति म
धु। मतीः। मधुमतीभिरिति मधु। मतीभिः। पृच्यन्ताम्। जनयत्यै। त्वा। सम्। यौमि॥ ३५॥ इ
दम्। अग्नेः। इदम्। अग्नीषोमयोः। इषे। त्वा। घर्मः। असि। विश्वायुरिति विश्व। आयुः। उरु
प्रथा इत्युरु। प्रथाः। उरु। प्रथस्व। उरु। ते। यज्ञपतिरिति यज्ञः। पतिः। प्रथताम्॥ ३६॥ अ
ग्निः। ते। त्वचम्। मा। हिंसीत्। अन्तरितमित्यन्तः। इतम्। रक्षः। अन्तरिता इत्यन्तः। इताः।

॥ ४ ॥

अरातयः। देवः। त्वा। सविता। श्रपयतु। वर्षिष्ठे। अधि। नाके॥ ३७॥ मा। भेः। मा। सम्। विक्थाः। अत
मेरुः। यज्ञः। अतमेरुः। यजमानस्य। प्रजेति प्र। जा। भूयात्। त्रिताय। द्विताय। एकताय। त्वा॥ ३८॥
आ। ददे। अध्वरकृतमित्यध्वर। कृतम्। देवेभ्यः। इन्द्रस्य। बाहुः। असि। दक्षिणः। सहस्रभृष्टि
रिति सहस्र। भृष्टिः। शततेजा इति शत। तेजाः। वायुः। असि। तिग्मतेजा इति तिग्म। तेजाः।
द्विषतः। वधः॥ ३९॥ पृथिवि। वर्म। असि। पृथिवि। देवयजनीति देव। यजनि। ओषध्याः।
ते। मूलम्। मा। हिंसिषम्॥ ४०॥ व्रजम्। गच्छ। गोष्ठानमिति गो। स्थानम्। वर्ष
तु। ते। द्यौः। बधान। देव। सवितरिति सवितः। परमस्याम्। पृथिव्याम्। शतेन। पाशैः। यः

१५

अस्मान्। द्वेष्टि। यम्। च। वयम्। द्विष्मः। तम्। अतः। मा। मौक्॥ ४१॥ अप। अररुम्। वधाम्यम्। पृथिव्यै। देवयजनादितिदेव। यजनात्। अररोइत्यररो। दिवम्। मा। पप्तः। द्रप्सः। ते। धाम्। मा। स्कन्॥ ४२॥ गायत्रेण। त्वा। छन्दसा। परि। गृह्णामि। त्रैष्टुभेन। त्रैस्तुभेनेति त्रैस्तुभेन। जागतेन। त्वा। छन्दसा। परि। गृह्णामि। सुक्ष्मा। च। असि। शिवा। च। असि। स्योना। च। असि। सुषदा। सुसदेतिसुऽसदा। च। असि। ऊर्जस्वती। च। असि। पयस्वती। च॥ ४३॥ पुरा। क्रूरस्य। विसृपइतिवि। सृपः। विरप्शिन्नितिवि। रप्शिन्। उदादायेत्युत्। आदाय। पृथिवीम्। जीवदानुमितिजीव। दानुम्। याम्। ऐरयन्। चन्द्रमसि। स्वधाभिः। ताम्। धीरासः। अनुदिश्येत्यनु। दिश्य। यजन्ते। क्षिपतः। वधः। असि॥ ४४॥ अनिशितइत्यनि। शितः।

१५

असि। सपत्नक्षिदितिसपत्न। क्षित्। वाजिनम्। त्वा। वाजेध्यायाइतिवाजऽइध्यायै। सम्। मार्ज्मि। अनिशित्तेत्यनि। शिता। असि। सपत्नक्षिदितिसपत्न। क्षित्। वाजिनम्। त्वा। वाजेध्यायाइतिवाजऽइध्यायै। सम्। मार्ज्मि॥ ४५॥ अदित्यै। रास्ना। असि। इन्द्राण्यै। सन्नहनमितिसम्। नहनम्। विष्णोः। वेष्यः। असि। ऊर्जे। त्वा। अदब्धेन। त्वा। चक्षुषा। अव। पश्यामि॥ ४६॥ अग्नेः। जिह्वा। असि। सुभूरितिसुऽभूः। देवेभ्यः। धाम्नेधाम्नइतिधाम्नेऽधाम्ने। भव। यजुषेयजुषइतियजुषेऽयजुषे। सवितुः। त्वा। सवितुः। वः॥ ४७॥ तेजः। असि। शुक्रम्। अमृतम्। धाम। नाम। असि। प्रियम्। देवानाम्। अनाधृष्टम्। देवयजनमितिदेव। यजनम्॥ ४८॥ यः। ते। प्राणाः। पशुषु। प्रविष्टइतिप्र। विष्टः। देवानाम्। विष्ठाम्। विस्थामितिवि। स्थाम्।

अनु। यः। वित्तस्थ इति वि। तस्थे। अस्मन्वा नि सास्मन्। वा न्। सोम। घृतवा निति घृत। वान्। दिही
मूत्वा। अग्निम्। गुच्छ। स्वः। यजमानाय। विन्द॥४१॥ ॥ इति पदसंहितायां प्रथमो ध्यायः
॥१॥ ॥ हरिः ॐम्॥ कृसः। असि। आखरेष्ठः। आखरेस्थ इत्याखरे। स्थः। अग्नये। त्वा। जु
ष्टम्। प्र। उक्षामि। वेदिः। असि। बर्हिषे। त्वा। जुष्टाम्। प्र। उक्षामि। बर्हिः। असि। स्रुग्भ्य इति स्रु
क्। भ्यः। त्वा। जुष्टम्। प्र। उक्षामि॥१॥ आदित्यै। व्युन्दनमिति वि। उन्दनम्। असि। विष्णोः। स्तुपः।
असि। ऊर्णम्रदसमित्यूर्णा। म्रदसम्। त्वा। स्तृणामि। स्वासंस्थामिति सु। आसंस्थाम्। देवेभ्यः॥२॥
भूपतय इति भूऽपतये। स्वाहा। भुवनपतय इति भुवन। पतये। भूतानां। पतये। स्वाहा। गं
धर्वः। त्वा। विश्वावसुः। विश्ववसुरिति विश्व। वसुः। परि। दधातु। विश्वस्य। अरिष्ट्यै॥३॥ यज

मानस्य। परिधिरिति परिऽधिः। असि। अग्निः। इडः। ईळितः। इन्द्रस्य। बाहुः। असि। दक्षिणः।
मित्रावरुणौ। त्वा। उत्तरतः। परि। धत्तां। ध्रुवेण। धर्मणा॥४॥ वीतिहोत्रमिति वीतिऽहोत्रम्। त्वा।
कवे। द्युमन्तमिति द्युऽमन्तम्। सम्। इधीमहि। अग्ने। बृहन्तम्। अध्वरे॥५॥ समिदिति सम्।
इत्। असि। सूर्यः। त्वा। पुरस्तात्। पातु। कस्याः। चित्। अभिशस्त्या इत्यभिऽशस्त्यै। सवितुः। बाहू
इति बाहू। स्थः॥६॥ ऊर्णम्रदसमित्यूर्णा। म्रदसम्। त्वा। स्तृणामि। स्वासस्थमिति सु। आसस्थम्।
देवेभ्यः। आ। त्वा। वसवः। रुद्राः। आदित्याः। सदन्तु॥७॥ घृताची। असि। जुहूः। नाम्ना। सा। इदम्। प्रिये
ण। धाम्ना। प्रिये। सदसि। सीद। उपभृदित्युपऽभृत्। ध्रुवा। प्रियेण। धाम्ना। प्रिये। सदसि। सी
द॥८॥ ध्रुवाः। असदन्। ऋतस्य। योनौ। ता। विष्णो इति विष्णो। पाहि। पाहि। यज्ञम्। पाहि। यज्ञप

॥६॥

अनु। यः। वित्तस्थ इति वि।त्तस्थे। आसन्नानि सा।सन्न। वान। सोम। घृतवानिति घृत।वान्। हि
भूत्वा। अग्निम्। गच्छ। स्वः। यजमानाय। विन्द॥४२॥ ॥इति पदसंहितायां प्रथमोऽध्यायः
॥१॥ ॥हरिः ॐम्॥ कृष्णः। असि। आखरेष्ठः। आखरेस्थ इत्याखरे।स्थः। अग्नये। त्वा। जु
ष्टम्। प्र। उक्षामि। वेदिः। असि। बर्हिषे। त्वा। जुष्टाम्। प्र। उक्षामि। बर्हिः। असि। स्रुग्भ्य इति स्रु
क्।भ्यः। त्वा। जुष्टम्। प्र। उक्षामि॥१॥ अदित्यै। व्युन्दनमिति वि।उन्दनम्। असि। विष्णोः। स्तुपः।
असि। ऊर्णम्रदसमित्यूर्णऽम्रदसम्। त्वा। स्तृणामि। स्वासस्थामिति सु।आसंस्थाम्। देवेभ्यः॥२॥
भूपतय इति भूऽपतये। स्वाहा। भुवनपतय इति भुवनऽपतये। भूतानाम्। पतये। स्वाहा। गं ॥६॥
धर्वः। त्वा। विश्वावसुः। विश्वावसुरिति विश्वऽवसुः। परि। दधातु। विश्वस्य। अरिष्ट्यै॥३॥ यज

मानस्य। परिधिरिति परिऽधिः। असि। अग्निः। इडः। ईडित इति। इन्द्रस्य। बाहुः। असि। दक्षिणः।
मित्रावरुणौ। त्वा। उत्तरतः। परि। धत्ताम्। ध्रुवेण। धर्मणा॥४॥ वीतिहोत्रमिति वीतिऽहोत्रम्। त्वा।
कवे। द्युमन्तमिति द्युऽमन्तम्। सम्। इधीमहि। अग्ने। बृहन्तम्। अध्वरे॥५॥ समिदिति सम्।
इत्। असि। सूर्यः। त्वा। पुरस्तात्। पातु। कस्याः। चित्। अभिशस्त्या इत्यभिऽशस्त्यै। सवितुः। बाहू
इति बाहू। स्थः॥६॥ ऊर्णम्रदसमित्यूर्णम्रदसम्। त्वा। स्तृणामि। स्वासस्थामिति सु।आसस्थाम्।
देवेभ्यः। आ। त्वा। वसवः। रुद्राः। आदित्याः। सदन्तु॥७॥ घृताची। असि। जुहूः। नाम्ना। सा। इदम्। प्रिये
ण। धाम्ना। प्रिये। सदसि। सीद। उपभृदित्युपऽभृत्। ध्रुवा। प्रियेण। धाम्ना। प्रिये। सदसि। सी
द॥८॥ ध्रुवा। असदन्। ऋतस्य। योनौ। ता। विष्णो इति विष्णो। पाहि। पाहि। यज्ञम्। पाहि। यज्ञप

ज्ञमितियुज्ञ। पतिम्। पाहि। माम्। युज्ञन्युमितियुज्ञ्ऽन्यम्॥९॥ अग्ने। वाजजिदितिवाज।जित्। वाज
म्। त्वा। सरिष्यन्तम्। वाजजितुमितिवाज।जित्तम्। सम्। मार्ज्मि। नमः। देवेभ्यः। स्वधा। पितृभ्यइ
तिपितृऽभ्यः। सुयमेइतिसुऽयमे। मे। भूयास्तम्॥१०॥ अस्कन्नम्। अद्य। आज्यम्। देवेभ्यः। सम्
भ्रियासम्। अङ्घ्रिणा। विष्णोइतिविष्णो। मा। त्वा। अव। क्रमिषम्॥११॥ वसुमतीमितिवसुऽम
तीम्। अग्ने। ते। छायाम्। उप। स्थेषम्। विष्णोः। स्थानम्। असि। इतः। इन्द्रः। वीर्यम्। अकृणो
त्। ऊर्ध्वः। अध्वरः। आ। अस्थात्॥१२॥ अग्ने। वेः। होत्रम्। वेः। दूत्यम्। अवताम्। त्वा। द्यावापृथि
वीइतिद्यावापृथिवी। अव। त्वम्। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी॥१३॥ स्विष्टकृदितिस्विष्ट।
कृत्। देवेभ्यः। इन्द्रः। आज्येन। हविषा। भूत्। स्वाहा। सम्। ज्योतिषा। ज्योतिः॥१४॥ अत्र। पितरः।

मादयध्वम्। यथाभागमितियथा।भागम्। आ। वृषायध्वम्। वृषयध्वमितिवृषा।यध्वम्। अ
मीमदन्त। पितरः। यथाभागमितियथा।भागम्। आ। अवृषायिषत॥१५॥ उपहूतेत्युप।हूता। पृ
थिवी। माता। उप। माम्। पृथिवी। माता। ह्वयताम्। अग्निः। आग्नीध्रात्। स्वाहा॥१६॥ उपहूतइत्यु
प।हूतः। द्यौः। पिता। उप। माम्। द्यौः। पिता। ह्वयताम्। अग्निः। आग्नीध्रात्। स्वाहा॥१७॥ मयि। इद
म्। इन्द्रः। इन्द्रियम्। दधातु। अस्मान्। रायः। मघवानइतिमघ।वानः। सचन्ताम्। अस्माकम्।
सन्तु। आशिषइत्या।शिषः। सत्याः। नः। सन्तु। आशिषइत्या।शिषः। अग्ने। वाजजिदितिवाज।
जित्। वाजम्। त्वा। ससृवांसमितिससृऽवांसम्। वाजजितमितिवाज।जितम्। सम्। मा
र्ज्मि॥१८॥ देवः। सवितः। एतम्। त्वा। वृणते। बृहस्पतिम्। ब्रह्माणम्। तत्। ऋतम्। मनसे।

९

प्र। ब्रवीमि॥१९॥ मनः। गायत्र्यै। गायत्री। त्रिष्टुभे। त्रिस्तुभ इति त्रिऽस्तुभे। त्रिष्टुप्। त्रिस्तुबिति
त्रि। स्तुप्। जगत्यै। जगती। अनुष्टुभे। अनुस्तुभ इत्यनु। स्तुभे। अनुष्टुप्। अनुस्तुबित्यनु।
स्तुप्। प्रजापतय इति प्रजा। पतये। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः॥२०॥
बृहस्पतिः। देवानाम्। ब्रह्मा। अहम्। मनुष्याणाम्। भूः। भुवः। स्वः। निरस्त इति निः। अस्तः।
पाप्मा। इदम्। अहम्। बृहस्पतेः। सदसि। सीदामि॥२१॥ मित्रस्य। त्वा। चक्षुषा। प्रति। ईक्षे।
प्रति। गृह्णामि॥२२॥ आ। ददे। अग्नेः। त्वा। आस्येन। प्र। अश्नामि। बृहस्पतेः। मुखेन। याः। अ
प्स्वित्यप्। सु। अन्तः। देवताः। ताः। इदम्। शमयन्तु॥२३॥ स्वाहाकृतमिति स्वाहा। कृतम्। जठर
म्। इन्द्रस्य। गच्छ। घसिना। मे। मा। सम्। पृक्थाः। ऊर्ध्वम्। मे। ना। भेः। सीद॥२४॥ इन्द्रस्य। त्वा। ज

९

ठरे। सादयामि। प्रजापतेरिति प्रजा। पतेः। भागः। असि। ऊर्जस्वान्। पयस्वान्॥२५॥ प्राणापानौ। मे।
पाहि। समानव्यानौ। उदानव्यानौ। ऊर्क्। असि। ऊर्जम्। मयि। धेहि। अक्षितिः। असि। मा। मे। क्षेष्ठाः।
अमुत्र। अमुष्मिन्। लोके। इह। च॥२६॥ राषा। ते। अग्ने। समिदिति सम्। इत्। तया। वर्द्धस्व। च।
आ। च। प्यायस्व। वर्द्धिषीमहि। च। वयम्। आ। च। प्यासिषीमहि॥२७॥ एतत्। ते। देव। सवितः।
यज्ञम्। प्र। आहुः। बृहस्पतये। ब्रह्मणे। तेन। यज्ञम्। अव। तेन। यज्ञपतिमिति यज्ञ। पतिम्। ते
न। माम्। अव॥२८॥ मनः। ज्योतिः। जुषताम्। आज्यस्य। बृहस्पतिः। यज्ञम्। इमम्। तनोतु।
अरिष्टम्। यज्ञम्। सम्। इमम्। दधातु। विश्वे। देवासः। इह। मादयन्ताम्। ओम्। प्र। तिष्ठ।
॥२९॥ अग्नीषोमयोः। उज्जितिमित्युत्। जितिम्। अनु। उत्। जेषम्। वाजस्य। मा। प्रसवेनेति

॥१९॥

प्रऽसवेन। प्र। जुहोमि। अग्नीषोमौ। तम्। अप। नुदताम्। यः। अस्मान्। द्वेष्टि। यम्। च। वयम्।
द्विष्मः। वाजस्य। एनम्। प्रसवेनेति प्रऽसवेन। अप। जुहोमि। इन्द्राग्नी। इन्द्राग्नी इतीन्द्राग्नी
॥३०॥ वसुभ्य इति वसुऽभ्यः। त्वा। रुद्रेभ्यः। आदित्येभ्यः। सम्। जानाथाम्। द्यावापृथिवी इति
द्यावापृथिवी। मित्रावरुणौ। त्वा। वृष्ट्या। अवताम्। ॥३१॥ व्यन्तु। वयः। रिप्तम्। रिहाणाः। मरु
ताम्। पृषतीम्। गच्छ। वशा। पृश्निः। भूत्वा। दिवम्। गच्छ। ततः। नः। वृष्टिम्। आ। वह। ॥३२॥ चक्षु
ष्पाः। चक्षुष्पा इति चक्षुःऽपाः। असि। चक्षुः। मे। पाहि। यम्। परिधिमिति परिऽधिम्। पर्यध
त्था इति परिऽअधत्थाः। अग्ने। देव। पणिभिरिति पणिऽभिः। गुह्यमानः। ॥३३॥ तम्। ते। एत
म्। अनु। जोषम्। भरामि। एषः। न। इत्। त्वत्। अपचेतयाता इत्यपऽचेतयातै। अग्नेः। प्रि

॥१९॥

यम्। पाथः। अपि। इतम्। ॥३४॥ सꣳस्रवभागा इति सꣳस्रवऽभागाः। स्थ। इषा। बृहन्तः। प्रस्तरेष्ठाः।
प्रस्तरेष्ठा इति प्रस्तरेऽस्थाः। परिधेया इति परिऽधेयाः। च। देवाः। इमाम्। वाचम्। अभि। वि
श्वे। गृणन्तः। आसद्य। अस्मिन्। बर्हिषि। मादयध्वम्। स्वाहा। वाट्। घृताची इति घृ
ताची। स्थः। धुर्यौ। पातम्। सुम्ने इति सुम्ने। स्थः। सुम्ने। मा। धत्तम्। ॥३५॥ अग्ने। अदब्धायो
इत्यदब्धऽआयो। अशीतम। पाहि। मा। दिद्योः। पाहि। प्रसित्या इति प्रऽसित्यै। दुरिष्ट्या इति
दुःऽइष्ट्यै। दुरद्मन्या इति दुःऽअद्मन्यै। अविषम्। नः। पितुम्। कृणु। सुषदा। सुसदेति सु
ऽसदा। योनौ। स्वाहा। वाट्। ॥३६॥ अग्नये। संवेशपतय इति संवेशऽपतये। स्वाहा। सरस्वत्यै।
यशः। भगिन्या इति यशःऽभगिन्यै। स्वाहा। उलूखले। मुसले। यत्। च। शूर्पे। आशिश्लेषेय।

॥१०॥

शिश्लेषे। दृषदि। यत्। कपाले॥३७॥ उत्प्रुषइत्युत्। प्रुषः। विप्रुषइतिवि। प्रुषः। सम्। जुहो
मि। सुसाः। सन्तु। यजमानस्य। कामाः। स्वाहा। आ। प्यायताम्। ध्रुवा। हविषा। घृतेन। यज्ञेयज्ञ
मितियज्ञम्। यज्ञम्। प्रति। देवयद्भ्यइतिदेवयत्। भ्यः। सूर्यायाः। ऊधः। अदित्याः। उप
स्थइत्युप। स्थे। उरुधारेइत्युरु। धारा। पृथिवी। यज्ञे। अस्मिन्॥३८॥ देवाः। गातुविदइतिगा
तुऽविदः। गातुम्। इत्वा। गातुम्। इत। मनसः। पते। इमम्। देव। यज्ञम्। स्वाहा। वाते। धाः॥३९॥ स
म्। बर्हिः। अक्ताम्। हविषा। घृतेन। सम्। आदित्यैः। वसुभिरितिवसु। भिः। सम्। मरुद्भिरिति
मरुत्। भिः। सम्। इन्द्रः। विश्वदेवेभिरितिविश्व। देवेभिः। अक्ताम्। दिव्यम्। नभः। गच्छतु। य
त्। स्वाहा॥४०॥ कः। त्वा। वि। मुंचति। सः। कस्मै। त्वा। तस्मै। पोषाय। रक्षसाम्। भागः। असि॥४१॥

॥१०॥

वेषः। असि। उपवेषइत्युप। वेषः। द्विषत्तः। ग्रीवाः। उप। वेविढि। वेशोधन्। अग्ने। सुभगेतिसु।
भग। धारय। इह॥४२॥ ऊर्द्धाः। कर्मण्योः। अनपायिनइत्यनप। आयिनः। यथा। असन्। जु
होमि। त्वा। सुभगेतिसु। भग। सो। भगाय। पुरुत्तमम्। पुरुत्तममितिपुरुऽत्तमम्। पुरुहूतेति
पुरु। हूत। श्रवस्यन्॥४३॥ सम्। वर्चसा। पयसा। सम्। तनूभिः। अगन्महि। मनसा। सम्। शि
वेन। त्वष्टा। सुदत्रइतिसुऽदत्रः। वि। दधातु। रायः। अनु। मार्ष्टु। तन्वः। यत्। विलिष्टमितिवि
लिष्टम्॥४४॥ यज्ञ। वाम्। त्वा। उप। त्वा। शिवे। मे। सम्। तिष्ठस्व। अरिष्टे। स्विष्टइतिसुऽइ
ष्टे। मे। सम्। तिष्ठस्व॥४५॥ दिवि। विष्णुः। वि। अक्रंस्त। जागतेन। छंदसा। ततः। निर्भक्तइति
निः। भक्तः। यः। अस्मान्। द्वेष्टि। यम्। च। वयम्। द्विष्मः। अंतरिक्षे। त्रैष्टुभेन। त्रैष्टुभेनेतित्रैस्तु

भेन। पृथिव्याम्। गायत्रेण॥४६॥ अस्मात्। अन्नात्। अस्यै। प्रतिष्ठायाँ। प्रतिस्थाया इतिप्रति॰स्थायाः। अगन्म। स्वरितिस्वः। सम्। ज्योतिषा। अभूम॥४७॥ स्वयंभूरितिस्वयम्॰भूः। असि। श्रेष्ठः। रश्मिः। वर्चोदा इति वर्चः॰दाः। असि। वर्चः। मे। देहि। सूर्यस्य। आवृतमित्या॰वृतम्। अनु। आ। वर्ते॥४८॥ अग्ने। गृहपत इति गृह॰पते। सुगृहपतिरितिसु॰गृहपतिः। अहम्। त्वया। गृहपत्येतिगृह॰पत्या। भूयासम्। सुगृहपतिरितिसु॰गृहपतिः। त्वम्। मया। गृहपत्येतिगृह॰पत्या। भूयाः॥४९॥ अस्थूरि। नः। गार्हपत्यानीतिगार्ह॰पत्यानि। संत्विति सम्॰तु। हिमाः। तिग्मेन। नः। तेजसा। सम्। शिशाधि। सूर्यस्य। आवृतमित्या॰वृतम्। अनु। आ। वर्ते॥५०॥ उरु। विष्णो इति विष्णो। वि। क्रमस्व। उरु। क्षयाय। नः। कृधि। घृतम्। घृतयोन इति घृत॰योने। पिब। प्रप्रेतिप्र॰प्र। यज्ञपतिमितियज्ञ॰पतिम्। तिर॥५१॥ ततः। असि। तंतुः। असि। अनु। मा। तनुहि। अस्मिन्। यज्ञे। अस्याम्। साधुकृत्यायामितिसाधु॰कृत्यायाम्। अस्मिन्। अग्नौ। अस्मिन्। लोके॥५२॥ इदम्। मे। कर्म। इदम्। वीर्यम्। पुत्रः। अनुसंतनोत्विस्यनु॰संतनोतु। अग्ने। व्रतपत इति व्रत॰पते। व्रतम्। अचारिषम्। तत्। अशकम्। तत्। मे। अराधि। इदम्। अहम्। यः। एव। अस्मि। सः। एव। अस्मि॥५३॥ अग्नये। कव्यवाहनायेतिकव्य॰वाहनाय। स्वाहा। सोमाय। पितृमत इति पितृ॰मते। स्वाहा। अपहता इत्यप॰हताः। असुराः। रक्षांसि। वेदिसदः। वेदिसद इति वेदि॰सदः॥५४॥ ये। रूपाणि। प्रतिमुञ्चमाना इतिप्रति॰मुञ्चमानाः। असुराः। संतः। स्वधया। चरंति। परापुर इति परा॰पुरः। निपुर इति नि॰पुरः। ये। भरंति।

॥१२॥

अग्निः। तान्। लोकात्। प्र। नुदाति। अस्मात्॥५५॥ नमः। वः। पितरः। शुष्माय। तपसे। यत्। जी
वम्। तस्मै। रसाय। घोराय। मन्यवे। स्वधायै। वः। पितरः। नमः। रत्नम्। वः। पितरः। वासः। गृ
हान्। नः। पितरः। दत्त॥५६॥ उत्। आयुषा। स्वायुषेतिसु। आयुषा। उत्। पर्जन्यस्य। धाम
भिरितिधाम। भिः। उत्। अस्थाम्। अमृतान्। अनु॥५७॥ आ। धत्त। पितरः। गर्भम्। कुमार
म्। पुष्करस्रजमितिपुष्कर। स्रजम्। यथा। इह। पुरुषः। असत्॥५८॥ ऊर्जम्। वहन्तीः। अ
मृतम्। घृतम्। पयः। कीलालम्। परिस्रुतमितिपरि। स्रुतम्। स्वधाः। स्थ। तर्पयत। मे। पि
तॄन्॥५९॥ ७ ॥ इतिश्रीपदपाठे द्वितीयोध्यायः॥२॥ ७ ॥ हरिः ॐम्॥ समिधेतिसम्। इ
धा। अग्निम्। दुवस्यत। घृतैः। बोधयत। अतिथिम्। आ। अस्मिन्। हव्या। जुहोतन॥१॥ सु

॥१२॥

समिद्धायेतिसु। समिद्धाय। शोचिषे। घृतम्। तीव्रम्। जुहोतन। अग्नये। जातवेदस इतिजात।
वेदसे॥२॥ तम्। त्वा। समिद्भिरितिसमित्। भिः। अंगिरः। घृतेन। वर्द्धयामसि। बृहत्। शोच।
यविष्ठ्य॥३॥ उप। त्वा। अग्ने। हविष्मतीः। घृताचीः। यन्तु। हर्यत। जुषस्व। समिध इतिसम्। इ
धः। मम॥४॥ भूः। भुवः। स्वः। द्यौरिवेतिद्यौः। इव। भूम्ना। भूमिरिवेति भूमिः। इव। वरिम्णा।
तस्याः। ते। पृथिवि। देवयजनीतिदेव। यजनि। पृष्ठे। अग्निम्। अन्नादमित्यन्न। अदम्। अ
न्नाद्यायेत्यन्न। अद्याय। आ। दधे॥५॥ आ। अयम्। गौः। पृश्निः। अक्रमीत्। असदत्। मातर
म्। पुरः। पितरम्। च। प्रयन्नितिप्र। यन्। स्वरितिस्वः॥६॥ अन्तरित्यन्तः। चरति। रोचना। अ
स्य। प्राणात्। अपानतीत्यप। अनती। वि। अख्यत्। महिषः। दिवम्॥७॥ त्रिंशत्। धाम।

॥१३॥

वि। राजति। वाक्। पतंगाय। धीयते। प्रति। वस्तोः। अह। द्युभिरिति द्युऽभिः॥८॥ अग्निज्योतिष
मित्यग्निऽज्योतिषम्। त्वा। वायुमतीमिति वायुऽमतीम्। प्राणवतीमिति प्राणऽवतीम्। स्वर्ग्या
मिति स्वःऽग्याम्। स्वर्गायेति स्वःऽगाय। उप। दधामि। भास्वतीम्। अग्निः। ज्योतिः। ज्योतिः। अग्निः।
स्वाहा॥९॥ सूर्यज्योतिषमिति सूर्यऽज्योतिषम्। त्वा। वायुमतीमिति वायुऽमतीम्। प्राणवतीमि
ति प्राणऽवतीम्। स्वर्ग्यामिति स्वःऽग्याम्। स्वर्गायेति स्वःऽगाय। उप। दधामि। भास्वतीम्। सू
र्यः। ज्योतिः। ज्योतिः। सूर्यः। स्वाहा॥१०॥ सजूरिति सऽजूः। देवेन। सवित्रा। सजूरिति सऽजूः।
रात्र्या। इन्द्रवत्येतीन्द्रऽवत्या। जुषाणः। अग्निः। वेतु। स्वाहा॥११॥ सजूरिति सऽजूः। देवेन। सवि
त्रा। सजूरिति सऽजूः। उषसा। इन्द्रवत्येतीन्द्रऽवत्या। जुषाणः। सूर्यः। वेतु। स्वाहा॥१२॥ इह।

॥१३॥

पुष्टिम्। पुष्टिपतिरिति पुष्टिऽपतिः। दधातु। इह। प्रजामिति प्रऽजाम्। रमयतु। प्रजापतिरि
ति प्रजाऽपतिः। अग्नये। गृहपतय इति गृहऽपतये। रयिमत इति रयिऽमते। पुष्टिपतय इ
ति पुष्टिऽपतये। स्वाहा। अग्नये। अन्नादायेत्यन्नऽअदाय। अन्नपतय इत्यन्नऽपतये। स्वा
हा॥१३॥ अनमित्रम्। मे। अधराक्। अनमित्रम्। उदक्। कृधि। इन्द्र। अनमित्रम्। पश्चा
त्। मे। अनमित्रम्। पुरः। कृधि॥१४॥ इन्द्रः। पश्चात्। इन्द्रः। पुरस्तात्। इन्द्रः। अस्मान्। अभि।
पातु। विश्वतः। इन्द्रः। जिघांसताम्। मनांसि। विष्वीना। वि। अस्यतात्॥१५॥ समिदिति
सम्ऽइत्। असि। समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। मे। अग्ने। दीदिहि। समेद्धेति समऽएद्धा। ते। अग्ने।

॥१४॥

दीर्घासम्॥१६॥ अ०॥ उपप्रयन्तइत्युप। प्रयन्तः। अध्वरम्। मंत्रम्। वोचेम। अग्नये। आरे।
अस्मेइत्यस्मे। च। शृण्वते॥१७॥ अग्निः। मूर्द्धा। दिवः। ककुत्। पतिः। पृथिव्याः। अयम्। अपा
म्। रेतांसि। जिन्वति॥१८॥ उभा। वाम्। इन्द्राग्नीइतीन्द्राग्नी। आहुवध्याइत्याऽहुवध्यै। उभा।
राधसः। सह। मादयध्यै। उभा। दातारौ। इषाम्। रयीणाम्। उभा। वाजस्य। सातये। हुवे। वा
म्॥१९॥ अयम्। ते। योनिः। ऋत्वियः। यतः। जातः। अरोचथाः। तम्। जानन्। अग्ने। आ। रोह।
अथ। नः। वर्द्धय। रयिम्॥२०॥ अयम्। इह। प्रथमः। धायि। धातृभिरिति धातृ। भिः। होता।
यजिष्ठः। अध्वरेषु। ईड्यः। यम्। अप्नवानः। भृगवः। विरुरुचुरितिविऽरुरुचुः। वनेषु। चि
त्रम्। विभ्वमितिवि। भ्वम्। विशेविशइतिविशेऽविशे॥२१॥ अस्य। प्रत्नाम्। अनु। द्युतम्। शुक्रम्।

॥१४॥

दुदुह्रे। अह्रयः। पयः। सहस्रसामितिसहस्र। साम्। ऋषिम्॥२२॥ तनूपाइतितनूऽपाः। अग्ने।
असि। तन्वम्। मे। पाहि। आयुर्दाइत्यायुः। दाः। अग्ने। असि। आयुः। मे। देहि। वर्चोदाइतिवर्चः। दाः।
अग्ने। असि। वर्चः। मे। देहि। अग्ने। यत्। मे। तन्वाः। ऊनम्। तत्। मे। आ। पृण॥ इंधानाः। त्वा। शतम्।
हिमाः। द्युमन्तमितिद्युमन्तम्। सम्। इधीमहि॥२३॥ वयस्वन्तः। वयस्कृतम्। वयःकृतमितिवयः।
कृतम्। सहस्वन्तः। सहस्कृतम्। सहःकृतमितिसहः। कृतम्। अग्ने। सपत्नदंभनमितिसपत्न। दं
भनम्। अदब्धासः। अदाभ्यम्॥२४॥ चित्रावसो। चित्रवसोइतिचित्र। वसो। स्वस्ति। ते। पारम्। अ
शीय। सम्। त्वम्। अग्ने। सूर्यस्य। वर्चसा। अगथाः। ऋषीणाम्। स्तुतेन॥२५॥ प्रियेण। धाम्ना। अह
म्। आयुषा। वर्चसा। प्रजयेतिप्र। जया। रायः। पोषेण। मिषीय। अंधः। स्थ। अंधः। वः। भक्षीय। म

॥१९५॥

हः। स्थ। महः। वः। भक्षीय। २६। ऊर्जः। स्थ। ऊर्जम्। वः। भक्षीय। रायः। पोषः। स्थ। रायः। पोषम्। वः।
भक्षीय। रेवतीः। रमध्वम्। अस्मिन्। योनौ। गोष्ठे। गोस्थ इति गोऽस्थे। क्षये। लोके। २७। इह। एव।
स्त। इतः। मा। अप। गात। सधूहिनेति सम्। हिना। असि। विश्वरूपीति विश्व। रूपी। ऊर्जा। मा। आ। वि
श। गोपसेन। २८। उप। त्वा। अग्ने। दिवेदिव इति दिवे। दिवे। दोषावस्तरिति दोषाऽवस्तः। धिया।
वयम्। नमः। भरन्तः। आ। इमसि। ३०। राजन्तम्। अध्वराणाम्। गोपाम्। ऋतस्य। दीदिविम्। वर्द्ध
मानम्। स्वे। दमे। ३१। सः। नः। पितेवेति पिताऽइव। सूनवे। अग्ने। सूपायन इति सुऽउपायनः। भ
व। स्वस्त। नः। स्वस्तये। ३२। अग्ने। त्वम्। नः। अन्तमः। उत। त्राता। शिवः। भव। वरूथ्यः। वसुः। अग्निः।
वसुश्रवा इति वसुऽश्रवाः। अच्छ। नक्षि। द्युमत्तममिति द्युमत्तमम्। रयिम्। दाः। ३२। तम्। त्वा। शो

॥१५॥

४ यः

चिष्ठ। दीदिव इति दीदिवः। सुम्नाय। नूनम्। ईमहे। सखिभ्य इति सखिऽभ्यः। सः। नः। बोधि। श्रु
धि। हवम्। उरुष्य। नः। अघायतः। अघयत इत्यघऽयतः। समस्मात्। ३३। इडे। आ। इहि। अदि
ते। काम्ये। आ। इहि। मयि। वः। कामधरणमिति कामऽधरणम्। भूयात्। ३४। सोमानम्। स्वरण
म्। कृणुहि। ब्रह्मणः। पते। कक्षीवन्तम्। यः। औशिजः। ३५। यः। रेवान्। यः। अमीवहेत्यमीवऽहा। व
सुवित्। इति वसुऽवित्। पुष्टिवर्द्धन इति पुष्टिऽवर्द्धनः। सः। नः। सिषक्तु। सिसक्त्विति सिसक्तु। यः।
तुरः। ३६। मा। नः। शंसः। अररुषः। धूर्तिः। प्रणक्। मर्त्यस्य। रक्ष। नः। ब्रह्मणः। पते। ३७। मही।
त्रीणाम्। अवः। अस्तु। द्युक्षम्। मित्रस्य। अर्यम्णः। दुराधर्षमिति दुः। आधर्षम्। वरुणस्य।
३८। नहि। तेषाम्। अमा। चन। न। अध्वस्विति अध्वऽसु। वारणेषु। ईशे। रिपुः। अघशंस।

॥१६॥

सघ। ग्रोध्रसः॥३९॥ ते। हि। पुत्रासः। अदितेः। प्र। जीवसे। मर्त्याय। ज्योतिः। यच्छन्ति। अजस्रम्॥४०॥
कदा। चन। स्तरीः। असि। न। इन्द्र। सश्चसि। दाशुषे। उपोपेत्युपऽउप। इत्। नु। मघवन्निति म-
घऽवन्। भूयः। इत्। नु। ते। दानम्। देवस्य। पृच्यते॥४१॥ तत्। सवितुः। वरेण्यम्। भर्गः। देव-
स्य। धीमहि। धियः। यः। नः। प्रचोदयादिति प्रऽचोदयात्॥४२॥ परि। ते। दूळभः। दुर्दभ इति दुः-
दभः। रथः। अस्मान्। अश्नोतु। विश्वतः। येन। रक्षसि। दाशुषः। सामिद्ध इति सम्। इद्धः। मा।
सम्। अर्हय। प्रजयेति प्रऽजया। वाधनेन। त्वा॥४३॥ अ॥ भूः। भुवः। स्वरिति स्वः। सुप्रजा इति
सुऽप्रजाः। प्रजयेति प्रऽजया। भूयासम्। सुवीर इति सुऽवीरः। वीरैः। सुपोष इति सुऽपोषः।
पोषैः॥४४॥ नर्य। प्रजामिति प्रऽजाम्। मे। पाहि। शंस्य। पशून्। मे। पाहि। आ। अगन्म। विश्व-

॥१६॥

वेदसमिति विश्वऽवेदसम्। अस्मभ्यम्। वसुवित्तममिति वसुवित्ऽतमम्॥४५॥ अग्ने। सं-
म्राडिति सम्ऽराट्। अभि। द्युम्नम्। अभि। सहः। आ। यच्छस्व। अयम्। अग्निः। गृहपतिरिति गृह-
पतिः। गार्हपत्य इति गार्हऽपत्यः। प्रजावानिति प्रजाऽवान्। वसुवित्तम इति वसुवित्ऽतमः॥४६॥
अग्ने। गृहपत इति गृहऽपते। अभि। द्युम्नम्। अभि। सहः। आ। यच्छस्व। गृहाः। मा। बिभीत।
मा। वेपध्वम्। ऊर्जम्। बिभ्रतः। आ। इमसि॥४७॥ ऊर्जम्। बिभ्रत्। वः। सुमना इति सुऽमनाः।
सुमेधा इति सुऽमेधाः। गृहान्। आ। एमि। मनसा। मोदमानः। येषाम्। अध्येतीत्यधिऽएति।
प्रवसन्निति प्रऽवसन्। येषु। सौमनसः। बहुः॥४८॥ गृहान्। उप। ह्वयामहे। ते। नः। जानं-
तु। जानतः। उपहूता इत्युपऽहूताः। इह। गावः। उपहूता इत्युपऽहूताः। अजावयः॥४९॥ अथो

१७

रसथो। अन्नस्य। कीलालः। उपहूताइह। उपऽहूतः। गृहेषु। नः। क्षेमाय। वः। शांत्यै। प्र। पद्ये। शिवम्।
शग्मम्। शंय्योरितिशम्। योः। शंयोरितिशम्। योः॥ ५०॥ अ०॥ प्रघासिन इति प्र। घासिनः। हवा
महे। मरुतः। च। रिशादसः। करंभेण। सजोषस इति स। जोषसः॥ ५१॥ यत्। ग्रामे। अरण्ये।
सभायाम्। इन्द्रिये। एनः। चकृम। वयम्। इदम्। तत्। अव। यजामहे। स्वाहा॥ ५२॥ मो इति मो।
सु। नः। इन्द्र। अत्र। पृत्स्विति पृत्ऽसु। देवैः। अस्ति। हि। स्म। ते। शुष्मिन्। अवयाइत्यवऽयाः। म
हः। चित्। यस्य। मीढुषः। यव्या। हविष्मतः। मरुतः। वंदते। गीः॥ ५३॥ अक्रन्। कर्म। कर्मकृ
तइतिकर्मऽकृतः। सह। वाचा। मयोभुवेति मयः। भुवा। देवेभ्यः। कर्म। कृत्वा। अस्तम्। प्र।
इत। सचाभुव इति सचा। भुवः॥ ५४॥ अवभृथेत्यव। भृथ। निचुम्पुणेति निऽचुंपुण। नि

१७

चेरुरिति नि। चेरुः। असि। निचुंपुणेति निऽचुंपुण। अव। देवैः। देवकृतमिति देव। कृतम्।
एनः। अयासिषम्। अव। मर्त्यैः। मर्त्यकृतमिति मर्त्य। कृतम्। पुरुराव्ण इति पुरुऽराव्णः। दे
व। रिषः। पाहि॥ ५५॥ पूर्णा। दर्वि। परा। पत। सुपूर्णेति सुऽपूर्णा। पुनः। आ। पत। वस्नेवेति व
स्नाऽइव। वि। क्रीणावहै। इषम्। ऊर्जम्। शतक्रतो इति शत। क्रतो॥ ५६॥ देहि। मे। ददामि। ते।
नि। मे। धेहि। नि। ते। दधे। निहारमिति निऽहारम्। नि। हरामि। ते। निहारमिति निऽहारम्।
नि। हरासि। मे। स्वाहा॥ ५७॥ अक्षन्। अमीमदंत। हि। अव। प्रियाः। अधूषत। अस्तोषत।
स्वभानव इति स्व। भानवः। विप्राः। नविष्ठया। मती। योज। नु। इन्द्र। ते। हरी इति हरी॥ ५८॥
सुसंदृशमिति सुऽसंदृशम्। त्वा। वयम्। मघवन्निति मघ। वन्। वंदिषीमहि। प्र। नूनम्।

॥१६॥

धुरीवंधुरऽइतिधुरी। वंधुरः। स्तुतः। या। असि। वशान्। अनु। योजा। नु। इंद्र। ते। हरीइतिहरी
॥५९॥ मनः। नु। आ। हुवामहे। नाराशंसेन। स्तोमेन। पितृणाम्। च। मन्मभिरितिमन्म
ऽभिः॥६०॥ आ। नः। एतु। मनः। पुनरितिपुनः। क्रत्वे। दक्षाय। जीवसे। ज्योक्। च। सूर्यम्। दृ
शे॥६१॥ पुनः। नः। पितरः। मनः। ददातु। दैव्यः। जनः॥ जीवम्। व्रातम्। सचेमहि॥६२॥
वयम्। सोम। व्रते। तव। मनः। तनूषु। बिभ्रतः। प्रजावंतऽइतिप्रजाऽवंतः। सचेमहि॥६३॥
अ०॥ एषः। ते। रुद्र। भागः। सह। स्वस्रा। अंबिकया। तम्। जुषस्व। स्वाहा। एषः। ते। रुद्र। भा
गः। आखुः। ते। पशुः॥६४॥ अव। रुद्रम्। अदीमहि। अव। देवम्। त्र्यंबकमितित्रिऽअंब
कम्। यथा। नः। वस्यसः। करत्। यथा। नः। श्रेयसः। करत्। यथा। नः। व्यवसाययादि

॥१६॥

तिवि। अवसाययात्॥६५॥ भेषजम्। असि। भेषजम्। गवे। अश्वाय। पुरुषाय। भेषजम्।
सुगमितिसुऽगम्। मेषाय। मेष्यै॥६६॥ त्र्यंबकमितित्रिऽअंबकम्। यजामहे। सुगंधिमि
तिसुऽगंधिम्। पुष्टिवर्द्धनमितिपुष्टिऽवर्द्धनम्। उर्वारुकमिवेत्युर्वारुकम्। इव। बंधना
त्। मृत्योः। मुक्षीय। मा। अमृतात्॥६७॥ त्र्यंबकमितित्रिऽअंबकम्। यजामहे। सुगंधिमि
तिसु। गंधिम्। पतिवेदनमितिपतिऽवेदनम्। उर्वारुकमिवेत्युर्वारुकम्। इव। बंधना
त्। इतः। मुक्षीय। मा। अमुतः॥६८॥ एतेन। रुद्र। अवसेन। परः। मूजवतऽइतिमूज
वतः। अति। इहि। अवततधन्वेत्यवततऽधन्वा। पिनाकावसऽइतिपिनाकऽअवसः। कृत्ति
वासाऽइतिकृत्तिऽवासाः। अहिंसन्। नः। शिवः। शांतः। अति। इहि॥६९॥ वाजिनाम्। वाजः।

॥१२॥

अवन्तु। नः। अस्मान्। रेतः। सिक्तम्। अमृतम्। बलाय। विश्वे। देवाः। अभि। यत्। संबभूवुरि
तिसम्। बभूवुः। तत्। मा। धिनोतु। प्रजयेतिप्र। जया। धनेन॥ ७०॥ वाजी। अहम्। वाजिन
स्य। उपहूतइत्युप। हूतः। उपहूतस्येत्युप। हूतस्य। भक्षयामि। वाजी। वाजी। भूयासम्॥
७१॥ सवितृ। प्रसूताइतिप्र। सूताः। दैव्याः। आपः। उंदंतु। ते। तनूम्। दीर्घायुत्वायेति दीर्घा
युत्वाय। वर्चसे॥ ७२॥ कश्यपस्य। त्र्यायुषमिति त्रि। आयुषम्। जमदग्नेरिति जमदग्नेः। अ
ग्नेः। त्र्यायुषमिति त्रि। आयुषम्। यत्। देवानाम्। त्र्यायुषमिति त्रि। आयुषम्। तत्। मे।
अस्तु। त्र्यायुषमिति त्रि। आयुषम्॥ ७३॥ येन। धाता। बृहस्पतेः। इन्द्रस्य। च। आयुषे।

॥१०॥

अवपत्। तेन। ते। वपामि। ब्रह्मणा। जीवातवे। जीवनाय॥ ७४॥ दीर्घायुत्वायेति दीर्घायु

त्वाय। बलाय। वर्चसे। सुप्रजास्त्वायेति सुप्रजाः। त्वाय। च। असौ। अथोइत्यथो। जीव। शरदः।
शतम्॥ ७५॥ ॥ इति शुक्लयजुः काण्वपदसंहितायांपदपाठे तृतीयोध्यायः॥ ३॥ ॥
हरिः ॐ॥ आ। इदम्। अगन्म। देवयजनमिति देव। यजनम्। पृथिव्याः। यत्र। देवासः।
अजुषंत। विश्वे। ऋक्सामाभ्यामिति ऋक्। सामाभ्याम्। संतरंतइति सम्। तरंतः। यजुर्भिरि
ति यजुः। भिः। रायः। पोषेण। सम्। इषा। मदेम॥ १॥ इमाः। आपः। शम्। ऊंइत्यूं। मे। संतु। देवीः।
ओषधे। त्रायस्व। स्वधितइति स्व। धिते। मा। एनम्। हिंसीः। आपः। अस्मान्। मातरः। शुं
धयंतु। घृतेन। नः। घृतप्वइति घृत। प्वः। पुनंतु॥ २॥ विश्वम्। हि। रिप्रम्। प्रवहंतीति प्र।
वहंति। देवीः। उत्। इत्। आभ्यः। शुचिः। आ। पूतः। एमि। दीक्षातपसोः। तनूः। असि। ताम्।

॥२०॥

चा।मूलं।ते।आग्मम्।परि।दधे।भद्रम्।वर्णम्।पुष्यन्॥३॥महीनाम्।पयः।असि।वर्च्चोदाइति
वर्च्चःदाः।असि।वर्च्चः।मे।देहि।वृत्रस्य।कनीनका।असि।चक्षुर्दाइतिचक्षुःदाः।असि।चक्षुः।
मे।देहि॥४॥चित्पतिः।मा।पुनातु।वाक्पतिरितिवाक्पतिः।मा।पुनातु।देवः।मा।
सविता।पुनातु।अच्छिद्रेण।पवित्रेण।सूर्यस्य।रश्मिभिरितिरश्मिभिः।तस्य।ते।पवित्रपतइ
ति।पवित्रपते।पवित्रपूतस्येतिपवित्रपूतस्य।यत्कामइतियत्कामः।पुने।तत्।शकेयम्।
॥५॥आ।वः।देवासः।ईमहे।वामम्।प्रयतीतिप्रयति।अध्वरे।आ।वः।देवासः।आशिषइत्याशि
षः।यज्ञियासः।हवामहे॥६॥स्वाहा।यज्ञम्।मनसः।उरोः।अन्तरिक्षात्।द्यावापृथिवीभ्या
म्।वातात्।आ।रभे॥७॥आकूत्याइत्याकूत्यै।प्रयुजइतिप्रयुजे।अग्नये।स्वाहा।मेधा

॥२०॥

यै।मनसे।दीक्षायै।तपसे।सरस्वत्यै।पूष्णे।अग्नये।स्वाहा।आपः।देवीः।बृहतीः।विश्वशंभुवइ
तिविश्वशंभुवः।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।उरु।अन्तरिक्ष।बृहस्पतये।हविषा।विधे
म।स्वाहा॥८॥विश्वः।देवस्य।नेतुः।मर्तः।वुरीत।सख्यम्।विश्वः।राये।इषुध्यति।द्युम्नम्।वृ
णीत।पुष्यसे।स्वाहा॥९॥ऋक्सामयोरितिऋक्सामयोः।शिल्पेइतिशिल्पे।स्थः।तेइतिते।वाम्।
आ।रभे।तेइतिते।मा।पातम्।आ।अस्य।यज्ञस्य।उदृचइत्युत्ऋचः॥१०॥शर्म।असि।शर्म।
मे।यच्छ।नमः।ते।अस्तु।मा।मा।हिंसीः।ऊर्क्।असि।आङ्गिरसी।ऊर्णम्रदाइत्यूर्णम्रदाः।ऊ
र्जम्।मे।यच्छ॥११॥सोमस्य।नीविः।असि।विष्णोः।शर्म।असि।शर्म।यजमानस्य।इन्द्रस्य।योनिः।
असि।सुसस्याइतिसुसस्याः।कृषीः।कृधि॥१२॥उत्।श्रयस्व।वनस्पते।ऊर्ध्वः।मा।पाहि।अं

॥२१॥

हसः। आ। अस्य। यज्ञस्य। उदृच इत्युत्ऽऋचः॥१३॥ व्रतम्। कृणुत। व्रतम्। कृणुत। अग्निः। ब्रह्म।
अग्निः। यज्ञः। वनस्पतिः। यज्ञियः॥१४॥ दैवीम्। धियम्। मनामहे। सुमृडीकामिति सुऽमृडी
काम्। अभिष्टये। वर्चोधामिति वर्चःऽधाम्। विश्वधायसमिति विश्वऽधायसम्। सुतीर्थेति सुऽ
तीर्था। नः। असत्। वशे॥१५॥ ये। देवाः। मनोजाता इति मनःऽजाताः। मनोयुज इति मनःऽयुजः।
दक्षक्रतव इति दक्षऽक्रतवः। ते। नः। अवन्तु। ते। नः। पान्तु। तेभ्यः। स्वाहा॥१६॥ श्वात्राः। पीताः।
भवत। यूयम्। आपः। अस्माकम्। अन्तः। उदरे। सुशेवा इति सुऽशेवाः। ताः। अस्मभ्यम्। अ
यक्ष्माः। अनमीवाः। अनागसः। स्वदन्तु। देवीः। अमृताः। ऋतावृधः। ऋतवृध इत्यृतऽवृधः॥
१७॥ इयम्। ते। यज्ञिया। तनूः। अपः। मुञ्चामि। न। प्रजामिति प्रऽजाम्। अंहोमुच इत्यंहःऽ

प्र

॥२१॥

मुचः। स्वाहाकृता इति स्वाहाऽकृताः। पृथिवीम्। आ। विशत। पृथिव्या। सम्। भव॥१८॥ अग्ने। त्व
म्। सु। जागृहि। वयम्। सु। मन्दिषीमहि। रक्ष। नः। अप्रयुच्छन्नित्यप्रऽयुच्छन्। प्रबुध इति प्रऽबु
धे। नः। पुनरिति पुनः। कृधि॥१९॥ पुनः। मनः। पुनः। आयुः। मे। आ। अगात्। पुनरिति पुनः। च
क्षुः। पुनरिति पुनः। श्रोत्रम्। मे। आ। अगात्। पुनरिति पुनः। प्राणः। पुनः। आत्मा। मे। आ। अ
गात्। वैश्वानरः। अदब्धः। तनूपा इति तनूऽपाः। अग्निः। नः। पातु। दुरितादिति दुःऽइतात्। अव
द्यात्॥२०॥ त्वम्। अग्ने। व्रतपा इति व्रतऽपाः। असि। देवः। आ। मर्त्येषु। आ। त्वम्। यज्ञेषु। ईड्यः॥२१॥
रास्व। इयत्। सोम। आ। भूयः। भर। देवः। नः। सविता। वसोः। दाता। वसु। अदात्॥२२॥ एषा। ते। शु
क्र। तनूः। एतत्। वर्चः। तया। सम्। भव। भ्राजम्। गच्छ। जूः। असि। धृता। मनसा। जुष्टा। विष्ण

॥२२॥

वे॥२३॥ तस्याः। ते। सत्यसवस इति सत्य। सवसः। प्रसव इति प्र। सवे। तनु। यंत्रम्। अशीय। स्वाहा। चंद्रम्। असि। शुक्रम्। अमृतम्। वैश्वदेवमिति वैश्व। देवम्॥२४॥ चित्। मना। धीः। दक्षिणा। क्षत्रियो। यज्ञिया। अदितिः। उभयतः शीर्ष्णीत्युभयतः। शीर्ष्णी। सा। नः। सुप्राचीति सु। प्राची। सुप्रतीचीति सु। प्रतीची। भव॥२५॥ मित्रः। त्वा। पदि। बध्नीताम्। पूषा। अध्वनः। पातु। इन्द्राय। अध्यक्षायेत्यधि। अक्षाय। अनु। त्वा। माता। मन्यताम्। पिता। भ्राता। सगर्भ्य इति स। गर्भ्यः। सखा। सयूथ्य इति स। यूथ्यः॥२६॥ सा। देवि। देवम्। अच्छ। इहि। इन्द्राय। सोमम्। रुद्रः। त्वा। आ। वर्तयतु। स्वस्ति। सोमसख इति सोम। सखा। पुनः। आ। इहि॥२७॥ वस्वी। असि। अदितिः। आदित्या। रुद्रा। चन्द्रा। बृहस्पतिः। त्वा। सुम्ने। रम्णातु। रुद्रः। वसुभिरिति वसु। भिः। आ। चके॥२८॥

॥२२॥

अदित्याः। त्वा। मूर्द्धन्। आ। जिघर्मि। देवयजन इति देव। यजने। पृथिव्याः। इळायाः। पदम्। असि। घृतवदिति घृत। वत्। स्वाहा॥२९॥ अस्मे इत्यस्मे। रमस्व। अस्मे इत्यस्मे। ते। बन्धुः। त्वे इति त्वे। रायः। अस्मे इत्यस्मे। रायः॥३०॥ मा। वयम्। रायः। पोषेण। वि। यौष्म। तोतः। रायः। सम्। उस्रे। देव्या। धिया। सम्। दक्षिणया। उरुचक्षसेत्युरु। चक्षसा। मा। मे। आयुः। प्र। मोषीः। मो इति मो। अहम्। तव। वीरान्। विदेय। तव। देवि। संदृशीति सम्। दृशि॥३१॥ एषः। ते। गायत्रः। भागः। इति। मे। सोमाय। ब्रूतात्। त्रैष्टुभः। त्रैष्टुभ इति त्रै। स्तुभः। जागतः। छंदोमानानामिति छंदः। मानानाम्। साम्राज्यमिति साम्। राज्यम्। गच्छतात्। इति। मे। सोमाय। ब्रूतात्॥३२॥ आस्माकः। असि। शुक्रः। ते। ग्रह्यः। विचित इति वि। चितः। त्वा। वि। चिन्वंतु॥३३॥ अभि। सम्।

प

राम०

॥२३॥

देवम्। सवितारम्। ओण्योः। कविक्रतुमिति कविऽक्रतुम्। अर्चामि। सत्यसवमिति सत्यऽस
वम्। रत्नधामिति रत्नऽधाम्। अभि। प्रियम्। मतिम्। कविम्। ऊर्ध्वा। यस्य। अमतिः। भाः।
अदिद्युतत्। सवीमनि। हिरण्यपाणिरिति हिरण्यऽपाणिः। अमिमीत। सुक्रतुरिति सुऽ
क्रतुः। कृपा। स्वरिति स्वः॥३४॥ प्रजाभ्य इति प्रजाऽभ्यः। त्वा। प्रजा इति प्रऽजाः। त्वा। अनु
प्राणन्त्विति अनुऽप्राणन्तु। प्रजा इति प्रऽजाः। त्वम्। अनुप्राणिहीत्यनुऽप्राणिहि॥३५॥ चन्द्र
म्। त्वा। चन्द्रेण। क्रीणामि। शुक्रम्। शुक्रेण। अमृतम्। अमृतेन। सग्मे। ते। गोः। अस्मे इति
अस्मे। ते। चन्द्राणि॥३६॥ तपसः। तनूः। असि। प्रजापतेरिति प्रजाऽपतेः। वर्णः। परमे
ण। पशुना। क्रीयसे। सहस्रपोषमिति सहस्रऽपोषम्। पुषेयम्॥३७॥ मित्रः। नः। आ।

॥२३॥

पद०

इहि। सुमित्रधा इति सुऽमित्रधाः। इन्द्रस्य। ऊरुम्। आ। विश। दक्षिणम्। उशन्। उशन्तम्। स्यो
नः। स्योनम्॥३८॥ स्वान। भ्राज। अङ्घारे। बम्भारे। हस्त। सुहस्तेति सुऽहस्त। कृशानो इति कृ
शानो। एते। वः। सोमक्रयणा इति सोमऽक्रयणाः। तान्। रक्षध्वम्। मा। वः। दभन्॥३९॥
परि। मा। अग्ने। दुश्चरितादिति दुःऽचरितात्। बाधस्व। आ। मा। सुचरित इति सुऽचरिते। भ
ज। उत्। आयुषा। स्वायुषेति सुऽआयुषा। उत्। अस्थाम्। अमृतान्। अनु॥४०॥ प्रति। पं
थाम्। अपद्महि। स्वस्तिगामिति स्वस्तिऽगाम्। अनेहसम्। येन। विश्वाः। परि। द्विषः। वृण
क्ति। विन्दते। वसु॥४१॥ अदित्याः। त्वक्। असि। अदित्यै। सदः। आ। सीद। अस्तभ्नात्। द्याम्।
ऋषभः। अन्तरिक्षम्। अमिमीत। वरिमाणम्। पृथिव्याः। आ। असीदत्। विश्वा। भुवनानि।

॥२४॥

सम्राडिति सम्ऽराट्। विश्वा। इत्। तानि। वरुणस्य। व्रतानि॥४२॥ वनेषु। वि। अंतरिक्षम्। ततान। वाजम्। अर्वत्स्विति अर्वत्ऽसु। पयः। उस्रियासु। हृत्स्विति हृत्ऽसु। क्रतुम्। वरुणः। विक्षु। अग्निम्। दिवि। सूर्यम्। अदधात्। सोमम्। अद्रौ॥४३॥ सूर्यस्य। चक्षुः। आ। रोह। अग्नेः। अक्ष्णः। कनीनकाम्। यत्र। एतशेभिः। ईयसे। भ्राजमानः। विपश्चितेति विपः। चिता॥४४॥ उस्रौ। आ। इतम्। धूर्षाहाविति धूःऽसाहौ। युज्येथाम्। अनश्रू इत्यनश्रू। अवीरहणौ। अवीरहनाविति अवीरऽहनौ। ब्रह्मचोदनाविति ब्रह्मऽचोदनौ। स्वस्ति। यजमानस्य। गृहान्। गच्छतम्॥४५॥ भद्रः। मे। असि। प्र। च्यवस्व। भुवः। पते। विश्वानि। अभि। धामानि। मा। त्वा। परिपरिण इति परिऽपरिणः। परिपंथिन इति परिऽपंथिनः। वृकाः। अघायवः। अघयव इत्यघऽय

॥२४॥

वः। विदन्। श्येनः। भूत्वा। परा। पत। यजमानस्य। गृहान्। गच्छ। तत्। नौ। संस्कृतम्॥४६॥ नमः। मित्रस्य। वरुणस्य। चक्षसे। महः। देवाय। तत्। ऋतम्। सपर्यत। दूरेदृश इति दूरेऽदृशे। देवजातायेति देवऽजाताय। केतवे। दिवः। पुत्राय। सूर्याय। शंसत॥४७॥ वरुणस्य। उत्तंभनम्। असि। स्कंभसर्जनी इति स्कंभऽसर्जनी। स्थः। ऋतसदनीत्यृतऽसदनी। ऋत। सदनम्। असि। ऋतसदनम्। ऋतसदनीमित्यृतऽसदनीम्। आ। सीद॥४८॥ या। ते। धामानि। हविषा। यजंति। ता। ते। विश्वा। परिभूरिति परिऽभूः। अस्तु। यज्ञम्। गयस्फान इति गयऽस्फानः। प्रतरण इति प्रऽतरणः। सुवीर इति सुऽवीरः। अवीरहेत्यवीरऽहा। प्र। चर। सोम। दुर्यान्॥४९॥ ॥इतिश्शुक्लयजुःकाण्वपदसंहितायांचतुर्थोध्यायः॥४॥

॥२५॥

हरिः ॐम् ॥ अग्नेः । तनूः । असि । विस्मवे । त्वा । सोमस्य । अतिथेः । आतिथ्यम् । श्येनाय । सोमभृत इ
ति सोम । भृते । अग्नये । रायस्पोषद इति रायस्पोष ऽ दे । विस्मवे । त्वा ॥ १ ॥ अग्नेः । जनित्रम् । असि ।
वृषणौ । स्थः । उर्वशी । आयुः । पुरूरवाः । असि । गायत्रेण । त्वा । छंदसा । मंथामि । त्रैष्टुभेन । त्रैस्तु
भेनेति त्रैस्तुभेन । जागतेन । त्वा । छंदसा । मंथामि ॥ २ ॥ भवतम् । नः । समनसाइति स । मनसौ ।
सचेतसाइति स । चेतसौ । अरेपसौ । मा । यज्ञम् । हिंसिष्टम् । मा । यज्ञपतिमिति यज्ञ । पतिम् ।
जातवेदसाइति जात । वेदसौ । शिवौ । भवतम् । अद्य । नः ॥ ३ ॥ अग्नौ । अग्निः । चरति । प्रविष्ट इ
ति प्र । विष्टः । ऋषीणाम् । पुत्रः । अभिशस्तिपावेत्यभिशस्ति ऽ पावा । सः । नः । स्योनः । सुयजेति सु ऽ ॥२५॥
यजा । यज । इह । देवेभ्यः । हव्यम् । सदम् । अप्रयुछन्निति प्र । युछन् । स्वाहा ॥ ४ ॥ आपतय इत्या

पतये । त्वा । गृण्हामि । परिपतय इति परि ऽ पतये । तनूनप्त्र इति तनू । नप्त्रे । शाक्वराय । शक्वने ।
ओजिष्ठाय ॥ ५ ॥ अनाधृष्टम् । असि । अनाधृष्यम् । देवानाम् । ओजः । अनभिशस्तीत्यनभि ऽ
शस्ति । अभिशस्तिपा इत्यभिशस्ति ऽ पाः । अनभिशस्तेन्यमित्यनभि ऽ शस्तेन्यम् ॥ ६ ॥ अंजसा । सु
सम् । उप । गेषम् । सुविते । मा । धाः । अग्ने । व्रतपा इति व्रत । पाः । त्वे इति त्वे । व्रतपा इति व्रत । पाः
॥ ७ ॥ या । तव । तनूः । इयम् । सा । मयि । या । मम । तनूः । एषा । सा । त्वयि । सह । नौ । व्रतपत इति
व्रत । पते । व्रतानि । अनु । मे । दीक्षाम् । दीक्षापतिरिति दीक्षा । पतिः । मन्यताम् । अनु । तपः । त
पस्पतिः । तपःपतिरिति तपः । पतिः ॥ ८ ॥ अंशुरंशुरित्यंशुः ऽ अंशुः । अंशुः । ते । देव । सोम । आ ।
प्यायताम् । इन्द्राय । एकधनविद इत्येकधन । विदे । आ । तुभ्यम् । इन्द्रः । प्यायताम् । आ । त्वम् ।

॥२६॥

इन्द्राय। प्यायस्व॥९॥ आ। प्यायय। अस्मान्। सखीन्। सन्या। मेधया। स्वस्ति। ते। देव। सोम। सुत्या
म्। उदृचमित्युत्। ऋचम्। अशीय॥१०॥ एष्टाइत्या। इष्टाः। रायः। प्र। इषे। भगाय। ऋतम्। ऋ
तवादिभ्यइत्यृतवादिभ्यः। नमः। दिवे। नमः। पृथिव्यै॥११॥ या। ते। अग्ने। अयःशयेत्ययः। शा
या। तनूः। वर्षिष्ठा। गह्वरेष्ठा। गह्वरेस्थेति गह्वरेऽस्था। उग्रम्। वचः। अप। अवधीत्। त्वेष
म्। वचः। अप। अवधीत्। स्वाहा। रजःशयेति रजः। शया। हरिशया। हरिशयेति हरि। शया
॥१२॥ तप्तायनीति तप्त। अयनी। मे। असि। वित्तायनीति वित्त। अयनी। मे। असि। अवतात्।
मा। व्यथितम्। अवतात्। मा। नाथितम्॥१३॥ विदेः। अग्नेः। नभः। नाम। अग्ने। अङ्गिरः। आ
युना। नाम्ना। आ। इहि। यः। अस्याम्। पृथिव्याम्। असि। यत्। ते। अनाधृष्टम्। नाम। यज्ञियम्।

॥२६॥

तेन। त्वा। आ। दधे। द्वितीयस्याम्। तृतीयस्याम्। अनु। त्वा। देववीतयइति देव। वीतये। सिंही।
असि। सपत्नसाही। सपत्नसहीति सपत्न। सही। देवेभ्यः। कल्पस्व। शुन्धस्व। शुम्भस्व॥१४॥ इन्द्र
घोषइतीन्द्र। घोषः। त्वा। वसुभिरिति वसुऽभिः। पुरस्तात्। पातु। प्रचेताइति प्र। चेताः। रुद्रैः। पश्चा
त्। मनोजवाइति मनः। जवाः। पितृभिरिति पितृऽभिः। दक्षिणतः। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्म्मा।
आदित्यैः। उत्तरतः। पातु॥१५॥ इदम्। अहम्। तप्तम्। वाः। बहिर्द्धेति बहिः। धा। यज्ञात्। निः। सृजा
मि। सिंही। असि। स्वाहा। आदित्यवनिरित्यादित्य। वनिः॥१६॥ ब्रह्मवनिरिति ब्रह्म। वनिः। क्षत्र
वनिरिति क्षत्र। वनिः। सुप्रजावनिरिति सुप्रजा। वनिः। रायस्पोषवनिरिति रायस्पोष। वनिः।
आ। वह। देवान्। यजमानाय। स्वाहा। भूतेभ्यः। त्वा॥१७॥ ध्रुवः। असि। पृथिवीम्। दृंह। ध्रुवक्षि

॥२७॥

दिति। ध्रुव। क्षितम्। अंतरिक्षम्। अच्युतक्षिदित्यच्युत। क्षित्। दिवम्। दृꣳह। अग्नेः। भस्म। अ
सि। अग्नेः। पुरीषम्। असि॥१८॥ युञ्जते। मनः। उत। युञ्जते। धियः। विप्राः। विप्रस्य। बृहतः।
विपश्चित इति विपः। चितः। वि। होत्राः। दधे। वयुनावित्। वयुनविदिति वयुन। वित्। एकः।
इत्। मही। देवस्य। सवितुः। परिष्टुतिः। परिस्तुतिरिति परिऽस्तुतिः॥१९॥ इदम्। विष्णुः। विच
क्रमे। त्रेधा। नि। दधे। पदम्। समूढमिति सम्। ऊढम्। अस्य। पाꣳसुरे। स्वाहा॥२०॥ इरावती
इतीरा। वती। धेनुमती इति धेनुऽमती। हि। भूतम्। सूयवसिनी। सुयवसिनी इति सुऽयव
सिनी। मनवे। दशस्या। वि। अस्कभ्नाः। रोदसी इति रोदसी। विष्णो इति विष्णो। एते इति एते। दा
धर्थ। पृथिवीम्। अभितः। मयूखैः। स्वाहा॥२१॥ देवश्रुता इति देवऽश्रुतौ। देवेषु। आ। घो

॥२७॥

षतम्। प्राची इति प्राची। प्र। इतम्। अध्वरम्। कल्पयन्ती इति कल्पयन्ती। ऊर्ध्वम्। यज्ञम्। न
यतम्। मा। जिह्वरतम्॥२२॥ स्वम्। गोष्ठम्। गोस्थमिति गोऽस्थम्। आ। वदतम्। देवी इति
देवी। दुर्य्ये इति दुर्य्ये। आयुः। मा। निः। वादिष्टम्। प्रजामिति प्र। जाम्। मा। निः। वादिष्टम्। अत्र।
रमेथाम्। वर्ष्मन्। पृथिव्याः॥२३॥ विष्णोः। नु। कम्। वीर्याणि। प्र। वोचम्। यः। पार्थिवानि।
विममे इति विऽममे। रजाꣳसि। यः। अस्कभायत्। उत्तरम्। इति उत्ऽतरम्। सधस्थमि
ति सध। स्थम्। विचक्रमाण इति विऽचक्रमाणः। त्रेधा। उरुगाय इत्युरुऽगायः।
विष्णवे। त्वा॥२४॥ दिवः। वा। विष्णो इति विष्णो। उत। वा। पृथिव्याः। महः। वा। विष्णो इति वि
ष्णो। उरोः। अंतरिक्षात्। उभा। हि। हस्ता। वसुना। पृणस्व। आ। प्र। यच्छ। दक्षिणात्। आ।

उत।सव्यात्।विस्रवे।त्वा॥२५॥प्र।तत्।विष्णुः।स्तवते।वीर्य्येण।मृगः।न।भीमः।कुचरः।
गिरिष्ठाः।गिरिष्ठा इति गिरिऽस्थाः।यस्य।उरुषु।त्रिषु।विक्रमणेष्विति वि।क्रमणेषु।
अधिक्षियंतीत्यधि।क्षियंति।भुवनानि।विश्वा॥२६॥विष्णोः।रराटम्।असि।श्नप्त्रे इ
ति श्नप्त्रे।स्थः।स्यूः।ध्रुवः।वैष्णवम्।असि।विष्णवे।त्वा॥२७॥आ।ददे।नारी।असि।
इदम्।अहम्।रक्षसः।ग्रीवाः।अपि।कृंतामि।बृहन्।असि।बृहद्ग्रावा इति बृहत्।
ग्रावाः।बृहतीम्।इन्द्राय।वाचम्।वद।रक्षोहणम्।रक्षोहनमिति रक्षः।हनम्।व
लगहनमिति वलग।हनम्।वैष्णवीम्॥२८॥इदम्।अहम्।तम्।वलगम्।उत्।व
पामि।यम्।नः।निष्ट्यः।यम्।अमात्यः।निचखानेति नि।चखान।समानः।असमा

नः।सबंधुरिति स।बंधुः।असबंधुरित्यस।बंधुः।सजात इति स।जातः।असजातः
उत्।कृत्याम्।किरामि॥२९॥स्वराडिति स्व।राट्।असि।सपत्नहेति सपत्न।हा।सत्त्ररा
डिति सत्त्र।राट्।अभिमातिहेत्यभिमातिऽहा।जनराडिति जन।राट्।रक्षोहेति रक्षः।
हा।सर्वराडिति सर्व।राट्।अमित्रहेत्यमित्र।हा॥३०॥रक्षोहणः।रक्षोहन इति रक्षः।ह
नः।वलगहन इति वलग।हनः।प्र।उक्षामि।वैष्णवान्।अव।नयामि।अव।स्तृणामि।
वैष्णवान्॥३१॥रक्षोहणौ।रक्षोहनाविति रक्षः।हनौ।वलगहनाविति वलग।हनौ।उ
प।दधामि।वैष्णवी इति वैष्णवी।परि।ऊहामि।वैष्णवी इति वैष्णवी।वैष्णवम्।असि।वैष्ण
वाः।स्थ॥३२॥यवः।असि।यवय।अस्मत्।द्वेषः।यवय।अरातीः।दिवे।अंतरिक्षाय।

॥२९॥

पृथिव्यै। त्वा॥३३॥ शुंधंताम्। लोकाः। पितृषदनाः। पितृसदनाइतिपितृऽसदनाः। पितृ
षदनम्। पितृसदनमितिपितृऽसदनम्। असि। उत्। दिवम्। स्तभान। आ। अंतरिक्ष
म्। पृण। दृꣳहस्व। पृथिव्याम्॥३४॥ द्युतानः। त्वा। मारुतः। मिनोतु। मित्रावरुणौ। ध्रुवे
ण। धर्मणा। ब्रह्मवनीतिब्रह्म। वनि। त्वा। क्षत्रवनीतिक्षत्र। वनि। रायस्पोषवनीतिरा
यस्पोषऽवनि। परि। ऊहामि॥३५॥ ब्रह्म। दृꣳह। क्षत्रम्। आयुः। प्रजामितिप्र। जाम्। दृꣳ
ह। ध्रुवा। असि। ध्रुवा। अस्मिन्। यजमानः। आयतनइत्या। यतने। भूयात्। घृतेन।
द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। पूर्येथाम्। इन्द्रस्य। छदिः। असि। विश्वजनस्येतिविश्व।
जनस्य। छाया॥३६॥ परि। त्वा। गिर्वणः। गिरः। इमाः। भवंतु। विश्वतः। वृद्धायुमितिवृ

॥२९॥

द्ध। आयुम्। अनु। वृद्धयः। जुष्टाः। भवंतु। जुष्टयः॥३७॥ इन्द्रस्य। स्यूः। ध्रुवः। ऐंद्रम्। वैश्वदे
वमितिवैश्व। देवम्। असि॥३८॥ विभूरितिवि। भूः। असि। प्रवाहणः। प्रवाहनइतिप्र। वा
हनः। वह्निः। हव्यवाहनइतिहव्य। वाहनः। श्वात्रः। प्रचेताइतिप्रऽचेताः। तुथः। विश्ववे
दाइतिविश्व। वेदाः॥३९॥ उशिक्। कविः। अंघारिः। बंभारिः। अवस्युः। दुवस्वान्। शुंध्यूः।
मार्जालीयः॥४०॥ ऋतधामेत्यृत। धामा। स्वर्ज्योतिरितिस्वः। ज्योतिः। समुद्रः। विश्वव्यचाइ
तिविश्व। व्यचाः। अजः। एकपादित्येक। पात्। अहिः। बुध्न्यः॥४१॥ सम्राळितिसम्। राट्। कृ
शानुः। परिषद्यः। परिसद्यइतिपरिऽसद्यः। पवमानः। नभः। प्रतक्वेतिप्र। तक्वा। मृष्टः।
हव्यसूदनइतिहव्य। सूदनः॥४२॥ समृधइतिसम्। ऋधः। विश्ववेदाइतिविश्व। वेदाः।

॥३२॥

उनातिरिक्तस्येस्तन। अतिरिक्तस्य। प्रतिष्ठा। प्रतिस्थेति प्रतिऽस्था। अग्नयः। सगराः।
सगराः। स्थ। सगरेण। नाम्ना। रौद्रेण। अनीकेन। पात। मा। अग्नयः। पिपृत। मा। अ
ग्नयः। नमः। वः। अस्तु। मा। मा। हिंसिष्ट॥४३॥ ज्योतिः। असि। विश्वरूपमिति विश्वऽरू
पम्। विश्वेषाम्। देवानाम्। समिदिति सम्ऽइत्। त्वम्। सोम। तनूकृद्भ्य इति तनूकृ
त्ऽभ्यः। द्वेषोभ्य इति द्वेषःऽभ्यः। अन्यकृतेभ्य इत्यन्यऽकृतेभ्यः। उरु। यन्ता। असि। वरू
थम्। स्वाहा। जुषाणः। अप्तुः। आज्यस्य। वेतु। स्वाहा॥४४॥ अग्ने। नय। सुपथेति सुऽप
था। राये। अस्मान्। विश्वानि। देव। वयुनानि। विद्वान्। युयोधि। अस्मत्। जुहुराणम्।
एनः। भूयिष्ठाम्। ते। नमउक्तिमिति नमःऽउक्तिम्। विधेम॥४५॥ अयम्। नः। अग्निः।

॥३१॥

वरिवः। कृणोतु। अयम्। मृधः। पुरः। एतु। प्रभिन्दन्निति प्रऽभिन्दन्। अयम्। वाजान्। ज
यतु। वाजसाताविति वाजऽसातौ। अयम्। शत्रून्। जयतु। जर्हृषाणः। स्वाहा॥४६॥ देव। स
वितः। एषः। ते। सोमः। तम्। रक्षस्व। मा। त्वा। दभन्। एतत्। त्वम्। देव। सोम। देवः। देवान्। उ
प। अगाः॥४७॥ इदम्। अहम्। मनुष्यान्। सह। रायः। पोषेण। स्वाहा। निः। वरुणस्य। पाशा
त्। सुच्ये। अग्ने। व्रतपा इति व्रतऽपाः। त्वे इति त्वे। व्रतपा इति व्रतऽपाः॥४८॥ या। तव। तनूः। म
यि। अभूत्। एषा। सा। त्वयि। या। मम। तनूः। त्वयि। अभूत्। इयम्। सा। मयि। यथायथमिति
यथा। यथम्। नौ। व्रतपत इति व्रतऽपते। व्रतानि। अनु। मे। दीक्षाम्। दीक्षापतिरिति दीक्षाऽप
तिः। अमंस्त। अनु। तपः। तपस्पतिः। तपःपतिरिति तपःऽपतिः॥४९॥ अति। अन्यान्। अगाम्।

॥३१॥

न। अन्यान्। उप। अगाम्। अर्वाक्। त्वा। परेभ्यः। परः। अवरेभ्यः॥५०॥ तम्। त्वा। जुषामहे। दे
व। वनस्पते। देवयज्यायाऽइति देव। यज्यायै। देवाः। त्वा। देवयज्यायाऽइति देव। यज्यायै। जु
षन्ताम्। विष्णवे। त्वा॥५१॥ ओषधे। त्रायस्व। स्वधितेइतिस्व। धिते। मा। एनम्। हिंसीः। दि
वम्। मा। लेखीः। अन्तरिक्षम्। मा। हिंसीः। पृथिव्या। सम्। भव॥५२॥ अयम्। हि। त्वा। स्व
धितिरितिस्व। धितिः। तेतिजानः। प्रणिनाय। प्रनिनायेति प्र। निनाय। महते। सौभगाय। अ
तः। त्वम्। देव। वनस्पते। शतवल्शाऽइति शत। वल्शः। वि। रोह। सहस्रवल्शाऽइति सहस्र।
वल्शाः। वि। वयम्। रुहेम॥५३॥ ॥इति शुक्लयजुः कण्वपदे संहितायां पञ्चमो ध्या
यः॥५॥ ॥हरिः ॐ॥ अग्रेणीः। अग्रेनीरित्यग्रेऽनीः। असि। स्वावेशऽइति सु। आवेशः।

॥३१॥

उन्नेतृणामित्युत्। नेतृणाम्। ऋतस्य। वित्तात्। अधि। त्वा। स्थास्यति। देवः। त्वा। सविता। मध्वा।
अनक्तु। सुपिप्पलाभ्यऽइति सु। पिप्पलाभ्यः। त्वा। ओषधीभ्यः। दिवम्। अग्रेण। अस्पृक्षः। आ।
अन्तरिक्षम्। मध्येन। अप्राः। पृथिवीम्। उपरेण। अदृंहीः॥१॥ या। ते। धामानि। उश्मसि।
गमध्यै। यत्र। गावः। भूरिशृङ्गा इति भूरि। शृङ्गाः। अयासः। अत्र। अह। तत्। उरुगायस्ये
त्युरुऽगायस्य। विष्णोः। परमम्। पदम्। अव। भाति। भूरि॥२॥ विष्णोः। कर्माणि। पश्यत। यतः।
व्रतानि। पस्पशे। इन्द्रस्य। युज्यः। सखा॥३॥ तत्। विष्णोः। परमम्। पदम्। सदा। पश्यन्ति। सूर
यः। दिवीवेति दिविऽइव। चक्षुः। आततमित्याऽततम्॥४॥ परिवीरिति परिऽवीः। असि।
परि। त्वा। दैवीः। विशः। व्ययन्ताम्। परि। इमम्। यजमानम्। रायः। मनुष्याणाम्। दिवः।

॥३२॥

स्तुतुः। असि। एषः। ते। पृथिव्याम्। लोकः। आरण्यः। ते। पशुः॥५॥ उपावीरित्युप। अवीः। अ
सि। उप। देवान्। दैवीः। विशः। प्र। अगुः। उशिजः। वह्नितमानिति वह्निऽतमान्। देव। त्वष्टः।
वसु। रम। हव्या। ते। स्वदन्ताम्॥६॥ रेवतीः। रमध्वम्। बृहस्पते। धारय। वसूनि। ऋतस्य।
त्वा। देवहविरिति देव। हविः। पाशेन। प्रति। मुञ्चामि। धर्षा। मानुषः॥७॥ अग्नीषोमाभ्या
म्। जुष्टम्। नि। युनज्मि। अद्भ्यइत्यत्। भ्यः। त्वा। ओषधीभ्यः। प्र। उक्षामि॥८॥ अपाम्।
पेरुः। असि। आपः। देवीः। स्वदन्तु। स्वात्तम्। चित्। सत्। देवहविरिति देव। हविः॥९॥ स
म्। ते। प्राणः। वातेन। गच्छताम्। सम्। अङ्गानि। यजत्रैः। सम्। यजमानः। आशिषेत्याऽ ॥३२॥
शिषा॥१०॥ घृतेन। अक्तौ। पशुम्। त्रायेथाम्। रेवति। यजमाने। प्रियम्। धाः। आ। विश॥११॥

उरोः। अन्तरिक्षात्। सजूरिति सऽजूः। देवेन। वातेन। अस्य। हविषः। त्मना। यज। सम्। अस्य। त
न्वा। भव॥१२॥ वर्षो इति वर्षो। वर्षीयसि। यज्ञे। यज्ञपतिमिति यज्ञ। पतिम्। धाः। स्वाहा। देवे
भ्यः। देवेभ्यः। स्वाहा। मा। अहिः। भूः। मा। पृदाकुः॥१३॥ नमः। ते। आतानेत्याऽतान। अनर्वा। प्र।
इहि। घृतस्य। कुल्याः। उप। ऋतस्य। पथ्याः। उप॥१४॥ देवीः। आपः। शुद्धाः। वोढ्वम्। सुपरिवि
ष्टा इति सुऽपरिविष्टाः। देवेषु। सुपरिविष्टा इति सुऽपरिविष्टाः। वयम्। परिवेष्टार इति प
रिऽवेष्टारः। भूयास्म॥१५॥ वाचम्। ते। शुन्धामि। प्राणम्। चक्षुः। श्रोत्रम्। नाभिम्। मेढ्रम्।
पायुम्। चरित्रान्। ते। शुन्धामि॥१६॥ मनः। ते। आ। प्यायताम्। वाक्। प्राणः। चक्षुः। श्रोत्रम्।

॥३२॥

यत्।ते।क्रूरम्।यत्।आस्थितमित्याऽस्थितम्।तत्।ते।आ।प्यायताम्।निः।स्वायताम्।शुध्य
तु।शम्।अहोभ्य इत्यहःऽभ्यः।१७।ओषधे।त्रायस्व।स्वधितइतिस्व।धिते।मा।एनम्।हि
ंसीः।रक्षसाम्।भागः।असि।निरस्तमितिनिः।अस्तम्।रक्षः।१८।इदम्।अहम्।रक्षः।
अभि।तिष्ठामि।अव।बाधे।अधमम्।तमः।नयामि।१९।घृतेन।द्यावापृथिवी इति द्यावापृ
थिवी।प्र।ऊर्णुवाथाम्।वायोइतिवायो।वेः।स्तोकानाम्।जुषाणः।अग्निः।आज्यस्य।वेतु।स्वा
हा।स्वाहाकृतेइतिस्वाहाऽकृते।ऊर्ध्वनभसमित्यूर्ध्व।नभसम्।मारुतम्।गच्छतम्।२०।
सम्।ते।मनः।मनसा।सम्।प्राणः।प्राणेन।गच्छताम्।रेट्।असि।अग्निः।त्वा।श्रीणातु।
आपः।त्वा।सम्।अरिणन्।२१।वातस्य।त्वा।ध्राज्यै।पूष्णः।रंह्यै।ऊष्मणः।व्यथिषत्।

॥३३॥

॥३७॥

प्रयुतमितिप्रऽयुतम्।द्वेषः।घृतम्।घृतपावानइतिघृत।पावानः।पिबत।वसाम्।
वसापावानइतिवसा।पावानः।पिबत।अंतरिक्षस्य।हविः।असि।स्वाहा।२२।दिशः।
प्रदिशइतिप्र।दिशः।आदिशइत्याऽदिशः।विदिशइतिवि।दिशः।उद्दिशइत्युत्।
दिशः।दिग्भ्यइतिदिक्।भ्यः।स्वाहा।ऐन्द्रः।प्राणः।अंगेअंगइत्यंगेऽअंगे।निधीतमि
ति निऽधीतः।ऐन्द्रः।उदानइत्युत्।आनः।अंगेअंगइत्यंगेऽअंगे।नि।दीध्ये।२३।देव।
त्वष्टः।भूरि।ते।सꣳसमितिसम्।सम्।एतु।सलक्ष्मेतिस।लक्ष्म।यत्।विषुरूपमि
ति विषुऽरूपम्।भवाति।देवत्रेतिदेव।त्रा।यन्तम्।अवसे।सखायः।अनु।त्वा।माता।

॥३४॥

ष्य

पितरः। मृडंतु॥२४॥ समुद्रम्। गच्छ। स्वाहा। देवम्। सवितारम्। अंतरिक्षम्। मित्राव
रुणौ। अहोरात्रे इत्यहोरात्रे। छंदांऽसि। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। सोमम्। यज्ञ
म्। नभः। दिव्यम्। अग्निम्। वैश्वानरम्। मनः। मे। हार्दि। यच्छ॥२५॥ दिवम्। ते। धूमः। ग
च्छतु। अंतरिक्षम्। ज्योतिः। पृथिवीम्। भस्मना। आ। पृण। स्वाहा॥२६॥ मा। अपः। मा। ओ
षधीः। हिंऽसीः। धाम्नोधाम्न इति धाम्नःऽधाम्नः। राजन्। ततः। वरुण। नः। मुंच। यत्।
आहुः। अघ्न्याः। इति। वरुण। इति। शपामहे। ततः। वरुण। नः। मुंच॥२७॥ सुमित्रि

॥३४॥

या इति सुऽमित्रियाः। नः। आपः। ओषधयः। संतु। दुर्मित्रिया इति दुःऽमित्रियाः। तस्मै।

संतु। यः। अस्मान्। द्वेष्टि। यम्। च। वयम्। द्विष्मः॥२८॥ इदम्। आपः। प्र। वहत। यत्। कि
म्। च। दुरितमिति दुःऽइतम्। मयि। यत्। वा। अहम्। अभिदुद्रोहेत्यभिऽदुद्रोह। यत्।
वा। शेपे। उत। अनृतम्॥२९॥ हविष्मतीः। इमाः। आपः। हविष्मान्। आ। विवासति। ह
विष्मान्। देवः। अध्वरः। हविष्मान्। अस्तु। सूर्यः॥३०॥ अग्नेः। वः। अपन्नगृहस्येत्यप
न्नऽगृहस्य। सदसि। सादयामि। इन्द्राग्न्योः। भागधेयीरिति भागऽधेयीः। स्थ। मित्राव
रुणयोः। विश्वेषाम्। देवानाम्। भागधेयीरिति भागऽधेयीः। स्थ॥३१॥ अमूः। याः। उप।
सूर्ये। याभिः। वा। सूर्यः। सह। ताः। नः। हिन्वन्तु। अध्वरम्॥३२॥ हृदे। त्वा। मनसे। दिवे।

॥३५॥

सूर्याय। ऊर्ध्वः। अध्वरम्। दिवि। देवेषु। होत्राः। यच्छ॥२३॥ सोम। राजन्। विश्वाः। त्वम्।
प्रजा इति प्रऽजाः। उपावरोहेत्युप। अवरोह। विश्वाः। त्वाम्। प्रजा इति प्रऽजाः। उपा
वरोहन्त्वित्युप। अवरोहन्तु॥२४॥ शृणोतु। अग्निः। समिधेति सम्। इधा। हवम्। मे।
शृण्वन्तु। आपः। धिषणाः। च। देवीः। श्रोत। ग्रावाणः। विदुषः। न। यज्ञम्। शृणोतु।
देवः। सविता। हवम्। मे। स्वाहा॥२५॥ देवीः। आपः। अपाम्। नपात्। यः। वः। ऊर्मिः।
हविष्यः। इन्द्रियावान्। इन्द्रियवानितीन्द्रियऽवान्। मदिन्तम इति मदिन्। तमः। [illegible] ॥३५॥
तम्। देवेभ्यः। देवत्रेति देव। त्रा। दात। शुक्रपेभ्य इति शुक्र। पेभ्यः। येषाम्। भागः।

स्थ। स्वाहा॥२७॥ कार्षिः। असि। समुद्रस्य। त्वा। अक्षित्यै। उत्। नयामि। सम्। आपः। अ
द्भिरित्यत्। भिः। अग्मत। सम्। ओषधीभिः। ओषधीः॥२८॥ यम्। अग्ने। पृत्स्विति पृत्
सु। मर्त्यम्। अवाः। वाजेषु। यम्। जुनाः। सः। यन्ता। शश्वतीः। इषः। स्वाहा॥२९॥ आ। ददे।
असि। रावा। गभीरम्। इमम्। अध्वरम्। कृधि। इन्द्राय। सुषूतमम्। सुसूतममिति सुऽसू
तमम्। उत्तमेनेत्युत्। तमेन। पविना। ऊर्जस्वन्तम्। मधुमन्तमिति मधु। मन्तम्।
पयस्वन्तम्। निग्राभ्या इति नि। ग्राभ्याः। स्थ। देवश्रुत इति देव। श्रुतः। तर्पयत। मा
॥३०॥ मनः। मे। तर्पयत। वाचम्। प्राणम्। चक्षुः। श्रोत्रम्। आत्मानम्। प्रजाम्। इति

॥३६॥

प्रऽजाम्। पुरुषान्। गृणान्। गुणाः। नु। मा। वि। तृषन्॥४१॥ इंद्राय। त्वा। वसुमतऽइतिव
सुऽमते। रुद्रवतऽइति रुद्र। वते। आदित्यवतऽइत्यादित्य। वते। अभिमातिघ्नऽइत्यभि
मातिऽघ्ने। श्येनाय। सोमभृतऽइति सोम। भृते। अग्नये। रायस्पोषदऽइति रायस्पो
ष। दे॥४२॥ यत्। ते। सोम। दिवि। ज्योतिः। पृथिव्याम्। उरौ। अंतरिक्षे। तेन। अस्मै।
यजमानाय। उरु। राये। कृधि। अधि। दात्रे। वोचः॥४३॥ श्वात्राः। स्थ। वृत्रतुरऽइति
वृत्र। तुरः। राधोगूर्ताऽइति राधः। गूर्ताः। अमृतस्य। पत्नीः। ताः। देवीः। देव
त्रेति देव। त्रा। इमम्। यज्ञम्। नयत। उपहूताऽइत्युप। हूताः। सोमस्य। पिबत॥४४॥

पा३६॥

मा। नः। मा। सम्। विक्थाः। ऊर्जम्। धत्त। धिषणेऽइति धिषणे। वीड्वीऽइति वीड्वी। सतीऽइ
ति सती। वीडयेथाम्। ऊर्जम्। दधाथाम्। पाप्मा। हतः। न। सोमः॥४५॥ प्राक्। अपा
क्। उदक्। अधराक्। सर्वतः। त्वा। दिशः। आ। धावंतु। अंब। निः। पर। सम्। अरीः।
विदाम्॥४६॥ त्वम्। अंग। प्र। शंसिषः। देवः। शविष्ठ। मर्त्यम्। न। त्वत्। अन्यः। मघ
वन्निति मघ। वन्। अस्ति। मर्डिता। इंद्र। ब्रवीमि। ते। वचः॥४७॥ ॥इति शुक्लयजुः
काण्वपदसंहिता षष्ठमोध्यायः॥६॥ ॥ हरिः ॐ॥ वाचः। पतये। पवस्व। वृष्णः।
अंशुभ्यामित्यंशु। भ्याम्। गभस्तिपूतऽइति गभस्ति। पूतः। देवः। देवेभ्यः। पवस्व।

॥३७॥

येषाम्। भागः। असि। मधुमतीरितिमधुऽमतीः। नः। इषः। कृधि॥१॥ यत्। ते। सोम।
अदाभ्यम्। नाम। जागृवि। तस्मै। ते। सोम। सोमाय। स्वाहा। स्वाहा। उरु। अंतरिक्षम्।
अनु। एमि। स्वांकृतइतिस्वाम्। कृतः। असि। विश्वेभ्यः। इंद्रियेभ्यः। दिव्येभ्यः। पार्थिवे
भ्यः॥२॥ मनः। त्वा। अष्टु। स्वाहा। त्वा। सुभवइतिसु। भवः। सूर्याय। देवेभ्यः। त्वा। मरी
चिपेभ्यइतिमरीचिऽपेभ्यः। देव। अंशो इति। अंशो। यस्मै। त्वा। ईडे। तत्। सत्यम्। उप
रिप्रुतेत्युपरिऽप्रुता। भंगेन। हतः। असौ। फट्। प्राणाय। त्वा। व्यानायेतिविऽआना
य। त्वा॥३॥ उपयामगृहीतइत्युपयाम। गृहीतः। असि। अंतः। यच्छ। मघव

॥३७॥

न्निति मघऽवन्। पाहि। सोमम्। उरुष्य। रायः। अव। इषः। यजस्व॥४॥ अंतरिसंतः।
ते। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। दधामि। अंतः। दधामि। उरु। अंतरिक्षम्।
सजूरितिसऽजूः। देवेभिः। अवरैः। परैः। च। अंतर्यामइत्यंतः। यामे। मघवन्निति
मघऽवन्। मादयस्व। उदानायेत्युत्ऽआनाय। त्वा॥५॥ आ। वायोइतिवायो। भूष।
शुचिपाइतिशुचिऽपाः। उप। नः। सहस्रम्। ते। नियुतइतिनिऽयुतः। विश्ववारे
तिविश्व। वार। उपोइत्युपो। ते। अंधः। मद्यम्। अयामि। यस्य। देव। दधिषे। पू
र्वपेयमितिपूर्व। पेयम्। वायवे। त्वा॥६॥ इंद्रवायूइतींद्रवायू। इमे। सुताः।

॥३९॥

उप। प्रयोभिरितिप्रयः भिः। आ। गतम्। इंद्रवः। वाम्। उशंति। हि। वायवे। इंद्रवायुभ्यामितींद्रवायुऽभ्याम्। त्वा। एषः। ते। योनिः। सजोषोभ्यामितिसजोषःऽभ्याम्। त्वा॥७॥४॥ अयम्। वाम्। मित्रावरुणा। सुतः। सोमः। ऋतावृधा। ऋतवृधेत्यृत। वृधा। मम। इत्। इह। श्रुतम्। हवम्। मित्रावरुणाभ्याम्। त्वा॥८॥ राया। वयम्। ससवांसइतिससवांसः। मदेम। हव्येन। देवाः। यवसेन। गावः। ताम्। धेनुम्। मित्रावरुणा। युवम्। नः। विश्वाहा। धत्तम्। अनपस्फुरंती। मित्यनप। स्फुरंतीम्। एषः। ते। योनिः। ऋतायुभ्याम्। ऋतायुभ्यामित्यृतायुऽभ्याम्। त्वा॥९॥४॥ या। वाम्।

॥३९॥

कशा। मधुमतीतिमधुऽमती। अश्विना। सूनृतावतीतिसूनृताऽवती। तया। यज्ञम्। मिमिक्षतम्। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। त्वा। एषः। ते। योनिः। माध्वीभ्याम्। त्वा॥१०॥ तम्। प्रत्नथेतिप्रत्न। था। पूर्वथेतिपूर्व। था। विश्वथेतिविश्व। था। इमथेती म। था। ज्येष्ठतातिमितिज्येष्ठ। तातिम्। बर्हिषदम्। बर्हिसदमितिबर्हि। सदम्। स्वर्विदमितिस्वः। विदम्। प्रतीचीनम्। वृजनम्। दोहसे। धुनिम्। आशुम्। जयंतम्। अनु। आसु। वर्द्धसे। शंडाय। त्वा॥११॥ एषः। ते। योनिः। वीरताम्। पाहि। अपमृष्ट इत्यपमृष्टः। शंडः। देवाः। त्वा। शुक्रपाइतिशुक्र। पाः। प्र। नयंतु। अनाधृष्टा। असि।

सुवीर इति सु। वीरः। वीरान्। प्रजनयन्निति प्र। जनयन्। परि। इहि। अभि। रायः।
पोषेण। यजमानम्। संजग्मान इति सम्। जग्मानः। दिवा। पृथिव्या। शुक्रः। शुक्र
शोचिषेति शुक्र। शोचिषा। निरस्त इति निः। अस्तः। शण्डः। शुक्रस्य। अधिष्ठानम्।
अधिष्ठानमित्यधि ऽ स्थानम्। असि॥१२॥ अछिन्नस्य। ते। देव। सोम। सुवीर्य
स्येति सु ऽ वीर्यस्य। रायः। पोषस्य। ददितारः। स्याम। सा। प्रथमा। संस्कृतिः। वि
श्ववारेति विश्व। वारा। सः। प्रथमः। वरुणः। मित्रः। अग्निः॥१३॥ सः। प्रथमः। बृ
हस्पतिः। चिकित्वान्। तस्मै। इन्द्राय। सुतम्। आ। जुहोत। स्वाहा। तृम्पन्तु। होत्राः।

३९

मध्वः। यत्। स्विष्टमिति सु ऽ इष्टम्। सुभृतमिति सु भृतम्। यत्। स्वाहा॥१४॥ अय
म्। वेनः। चोदयत्। पृश्निगर्भा इति पृश्नि। गर्भाः। ज्योतिर्जरायुरिति ज्योतिः। जरायुः।
रजसः। विमान इति वि ऽ मानः। इमम्। अपाम्। संगम इति सम्। गमे। सूर्यस्य। शिशु
म्। न। विप्राः। मतिभिरिति मति ऽ भिः। रिहन्ति। मर्क्काय। त्वा॥१५॥ मनः। न। येषु। हव
नेषु। तिग्मम्। विपः। शच्या। वनुथः। द्रवन्ता। आ। यः। शर्याभिः। तुविनृम्ण इति तुवि।
नृम्णः। अस्य। अश्रीणीत। आदिशमित्या ऽ दिशम्। गभस्तौ॥१६॥ एषः। ते। योनिः। प्र
जा इति प्र ऽ जाः। पाहि। अपमृष्ट इत्यप। मृष्टः। मर्क्कः। देवाः। त्वा। मन्थिपा इति मन्थि। पाः।

॥४०॥

प्र। नयन्तु। अनाधृष्टा। असि। सुप्रजा इति सुऽप्रजाः। प्रजा इति प्रऽजाः। प्रजनयन्निति प्र।
जनयन्। परि। इहि। अभि। रायः। पोषेण। यजमानम्। संजग्मान इति सम्ऽजग्मानः।
दिवा। पृथिव्या। मन्थी। मन्थिशोचिषेति मन्थिऽशोचिषा। निरस्त इति निःऽअस्तः। मर्कः।
मन्थिनः। अधिष्ठानम्। अधिस्थानमित्यधिऽस्थानम्। असि ॥१७॥६॥ ये। देवासः।
दिवि। एकादश। स्थ। पृथिव्याम्। अधि। एकादश। स्थ। अप्सुक्षित इत्यप्सुऽक्षितः।
महिना। एकादश। स्थ। ते। देवासः। यज्ञम्। इमम्। जुषध्वम् ॥१८॥ आग्रयणः। अ
सि। स्वाग्रयण इति सुऽआग्रयणः। पाहि। यज्ञम्। पाहि। यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिम् ॥१९॥

॥४०॥

विष्णुः। त्वाम्। इन्द्रियेण। पातु। विष्णुम्। त्वम्। पाहि। अभि। सवनानि। पाहि। सोमः। पवि
त्रे। सोमः। पवते ॥२०॥ अस्मै। ब्रह्मणे। क्षत्राय। सुन्वते। यजमानाय। इषे। ऊर्जे। अद्भ्य
इत्। भ्यः। ओषधीभ्यः। द्यावापृथिवीभ्याम्। सुभूतायेति सुऽभूताय। ब्रह्मवर्चसा
येति ब्रह्म। वर्चसाय। पवते। विश्वेभ्यः। त्वा। देवेभ्यः। एषः। ते। योनिः। विश्वेभ्यः। त्वा।
देवेभ्यः ॥२१॥ इन्द्राय। त्वा। बृहद्वत इति बृहत्ऽवते। वयस्वते। उक्थायुवम्। उक्थ
युवमित्युक्थ्ऽयुवम्। गृह्णामि। यत्। ते। इन्द्र। बृहत्। वयः। तस्मै। त्वा। विष्णवे। त्वा।
एषः। ते। योनिः। उक्थेभ्यः। त्वा ॥२२॥ देवेभ्यः। त्वा। देवायुवम्। देवयुवमिति देव।

॥४१॥

युवम्। गृह्णामि। यज्ञस्य। आयुषे। मित्रावरुणाभ्याम्। इन्द्राय। इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्रा
ग्निऽभ्याम्। इन्द्राय। इन्द्रावरुणाभ्याम्। इन्द्राबृहस्पतिभ्यामितीन्द्राबृहस्पतिऽभ्या
म्। इन्द्राविष्णुभ्यामितीन्द्राविष्णुऽभ्याम्। त्वा। देवायुवम्। देवयुवमिति देवऽयुवम्।
गृह्णामि। यज्ञस्य। आयुषे॥२३॥ मूर्द्धानम्। दिवः। अरतिम्। पृथिव्याः। वैश्वानर
म्। ऋते। आ। जातम्। अग्निम्। कविम्। सम्राजमिति सम्ऽराजम्। अतिथिम्। ज
नानाम्। आसन्। आ। पात्रम्। जनयन्त। देवाः॥२४॥ ध्रुवः। असि। ध्रुवक्षितिरिति
ध्रुवऽक्षितिः। ध्रुवाणाम्। ध्रुवतम इति ध्रुवऽतमः। अच्युतानाम्। अच्युतक्षित्तम

॥४१॥

इत्यच्युतक्षित्ऽतमः। एषः। ते। योनिः। वैश्वानराय। त्वा॥२५॥ ध्रुवम्। ध्रुवेण। मनसा।
वाचा। सोमम्। अव। नयामि। अथ। नः। इन्द्रः। इत्। विशः। असपत्नाः। समनस इति
सऽमनसः। करत्॥२६॥ यः। ते। द्रप्सः। स्कन्दति। यः। ते। अंशुः। ग्रावच्युत इति ग्राव
ऽच्युतः। धिषणयोः। उपस्थादित्युपऽस्थात्। अध्वर्योः। वा। परि। वा। यः। पवित्रात्। तम्।
ते। जुहोमि। मनसा। वषट्कृतमिति वषट्ऽकृतम्। स्वाहा। देवानाम्। उत्क्रमणमित्यु
त्ऽक्रमणम्। असि॥२७॥ मधवे। माधवाय। शुक्राय। शुचये। नभसे। नभस्याय।
इषे। ऊर्जे। सहसे। सहस्याय। तपसे। तपस्याय। अंहसस्पतये। अंहसः। पत

४२

युरसंऽहसः। पूतये। त्वा॥२८॥ ६॥ इन्द्राग्नी इतीन्द्राग्नी। आ। गतम्। सुतम्। गीर्भि
रितिगीःऽभिः। नभः। वरेण्यम्। अस्य। पातम्। धिया। इषिता। इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्रा
ग्निऽभ्याम्। त्वा। एषः। ते। योनिः। इन्द्राग्निभ्यामितीन्द्राग्निऽभ्याम्। त्वा॥२९॥ आ। घ। ये।
अग्निम्। इंधते। स्तृणंति। बर्हिः। आनुषक्। येषाम्। इन्द्रः। युवा। सखा। अग्नीन्द्रा
भ्याम्। त्वा। एषः। ते। योनिः। अग्नीन्द्राभ्याम्। त्वा॥३०॥ ७॥ ओमासः। चर्षणीधृतः। च
र्षणिधृत इतिचर्षणिऽधृतः। विश्वे। देवासः। आ। गत। दाश्वांसः। दाश्वुषः।
सुतम्॥३१॥ विश्वे। देवासः। आ। गत। शृणुत। मे। इमम्। हवम्। आ। इदम्। ब

४२

र्हिः। नि। सीदत॥३२॥ इन्द्र। मरुत्वः। इह। पाहि। सोमम्। यथा। शार्याते। अपिबः। सु
तस्य। तव। प्रणीती। प्रनीतीतिप्रऽनीती। तव। शूर। शर्मन्। आ। विवासंति। कव
यः। सुयज्ञा इतिसुऽयज्ञाः। इंद्राय। त्वा। मरुत्वते। एषः। ते। योनिः। इंद्राय। त्वा। मरु
त्वते॥३३॥ मरुत्वंतम्। वृषभम्। वावृधानम्। ववृधानमितिववृधानम्। अ
कवारिमित्यकव। अरिम्। दिव्यम्। शासम्। इन्द्रम्। विश्वासाहम्। विश्वसहमि
ति विश्वसहम्। अवसे। नूतनाय। उग्रम्। सहोदामितिसहःऽदाम्। इह। तम्।
हुवेम॥३४॥ मरुताम्। ओजसे। त्वा॥३५॥ सजोषा इतिसऽजोषाः। इन्द्र। सगण

॥४३॥

इतिस।गणः।मरुद्भिरितिमरुत्ऽभिः।सोमम्।पिब।वृत्रहेतिवृत्र।हा।शूर।वि
द्वान्।जहि।शत्रून्।अप।मृधः।नुदस्व।अथ।अभयम्।कृणुहि।विश्वतः।नः
॥३६॥ महान्।इन्द्रः।नृवदितिनृऽवत्।आ।चर्षणिप्राइतिचर्षणिऽप्राः।उत।द्वि
बर्हाइतिद्विऽबर्हाः।अमिनः।सहोभिरितिसहःऽभिः।अस्मद्र्यक्।वावृधे।ववृध
इतिववृधे।वीर्याय।उरुः।पृथुः।सुकृतइतिसुऽकृतः।कर्तृभिरितिकर्तृऽभिः।भू
त्।महेन्द्रायेतिमहाऽइन्द्राय।त्वा।एषः।ते।योनिः।महेन्द्रायेतिमहाऽइन्द्राय।त्वा
॥३७॥ महान्।इन्द्रः।यः।ओजसा।पर्जन्यः।वृष्टिमान्ऽइव।वृष्टिमानिवेतिवृष्टिमान्ऽ

॥४३॥

इव।स्तोमैः।वत्सस्य।वावृधे।ववृधइतिववृधे॥३८॥ ७॥ इतिशुक्लयजुःक्रवपद
संहितायांसप्तमोध्यायः॥७॥ ७॥ हरिःॐ॥ आदित्येभ्यः।त्वा॥१॥ कदा।चन।प्र।यु
च्छसि।उभेइत्युभे।नि।पासि।जन्मनीइतिजन्मनी।तुरीप।आदित्य।सवनम्।ते।
इन्द्रियम्।आ।तस्थौ।अमृतम्।दिवि।आदित्येभ्यः।त्वा॥२॥ यज्ञः।देवानाम्।प्रति।
एति।सुम्नम्।आदित्यासः।भवत।मृडयन्तः।आ।वः।अर्वाची।सुमतिरितिसुऽ
मतिः।ववृत्यात्।अंहोः।चित्।या।वरिवोवित्तरेतिवरिवोवित्ऽतरा।असत्।
आदित्येभ्यः।त्वा।विवस्वन्।आदित्य।एषः।ते।सोमपीथइतिसोमऽपीथः।तस्मिन्।

पुरस्व ॥३॥ अ० ॥३॥ अंतः । अस्मे । नरः । वंवसे । दधातन । यत् । आशीः । दा सौम्यीः । दा
दंपती इति दंऽपती । वामम् । अश्नुतः । पुमान् । पुत्रः । जायते । विंदते । वसु । अध ।
विश्वाहा । अरपः । एधते । गृहे ॥४॥ वामम् । अद्य । सवितः । वामम् । ऊं इति । श्वः ।
दिवेदिव इति दिवेऽदिवे । वामम् । अस्मभ्यम् । सावीः । वामस्य । हि । क्षयस्य । देव ।
भूरेः । अया । धिया । वामभाज इति वामऽभाजः । स्याम ॥५॥ सावित्रः । असि । चनो
धा इति चनःऽधाः । चनः । मयि । धेहि । जिन्व । यज्ञम् । जिन्व । यज्ञपतिमिति यज्ञ ।
पतिम् । भगाय । सवित्रे । त्वा ॥६॥ सुशर्मेति सुऽशर्मा । असि । सुप्रतिष्ठान इति सुप्र

तिस्थान इति सुऽप्रतिस्थानः । बृहदुक्षाय इति बृहत्ऽउक्षाय । नमः ॥७॥ बृहस्पतिसुतस्ये
ति बृहस्पतिऽसुतस्य । ते । देव । सोम । इंदो इतीन्दो । इंद्रियावतः । इंद्रियवत इतीन्द्रिय ।
वतः । पत्नीवत इति पत्नीऽवतः । ग्रहान् । ऋध्यासम् ॥८॥ अहम् । पुरस्तात् । अहम् ।
अवस्तात् । यत् । अंतरिक्षम् । तत् । ऊं इति । मे । पिता । आसीत् । अहम् । सूर्यम् । उभयतः ।
ददर्श । अहम् । देवानाम् । परमम् । गुहा । यत् ॥९॥ अग्ने । वाक् । पते । सजूरिति स
जूः । देवेन । त्वष्ट्रा । सोमम् । पिब । स्वाहा ॥१०॥ प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः । वृषा । असि ।
रेतोधा इति रेतःऽधाः । रेतः । मयि । धेहि । प्रजापते रिति प्रजाऽपतेः । तु । वृष्णः । रेतो

॥४५॥

धसुइतिरेतःऽधसेः । रेतःधामितिरेतःऽधाम् । अत्रीय ॥११॥ हरिः । असि । हारियोज नइतिहारिऽयोजनः । हरिभ्यामितिहरिऽभ्याम् । त्वा । हर्योः । धानाः । स्थ । सहसोमाइ तिसह । सोमाः । इंद्राय ॥१२॥ यः । ते । देव । सोम । अश्वसनिरित्यश्वऽसनिः । गोसनिरितिगोऽसनिः । तस्य । ते । इष्टयजुषइतीष्टऽयजुषः । स्तुतस्तोमस्येतिस्तुतऽस्तोमस्य । शस्तोक्थस्येतिशस्तऽउक्थस्य । उपहूतइत्युपऽहूतः । उपहूतस्येत्युपऽ हूतस्य । भक्षयामि ॥१३॥ युक्ष्व । हि । केशिना । हरीइतिहरी । वृषणा । कक्ष्यप्रेतिकक्ष्यऽप्रा । अथ । नः । इंद्र । सोमपाइतिसोमऽपाः । गिराम् । उपश्रुतिमित्युपऽश्रुतिम् ।

॥४५॥

चर । इंद्राय । त्वा । षोडशिने । एषः । ते । योनिः । इंद्राय । त्वा । षोडशिने ॥१४॥ आ । तिष्ठ । वृत्रहन्नितिवृत्रऽहन् । रथम् । युक्ता । ते । ब्रह्मणा । हरीइतिहरी । अर्वाचीनम् । सु । ते । मनः । ग्रावा । कृणोतु । वग्नुना ॥१५॥ इन्द्रम् । इत् । हरीइतिहरी । वहतः । अप्रतिधृष्टशवसमित्यप्रतिधृष्टऽशवसम् । ऋषीणाम् । च । स्तुतीः । उप । यज्ञम् । च । मानुषाणाम् ॥१६॥ यस्मात् । न । जातः । परः । अन्यः । अस्ति । यः । आविवेशेत्याऽविवेश । भुवनानि । विश्वा । प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः । प्रजयेतिप्रऽजया । संरराणइतिसम्ऽरराणः । त्रीणि । ज्योतींषि । सचते । सः । षोडशी ॥१७॥ इंद्रः । च । सम्राडितिसम्ऽराट् । वरुणः ।

४३६

च। राज्ञो। तौ। ते। भक्षम्। चक्रतुः। अग्रे। एतम्। तयोः। अहम्। अनु। भक्षम्। भक्षयामि।
वाक्। देवी। जुषाणा। सोमस्य। तृप्यतु। सह। प्राणेन। स्वाहा॥१८॥ अग्ने। आयूंषि। पव
से। आ। सुव। ऊर्जम्। इषम्। च। नः। आरे। बाधस्व। दुच्छुनाम्। अग्नये। त्वा। वर्चसे। एषः।
ते। योनिः। अग्नये। त्वा। वर्चसे। अग्ने। वर्चस्विन्। वर्चस्वान्। त्वम्। देवेषु। असि। वर्चस्वा
न्। अहम्। मनुष्येषु। भूयासम्॥१९॥ अग्ने। पवस्व। स्वपा इति सुऽअपाः। अस्मे इत्यस्मे।
वर्चः। सुवीर्यमिति सुऽवीर्यम्। दधत्। रयिम्। मयि। पोषम्॥२०॥ उत्तिष्ठन्नित्युत्ऽ
तिष्ठन्। ओजसा। सह। पीत्वी। शिप्रे इति शिप्रे। अवेपयः। सोमम्। इन्द्र। चमू इति चमू।

४४६

गो

सुतम्। इन्द्राय। त्वा। ओजसे। एषः। ते। योनिः। इन्द्राय। त्वा। ओजसे। इन्द्र। ओजस्विन्। ओज
स्वान्। त्वम्। देवेषु। असि। ओजस्वान्। अहम्। मनुष्येषु। भूयासम्॥२१॥ अदृश्रम्। अ
स्य। केतवः। वि। रश्मयः। जनान्। अनु। भ्राजन्तः। यथा। सूर्याय। त्वा। भ्राजे। एषः। ते। योनिः।
सूर्याय। त्वा। भ्राजे। सूर्य। भ्राजस्विन्। भ्राजस्वान्। त्वम्। देवेषु। असि। भ्राजस्वान्। अ
हम्। मनुष्येषु। भूयासम्॥२२॥ उत्। ऊं इत्यूं। त्यम्। जातवेदसमिति जातऽवेदसम्। दे
वम्। वहन्ति। केतवः। दृशे। विश्वाय। सूर्यम्॥२४॥ चित्रम्। देवानाम्। उत्। अगात्। अ
नीकम्। चक्षुः। मित्रस्य। वरुणस्य। अग्नेः। आ। अप्राः। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी।

अग्नयेः

अंतरिक्षम्। सूर्य्यः। आत्मा। जगतः। तस्थुषः। च॥२४॥ वि। नः। इंद्र। मृधः। जहि। नी

चा। यच्छ। पृतन्यतः॥ यः। अस्मान्। अभिदासति। इत्यभिऽदासति। अधरम्। गमय। त

मः। इंद्राय। त्वा। विमृधइतिवि। मृधे। एषः। ते। योनिः। इंद्राय। त्वा। विमृधइतिवि॰

मृधे॥२५॥ वाचः। पतिम्। विश्वकर्म्माणमितिविश्वऽकर्माणम्। ऊतये। मनोजुव

मितिमनः। जुवम्। वाजे। अद्य। हुवेम। सः। नः। विश्वानि। हवनानि। जोषत्। विश्व

शंभूरितिविश्व। शंभूः। अवसे। साधुकर्मेतिसाधुऽकर्मा। इंद्राय। त्वा। विश्वकर्मण

इतिविश्व। कर्मणे। एषः। ते। योनिः। इंद्राय। त्वा। विश्वकर्मणइतिविश्वऽकर्मणे॥२६॥

विश्वकर्मन्नितिविश्वकर्मन्। हविषा। वावृधानः। ववृधानइतिववृधानः। स्वयम्। य

जस्व। पृथिवीम्। उत। द्याम्। मुह्यंतु। अन्ये। अभितः। सपत्नाइतिसऽपत्नाः। इह। अ

स्माकम्। मघवेतिमघ। वा। सूरिः। अस्तु॥२७॥ विश्वकर्मन्नितिविश्व। कर्मन्। हवि

षा। वर्द्धनेन। त्रातारम्। इंद्रम्। अकृणोः। अयुध्यम्। तस्मै। विशः। सम्। अनमं

त। पूर्वीः। अयम्। उग्रः। विहव्यइतिवि॰हव्यः। यथा। असत्॥२८॥ अग्नये। त्वा।

गायत्रछंदसमितिगायत्र। छंदसम्। गृह्णामि। इंद्राय। त्रिष्टुप्छंदसम्। त्रिष्टुप्छं

दसमितित्रिष्टुप्। छंदसम्। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः। जगच्छंदसमितिजगत्। छंदसम्।

४८

उरुद्रप्सम्। अनु। स्कन्। बिसंतु। स्कप्। ते। अभिगरइसंभि। गरः॥२९॥ श्रेत्रीनाम्। त्वा।
पत्मन्। आ। धूनोमि। ककूननानाम्। भंदनानाम्। मध्वंतमानामितिमधुऽअंत
मानाम्। शुक्रम्। त्वा। शुक्रे। आ। धूनोमि। अन्हः। रूपे। सूर्यस्य। रश्मिषु॥३०॥ककु
हम्। रूपम्। वृषभस्य। रोचते। बृहत्। सोमः। सोमस्य। पुरोगाइतिपुरः। गाः। शुक्रः।
शुक्रस्य। पुरोगाइतिपुरः। गाः। यत्। ते। सोम। अदाभ्यम्। नाम। जागृवि। तस्मै। त्वा।
गृह्णामि। तस्मै। ते। सोम। सोमाय। स्वाहा॥३१॥ उशिक्। त्वम्। देव। सोम। अग्नेः। प्रि
यम्। पाथः। अपि। इहि। वशी। इंद्रस्य। अस्मत्सखेत्यस्मत्। सखा। त्वम्। देव। सोम।

५

विश्वेषाम्। देवानाम्। प्रियम्। पाथः। अपि। इहि॥३२॥ इति शुक्लयजुः काण्वप
दसंहितायां अष्टमोध्यायः॥८॥ ७॥ हरिः ॐ॥ प्राणाय। मे। वर्चोदाइति वर्चः। दाः।
वर्चसे। पवस्व। व्यानायेति विऽआनाय। उदानायेत्युत्। आनाय। वाचे॥१॥ क्रतूद
क्षाभ्याम्। श्रोत्राय। चक्षुर्भ्यामितिचक्षुःभ्याम्। मे। वर्चोदसाइति वर्चः। दसौ। वर्च
से। पवेथाम्॥२॥ आत्मने। ओजसे। आयुषे। विश्वाभ्यः। मे। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः।
वर्चोदसाइतिवर्चः। दसौ। वर्चसे। पवेथाम्॥३॥ कः। असि। कतमः। कस्य। कः। ना
म। असि। यस्य। ते। नाम। अमन्महि। यम्। त्वा। सोमेन। अतीतृपाम॥४॥ रूपेण।

वः। रूपम्। अभि। आ। अगाम्। तुथः। वः। विश्ववेदा इति विश्वऽवेदाः। वि। भजतु। ऋतस्य। पथा। प्र। इत। चन्द्रदक्षिणा इति चन्द्रऽदक्षिणाः ॥५॥ वि। स्वः। इति स्वः। पश्य। वि। अन्तरिक्षम्। यतस्व। सदस्यैः। ब्राह्मणाम्। अद्य। विदेय। पितृमन्तमिति पितृऽमन्तम्। पैतृमत्यमिति पैतृऽमत्यम्। ऋषिम्। आर्षेयम्। सुधातुदक्षिणमिति सुधातुऽदक्षिणम् ॥६॥ अस्मद्रात्ते सस्मत्। राता। देवत्रेति देवऽत्रा। गच्छ। प्रदातारमिति प्र॒ऽदातारम्। आ। विश। अग्नये। त्वा। मह्यम्। वरुणः। ददातु। सः। अमृतत्वमिति समृत्त। त्वम्। अश्यात् ॥७॥ आयुः। दात्रे। एधि। मयः। मह्यम्। प्रतिग्र-

-हीत्र इति प्रति। ग्रहीत्रे। रुद्राय। प्राणः। बृहस्पतये। त्वक्। यमाय। वयः। मयः। मह्यम्। प्रतिग्रहीत्र इति प्रति। ग्रहीत्रे ॥८॥ कः। अदात्। कस्मै। कामः। कामाय। कामः। दाता। कामः। प्रतिग्रहीतेति प्रतिऽग्रहीता। काम। एतत्। ते। तव। काम। सत्ता। भुनजातेहे ॥९॥ सम्। इन्द्र। नः। मनसा। नेषि। गोभिः। सम्। सूरिभिरिति सूरिऽभिः। मघवन्निति मघ। वन्। सम्। स्वस्त्या। सम्। ब्रह्मणा। देवकृतमिति देव। कृतम्। यत्। अस्ति। सम्। देवानाम्। सुमताविति सुऽमतौ। यज्ञियानाम् ॥१०॥ धाता। रातिः। सविता। इदम्। जुषन्ताम्। प्रजापतिरिति प्रजा। पतिः। निधिपा

५०

इति निधिऽपाः। देवः। अग्निः। त्वष्टा। विष्णुः। प्रजयेति प्र। जया। संऽरराणा इति
सम्। रराणाः। यजमानाय। द्रविणम्। दधातु ॥११॥ सुगेति सुऽगा। वः। देवाः।
सदना। अकर्म। ये। आजग्मेत्याऽजग्म। इदम्। सवनम्। जुषाणाः। भरमाणाः।
वहमानाः। हवींषि। अस्मे इत्यस्मे। धत्त। वसवः। वसूनि ॥१२॥ यान्। आ। अव
हः। उशतः। देव। देवान्। तान्। प्र। ईरय। स्वे। अग्ने। सधस्थ इति सधस्थे। ज
क्षिवांस इति जक्षिवांसः। पपिवांस इति पपिऽवांसः। च। विश्वे। असु
म्। घर्मम्। स्वः। आ। तिष्ठत। अनु ॥१३॥ वयम्। हि। त्वा। प्रयतीति प्रऽयति। यज्ञे।

५०

अस्मिन्। अग्ने। होतारम्। अवृणीमहि। इह। ऋधक्। अयाः। ऋधक्। उत। अश
मिष्ठाः। प्रजानन्निति प्र। जानन्। यज्ञम्। उप। याहि। विद्वान् ॥१४॥ यज्ञ। यज्ञम्।
गच्छ। यज्ञपतिमिति यज्ञ। पतिम्। स्वाम्। योनिम्। गच्छ। स्वाहा। एषः। ते। यज्ञ।
यज्ञपत इति यज्ञ। पते। सहसूक्तवाक इति सह। सूक्तवाकः। सर्ववीर इति स
र्व। वीरः। तम्। जुषस्व। स्वाहा ॥१५॥ उरुम्। हि। राजा। वरुणः। चकार। सूर्याय।
पन्थाम्। अन्वेतवा इत्यनु। एतवै। उं इत्युं। अपदे। पादा। प्रतिधातव इति प्रतिऽ
धातवे। अकः। उत। अपवक्तेत्यप। वक्ता। हृदयाविधः। हृदयविध इति हृदय। वि

५१

धैः। चित्तु। नमः। वरुणाय। अभिष्ठितः। अभिस्थितइत्यभिऽस्थितः। वरुणस्य। पाशः॥१६॥ अग्नेः। अनीकम्। अपः। आ। विवेश। अपाम्। नपात्। प्रतिरक्षन्निति प्रतिऽरक्षन्। असुर्य्यम्। दमेदमइतिदमेऽदमे। समिधमिति समऽइधम्। यक्षि। अग्ने। प्रति। ते। जिह्वा। घृतम्। उत्। चरण्यत्। स्वाहा॥१७॥ समुद्रे। ते। हृदयम्। अप्स्विन्त्यप्ऽसु। अंतः। संतः। सम्। त्वा। विशंतु। ओषधीः। उत। आपः। यज्ञस्य। त्वा। यज्ञपतइतियज्ञऽपते। सूक्तोक्ताविति सूक्तऽउक्तौ। नमोवाकइतिनमःऽवाके। विधेम। यत्। स्वाहा॥१८॥ देवीः। आपः। एषः। वः। गर्भः। तम्। सुप्रीतमिति

५१

सुऽप्रीतम्। सुभृतमितिसुऽभृतम्। बिभृत। देव। सोम। एषः। ते। लोकः। परि। च। वक्षि। शम्। च। वक्षि। देवानाम्। समिदितिसम्ऽइत्। असि॥१९॥ राजतु। दशमास्यइतिदशऽमास्यः। गर्भः। जरायुणा। सह। यथा। अयम्। वायुः। एजति। यथा। समुद्रः। एजति। एव। अयम्। दशमास्यइतिदशऽमास्यः। अस्रत्। जरायुणा। सह॥२०॥ यस्यै। ते। यज्ञियः। गर्भः। यस्यै। योनिः। हिरण्ययी। अंगानि। अह्रुता। यस्य। तम्। मात्रा। सम्। अजीगमम्। स्वाहा॥२१॥ पुरुदस्मइतिपुरुऽदस्मः। विषुरूपइतिविषुऽरूपः। इंदुः। अंतः। महिमानम्। आनंज। धीरः। एकपदीम्। इति

५२

सेक।पदीम्।द्विपदीमितिद्विऽपदीम्।त्रिपदीमितित्रिऽपदीम्।चतुष्पदीम्।
चतुःपदीमितिचतुःऽपदीम्।अष्टापदीमित्यष्टाऽपदीम्।भुवना।अनु।प्रथंता
म्।स्वाहा॥२२॥मरुत्तः।यस्य।हि।क्षये।पाथ।दिवः।विमहस इतिविऽमहसः।
सः।सुगोपातम इतिसुऽगोपातमः।जनः॥२३॥मही।द्यौः।पृथिवी।च।नः।इम
म्।यज्ञम्।मिमिक्षताम्।पिपृताम्।नः।भरीमभिरितिभरीमऽभिः॥२४॥आ।
जिघ्र।कलशम्।मही।आ।त्वा।विशन्तु।इंदवः।पुनः।ऊर्जा।नि।वर्तस्व।सा।नः।
सहस्रम्।धुक्ष्व।उरुधारेत्युरुऽधारा।पयस्वती।पुनः।मा।आ।विशतात्।र

५२

यिः॥२५॥हव्ये।काम्ये।इडे।रंते।चंद्रे।ज्योते।अदिते।सरस्वति।महि।विश्रुतीति
विऽश्रुति।एता।ते।अघ्न्ये।नामानि।देवेषु।मा।सुकृतमितिसुऽकृतम्।ब्रूतात्॥२६॥
इह।रतिः।इह।रमध्वम्।इह।धृतिः।इह।स्वधृतिरितिस्वऽधृतिः।स्वाहा॥उ
पसृजन्नित्युपऽसृजन्।धरुणम्।मात्रे।धरुणः।मातरम्।धयन्।रायः।पोष
म्।अस्मासु।दीधरत्।स्वाहा॥२७॥अगन्म।ज्योतिः।अमृताः।अभूम।दिवम्।पृ
थिव्याः।अधि।आ।अरुहाम।अविदाम।देवान्।स्वः।ज्योतिः॥२८॥युवम्।तम्।
इंद्रापर्वता।पुरोयुधेतिपुरःऽयुधा।यः।नः।पृतन्यात्।अप।तंतमितितम्।तम्।

॥५३॥

इत्तम्। हृत्तम्। वज्रेण। त्तंतुमिति तृत्तम्। त्तम्। इत्तम्। हृत्तम्। दूरे। वृत्राय। धुन्नत्तम्। गर्हं
नम्। यत्त्। इन्नक्षत्त्। अस्माकम्। राष्ट्रम्। परि। शूर। विश्वत्तः। दर्मा। दर्षीष्ट। विश्व
त्तः॥ २९॥ परमेष्ठी। परमेस्थीतिपरमेऽस्थी। अभिधीत्त इत्यभिऽधीत्तः। प्रजापति
रिति प्रजाऽपतिः। वाचि। व्याहृतायामिति विऽआहृतायाम्। अन्धः। अछेत्त इत्य
छऽइत्तः। सविता। सन्याम्। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। दीक्षायाम्। पूषा। सोमक्र
यण्यामिति सोमऽक्रयण्याम्॥ ३०॥ इंद्रः। च। मरुत्तः। च। क्रयाय। उपोत्थित्त इत्युपऽउ
थित्तः। असुरः। पण्यमानः। मित्रः। क्रीत्तः॥ ३१॥ विष्णुः। शिपिविष्ट इति शिपि

॥५३॥

विष्टः। ऊरौ। आसन्न इत्याऽसन्नः। विष्णुः। नरंधिषः। प्रोह्यमाणः। प्रोह्यमान इति प्र
ऽउह्यमानः। सोमः। आगत्त इत्याऽगत्तः। वरुणः। आसंधामित्याऽसंधाम्। आसन्न इ
त्याऽसन्नः॥ ३२॥ अग्निः। आग्नीध्रे। इंद्रः। हविर्धान इति हविःऽधाने। अथर्वा। उपा
वह्रियमाण इत्युप। अवह्रियमाणः। विश्वे। देवाः। अंशुषु। न्युप्यमानेष्विति निऽ
उप्यमानेषु॥ ३३॥ विष्णुः। आप्रीत्तपा इत्याप्रीत्तऽपाः। आप्याय्यमान इत्याऽप्याय्यमा
नः। यमः। सूयमानः। विष्णुः। संभ्रियमाण इति सम्ऽभ्रियमाणः। वायुः। पूयमा
नः। शुक्रः। पूत्तः॥ ३४॥ शुक्रः। क्षीरश्रीरिति क्षीरऽश्रीः। मंथी। सक्तुश्रीरिति सक्तु।

श्रीः। विश्वे। देवाः। चमसेषु। उन्नीतइत्युत्। नीतः। असुः। होमाय। उद्यतइत्युत्।
यतः॥३५॥ रुद्रः। हूयमानः। वातः। अभ्यावृत्तइत्यभिऽआवृत्तः। नृचक्षाइतिनृऽ
चक्षाः। प्रतिख्यातइतिप्रतिऽख्यातः। भक्षः। पीतः। पितरः। नाराशंसाः। साद्य
मानः। सिंधुः। अवभृथायेत्यवऽभृथाय। उद्यतइत्युत्। यतः। समुद्रः। अभ्यवह्रि
यमाणइत्यभि। अवह्रियमाणः। सलिलः। प्रप्लुतइतिप्रऽप्लुतः॥३६॥ ययोः। ओ
जसा। स्कभिता। रजांसि। वीर्येभिः। वीरतमेतिवीरऽतमा। शविष्ठा। या। पत्येते
इतिपत्येते। अप्रतीतेत्यप्रतिऽइता। सहोभिरितिसहःऽभिः। विष्णूइतिविष्णू।

अगन्। वरुणा। पूर्वहूताइतिपूर्वऽहूतौ॥३७॥ देवान्। दिवम्। अगन्। यज्ञः। ततः।
मा। द्रविणम्। अष्टु। मनुष्यान्। अंतरिक्षम्। पितॄन्। पृथिवीम्। यम्। कम्। च। लो
कम्। अगन्। यज्ञः। ततः। मे। भद्रम्। अभूत्॥३८॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वप
दसंहितायांनवमोध्यायः॥९॥ हरिःॐ॥ देव। सवितरितिसवितः। प्र। सु
व। यज्ञम्। प्र। सुव। इमम्। भगाय। दिव्यः। गंधर्वः। केतपाइतिकेतऽपाः। केतम्।
नः। पुनातु। वाचः। पतिः। नः। अद्य। वाजम्। स्वदतु॥१॥ ध्रुवसदमितिध्रुवऽसदम्।
त्वा। नृषदम्। नृसदमितिनृऽसदम्। मनःसदमितिमनःऽसदम्। उपयामगृहीत

१५५

इत्युपयाम्। गृहीतः। असि। इंद्राय। त्वा। जुष्टम्। गृह्णामि। एषः। ते। योनिः। इंद्राय।
त्वा। जुष्टतममिति जुष्टऽतमम्॥ २॥ अप्सुषदम्। अप्सुसदमित्यप्सुऽसदम्। त्वा। घृ
तसदमिति घृतऽसदम्। व्योमसदमिति व्योमऽसदम्। पृथिविसदमिति पृथिविऽ
सदम्। अंतरिक्षसदमित्यंतरिक्षऽसदम्। दिविसदमिति दिविऽसदम्। देवस
दमिति देवऽसदम्। नाकसदमिति नाकऽसदम्॥ ३॥ अपाम्। रसम्। उद्वयसमि
त्युत्ऽवयसम्। सूर्ये। संतम्। समाहितमिति समऽआहितम्। अपाम्। रसस्य।
यः। रसः। तम्। वः। गृह्णामि। उत्तममित्युत्ऽतमम्॥ ४॥ ग्रहाः। ऊर्जाहुतय इत्यूर्ज्ऽ

१५५

आहुतयः। व्यंतः। विप्राय। मतिम्। तेषाम्। विशिप्रियाणामिति विऽशिप्रियाणाम्।
वः। अहम्। इषम्। ऊर्जम्। सम्। अग्रभम्॥ ५॥ संपृच इति सम्ऽपृचः। स्थ। सम्।
मा। भद्रेण। पृङ्क्त। विपृच इति विऽपृचः। स्थ। वि। मा। पापेन। पृङ्क्त॥ ६॥ इंद्रस्य। वज्रः।
असि। वाजसा इति वाजऽसाः। त्वया। अयम्। वाजम्। सेत्। वाजस्य। नु। प्रसव इति प्रऽ
सवे। मातरम्। महीम्। अदितिम्। नाम। वचसा। करामहे। यस्याम्। इदम्। विश्वम्।
भुवनम्। आविवेशेत्याऽविवेश। तस्याम्। नः। देवः। सविता। धर्म। साविषक्॥ ७॥ देवीः।
आपः। अपाम्। नपात्। यः। वः। ऊर्मिः। प्रतूर्तिरिति प्रऽतूर्तिः। ककुद्मानिति ककुत्ऽमान्।

वाजसाऽइतिवाज।साः। तेन। अयम्। वाजम्। सेत्॥८॥ अप्ऽसु। अंतः। अमृतम्। अप्ऽसु। भेषजम्। अपाम्। उत। प्रशस्तिभिरितिप्रशस्तिऽभिः। अश्वाः। भवत। वाजिनः॥९॥ वातः। वा। वः। मनः। वा। गंधर्वाः। सप्तविंशतिरितिसप्तऽविंशतिः। ते। अग्रे। अश्वम्। अयुंजन्। ते। अस्मिन्। जवम्। आ। अदधुः॥१०॥ वातरंहाइतिवातऽरंहाः। भव। वाजिन्। युज्यमानः। इंद्रस्येवेतींद्रस्यऽइव। दक्षिणः। श्रिया। एधि। युंजंतु। त्वा। मरुतः। विश्ववेदसइतिविश्वऽवेदसः। आ। ते। त्वष्टा। पत्स्वितिपत्ऽसु। जवम्। दधातु॥११॥ जवः। यः। ते। वाजिन्। निहितइतिनिऽहितः। गुहा। यः। श्येने।

परीत्तइतिपरिऽइत्तः। अचरत्। च। वाते। तेन। नः। वाजिन्। बलवानितिबलऽवान्। बलेन। वाजजिदितिवाज।जित्। च। राधि। समने। च। पारयिष्णुः॥१२॥ वाजिनः। वाजजितइतिवाजऽजितः। वाजम्। सरिष्यंतः। बृहस्पतेः। भागम्। अव। जिघ्रत॥१३॥ देवस्य। वयम्। सवितुः। सवे। सत्यसवसइतिसत्यऽसवसः। बृहस्पतेः। उत्तमम्। नाकम्। रुहेम। इन्द्रस्य। उत्तमम्। नाकम्। रुहेम। उत्तमम्। नाकम्। रुहेम। अरुहाम॥१४॥ बृहस्पते। वाजम्। जय। बृहस्पतये। वाचम्। वदत। बृहस्पतिम्। वाजम्। जापयत॥१५॥ इंद्र। वाजम्। जय। इंद्राय। वाचम्। वदत। इन्द्रम्। वाजम्। जापयत॥१६॥ ए

षा। वृः। सा। सुसा। संवागिति सम्। वाक्। अभूत्। यथा। बृहस्पतिम्। वाजम्। अजी
जपत। अजीजपत। बृहस्पतिम्। वाजम्। वनस्पतयः। वि। मुच्यध्वम्॥१७॥ देव
स्य। वयम्। सवितुः। सवे। सत्यसवस इति सत्य। सवसः। बृहस्पतेः। वाजजित इ
ति वाज। जितः। वाजम्। जेष्म॥१८॥ वाजिनः। वाजम्। जयत। अध्वनः। स्कभ्नंतः। यो
जना। मिमानाः। काष्ठाम्। गच्छत॥१९॥ एषः। स्यः। वाजी। क्षिपणिम्। तुरण्यति। ग्रीवा
याम्। बद्धः। अपिकक्ष इत्यपिऽकक्षे। आसनि। क्रतुम्। दधिक्रा इति दधिऽक्राः। अ
नु। संतवीत्वदिति सम्। तवीत्वत्। पथाम्। अङ्कांसि। अनु। आपनीफणदित्याऽप

॥५७॥

नीफणत्॥२०॥ उत। स्म। अस्य। द्रवतः। तुरण्यतः। पर्णम्। न। वेः। अनु। वाति। प्रगर्धिन
इति प्र। गर्धिनः। श्येनस्येवेति श्येनस्यऽइव। ध्रजतः। अङ्कसम्। परि। दधिक्राव्ण इ
ति दधि। क्राव्णः। सह। ऊर्जा। तरित्रतः॥२१॥ शम्। नः। भवंतु। वाजिनः। हवेषु। देव
तातेति देव। ताता। मितद्रव इति मित्। द्रवः। स्वर्का इति सुऽअर्काः। जंभयन्तः। अहि
म्। वृकम्। रक्षांसि। सनेमि। अस्मत्। युयवन्। अमीवाः॥२२॥ ते। नः। अर्वंतः। ह
वनश्रुत इति हवनऽश्रुतः। हवम्। विश्वे। शृण्वंतु। वाजिनः। मितद्रव इति मित। द्र
वः। सहस्रसा इति सहस्रसाः। मेधसाता इवेति मेधसाताऽइव। सना। महः। ये। ध

नेम्।सुमितये।इतिसम्।इयेषु।जज्ञिरे॥२३॥वाजेवाजइतिवाजेऽवाजे।अवत।वाजि
नः।नः।धनेषु।विप्राः।अमृताः।ऋतज्ञाइत्यृत।ज्ञाः।अस्य।मध्वः।पिबत।मादयध्वम्।
तृप्ताः।यात।पथिभिरितिपथि।भिः।देवयानैरितिदेव।यानैः॥२४॥आ।मा।वाजस्य।
प्रसवइतिप्र।सवः।जगम्यात्।आ।इमेइतीमे।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।वि
श्वरूपेइतिविश्व।रूपे।आ।मा।गंतम्।पितरा।मातरा।युवम्।आ।मा।सोमः।अमृत
त्वायेत्यमृत।त्वाय।गम्यात्॥२५॥वाजिनः।वाजजितइतिवाज।जितः।वाजम्।स
सृवांसइतिससृ।वांसः।बृहस्पतेः।भागम्।अव।जिघ्रत।निमृजानाइतिनिऽ

मृजानाः॥२६॥आपये।स्वाहा।स्वापयइतिसुऽआपये।अपिजायेत्यपिऽजाय।क्रतवे।
वसवे।अहर्पतये।अहःपतयइत्यहः।पतये।अह्ने।मुग्धाय।मुग्धाय।वैनंशिना
य।विनंशिनइतिविऽनंशिने।आंत्यायनायेत्यांत्य।आयनाय।अंत्याय।भौवना
य।भुवनस्य।पतये।अधिपतयइत्यधिऽपतये॥२७॥आयुः।यज्ञेन।कल्पताम्।
प्राणः।चक्षुः।श्रोत्रम्।पृष्ठम्।यज्ञः।यज्ञेन।कल्पताम्॥२८॥आये।आ।इहि।स्व
रितिस्वः।रोहाव।प्रजापतेरितिप्रजाऽपतेः।प्रजाइतिप्र।जाः।अभूम।स्वः।देवाः।अ
गन्म।अमृताः।अभूम॥२९॥अस्मेइत्यस्मे।वः।अस्तु।इंद्रियम्।अस्मेइत्यस्मे।नृम्णम्।

उत। ऋतुः॥ अस्मेइत्यस्मे। क्वीःसि। संतु। वः। नमः। मात्रे। पृथिव्यै। इयम्। ते। राट्। यं
ता। असि। यमनः। ध्रुवः। असि। धरुणः। कृष्यै। क्षेमाय। रय्यै। पोषाय॥ ३०॥ वाजस्य।
इमम्। प्रसवइतिप्रऽसवः। सुषुवे। सुसुवइतिसुसुवे। अग्रे। सोमम्। राजानम्।
ओषधीषु। अप्स्विसप्सु। ताः। अस्मभ्यम्। मधुमतीरितिमधुऽमतीः। भवंतु।
वयम्। राष्ट्रे। जागृयाम। पुरोहिताइतिपुरःऽहिताः॥ ३१॥ वाजस्य। इदम्। प्रसवइ
तिप्रऽसवः। आ। बभूव। इमा। च। विश्वा। भुवनानि। सर्वतः। सनेमि। राजा। परि। या
ति। विद्वान्। रयिम्। पुष्टिम्। वर्द्धयमानः। अस्मेइत्यस्मे॥ ३२॥ वाजस्य। इमाम्। प्र

सवइतिप्रऽसवः। शिश्रिये। दिवम्। इमा। च। विश्वा। भुवनानि। सम्राडितिसम्ऽराट्।
अदित्संतम्। दापयति। प्रजानन्नितिप्रऽजानन्। सः। नः। रयिम्। सर्ववीरमितिसर्वऽवी
रम्। नि। यच्छतु॥ ३३॥ अग्ने। अच्छ। वद। इह। नः। प्रति। नः। सुमनाइतिसुऽमनाः। भव। प्र
नः। यच्छ। सहस्रजिदितिसहस्रऽजित्। त्वम्। हि। धनदाइतिधनऽदाः। असि॥ ३४॥ सो
मम्। राजानम्। अवसे। अग्निम्। अन्वारभामहइत्यनुऽआरभामहे। आदित्यम्। विष्णु
म्। सूर्यम्। ब्रह्माणम्। च। बृहस्पतिम्॥ ३५॥ प्र। नः। यच्छतु। अर्यमा। प्र। पूषा। प्र। सर
स्वती। प्र। वाक्। देवी। ददातु। नः॥ ३६॥ अर्यमणम्। बृहस्पतिम्। इंद्रम्। दानाय। चोद

११६०॥

यो। वाचम्। विष्णुम्। सरस्वतीम्। सवितारम्। च। वाजिनम्। ३७। सरस्वत्यै। वाचः। यन्तुः। यन्त्रियेण। तुर्ये। तुर्यम्। दधामि। बृहस्पतेः। त्वा। साम्राज्येनेति साम्। राज्येन। अभि। सिंचामि। इंद्रस्य। त्वा। साम्राज्येनेति साम्। राज्येन। अभि। सिंचामि। ३८। अग्निः। एकाक्षरेणेत्येक। अक्षरेण। प्राणम्। उत्। अजयत्। तम्। उत्। जेषम्। अश्विनौ। द्व्यक्षरेणेति द्वि। अक्षरेण। द्विपद इति द्वि। पदः। मनुष्यान्। उत्। अजयताम्। तान्। उत्। जेषम्। विष्णुः। त्र्यक्षरेणेति त्रि। अक्षरेण। त्रीन्। इमान्। लोकान्। उत्। अजयत्। तान्। उत्। जेषम्। सोमः। चतुरक्षरेणेति चतुः। अक्षरेण। चतुष्पदः। चतुः पद इति चतुः। पदः। पशून्। उत्। अजय

११६०॥

त्। तान्। उत्। जेषम्। ३९। पूषा। पंचाक्षरेणेति पंच। अक्षरेण। पंच। ऋतून्। उत्। अजयत्। तान्। उत्। जेषम्। सविता। षडक्षरेणेति षट्। अक्षरेण। षट्। ऋतून्। उत्। अजयत्। तान्। उत्। जेषम्। मरुतः। सप्ताक्षरेणेति सप्त। अक्षरेण। सप्त। ग्राम्यान्। पशून्। उत्। अजयन्। तान्। उत्। जेषम्। बृहस्पतिः। अष्टाक्षरेणेत्यष्ट। अक्षरेण। गायत्रीम्। उत्। अजयत्। ताम्। उत्। जेषम्। ४०। मित्रः। नवाक्षरेणेति नव। अक्षरेण। त्रिवृतमिति त्रि। वृतम्। स्तोमम्। उत्। अजयत्। तम्। उत्। जेषम्। वरुणः। दशाक्षरेणेति दश। अक्षरेण। विराजमिति वि। राजम्। उत्। अजयत्। ताम्। उत्। जेषम्। इंद्रः। एकादशाक्षरेणेत्येकादश। अक्षरेण। त्रिष्टुभम्। त्रिस्तुभमिति त्रि। स्तुभम्। उत्। अजयत्। ताम्। उत्। जेषम्। विश्वे। देवाः। द्वादशा

॥१६१॥

नम

रेणेति द्वादश्या। अक्षरेण। जगतीम्। उत्। अजयन्। ताम्। उत्। जेषम्। ४१॥ वसवस्त्र
योदशाक्षरेणेति त्रयोदश्या। अक्षरेण। त्रयोदशमितित्रयः। दशम्। स्तोमम्। उत्। अ
जयन्। उत्। जेषम्। रुद्राः। चतुर्दशाक्षरेणेति चतुर्दश्या। अक्षरेण। चतुर्दशमिति चतुः
तुः। दशम्। स्तोमम्। उत्। अजयन्। तम्। उत्। जेषम्। आदित्याः। पञ्चदशाक्षरेणे
ति पञ्चदश्या। अक्षरेण। पञ्चदशमिति पञ्च। दशम्। स्तोमम्। उत्। अजयन्। तम्।
उत्। जेषम्। अदितिः। षोडशाक्षरेणेति षोडश्या। अक्षरेण। षोडशम्। स्तोमम्। उ
त्। अजयत्। तम्। उत्। जेषम्। प्रजापतिरिति प्रजापतिः। सप्तदशाक्षरेणेति स

॥१६१॥

प्तदश्या। अक्षरेण। सप्तदशमिति सप्त। दशम्। स्तोमम्। उत्। अजयत्। तम्। उत्। जे
षम्॥ ४२॥ ॥ इति शुक्लयजुः काण्वपदसंहितायां दशमोऽध्यायः॥ १०॥

नाहृश।

पुरु

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीसरस्वत्यै नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ हरिः ॐ ॥ एषः । ते ।
निर्ऋते इति निः ऽऋते । भागः । तम् । जुषस्व । स्वाहा । अग्निनेत्रेभ्य इत्यग्नि ऽनेत्रेभ्यः ।
देवेभ्यः । पुरस्सद्भ्य इति पुरस्सत् ऽभ्यः । यमनेत्रेभ्य इति यम ऽनेत्रेभ्यः । दक्षिणसद्भ्य
इति दक्षिणसत् ऽभ्यः । विश्वदेवनेत्रेभ्य इति विश्वदेव ऽनेत्रेभ्यः । पश्चात्सद्भ्य इति प
श्चात्सत् ऽभ्यः । मित्रावरुणनेत्रेभ्य इति मित्रावरुण ऽनेत्रेभ्यः । वा । मरुन्नेत्रेभ्य इ
ति मरुत् ऽनेत्रेभ्यः । वा । देवेभ्यः । उत्तरसद्भ्य इत्युत्तरसत् ऽभ्यः । सोमनेत्रेभ्य इति
सोम ऽनेत्रेभ्यः । देवेभ्यः । उपरिषद्भ्यः । उपरिसद्भ्य इत्युपरिसत् ऽभ्यः । दुवस्व

द्भ्य इति दुवस्वत् ऽभ्यः । स्वाहा ॥ १ ॥ ये । देवाः । अग्निनेत्रा इत्यग्नि ऽनेत्राः । पुरस्सद
इति पुरः ऽसदः । यमनेत्रा इति यम ऽनेत्राः । दक्षिणासद इति दक्षिण ऽसदः । विश्वदे
वनेत्रा इति विश्वदेव ऽनेत्राः । पश्चात्सद इति पश्चात् ऽसदः । मित्रावरुणनेत्रा इति
मित्रावरुणनेत्राः । वा । मरुन्नेत्रा इति मरुत् ऽनेत्राः । वा । उत्तरसद इत्युत्तरसदः । सोम
नेत्रा इति सोमनेत्राः । उपरिसद इत्युपरि ऽसदः । दुवस्वंतः । तेभ्यः । स्वाहा ॥ २ ॥ अ
ग्ने । सहस्व । पृतनाः । अभिमातीरित्यभि ऽमातीः । अप । अस्य । दुष्टरः । दुस्तर इ
ति दुः ऽतरः । तरन् । अरातीः । वर्चः । धाः । यज्ञवाहसीति यज्ञ ऽवाहसि ॥ ३ ॥

उपरिषदः ३

उपांशोरित्युपंऽअंशोः। वीर्येण। जुहोमि। हतम्। रक्षः। स्वाहा। रक्षसाम्। त्वा। वधाय।
अवधिष्म। रक्षः। अमुष्य। त्वा। वधाय। अमुम्। अवधिष्म। जुषाणः। अप्तुः। आज्यस्य
वेतु। स्वाहा॥४॥ अपः। देवाः। मधुमतीरिति मधुऽमतीः। अगृभ्णन्। ऊर्जस्वतीः। राज
स्वइति राजऽस्वः। चितानाः। याभिः। मित्रावरुणौ। अभि। असिंचन्। याभिः। इंद्रम्। अ
नयन्। अति। अरातीः॥५॥ वृष्णः। ऊर्मिः। असि। राष्ट्रदा इति राष्ट्रऽदाः। राष्ट्रम्। मे।
देहि। स्वाहा। वृष्णः। ऊर्मिः। असि। राष्ट्रदा इति राष्ट्रऽदाः। राष्ट्रम्। अमुष्मै। देहि। वृष
सेन इति वृषऽसेनः॥६॥ अर्थेत इत्यर्थऽइतः। ओजस्वतीः। आपः। परिवाहिणीः। प

रिवाहिणीरिति परिऽवाहिणीः। अपाम्। पतिः। अपाम्। गर्भः। सूर्य्यवर्चस इति सूर्य्यऽ
वर्चसः। सूर्यत्वच इति सूर्यऽत्वचः। व्रजक्षित इति व्रजऽक्षितः। वाशाः। मांदाः। शक्व
रीः। जनभृत इति जनऽभृतः। विश्वभृत इति विश्वऽभृतः। शैष्ठाः। आपः। स्वरा
ज्ञीः। स्वराज्ञीरिति स्वऽराज्ञीः। स्थ। राष्ट्रदा इति राष्ट्रऽदाः। राष्ट्रम्। अमुष्मै। दत्त॥
७॥ सम्। मधुमतीरिति मधुऽमतीः। मधुमतीभिरिति मधुमतीभिः। पृच्यंताम्।
महि। क्षत्रम्। क्षत्रियाय। वन्वानाः। अनाधृष्टाः। सीदत। सह। ओजसा। महि। क्ष
त्रम्। क्षत्रियाय। दधतीः॥८॥ सविता। त्वा। प्रसवानामिति प्रऽसवानाम्। सुव

नाम्।अग्निः।गृहपतीनामितिगृहऽपतीनाम्।सोमः।वनस्पतीनाम्।बृहस्पतिः।
वाचे।इंद्रः।ज्येष्ठ्याय।रुद्रः।पशूनाम्।मित्रः।सत्याय।वरुणः।धर्मपतीनामिति
धर्मऽपतीनाम्॥९॥इमम्।देवाः।असपत्नम्।सुवध्वम्।महते।क्षत्राय।महते।
ज्येष्ठ्याय।इमम्।अमुम्।अमुष्य।पुत्रम्।अमुष्याः।पुत्रम्।अस्यै।विशे॥१०॥
एषः।वः।कुरवः।राजा।एषः।वः।पंचालाः।राजा।सोमः।अस्माकम्।ब्राह्मणा
नाम्।राजा॥११॥७॥सोमस्य।त्विषिः।असि।अग्नये।स्वाहा।सोमाय।सवि
त्रे।सरस्वत्यै।पूष्णे।बृहस्पतये॥१२॥इंद्राय।अंऽशुाय।श्लोकाय।घोषाय।भ

गाय।अर्यम्णे।अनिभृष्टमित्यनिःभृष्टम्।असि।वाचः।बंधुः।तपोजाः।तित
पःऽजाः।सोमस्य।दात्रम्।असि।स्वाहा।राजस्वइतिराजऽस्वः॥१३॥सधमाद
इतिसधऽमादः।शुष्मिनीः।आपः।एताः।अनाधृष्टाः।अपस्यः।वसानाः।पस्त्या
सु।चक्रे।वरुणः।सधस्थमितिसधऽस्थम्।अपाम्।शिशुः।मातृतमास्वितिमातृऽतमासु।अंतरिति।अंतः॥१४॥क्षत्रस्य।उल्बम्।जरायु।नाभिः।योनिः।
इंद्रस्य।वार्त्रघ्नमितिवार्त्रऽघ्नम्।असि।त्वया।अयम्।वृत्रम्।वध्यात्।मित्र
स्य।असि।वरुणस्य।असि॥१५॥त्वया।अयम्।वृत्रम्।वध्यात्।मित्र
स्य।असि।वरुणस्य।असि॥१५॥रुजा।दृवा।क्षुपा।पात।एनम्।प्राचम्

॥प॰॥
॥४॥

प्रत्यंचम्। तिर्यंचम्। दिग्भ्य इति दिक्ऽभ्यः। पात॥१५॥आविः। मर्याः। आवित्त इत्याऽ
वित्तः। अग्निः। गृहपतिरिति गृहऽपतिः। इंद्रः। वृद्धश्रवा इति वृद्धऽश्रवाः। पूषा। वि
श्ववेदा इति विश्वऽवेदाः। आवित्तौ इत्याऽवित्तौ। मित्रावरुणौ। धृतव्रताविति धृतऽ
व्रतौ। आवित्ते इत्याऽवित्ते। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। विश्वशंभू इति वि
श्वऽशंभू। आवित्तेत्याऽवित्ता। अदितिः। उरुशर्मेत्युरुऽशर्मा॥१६॥अवेष्टा इत्य
वऽइष्टाः। दंदशूकाः। प्राचीम्। आ। रोह। गायत्री। त्वा। अवतु। रथंतरमिति रथम्ऽ
तरम्। साम। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। स्तोमः। वसंतः। ऋतुः। ब्रह्म। द्रविणम्॥१७॥

॥रा॰॥
॥४॥

दक्षिणाम्। आ। रोह। त्रिष्टुप्। त्रिस्तुबिति त्रिऽस्तुप्। त्वा। अवतु। बृहत्। साम। पंच
दश इति पंचऽदशः। स्तोमः। ग्रीष्मः। ऋतुः। क्षत्रम्। द्रविणम्॥१८॥प्रतीचीम्। आ।
रोह। जगती। त्वा। अवतु। वैरूपम्। साम। सप्तदश इति सप्तऽदशः। स्तोमः। वर्षाः।
ऋतुः। विट्। द्रविणम्॥१९॥उदीचीम्। आ। रोह। अनुष्टुप्। अनुस्तुबित्यनुऽस्तु
प्। त्वा। अवतु। वैराजम्। साम। एकविंश इत्येकऽविंशः। स्तोमः। शरत्।
ऋतुः। फलम्। द्रविणम्॥२०॥उर्ध्वाम्। आ। रोह। पंक्तिः। त्वा। अवतु। शाक्वर
रैवते इति शाक्वररैवते। सामनी इति सामनी। त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ। त्रिनवत्रय

॥ य ॥
॥ ५ ॥

स्त्रिंशाइति त्रिनवत्रयस्त्रिंऽशौ। स्तोमौ। हेमंतशिशिरौ। ऋतूइत्यृतू। वर्चः। द्र
विणम्। प्रत्यस्तमिति प्रतिऽअस्तम्। नमुचेः। शिरः॥ १४॥ सोमस्य। त्विषिः। अ
सि। तवेवेति तवऽइव। मे। त्विषिः। भूयात्। मृत्योः। पाहि। ओजः। सहः। अमृत
म्। असि॥ १५॥ हिरण्यरूपाइति हिरण्यऽरूपौ। उषसः। विरोकइति विऽरोके।
उभौ। इंद्रौ। उत्। इतः। सूर्यः। च। आ। रोहतम्। वरुण। मित्र। गर्तम्। ततः। चक्षा
थाम्। अदितिम्। दितिम्। च। मित्रः। असि। वरुणः। असि॥ १६॥ सोमस्य।
त्वा। द्युम्नेन। अभि। सिंचामि। अग्नेः। भ्राजसा। सूर्यस्य। वर्चसा। इंद्रस्य।

॥ रा ॥
॥ ५ ॥

इंद्रियेण। मरुताम्। ओजसा। क्षत्राणाम्। क्षत्रपतिरिति क्षत्रऽपतिः। एधि। अ
ति। दिद्यून्। पाहि। आनराज्यायेति आनःऽराज्याय॥ १७॥ प्र। पर्वतस्य। वृषभ
स्य। पृष्ठात्। नावः। चरंति। स्वसिचइति स्वऽसिचः। इयानाः। ताः। आ। अवर
त्रन्। अधराक्। उदक्। ताः। अहिम्। बुध्न्यम्। अनु। रीयमाणाः। विष्णोः। विक्र
मणमिति विऽक्रमणम्। विक्रांतमिति विऽक्रांतम्। क्रांतम्। असि॥ १८॥ प्रजा
पतइति प्रजाऽपते। न। त्वत्। एतानि। अन्यः। विश्वा। रूपाणि। परि। ता। बभूव।
यत्कामाइति यत्ऽकामाः। ते। जुहुमः। तत्। नः। अस्तु। वयम्। स्याम। पतयः। र

यीणाम्॥२६॥रुद्र।यत्।ते।क्रवि।परम्।नाम।तस्मै।हुतम्।असि।अमेष्टमित्यमाः
इष्टम्।असि।स्वाहा॥२७॥इंद्रस्य।वज्रः।असि।मित्रावरुणयोः।त्वा।प्रशास्त्रोरि
तिप्रऽशास्त्रोः।प्रशिषा।प्रशिषेतिप्रऽशिषा।युनज्मि।अव्यथायै।त्वा।स्वधायै।त्वा।अ
रिष्टः।फल्गुनः।मरुताम्।प्रसवेनेतिप्रऽसवेन।जय।आपाम।मनसा।सम्।इं
द्रियेण॥२८॥मा।ते।इंद्र।ते।वयम्।तुराषाट्।अयुक्तासः।अब्रह्मता।वि।दसा
म।तिष्ठ।रथम्।अधि।यत्।वज्रहस्तेतिवज्रऽहस्त।आ।रश्मीन्।देव।युवसे
स्वश्वानितिसुऽअश्वान्॥२९॥अग्नये।गृहपतयइतिगृहऽपतये।स्वाहा।सो

माय।वनस्पतये।इंद्रस्य।इंद्रियाय।मरुताम्।ओजसे।पृथिवि।मातः।मा।मा।हिंसीः।
मोऽइतिमो।अहम्।त्वाम्॥३०॥हंसः।शुचिषत्।शुचिसदितिशुचिऽसत्।वसुः।अंतरिक्ष
सदित्यंतरिक्षऽसत्।होता।वेदिषत्।वेदिसदितिवेदिऽसत्।अतिथिः।दुरोणसदितिदु
रोणऽसत्।नृषत्।नृसदितिनृऽसत्।वरसदितिवरऽसत्।ऋतसदित्यृतऽसत्।व्योम
सदितिव्योमऽसत्।अब्जाइत्यप्ऽजाः।गोजाइतिगोऽजाः।ऋतजाइत्यृतऽजाः।अ
द्रिजाइत्यद्रिऽजाः।ऋतम्।बृहत्॥३१॥इयत्।असि।आयुः।असि।आयुः।मे।देहि।
युङ्।असि।वर्चः।असि।वर्चः।मे।देहि।ऊर्क्।असि।ऊर्जम्।मयि।धेहि।इंद्रस्य।वा

मा। बाहू इति बाहू। वीर्यकृता इति वीर्यऽकृता। उपावहरामि। उपऽअवहरामि॥ २२॥ ७॥
स्योना। असि। सुषदा। सुसदेति सुऽसदा। क्षत्रस्य। योनिः। असि। स्योनाम्। आ। सीद।
सुषदाम्। सुसदामिति सुऽसदाम्। क्षत्रस्य। योनिम्। आ। सीद॥ २३॥ नि। ससाद। धृत
व्रत इति धृतऽव्रतः। वरुणः। पस्त्यासु। आ। साम्राज्यायेति साम्ऽराज्याय। सुक्रतु
रिति सुऽक्रतुः॥ २४॥ अभिभूरित्यभिऽभूः। असि। अयानाम्। एताः। ते। पञ्च। दिशः। कल्पं
न्ताम्। ब्रह्मन्। त्वम्। ब्रह्मा। असि॥ २५॥ सविता। असि। सत्यप्रसव इति सत्यऽप्रसवः।
वरुणः। सत्यौजा इति सत्यऽओजाः। इन्द्रः। विश्वौजा इति विश्वऽओजाः। रुद्रः। सुशेव इति सुऽशेवः॥ २६॥

प्रियंकरेति प्रियम्ऽकर। श्रेयस्कर। श्रेयःकरेति श्रेयःऽकर। भूयस्कर। भूयःकरेति भूयःऽ
कर। इन्द्रस्य। वज्रः। असि। तेन। मे। रध्य॥ २७॥ अग्निः। पृथुः। धर्मणः। पतिः। जुषाणः।
अग्निः। पृथुः। धर्मणः। पतिः। आज्यस्य। हविषः। वेतु। स्वाहा। स्वाहाकृता इति स्वाहाऽ
कृताः। सूर्यस्य। रश्मिभिरिति रश्मिऽभिः। यतध्वम्। सजातानामिति सऽजातानाम्। ता४
मध्यमेष्ठ्याय। मध्यमेस्थ्यायेति मध्यमेऽस्थ्याय॥ २८॥ सवित्रा। प्रसवित्रेति
प्रऽसवित्रा। सरस्वत्या। वाचा। त्वष्ट्रा। रूपैः। पूष्णा। पशुभिरिति पशुऽभिः। इन्द्रेण।
तिः अस्मे॥ २९॥ बृहस्पतिना। ब्रह्मणा। वरुणेन। ओजसा। अग्निना। तेजसा। सोमेन।

राज्ञा। विष्णुना। देवतया। दक्षाभ्या। इमम्। यज्ञम्। विष्णुम्। आ। प्रवानि॥ ४०॥ अश्वि
भ्यामित्यश्वि ऽभ्याम्। पच्यस्व। सरस्वत्यै। इंद्राय। सुत्राम्णइति सुऽत्राम्णे। पच्य
स्व। वायोः। पूतः। पवित्रेण। प्रत्यङ्। सोमः। अतिस्रुतइत्यति ऽस्रुतः। इंद्रस्य। यु
ज्यः। सखा॥ ४१॥ कुवित्। अङ्ग। यवमंतइतियव ऽमंतः। यवम्। चित्। यथा। दां
ति। अनुपूर्वमित्यनु ऽपूर्वम्। वियूयेति वि ऽयूय। इहेहेतीह ऽइह। एषाम्। कृणुहि।
भोजनानि। ये। बर्हिषः। नमउक्तिमिति नमः ऽउक्तिम्। न। जग्मुः॥ अश्विभ्या
मित्यश्वि ऽभ्याम्। त्वा। सरस्वत्यै। इंद्राय। सुत्राम्णइतिसुऽत्राम्णे॥ ४२॥ युवम्।

सुरामम्। अश्विना। नमुचौ। आसुरे। सचा। विपिपानेति वि ऽपिपाना। शुभः। प
तीइतिपती। इदम्। कर्मस्वितिकर्म ऽसु। आ। वतम्॥ ४३॥ पुत्रमिवेति पुत्रम् ऽइव।
पितरौ। अश्विना। उभा। इंद्र। आवथुः। काव्यैः। दंऽसनाभिः। यत्। सुरामम्। वि।
अपिबः। शचीभिः। सरस्वती। त्वा। मघवन्निति मघ ऽवन्। अभिष्णक्॥ ४४॥
छ॥ इति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे एकादशोऽध्यायः॥ छ॥ हरिः ॐ म्
युंजानः। प्रथमम्। मनः। तत्वाय। सविता। धियः। अग्नेः। ज्योतिः॥ निचाय्ये
ति निऽचाय्य। पृथिव्याः। अधि। आ। अभरत्॥ १॥ युक्तेन। मनसा। वयम्।

देवस्य। सवितुः। सवे। स्वर्ग्यायेति स्वःऽगेयाय। शक्त्या॥२॥ युक्त्वाय। सविता। देवान्
स्वः। यतः। धिया। दिवम्। बृहत्। ज्योतिः। करिष्यतः। सविता। प्र। सुवाति। तान्॥३॥
युंजतेगणान्त॥ युजे। वाम्। ब्रह्म। पूर्व्यम्। नमोभिरिति नमःऽभिः। वि। श्लोकः। एतु।
पथ्येवेति पथ्याऽइव। सूरेः। शृण्वन्तु। विश्वे। अमृतस्य। पुत्राः। आ। ये। धामानि।
दिव्यानि। तस्थुः॥४॥ यस्य। प्रयाणम्। प्रयानमिति प्रऽयानम्। अनु। अन्ये। इत्।
ययुः। देवाः। देवस्य। महिमानम्। ओजसा। यः। पार्थिवानि। विममऽइति विऽममे। सः।
एतशः। रजांसि। देवः। सविता। महित्वनेति महिऽत्वना॥५॥ देव। सवितरिति स

वितः। प्र। सुव। यज्ञम्। प्र। सुव। यज्ञपतिमिति यज्ञऽपतिम्। भगाय। दिव्यः। गंधर्वः। केत
पूरिति केतऽपूः। केतम्। नः। पुनातु। वाचः। पतिः। वाचम्। नः। स्वदतु॥६॥ इमम्। नः। देव।
सवितः। यज्ञम्। प्र। नय। देवाव्यमिति देवऽअव्यम्। सखिविदमिति सखिऽविदम्। स
त्राजितमिति सत्राऽजितम्। धनजितमिति धनऽजितम्। स्वर्जितमिति स्वःऽजितम्।
ऋचा। स्तोमम्। सम्। अर्द्धय। गायत्रेण। रथंतरमिति रथम्ऽतरम्। बृहत्। गायत्रवर्तनी
तिगायत्रऽवर्तनि। स्वाहा॥७॥ आ। ददे। गायत्रेण। छंदसा। अंगिरस्वत्। पृथिव्याः।
सधस्थादिति सधऽस्थात्। अग्निम्। पुरीष्यम्। अंगिरस्वत्। आ। भर। त्रैष्टुभेन। त्रै

स्तुभेनेति त्रैऽस्तुभेन । छंदसा । अंगिरस्वत् ॥८॥ अभ्रिः । असि । नारी । असि । त्वया । वयम्
अग्निम् । शकेम । खनितुम् । सधस्थ इति सधऽस्थे । आ । जागतेन । छंदसा । अंगिरस्वत् ।
॥९॥ हस्ते । आधायेत्याऽधाय । सविता । बिभ्रत् । अभ्रिम् । हिरण्ययीम् । अग्नेः । ज्योतिः ।
निचाय्येति निऽचाय्य । पृथिव्याः । अधि । आ । अभरत् । आनुष्टुभेन । आनुस्तुभेनेत्यानुऽ
स्तुभेन । छंदसा । अंगिरस्वत् ॥१०॥ प्रतूर्तमिति प्रऽतूर्तम् । वाजिन् । आ । द्रव । वरिष्ठा
म् । अनु । संवतमिति सम्ऽवतम् । दिवि । ते । जन्म । परमम् । अंतरिक्षे । तव । नाभिः ।
पृथिव्याम् । अधि । योनिः । इत् ॥११॥ युंजाथाम् । रासभम् । युवम् । अस्मिन् । यामे ।

वृषण्वसू इति वृषण्ऽवसू । अग्निम् । भरंतम् । अस्मयुमित्यस्मऽयुम् ॥१२॥ योगेयोग
इति योगेऽयोगे । तवस्तरमिति तवःऽतरम् । वाजेवाज इति वाजेऽवाजे । हवामहे । सखायः ।
इंद्रम् । ऊतये ॥१३॥ प्रतूर्वन्निति प्रऽतूर्वन् । आ । इहि । अवक्रामन्नित्यवऽक्रामन् । अप
स्तीः । रुद्रस्य । गाणपत्यमिति गाणऽपत्यम् । मयोभूरिति मयःऽभूः । आ । इहि । उरु । अं
तरिक्षम् । वि । इहि । स्वस्तिगव्यूतिरिति स्वस्तिऽगव्यूतिः । अभयानि । कृण्वन् । पूष्णा ।
सयुजेति सऽयुजा । सह ॥१४॥ पृथिव्याः । सधस्थादिति सधऽस्थात् । अग्निम् । पु
रीष्यम् । अंगिरस्वत् । आ । भर । अच्छ । इमः । भरिष्यामः ॥१५॥ अनु । अग्निः । उषसा

प॰ ११

म्।अग्रम्।अस्य।अनु।अहानि।प्रथमः।जातवेदा इति जातऽवेदाः।अनु।सूर्य
स्य।पुरुत्रेति पुरुऽत्रा।च।रश्मीन्।अनु।द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी।आ।ततन्थ॥१६॥
आगत्येत्याऽगत्य।वाजी।अध्वानम्।सर्वाः।मृधः।वि।धूनुते।अग्निम्।सधस्थ इति
सधऽस्थे।महति।चक्षुषा।नि।चिकीषते॥१७॥आक्रम्येत्याऽक्रम्य।वाजिन्।पृथि
वीम्।अग्निम्।इच्छ।रुचा।त्वम्।भूमेः।वृत्वाय।नः।ब्रूहि।यतः।खनेम।तम्।वयम्॥
१८॥द्यौः।ते।पृष्ठम्।पृथिवी।सधस्थमिति सधऽस्थम्।आत्मा।अन्तरिक्षम्।स
मुद्रः।योनिः।विख्यायेति विऽख्याय।चक्षुषा।त्वम्।अभि।तिष्ठ।पृतन्यतः॥१९॥

रा॰ ११

उत्।क्राम।महते।सौभगाय।अस्मात्।आस्थानादित्याऽस्थानात्।द्रविणोदा इति द्रवि
णःऽदाः।वाजिन्।वयम्।स्याम।सुमताविति सुऽमतौ।पृथिव्याः।अग्निम्।खनन्तः।
उपस्थ इत्युपऽस्थे।अस्याः॥२०॥उत्।अक्रमीत्।द्रविणोदा इति द्रविणःऽदाः।वाजी।
अर्वा।अकरित्यकः।सः।लोकम्।सुकृतमिति सुऽकृतम्।पृथिव्याम्।ततः।खनेम।
सुप्रतीकमिति सुऽप्रतीकम्।अग्निम्।स्वरिति स्वः।रुहाणाः।अधि।नाकम्।उत्त
ममित्युत्ऽतमम्॥२१॥आ।त्वा।जिघर्मि।मनसा।घृतेन।प्रतिक्षियन्तमिति प्र
तिऽक्षियन्तम्।भुवनानि।विश्वा।पृथुम्।तिरश्चा।वयसा।बृहन्तम्।व्यचिष्ठम्।

पृ०॥
॥१२॥

अग्नेः। रभसम्। दंष्ट्रानम्॥२२॥ आ। विश्वतः। प्रत्यंचम्। जिघर्मि। अरक्षसा। मन
सा। तत्। जुषेत। मर्य्यश्रीरिति मर्य्यऽश्रीः। स्पृहयद्वर्ण इति स्पृहयत्ऽवर्णः। अग्निः।
न। अभिमृश इत्यभिऽमृशे। तन्वा। जर्भुराणः॥२३॥ परि। वाजपतिरिति वाजऽपतिः।
कविः। अग्निः। हव्यानि। अक्रमीत्। दधत्। रत्नानि। दाशुषे॥२४॥ परि। त्वा। अग्ने।
पुरम्। वयम्। विप्रम्। सहस्य। धीमहि। धृषद्वर्णमिति धृषत्ऽवर्णम्। दिवेदिव इति
दिवेऽदिवे। भेत्तारम्। भंगुरावताम्। भंगुरवतामिति भंगुरऽवताम्॥२५॥ त्वम्। अ
ग्ने। द्युभिरिति द्युऽभिः। आशुशुक्षणिः। अद्भ्य इत्यत्ऽभ्यः। अश्मनः। परि। वनेभ्यः।

॥रा०॥
॥१२॥

ओषधीभ्यः। नृणाम्। नृपत इति नृऽपते। जायसे। शुचिः॥२६॥ पृथिव्याः। सधस्था
दिति सधऽस्थात्। अग्निम्। पुरीष्यम्। अंगिरस्वत्। खनामि। ज्योतिष्मन्तम्। त्वा। अ
ग्ने। सुप्रतीकमिति सुऽप्रतीकम्। अजस्रेण। भानुना। दीद्यतम्। शिवम्। प्रजाभ्य इति
प्रऽजाभ्यः। अहिंसन्तम्। पृथिव्याः। सधस्थादिति सधऽस्थात्। अग्निम्। पुरी
ष्यम्। अंगिरस्वत्। खनामः॥२७॥ अपाम्। पृष्ठम्। असि। योनिः। अग्नेः। समुद्रम्
अभितः। पिन्वमानम्। वर्द्धमानः। महान्। आ। च। पुष्करे। दिवः। मात्रया। वरिम्णा।
प्रथस्व॥२८॥ शर्म। च। स्थः। वर्म। च। स्थः। अछिद्रे इत्यछिद्रे। बहुले इति बहुले।

प॰ ॥
॥ ६२ ॥

उभेऽइत्युभे। व्यचस्वतीऽइति व्यचस्वती। सम्। वसाथाम्। भर्तम्। अग्निम्। पुरीष्यम्॥२९॥
सम्। वसाथाम्। स्वर्विदेति स्वःऽविदा। समीचीऽइति समीची। उरसा। त्मना। अग्निम्। अं-
तः। भरिष्यन्तीऽइति भरिष्यन्ती। ज्योतिष्मन्तम्। अजस्रम्। इत्। पुरीष्यः। असि। विश्वभ-
राऽइति विश्वऽभराः। अथर्वा। त्वा। प्रथमः। निः। अमन्थत्। अग्ने॥३०॥ त्वाम्। अग्ने। पु-
ष्करात्। अधि। अथर्वा। निः। अमन्थत। मूर्ध्नः। विश्वस्य। वाघतः॥३१॥ तम्। उइत्युँ।
त्वा। दध्यङ्। ऋषिः। पुत्रः। ईधे। अथर्वणः। वृत्रहणम्। वृत्रहणमिति वृत्रऽहनम्। पुरन्दर-
मिति पुरम्ऽदरम्॥३२॥ तम्। उइत्युँ। त्वा। पाथ्यः। वृषा। सम्। ईधे। दस्युहन्तममिति द-

॥ रा॰ ॥
॥ ६२ ॥

स्युहन्ऽतमम्। धनंजयमिति धनम्ऽजयम्। रणेरणऽइति रणेऽरणे॥३३॥ सीद। होतरि-
ति होतः। स्वे। उइत्युँ। लोके। चिकित्वान्। सादय। यज्ञम्। सुकृतस्येति सुऽकृतस्य। यो-
नौ। देवावीरिति देवऽअवीः। देवान्। हविषा। यजासि। अग्ने। बृहत्। यजमाने। वयः।
धाः॥३४॥ नि। होता। होतृषदने। होतृसदनऽइति होतृऽसदने। विदानः। त्वेषः। दीदि-
वानिति दीदिऽवान्। असदत्। सुदक्षऽइति सुऽदक्षः। अदब्धव्रतप्रमतिरित्यदब्धव्र-
तऽप्रमतिः। वसिष्ठः। सहस्रम्भरऽइति सहस्रम्ऽभरः। शुचिजिह्वऽइति शुचिऽजिह्वः।
अग्निः॥३५॥ सम्। सीदस्व। महान्। असि। शोचस्व। देववीतमऽइति देवऽवीतमः।

विऽधूमम्। अग्ने। अरुषम्। मियेध्य। सृज। प्रशस्तेति प्रऽशस्त। दर्शतम्॥३६॥ ७॥
अपः। देवीः। उप। सृज। मधुमतीरिति मधुऽमतीः। अयक्ष्माय। प्रजाभ्य इति प्रऽजा
भ्यः। तासाम्। आस्थानादित्याऽस्थानात्। उत्। जिहताम्। ओषधयः। सुपिप्पलाः॥
३७॥ सम्। ते। वायुः। मातरिश्वा। दधातु। उत्तानायाः। हृदयम्। यत्। विकस्तमि-
ति विऽकस्तम्। यः। देवानाम्। चरसि। प्राणथेन। कस्मै। देव। वषट्। अस्तु। तुभ्य
म्॥३८॥ सुजात इति सुऽजातः। ज्योतिषा। सह। शर्म। वरूथम्। आ। असदः।
स्वरिति स्वः। वासः। अग्ने। विश्वरूपमिति विश्वऽरूपम्। सम्। व्ययस्व। विभावसो

इति विभाऽवसो॥३९॥ उत्। उँ इति। तिष्ठ। स्वध्वरेति सुऽअध्वर। अव। नः। देव्या।
धिया। दृशे। च। भासा। बृहता। सुशुक्वनिरिति सुऽशुक्वनिः। आ। अग्ने। याहि। सु
शस्तिभिरिति सुशस्तिऽभिः॥४०॥ ऊर्ध्वः। उँ इति। सु। नः। ऊतये। तिष्ठ। देवः।
न। सविता। ऊर्ध्वः। वाजस्य। सनिता। यत्। अञ्जिभिरित्यञ्जिऽभिः। वाघद्भिरि
ति वाघत्ऽभिः। विह्वयामह इति विऽह्वयामहे॥४१॥ सः। जातः। गर्भः। असि।
रोदस्योः। अग्ने। चारुः। विभृत इति विऽभृतः। ओषधीषु। चित्रः। शिशुः। परि।
तमांसि। अक्तून्। प्र। मातृभ्य इति मातृऽभ्यः। अधि। कनिक्रदत्। गाः॥४२॥

रा॰
१५

स्थिरः। भव। वीड्वंगइतिविळुऽअंगः। आशुः। भव। वाजी। अर्वन्। पृथुः। भव। सुषदः। सुसदइतिसुऽसदः। त्वम्। अग्नेः। पुरीषवाहनः। पुरीषवाहनइतिपुरीषऽवाहनः॥ ४३॥ शिवः। भव। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः। मानुषीभ्यः। त्वम्। अंगिरः। मा। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। अभि। शोचीः। मा। अंतरिक्षम्। मा। वनस्पतीन्॥ ४४॥ प्र। एतु। वाजी। कनिक्रदत्। नानदत्। रासभः। पत्वा। भरन्। अग्निम्। पुरीष्यम्। मा। पादि। आयुषः। पुरा॥ ४५॥ वृषा। अग्निम्। वृषणम्। भरन्। अपाम्। गर्भम्। समुद्रियम्। अग्ने। आ। याहि। वीतये॥ ऋतम्। सत्यम्। ऋतम्। सत्यम्। अ

॥ रा॰॥
॥ १५॥

ग्निम्। पुरीष्यम्। अंगिरस्वत्। भरामः॥ ४६॥ ओषधयः। प्रति। मोदध्वम्। अग्निम्। एतम्। शिवम्। आयंतमित्याऽयंतम्। अभि। अत्र। युष्माः। व्यस्यन्नितिविऽअस्यन्। विश्वाः। अनिराः। अमीवाः। निषीदन्। निसीदन्निति निऽसीदन्। नः। अप। दुर्मतिमितिदुःऽमतिम्। जहि॥ ४७॥ ओषधयः। प्रति। गृभ्णीत। पुष्पवतीरितिपुष्पऽवतीः। सुपिप्पलाइतिसुऽपिप्पलाः। अयम्। वः। गर्भः। ऋत्वियः। प्रत्नम्। सधस्थमितिसधऽस्थम्। आ। असदत्॥ ४८॥ वि। पाजसा। पृथुना। शोशुचानः। बाधस्व। द्विषः। रक्षसः। अमीवाः। सुशर्मणइतिसुऽशर्मणः। बृहतः। शर्म

गि। स्याम। अग्नेः। अहम्। सुहवस्येति सुऽहवस्य। प्रणीतौ। प्रनीताविति प्रऽनीतौ॥ ४९॥ ॥
आपः। हि। स्थ। मयोभुव इति मयःऽभुवः। ताः। नः। ऊर्जे। दधातन। महे। रणाय। चक्ष
से॥ ५०॥ यः। वः। शिवतम इति शिवऽतमः। रसः। तस्य। भाजयत। इह। नः। उशती
रिवेत्युशतीःऽइव। मातरः॥ ५१॥ तस्मै। अरम्। गमाम। वः। यस्य। क्षयाय। जिन्वथ।
आपः। जनयथ। च। नः॥ ५२॥ मित्रः। संसृज्येति सम्ऽसृज्य। पृथिवीम्। भूमिम्।
च। ज्योतिषा। सह। सुजातमिति सुऽजातम्। जातवेदसमिति जातऽवेदसम्। अय
क्ष्माय। त्वा। सम्। सृजामि। प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः॥ ५३॥ रुद्राः। संसृज्येति सम्ऽ

सृज्य। पृथिवीम्। बृहत्। ज्योतिः। सम्। ईधिर इति ईधिरे। तेषाम्। भानुः। अजस्रः। इत्। शुक्रः।
देवेषु। रोचते॥ ५४॥ संसृष्टामिति सम्ऽसृष्टाम्। वसुभिरिति वसुऽभिः। रुद्रैः।
धीरैः। कर्मण्याम्। मृदम्। हस्ताभ्याम्। मृद्वीम्। कृत्वा। सिनीवाली। कृणोतु। ताम्॥
५५॥ सिनीवाली। सुकपर्देति सुऽकपर्दा। सुकुरीरेति सुऽकुरीरा। स्वौपशेति सुऽओपशा।
सा। तुभ्यम्। अदिते। महि। आ। उखाम्। दधातु। हस्तयोः॥ ५६॥ उखाम्। कृणोतु।
शक्त्या। बाहुभ्यामिति बाहुऽभ्याम्। अदितिः। धिया। माता। पुत्रम्। यथा। उपस्थ इत्युप
ऽस्थे। सा। अग्निम्। बिभर्तु। गर्भे। आ॥ ५७॥ मखस्य। शिरः। असि। वसवः।

पु॰
१७

त्वा। कृण्वंतु। गायत्रेण। छंदसा। अंगिरस्वत्। ध्रुवा। असि। पृथिवी। असि। धारय। म
यि। प्रजामिति प्रऽजाम्। रायः। पोषम्। गौपत्यम्। सुवीर्य्यमिति सुऽवीर्य्यम्। सजा नि
ति सऽजातान्। यजमानाय। रुद्राः। त्रैष्टुभेन। त्रैस्तुभेनेति त्रैस्तुऽभेन। अंतरिक्षम्। आ
दित्याः। जागतेन। द्यौः। विश्वे। त्वा। देवाः। वैश्वानराः। कृण्वंतु। आनुष्टुभेन। आनुस्तु
भेनेत्यानुऽस्तुभेन। छंदसा। अंगिरस्वत्। ध्रुवा। असि। दिशः। असि। अदित्यै। रास्ना
असि। अदितिः। ते। बिलम्। गृभ्णातु। ५८। कृत्वाय। सा। महीम्। उखाम्। मृन्मयी
मिति मृत्ऽमयीम्। योनिम्। अग्नये। पुत्रेभ्यः। प्र। अछैयत्। अदितिः। श्रपयान्। इ

रा॰
१७

ति। ५९। वसवः। त्वा। धूपयंतु। गायत्रेण। छंदसा। अंगिरस्वत्। रुद्राः। त्रैष्टुभेन। त्रैस्तु
भेनेति त्रैस्तुऽभेन। आदित्याः। जागतेन। विश्वे। त्वा। देवाः। वैश्वानराः। धूपयंतु। आनु
ष्टुभेन। आनुस्तुभेनेत्यानुऽस्तुभेन। छंदसा। अंगिरस्वत्। इंद्रः। वरुणः। विष्णुः। त्वा।
धूपयतु। ६०। अदितिः। त्वा। देवी। विश्वदेव्यावती। विश्वदेव्यवतीति विश्वदेव्यऽ
वती। पृथिव्याः। सधस्थइति सधऽस्थे। अंगिरस्वत्। खनतु। अवट। ६१। देवा
नाम्। त्वा। पत्नीः। देवीः। विश्वदेव्यावतीः। विश्वदेव्यवतीरि विश्वदेव्यऽवतीः। पृथि
व्याः। सधस्थइति सधऽस्थे। अंगिरस्वत्। दधतु। उखे। धिषणाः। अभि। इंधताम्

ति

॥ द ॥
॥ ९८ ॥

वरत्रीः ॥ अपयंतु । ग्नाः । पचंतु । जनयः । अछिन्नपत्राऽस्य छिन्नऽपत्राः ॥ ६१ ॥ ७ ॥
मित्रस्य । चर्षणीधृतः । चर्षणिधृत इति चर्षणिऽधृतः । अवः । देवस्य । सानसि । द्युम्न
म् । चित्रश्रवस्तममिति चित्रश्रवःऽतमम् ॥ ६२ ॥ देवः । त्वा । सविता । उत् । वपतु । सु
पाणिरिति सुऽपाणिः । स्वंगुरिरिति सुऽअंगुरिः । सुबाहुरिति सुऽबाहुः । उत । शक्त्या
अव्यथमाना ॥ पृथिव्याम् । आशाः । दिशः । आ । पृण ॥ ६३ ॥ उत्थाय । बृहती ।
भव । उत । ऊं इति । तिष्ठ । ध्रुवा । त्वम् । मित्र । एताम् । त्वा । उखाम् । परि । ददामि । अ
भित्त्यै । एषा । मा । भेदि ॥ वसवः । त्वा । आ । छृंदंतु ॥ ६४ ॥ आकूतिमित्याऽकूतिम्

॥ रा ॥
॥ ९८ ॥

अग्निम् । प्रयुजमिति प्रऽयुजम् । स्वाहा । मनः । मेधाम् । चित्तम् । विज्ञातमिति विऽज्ञा
तम् । वाचः । विधृतिमिति विऽधृतिम् । अग्निम् । प्रयुजमिति प्रऽयुजम् । स्वाहा । प्र
जापतय इति प्रजाऽपतये । मनवे । अग्नये । वैश्वानराय ॥ ६५ ॥ विश्वोदेगणान्त्स
मा । सु । भित्थाः । मा । सु । रिषः । अंब । धृष्णु । वीरयस्व । सु । अग्निः । च । इदम् । करिष्य
थः ॥ ६६ ॥ दृंहस्व । देवि । पृथिवि । स्वस्तये । आसुरी । माया । स्वधया । कृता । अ
सि । जुष्टम् । देवेभ्यः । इदम् । अस्तु । हव्यम् । अरिष्टा । त्वम् । उत् । इहि । यज्ञे । अस्मि
न् ॥ ६७ ॥ द्रुन्न इति द्रुऽअन्नः । सर्पिरासुतिरिति सर्पिःऽआसुतिः । प्रत्नः । होता । व

॥ १९ ॥

रेण्यः। सहसः। पुत्रः। अद्भुतः॥६८॥ परस्याः। अधि। संवत इति सम्ऽवतः। अवरान्।
अभि। आ। तर। यत्र। अहम्। अस्मि। तान्। अव॥६९॥ परमस्याः। परावत इति प
राऽवतः। रोहिदश्व इति रोहित्ऽअश्वः। इह। आ। गहि। पुरीष्यः। पुरुप्रिय इति पुरुऽ
प्रियः। अग्ने। त्वम्। तर। मृधः॥७०॥ यत्। अग्ने। कानि। कानि। चित्। आ। ते। दा
रूणि। दध्मसि। सर्वम्। तत्। अस्तु। ते। घृतम्। तत्। जुषस्व। यविष्ठ्य॥७१॥ यत्। अ
त्ति। उपजिह्विकेत्युपऽजिह्विका। यत्। वम्रः। अतिसर्पतीत्यतिऽसर्पति। सर्वम्।
तत्। अस्तु। ते। घृतम्। तत्। जुषस्व। यविष्ठ्य॥७२॥ अहरहरित्यहःऽअहः। अप्र

॥ २ ॥

यावमित्यप्रऽयावम्। भरन्तः। अश्वायेवेत्यश्वायऽइव। तिष्ठते। घासम्। अस्मै। रायः। पोषे
ण। सम्। इषा। मदन्तः। अग्ने। मा। ते। प्रतिवेशा इति प्रतिऽवेशाः। रिषाम॥७३॥ नाभा। पृ
थिव्याः। समिधान इति सम्ऽइधाने। अग्नौ। रायः। पोषाय। बृहते। हवामहे। इरंमद
मितीरम्ऽमदम्। बृहदुक्थमिति बृहत्ऽउक्थम्। यजत्रम्। जेतारम्। अग्निम्। पृतना
सु। सासहिम्। ससहिमिति ससहिम्॥७४॥ याः। सेनाः। अभीत्वरीरित्यभिऽइत्वरीः।
आव्याधिनीरित्याऽव्याधिनीः। उगणाः। उत। ये। स्तेनाः। ये। च। तस्कराः। तान्। ते। अग्ने।
अपि। दधामि। आस्ये॥७५॥ दंष्ट्राभ्याम्। मलिम्लून्। जम्भ्यैः। तस्करान्। उत। हनुभ्याम्।

प॰ ॥२०॥

स्यं

मस्मसा

तिहनुऽभ्याम्। स्तेनान्। भगव इतिभगऽवः। तान्। त्वम्। खादा। सुखादितानितिसुऽखादितान्॥ ७६॥ ये। जनेषु। मलिम्लवः। स्तेनासः। तस्कराः। वने। ये। कक्षेषु। अघायवः। अघयव इत्यघऽयवः। तान्। ते। दधामि। जंभयोः॥ ७७॥ यः। अस्मभ्यम्। अरातीयात्। अरातियादित्यरातिऽयात्। यः। च। नः। द्वेषते। जनः। निंदात्। यः। अस्मान्। धिप्सात्। च। सर्वम्। तम्। भस्मसा। कुरु॥ ७८॥ संशितमितिसम्ऽशितम्। मे। ब्रह्म। संशितमितिसम्ऽशितम्। वीर्यम्। बलम्। संशितमितिसम्ऽशितम्। क्षत्रम्। जिष्णु। यस्य। अहम्। अस्मि। पुरोहितइतिपुरःऽहितः॥ ७९॥ उत्। एषाम्। बाहू इतिबाहू। अतिरम्। उत्। वर्चः। अथो इत्यथो। ब

य॰ ॥२०॥

लम्। क्षिणोमि। ब्रह्मणा। अमित्रान्। उत्। नयामि। स्वान्। अहम्॥ ८०॥ अन्नपत इत्यन्नऽपते। अन्नस्य। नः। देहि। अनमीवस्य। शुष्मिणः। प्रप्रेतिप्रऽप्र। दातारम्। तारिषः। ऊर्जम्। नः। धेहि। द्विपद इतिद्विऽपदे। चतुष्पदे। चतुःपद इतिचतुःऽपदे। विश्वकर्मण इतिविश्वऽकर्मणे। स्वाहा॥ ८१॥ पुनरितिपुनः। त्वा। आदित्याः। रुद्राः। वसवः। सम्। इंधताम्। पुनः। ब्रह्माणः। वसुनीथेतिवसुऽनीथ। यज्ञैः। घृतेन। त्वम्। तन्वम्। वर्द्धयस्व। सत्याः। संतु। यजमानस्य। कामाः। स्वाहा॥ ८२॥ ११॥ इतियजुःकाण्वसंहितायांपदपाठे एकादशोध्यायः॥ ११॥ हरिः ॐ॥ दृशानः। रुक्मः। उर्व्या। वि। अद्यौत्। दुर्मर्षमितिदुः

य २३

पर्षम्। आयुः। श्रिये। रुचानः। अग्निः। अमृतः। अभवत्। वयोभिरितिवयःऽभिः। यत्। एनम्।
द्यौः। अजनयत्। सुरेताइतिसुऽरेताः॥१॥ नक्तोषासा। नक्तोषसेतिनक्तोषसा। समनसे
तिसऽमनसा। विरूपइतिविऽरूपे। धापयेतेइतिधापयेते। शिशुम्। एकम्। समीचीसम्ऽ इति
ईची। द्यावाक्षामा। रुक्मः। अंतः। वि। भाति। देवाः। अग्निम्। धारयन्। द्रविणोदाइतिद्र
विणःऽदाः॥२॥ विश्वा। रूपाणि। प्रति। मुंचते। कविः। प्र। असावीत्। भद्रम्। द्विपदइति
द्विऽपदे। चतुष्पदे। चतुःपदइतिचतुःऽपदे। वि। नाकम्। अख्यत्। सविता। वरेण्यः। अ
नु। प्रयाणम्। प्रयानमितिप्रऽयानं। उषसः। वि। राजति॥३॥ सुपर्णइतिसुऽपर्णः।

॥रा०॥ २३॥

असि। गरुत्मान्। त्रिवृदितित्रिऽवृत्। ते। शिरः। गायत्रम्। चक्षुः। बृहद्रथंतरइ
तिबृहत्ऽरथंतरे। पक्षौ। स्तोमः। आत्मा। छंदांसि। अंगानि। यजूंषि। नाम। सा
म। ते। तनूः। वामदेव्यमितिवामऽदेव्यम्। यज्ञायज्ञियमितियज्ञाऽयज्ञियम्। पुछं।
धिष्ण्याः। शफाः॥४॥ सुपर्णइतिसुऽपर्णः। असि। गरुत्मान्। दिवम्। गछ। स्वरिति
स्वः। पत। विष्णोः। क्रमः। असि। सपत्नहेतिसपत्नऽहा। गायत्रम्। छंदः। आ। रोह।
पृथिवीम्। अनु। वि। क्रमस्व। अभिमातिहेत्यभिमातिऽहा। त्रैष्टुभम्। अंतरिक्षम्।
अरातीयतः। अरातियतइत्यरातियतः। हंता। जागतम्। दिवम्। शत्रूयतः। शत्रु

क्रमितिक्रमम्

यत इति त्रा॒त्रुऽयतः। हंता। आनुष्टुभम्। आनुस्तुभमित्यानुऽस्तुभम्। छंदः। आ।
रोह। दिशः। अनु। वि। क्रमस्व॥८॥ अक्रंदत्। अग्निः। स्तनयन्निवेतिस्तनयन्ऽइ
व। द्यौः। क्षाम। रेरिहत्। वीरुधः। समंजन्निति संऽअंजन्। सद्यः। जज्ञानः। वि।
हि। ई। इद्धः। अख्यत्। आ। रोदसीइति रोदसी। भानुना। भाति। अंतरित्यंतः।
॥७॥ अग्ने। अभ्यावर्तिन्नित्यभिऽआवर्तिन्। अभि। मा। नि। वर्तस्व। आयुषा। व
र्चसा। प्रजयेति प्रऽजया। धनेन। सन्या। मेधया। रय्या। पोषेण॥९॥ अग्ने। अं-
गिरः। शतम्। ते। संतु। आवृत इत्याऽवृतः। अध। पोषस्य। पोषेण। पुनः। नष्टम्

सहस्रं। ते। उपावृत इत्युपऽआवृतः। आ। कृधि। पुनः। नः। रयिम्। आ। कृधि॥१०॥
पुनः। ऊर्जा। नि। वर्तस्व। पुनः। अग्ने। इषा। आयुषा। पुनः। नः। पाहि। अंहसः॥
११॥ सह। रय्या। नि। वर्तस्व। अग्ने। पिन्वस्व। धारया। विश्वप्स्न्येति विश्वऽप्स्न्या। वि
श्वतः। परि॥११॥ आ। त्वा। अहार्षम्। अंतः। अभूः। ध्रुवः। तिष्ठ। अविचाचलि
रित्यविऽचाचलिः। विशः। सर्वाः। वांछंतु। मा। त्वत्। राष्ट्रं। अधि। भ्रशत्॥१२॥
उत्। उत्तममित्युत्ऽतमं। वरुण। पाशम्। अस्मत्। अव। अधमम्। वि। मध्यमम्।
श्रथाय। श्रथयेति श्रथय। अथ। वयम्। आदित्य। व्रते। तव। अनागसः। अदित

प०
२२

पे। स्याम॥१३॥ अग्ने। बृहन्। उषसाम्। ऊर्ध्वः। अस्थात्। निर्जगन्वानिति निः ऽ जगन्वा
न्। तमसः। ज्योतिषा। आ। अगात्। अग्निः। भानुना। रुशता। स्वंग इति सु ऽ अंगः।
आ। जातः। विश्वा। सद्मानि। अप्राः॥१४॥ सीद। त्वम्। मातुः। अस्याः। उपस्थ इ
त्युप ऽ स्थे। विश्वानि। अग्ने। वयुनानि। विद्वान्। मा। एनाम्। तपसा। मा। अर्चिषा।
अभि। शोचीः। अंतः। अस्याम्। शुक्रज्योतिरिति शुक्र ऽ ज्योतिः। वि। भाहि।
॥१५॥ अंतः। अग्ने। रुचा। त्वम्। उखायाः। सदने। स्वे। तस्याः। त्वम्। हरसा। तपन्।
जातवेद इति जात ऽ वेदः। शिवः। भव। शिवः। भूत्वा। मह्यं। अग्ने। अथो इत्यथो। सीद। शिवः।
॥१६॥

योनिम्। इह। आ। असदः॥१७॥ ७॥ दिवः। परि। प्रथमम्। जज्ञे। अस्मत्। द्वितीयम्। प
रि। जातवेदा इति जात ऽ वेदाः। तृतीयम्। अप्ऽस्विति अप्ऽसु। नृमणाः। नृमना इति नृ ऽ मनाः।
अजस्रम्। इंधानः। एनम्। जरते। स्वाधीरिति सु ऽ आधीः॥१८॥ विद्म। ते। अग्ने। त्रेधा।
त्रयाणि। विद्म। ते। धाम। विभृतेति वि ऽ भृता। पुरुत्रेति पुरु ऽ त्रा। विद्म। ते। नाम। परम्।
गुहा। यत्। विद्म। तम्। उत्सम्। आ। जगंथ॥१९॥ समुद्रे। त्वा। नृमणाः।
नृमना इति नृ ऽ मनाः। अप्ऽस्वित्यप्ऽसु। अंतः। नृचक्षा इति नृ ऽ चक्षाः। ईधे। दिवः।
अग्ने। ऊधन्। तृतीये। त्वा। रजसि। तस्थिवांसमिति तस्थि ऽ वांसम्। अपाम्।

अग्निः

यतः

प.
२४

उपस्थ इत्युपऽस्थे । महिषाः । अवर्धन् ॥ २० ॥ अक्रंदत् ॥ श्रीणाम् । उदार इत्युत्ऽआरः ।
धरुणः । रयीणाम् । मनीषाणाम् । प्रार्पण इति प्रऽअर्पणः । सोमगोपा इति सोमऽगोपाः ।
वसुः । सूनुः । सहसः । अप्स्वित्यप्ऽसु । राजा । वि । भाति । अग्रे । उषसाम् । इधानः ॥
२१ ॥ विश्वस्य । केतुः । भुवनस्य । गर्भः । आ । रोदसी इति रोदसी । अपृणात् । जाय
मानः ॥ वीळुम् । चित् । अद्रिम् । अभिनत् । परायन्निति पराऽयन् । जनाः । यत् । अ
ग्निम् । अयजंत । पंच ॥ २२ ॥ उशिक् । पावकः । अरतिः । सुमेधा इति सुऽमेधाः । म
र्तेषु । अग्निः । अमृतः । नि । धायि । इयर्ति । धूमम् । अरुषम् । भरिभ्रत् । उत् । शुक्रेण ।

रा.
२४

शोचिषा । द्याम् । इनक्षन् ॥ २३ ॥ दृशानः ॥ यः । ते । अद्य । कृणवत् । भद्रशोच इति भद्र
ऽशोचे । अपूपम् । देव । घृतवंतमिति घृतऽवंतम् । अग्ने । प्र । तम् । नय । प्रतरमिति
प्रऽतरम् । वस्यः । अच्छ । अभि । सुम्नम् । देवभक्तमिति देवऽभक्तम् । यविष्ठ ॥ २४ ॥ आ
तम् । भज । सौश्रवसेषु । अग्ने । उक्थउक्थ इत्युक्थेऽउक्थे । आ । भज । शस्यमाने ।
प्रियः । सूर्ये । प्रियः । अग्ना । भवाति । उत् । जातेन । भिनदत् । उत् । जनित्वैरिति
जनिऽत्वैः ॥ २५ ॥ त्वाम् । अग्ने । यजमानाः । अनु । द्यून् । विश्वा । वसु । दधिरे । वार्या
णि । त्वया । सह । द्रविणम् । इच्छमानाः । व्रजम् । गोमंतमिति गोऽमंतम् । उशिजः ।

१
२५

वि। वक्षुः॥२६॥ अस्त्वावि। अग्निः। नराम्। सुप्रीवइतिसुऽप्रीवः। वैश्वानरः। ऋषिभि
रित्यृषिऽभिः। सोमगोपाइतिसोमऽगोपाः। अद्वेषेइत्यद्वेषे। द्यावापृथिवीइतिद्या
वापृथिवी। हुवेम। देवाः। धत्त। रयिम्। अस्मेइत्यस्मे। सुवीरमितिसुऽवीरम्॥२७
७॥ समिधा। अग्निम्। उत। उरुष्य। त्वा। विश्वे। देवाः। अग्ने। भरन्तु। चित्तिभिरितिचि
त्तिऽभिः। सः। नः। भव। शिवः। त्वम्। सुप्रतीकइतिसुऽप्रतीकः। विभावसुरितिवि
भाऽवसुः॥२८॥ प्र। इत्। अग्ने। ज्योतिष्मान्। याहि। शिवेभिः। अर्चिभिरित्यर्चिः
भिः। त्वम्। बृहद्भिरितिबृहत्ऽभिः। भानुभिरितिभानुऽभिः। भासन्। मा। हिंसीः।

रा·
२५

तन्वाः। प्रजाइतिप्रऽजाः॥२९॥ अक्रन्दत्॥ प्रेप्रेतिप्रऽप्र। अयम्। अग्निः। भरतस्य।
शृण्वे। वि। यत्। सूर्यः। न। रोचते। बृहत्। भाः। अभि। यः। पूरुम्। पृतनासु। तस्थौ
दीदाय। दैव्यः। अतिथिः। शिवः। नः॥३०॥ आपः। देवीः। प्रति। गृभ्णीत। भस्म। ए
तत्। स्योने। कृणुध्वम्। सुरभौ। उऽइत्यू। लोके। तस्मै। नमन्ताम्। जनयः। सुपत्नीरि
तिसुऽपत्नीः। मातेवेतिमाताऽइव। पुत्रम्। बिभृत। अप्स्वित्यप्ऽसु। एनत्॥३१॥
अप्स्वित्यप्ऽसु। अग्ने। सधिः। तव। सः। ओषधीः। अनु। रुध्यसे। गर्भे। सन्। जा
यसे। पुनरितिपुनः॥३२॥ गर्भः। असि। ओषधीनाम्। गर्भः। वनस्पतीनाम्। गर्भः।

पु.
२५

विश्वस्य। भूतस्य। अग्ने। गर्भः। अपाम्। असि॥ ३७॥ प्रसद्येति प्रऽसद्य। भस्मना। यो
निम्। अपः। च। पृथिवीम्। अग्ने। संसृज्येति सम्ऽसृज्य। मातृभिरिति मातृऽभिः।
त्वम्। ज्योतिष्मान्। पुनः। आ। असदः॥ ३८॥ पुनः। आसद्येत्याऽसद्य। सदनम्। अ
पः। च। पृथिवीम्। अग्ने। शेषे। मातुः। यथा। उपस्थ इत्युपऽस्थे। अन्तः। अस्याम्। शिव
तम इति शिवऽतमः॥ ३९॥ पुनरूर्जा। सहरय्या॥ बोध। मे। अस्य। वचसः। यविष्ठ। मंहिष्ठ
स्य। प्रभृतस्येति प्रऽभृतस्य। स्वधाव इति स्वधाऽवः। पीयति। त्वः। अनु। त्वः। गृणाति।
वन्दारुः। ते। तन्वम्। वन्दे। अग्ने॥ ४२॥ सः। बोधि। सूरिः। मघवेति मघऽवा। वसुपत

रा.
॥ २६ ॥

इति वसुऽपते। वसुदावन्निति वसुऽदावन्। युयोधि। अस्मत्। द्वेषांसि॥ पुनस्त्वा॥
४४॥ अप। इत। वि। इत। वि। च। सर्पत। अतः। ये। अत्र। स्थ। पुराणाः। ये। च। नूतनाः।
अदात्। यमः। अवसानमित्यवऽसानम्। पृथिव्याः। अक्रन्। इमम्। पितरः। लोकम्।
अस्मै॥ ४५॥ संज्ञानमिति सम्ऽज्ञानम्। असि। कामधरणमिति कामऽधरणम्। मयि
ते। कामधरणमिति कामऽधरणम्। भूयात्। अग्नेः। भस्म। असि। अग्नेः। पुरीषम्।
असि। चितः। स्थ। परिचित इति परिऽचितः। ऊर्ध्वचित इत्यूर्ध्वऽचितः। श्रयध्वम्।
४६॥ अयम्। सः। अग्निः। यस्मिन्। सोमम्। इन्द्रः। सुतम्। दधे। जठरे। वावशानः।

ग॰
॥२७॥

सहस्रियम्।वाजम्।अत्यम्।न।सप्तिम्।ससवानितिससऽवान्।सन्।स्तूयसे।जातवे
दइतिजातऽवेदः॥५०॥अग्ने।यत्।ते।दिवि।वर्चः।पृथिव्याम्।यत्।ओषधीषु।अ
प्स्वित्यप्ऽसु।आ।यजत्र।येन।अंतरिक्षम्।उरु।आततंथेत्याऽततंथ।त्वेषः।सः।भानुः
अर्णवः।नृचक्षाइतिनृऽचक्षाः॥५१॥अग्ने।दिवः।अर्णम्।अच्छ।जिगासि।अच्छ
देवान्।उचिषे।धिष्ण्याः।ये।याः।रोचने।परस्तात्।सूर्यस्य।याः।च।अवस्तात्।उ
पतिष्ठतइत्युपऽतिष्ठंते।आपः॥५२॥पुरीष्यासः।अग्नयः।प्रावणेभिः।प्रवणेभि
रितिप्रऽवणेभिः।सजोषसइतिसऽजोषसः।जुषंताम्।यज्ञम्।अद्रुहः।अनमीवाः।

रा॰
२७

इषः।महीः॥५३॥इडाम्।अग्ने।पुरुदंसमितिपुरुऽदंसम्।सनिम्।गोः।शश्वत्तमममि
तिशश्वत्ऽतमम्।हवमानाय।साध।स्यात्।नः।सूनुः।तनयः।विजावेतिविजाऽ
वा।अग्ने।सा।ते।सुमतिरितिसुऽमतिः।भूतु।अस्मेइत्यस्मे॥५४॥चित्।असि।त
या।देवतया।अंगिरस्वत्।ध्रुवा।सीद।परिचिदितिपरिऽचित्।असि।तया।देवत
या।अंगिरस्वत्।ध्रुवा।सीद॥५५॥लोकम्।पृण।छिद्रम्।पृण।अथोइत्यथो।
सीद।ध्रुवा।त्वम्।इंद्राग्नीइतींद्राग्नी।त्वा।बृहस्पतिः।अस्मिन्।योनौ।असी
षदन्।असीसदन्नित्यसीसदन्॥५६॥ताः।अस्य।सूददोहसइतिसूदऽदोह

पं
॥२८॥

सः।सोमम्।श्रीणंति।पृश्नयः।जन्मन्।देवानाम्।विशः।त्रिषु।आ।रोचने।दिवः॥४७
इंद्रम्।विश्वाः।अवीवृधन्।समुद्रव्यचसमितिसमुद्रऽव्यचसम्।गिरः।रथीतम
म्।रथितममितिरथिऽतमम्।रथीनाम्।रथिनामितिरथिऽनाम्।वाजानाम्।
सत्पतिमितिसत्ऽपतिम्।पतिम्॥४८॥सम्।इतम्।सम्।कल्पेथाम्।संप्रियाइ
तिसम्ऽप्रियौ।रोचिष्णूइतिरोचिष्णू।सुमनस्यमानाइतिसुऽमनस्यमानौ।इषम्
ऊर्जम्।अभि।संवसानाइतिसम्ऽवसानौ॥४९॥सम्।वाम्।मनांसि।सम्।व्रता।
सम्।सउ।इत्यै।चित्तानि।आ।अकरम्।अग्ने।पुरीष्य।अधिपाइत्यधिऽपाः।भ

ना
रा०
॥२८॥

व।त्वम्।नः।इषम्।ऊर्जम्।यजमानाय।धेहि॥५०॥अग्ने।त्वम्।पुरीष्यः।रयिमा
निति रयिऽमान्।पुष्टिमानितिपुष्टिऽमान्।असि।शिवाः।कृत्वा।दिशः।सर्वाः
स्वम्।योनिम्।इह।आ।असदः॥५१॥मातेवेतिमाताऽइव।पुत्रम्।पृथिवी
पुरीष्यम्।अग्निम्।स्वे।योनौ।अभाः।उखा।ताम्।विश्वैः।देवैः।ऋतुभिरित्यृ
तुऽभिः।संविदानइतिसम्ऽविदानः।प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः।विश्वकर्मे
तिविश्वऽकर्मा।वि।मुंचतु॥५२॥छ॥असुन्वंतम्।अयजमानम्।इच्छ।स्तेनस्य
इत्याम्।अनु।इहि।तस्करस्य।अन्यम्।अस्मत्।इच्छ।सा।ते।इत्या।नमः।देवि।

निर्ऋतइतिनिःऽऋते। तुभ्यम्। अस्तु॥५३॥ नमः। सु। ते। निर्ऋतइतिनिःऽऋते। ति
ग्मतेजइतितिग्मऽतेजः। अयस्मयम्। वि। चृत। बंधम्। एतम्। यमेन। त्वम्। यम्या। सं
विदानेतिसम्ऽविदाना। उत्तमइत्युत्ऽतमे। नाके। अधि। रोहय। एनम्॥५४॥ यस्याः
ते। घोरे। आसन्। जुहोमि। एषाम्। बंधानाम्। अवसर्जनायेत्यवऽसर्जनाय। याम्।
त्वा। जनः। भूमिः। इति। प्रमंदतइतिप्रऽमंदते। निर्ऋतिमितिनिःऽऋतिम्। त्वा।
अहम्। परि। वेद। विश्वतः॥५५॥ यम्। ते। देवी। निर्ऋतिरितिनिःऽऋतिः। आ
बबंधेत्याऽबबंध। दाम। ग्रीवासु। अविचृत्यमित्यविऽचृत्यम्। तम्। ते। वि।

स्यामि। आयुषः। न। मध्यात्। अथ। एतम्। पितुम्। अद्धि। प्रसूतइतिप्रऽसूतः। नमः।
यै। या। इदम्। चकार॥५६॥ निवेशनइतिनिऽवेशनः। संगमनइतिसम्ऽगमनः। वसू
नाम्। विश्वा। रूपा। अभि। चष्टे। शचीभिः। देवइवेतिदेवःऽइव। सविता। सत्यधर्मे
तिसत्यऽधर्मा। इंद्रः। न। तस्थौ। समरइतिसम्ऽअरे। पथीनाम्॥५७॥ सीरा। यु
जंति। कवयः। युगा। वि। तन्वते। पृथक्। धीराः। देवेषु। सुम्नयेतिसुम्नऽया॥५८
युनक्त। सीरा। वि। युगा। तनुध्वम्। कृते। योनौ। वपत। इह। बीजम्। गिरा। च।
श्रुष्टिः। सभराइतिसऽभराः। असत्। नः। नेदीयः। इत्। सृण्यः। पक्वम्। आ। इ

प॰
१०

यात्॥६९॥ शुनम्। सु। फालाः। वि। कृषन्तु। भूमिम्। शुनम्। कीनाशाः। अभि। यन्तु
वाहैः। शुनासीरा। हविषा। तोशमाना। सुपिप्पला इति सुऽपिप्पलाः। ओषधीः। कृ
र्तम्। अस्मै इत्यस्मै॥७०॥ घृतेन। सीता। मधुना। सम्। अज्यताम्। विश्वैः। देवैः। अ
नुमतेत्यनुऽमता। मरुद्भिरिति मरुत्ऽभिः। ऊर्जस्वती। पयसा। पिन्वमाना। अ
स्मान्। सीते। पयसा। अभि। आ। ववृत्स्व॥७१॥ लांगलम्। पवीरवत्। सुशेव
मिति सुऽशेवम्। सोमपित्सर्विति सोमपित्ऽसरु। तत्। उत्। वपति। गाम्। अ
विम्। प्रफर्व्यमिति प्रऽफर्व्यम्। च। पीवरीम्। प्रस्थावदिति प्रस्थाऽवत्। रथवा

रा॰
३०

हनम्। रथवाहनमिति रथऽवाहनम्॥७२॥ कामम्। कामदुघ इति कामऽदुघे। धु
क्ष्व। मित्राय। वरुणाय। च। इन्द्राय। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। पूष्णे। प्रजाभ्य इ
ति प्रऽजाभ्यः। ओषधीभ्यः॥७३॥ वि। मुच्यध्वम्। अघ्न्याः। देवयाना इति देवऽया
नाः। अगन्म। तमसः। पारम्। अस्य। ज्योतिः। आपाम॥७४॥ सजूरिति सऽजूः।
अब्दः। अयवोभिरित्ययवःऽभिः। उषाः। अरुणीभिः। सजोषसा इति सऽजो
षसौ। अश्विना। दंसोभिरिति दंसःऽभिः। सूरः। एतशेन। वैश्वानरः। इडया
या। घृतेन। स्वाहा॥७५॥ ७॥ याः। ओषधीः। पूर्वाः। जाताः। त्रियुगमिति त्रिऽ देवेभ्यः

युगम्। पुरा। मन्नै। नु। बभ्रूणाम्। अहम्। शतम्। धामानि। सप्त। च॥ ६६॥ शतम्। वः।
अम्ब। धामानि। सहस्रम्। उत। वः। रुहः। अध। शतक्रत्वइति शतऽक्रत्वः। यूयम्।
इमम्। मे। अगदम्। कृत॥ ६७॥ ओषधीः। प्रति। गृभ्णीत। पुष्पवतीरिति पुष्पऽव
तीः। प्रसूवरीरिति प्रऽसूवरीः। अश्वाःइवेत्यश्वाःऽइव। सजित्वरीरिति सऽजित्वरीः
वीरुधः। पारयिष्णवः॥ ६८॥ ओषधीः। इति। मातरः। तत्। वः। देवीः। उप। ब्रुवे। सने
यम्। अश्वम्। गाम्। वासः। आत्मानम्। तव। पूरुष। पुरुषेति पुरुष॥ ६९॥ अश्वत्थे।
वः। निषदनम्। निसदनमिति निऽसदनम्। पर्णे। वः। वसतिः। कृता। गोभाजइति

गोऽभाजः। इत्। किल। असथ। यत्। सनवथ। पूरुषम्। पुरुषमिति पुरुषम्॥ ७०॥ यत्र।
ओषधीः। समग्मतेति सम्ऽअग्मत। राजानः। समिताविवेति समितौऽइव। विप्रः। सः।
उच्यते। भिषक्। रक्षोहेति रक्षःऽहा। अमीवचातनइत्यमीवऽचातनः॥ ७१॥ अश्वाव
तीम्। अश्वतीवेमित्यश्वेऽवतीम्। सोमावतीम्। सोमवतीमिति सोमऽवतीम्। ऊर्ज
यंतीम्। उदोजसमित्युत्ऽओजसम्। आ। अवित्सि। सर्वाः। ओषधीः। अस्मै। अरि
ष्टतातयइत्यरिष्टऽतातये॥ ७२॥ उत्। शुष्माः। ओषधीनाम्। गावः। गोष्ठादिव। गो
स्थादिवेति गोस्थात्ऽइव। ईरते। धनम्। सनिष्यंतीनाम्। आत्मानम्। तव। पूरुष। पु

।रुषेतिपूरुष॥७३॥इष्कृतिः।नाम।वः।माता।अथोइत्यथो।यूयम्।स्थ।निष्कृतीः।निः
कृतीरितिनिःऽकृतीः।सीराः।पतत्रिणीः।स्थन।यत्।आमयति।निः।कृथ॥७४॥
अति।विश्वाः।परिष्ठाः।परिस्थाइतिपरिऽस्थाः।स्तेनःइवेतिस्तेनःऽइव।व्रजम्।अ
क्रमुः।ओषधीः।प्र।अचुच्यवुः।यत्।किम्।च।तन्वः।रपः॥७५॥यत्।इमाः।वा
जयन्।अहम्।ओषधीः।हस्ते।आऽदधे।आऽदधे।आत्मा।यक्ष्मस्य।नश्यति।पुरा।
जीवगृभइतिजीवऽगृभः।यथा॥७६॥यस्य।ओषधीः।प्रसर्पथेतिप्रऽसर्पथ।अंगम्ऽअं
गमितिअंगम्ऽअंगम्।परुःऽपरुः।परुःपरुरितिपरुःऽपरुः।ततः।यक्ष्मम्।वि

बाधध्वे।उग्रः।मध्यमशीरिवेतिमध्यमशीःऽइव॥७७॥साकम्।यक्ष्म।प्र।पत।
चाषेण।किकिदीविना।साकम्।वातस्य।ध्राज्या।साकम्।नश्य।निहाकयेतिनिऽ
हाकया॥७८॥अन्या।वः।अन्याम्।अवतु।अन्या।अन्यस्याः।उप।अवत।ताः।
सर्वाः।संविदानाइतिसम्ऽविदानाः।इदम्।मे।प्र।अवत।वचः॥७९॥याः।फ
लिनीः।याः।अफलाः।अपुष्पाः।याः।च।पुष्पिणीः।बृहस्पतिप्रसूताइतिबृहस्प
तिऽप्रसूताः।ताः।नः।मुंचंतु।अंहसः॥८०॥मुंचंतु।मा।शपथ्यात्।अथो
इत्यथो।वरुण्यात्।उत।अथोइत्यथो।यमस्य।पड्बीशात्।सर्वस्मात्।देवकिल्बि

पादितिदिवः। किल्बिषात्॥ ८१॥ अवयतीरित्यवऽयतीः। सम्। अवदंत। दिवः। ओष
धयः। परि। यम्। जीवम्। अश्नवामहै। न। सः। रिष्याति। पूरुष॥ पुरुषइतिपूरुषः
८२॥ याः। ओषधीः। सोमराज्ञीरितिसोमऽराज्ञीः। बह्वीः। शतविचक्षणाइतिश
तऽविचक्षणाः। तासाम्। असि। त्वम्। उत्तमेत्युत्ऽतमा। अरम्। कामाय। शम्।
हृदे॥ ८३॥ विष्ठिताः। विस्थिताइतिविऽस्थिताः। पृथिवीम्। अनु। बृहस्पतिप्र
सूताइतिबृहस्पतिऽप्रसूताः। अस्यै। सम्। दत्त। वीर्यम्॥ ८४॥ याः। च। इदम्।
उपशृण्वंतीत्युपऽशृण्वंति। याः। च। दूरम्। परागताइतिपराऽगताः। सर्वाः। सं

गत्येतिसम्ऽगत्य। वीरुधः। अस्यै। सम्। दत्त। वीर्यम्॥ ८५॥ नाष्ट्रायित्री। बलासस्य।
अर्शसः। उपचितामित्युपऽचिताम्। असि। अथोइत्यथो। शतस्य। यक्ष्माणाम्।
पाकारोरितिपाकऽअरोः। असि। नाशनी॥ ८६॥ मा। वः। रिषत्। खनिता। यस्मै
च। अहम्। खनामि। वः। द्विपदितिद्विऽपत्। चतुष्पत्। चतुःपदितिचतुःऽपत्। अ
स्माकम्। सर्वम्। अस्तु। अनातुरम्॥ ८७॥ ओषधयः। सम्। वदंते। सोमेन। सह।
राज्ञा। यस्मै। कृणोति। ब्राह्मणः। तम्। राजन्। पारयामसि॥ ८८॥ त्वाम्। गंध
र्वाः। अखनन्। त्वाम्। इंद्रः। त्वाम्। बृहस्पतिः। त्वाम्। ओषधे। सोमः। राजा। विद्वा

अस्तु

न। यक्ष्मात्। अमुच्यत॥ ९९॥ त्वम्। उत्तमेत्युत्ऽतमा। असि। ओषधे। तव। वृक्षाः। उप
स्तयः। उपस्तिः। सः। अस्माकम्। यः। अस्मान्। अभिदासतीत्यभिऽदासति॥ १००॥
मा। मा। हिंसीत्। जनिता। यः। पृथिव्याः। यः। वा। दिवम्। सत्यधर्मेति सत्यऽधर्मा।
वि। आनट्। यः। च। अपः। चन्द्राः। प्रथमः। जजान। कस्मै। देवाय। हविषा। विधेम॥ १०
अभि। आ। वर्तस्व। पृथिवि। यज्ञेन। पयसा। सह। वपाम्। ते। अग्निः। इषितः। अरोहत्॥
॥ १०२॥ अग्ने। यत्। ते। शुक्रम्। यत्। चन्द्रम्। यत्। पूतम्। च। यज्ञियम्। तत्। देवेभ्यः। भरामसि।
॥ १०३॥ इषम्। ऊर्जम्। अहम्। इतः। आदम्। ऋतस्य। योनिम्। महिषस्य। धाराम्। आ

मा। गोषु। विशतु। आ। तनूषु। जहामि। सेदिम्। अनिराम्। अमीवाम्॥ १०४॥ अग्ने। तव।
श्रवः। वयः। महि। भ्राजन्ते। अर्चयः। विभावसो इति विभाऽवसो। बृहद्भानो इति बृहत्ऽ
भानो। शवसा। वाजम्। उक्थ्यम्। दधासि। दाशुषे। कवे॥ १०५॥ पावकवर्चा इति पाव
कऽवर्चाः। शुक्रवर्चा इति शुक्रऽवर्चाः। अनूनवर्चा इत्यनूनऽवर्चाः। उत्। इयर्षि। भानु
ना। पुत्रः। मातरा। विचरन्निति विऽचरन्। उप। अवसि। पृणक्षि। रोदसी इति रो
दसी। उभे इत्युभे॥ १०६॥ ऊर्जः। नपात्। जातवेद इति जातऽवेदः। सुशस्तिभिरिति सु
शस्तिऽभिः। मन्दस्व। धीतिभिरिति धीतिऽभिः। हितः। त्वे इति त्वे। इषः। सम्। दधुः।

भूरिवर्पसइतिभूरिऽवर्पसः। चित्रोतयइतिचित्रऽऊतयः। वामजाताइतिवामऽजाताः
॥१७॥ दीद्यन्। अग्ने। प्रथयस्व। जन्तुभिरितिजन्तुऽभिः। अस्मेइत्यस्मे। रायः। अम
र्त्य। सः। दर्शतस्य। वपुषः। वि। राजसि। पृणक्षि। सानसिम्। क्रतुम्॥१८॥ इष्कर्तार
म्। अध्वरस्य। प्रचेतसमितिप्रऽचेतसम्। क्षयन्तम्। राधसः। महः। रातिम्। वाम
स्य। सुभगामितिसुऽभगाम्। महीम्। इषम्। दधासि। सानसिम्। रयिम्॥१९॥ ऋ
तावानम्। ऋतवानमित्यृतऽवानम्। महिषम्। विश्वदर्शतमितिविश्वऽदर्शतम्।
अग्निम्। सुम्नाय। दधिरे। पुरः। जनाः। श्रुत्कर्णमितिश्रुत्ऽकर्णम्। सप्रथस्तममिति

सप्रथःऽतमम्। त्वा। गिरा। दैव्यम्। मानुषा। युगा॥२०॥ आ। प्यायस्व। सम्। एतु। ते। वि
श्वतः। सोम। वृष्ण्यम्। भव। वाजस्य। संगथइतिसम्ऽगथे॥१॥ सम्। ते। पयांसि। स
म्। उ। यन्तु। वाजाः। सम्। वृष्ण्यानि। अभिमातिषाहः। अभिमातिसहइत्यभिमा
तिऽसहः। आप्यायमानइत्याऽप्यायमानः। अमृताय। सोम। दिवि। श्रवांसि। उत्त
मानीत्युत्ऽतमानि। धिष्व॥२॥ आ। प्यायस्व। मदिन्तमेतिमदिन्ऽतम। सोम। विश्वेभिः।
अंशुभिरित्यंशुऽभिः। भव। नः। सप्रथस्तमइतिसप्रथःऽतम। सखा। वृधे॥३॥ आ
ते। वत्सः। मनः। यमत्। परमात्। चित्। सधस्थादितिसधऽस्थात्। अग्ने। त्वांकाम

यतिस्वाम्ऽक्कामया। गिरा॥ ४॥ तुभ्यम्। ताः। अंगिरस्तमेसंगिरःऽतम। विश्वाः। सुक्षि
तयऽइतिसुऽक्षितयः। पृथक्। अग्ने। कामाय। येमिरे॥ ५॥ अग्निः। प्रियेषु। धाम सुक्षि
धामःऽसु। कामः। भूतस्य। भव्यस्य। सम्राकितिसम्ऽराट्। एकः। वि। राजति॥ ६॥ ६॥
॥ ७॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदेपाठेत्रयोदशोध्यायः॥ छ॥ नीलकंठ॥ छ
॥ हरिः ॐम्॥ मयि। गृह्णामि। अग्ने। अग्निम्। रायः। पोषाय। सुप्रजास्त्वायेतिसु
प्रजाःऽत्वाय। सुवीर्यायेतिसुऽवीर्याय। माम्। उ इति। देवताः। सचन्ताम्॥ १॥ ब्रह्म।
जज्ञानम्। प्रथमम्। पुरस्तात्। वि। सीमतः। सुरुचइतिसुऽरुचः। वेनः। आवरित्यावः।

सः। बुध्न्याः। उपमाइत्युपऽमाः। अस्य। विष्ठाः। विस्थाइतिविऽस्थाः। सतः। च। योनिम्। असतः।
च। विवरितिविवः॥ २॥ हिरण्यगर्भइतिहिरण्यऽगर्भः। सम्। अवर्तत। अग्ने। भूतस्य। जातः। प
तिः। एकः। आसीत्। सः। दाधार। पृथिवीम्। द्याम्। उत। इमाम्। कस्मै। देवाय। हविषा। विधेम
॥ ३॥ द्रप्सः। चस्कंद। पृथिवीम्। अनु। द्याम्। इमम्। च। योनिम्। अनु। यः। च। पूर्वः। समान
म्। योनिम्। अनु। संचरन्तम्। द्रप्सम्। जुहोमि। अनु। सप्त। होत्राः॥ ४॥ नमः। अस्तु। सर्पेभ्यः।
ये। के। च। पृथिवीम्। अनु। ये। अंतरिक्षे। ये। दिवि। तेभ्यः। सर्पेभ्यः। नमः॥ ५॥ याः। इषवः।
यातुधानानामितियातुऽधानानाम्। ये। वा। वनस्पतीन्। अनु। ये। वा। अवटेषु। शेरते।

तेभ्यः। सर्पेभ्यः। नमः॥ ६॥ ये। वा। अमीइत्यमी। रोचने। दिवः। ये। वा। सूर्यस्य। रश्मिषु। येषा
म्। अप्स्वित्यप्ऽसु। सदः। कृतम्। तेभ्यः। सर्पेभ्यः। नमः॥ ७॥ कृणुष्व। पाजः। प्रसितिमिति प्र
ऽसितिम्। न। पृथ्वीम्। याहि। राजेवेति राजाऽइव। अमवानित्यमऽवान्। इभेन। तृष्वीम्।
अनु। प्रसितिमिति प्रऽसितिम्। द्रूणानः। अस्ता। असि। विध्य। रक्षसः। तपिष्ठैः॥ ८॥ तव।
भ्रमासः। आशुयेत्याशुऽया। पतन्ति। अनु। स्पृश। धृषता। शोशुचानः। तपूंषि। अग्ने।
जुह्वा। पतङ्गान्। असंदित इत्यसम्ऽदितः। वि। सृज। विष्वक्। उल्काः॥ ९॥ प्रति। स्पशः।
वि। सृज। तूर्णितम इति तूर्णिऽतमः। भव। पायुः। विशः। अस्याः। अदब्धः। यः। नः। दूरे। अ

घशंस इत्यघऽशंसः। यः। अन्ति। अग्ने। माकिः। ते। व्यथिः। आ। दधर्षीत्॥ १०॥ उत्। अग्ने।
तिष्ठ। प्रति। आ। तनुष्व। नि। अमित्रान्। ओषतात्। तिग्महेत इति तिग्मऽहेते। यः। नः। अरा
तिम्। समिधानेति सम्ऽइधान। चक्रे। नीचा। तम्। धक्षि। अतसम्। न। शुष्कम्॥ ११॥
ऊर्ध्वः। भव। प्रति। विध्य। अधि। अस्मत्। आविः। कृणुष्व। दैव्यानि। अग्ने। अव। स्थिरा।
तनुहि। यातुजूनामिति यातुऽजूनाम्। जामिम्। अजामिम्। प्र। मृणीहि। शत्रून्॥ १२॥
अग्नेः। त्वा। तेजसा। सादयामि। इन्द्रस्य। त्वा। ओजसा। सादयामि॥ १३॥ भुवः। यज्ञस्य।
रजसः। च। नेता। यत्र। नियुद्भिरिति नियुत्ऽभिः। सचसे। शिवाभिः। दिवि। मूर्धानं

म्।दधिषे।स्वर्षाम्।स्वःसामितिस्वःऽसाम्।जिह्वाम्।अग्ने।चकृषे।हव्यवाहमितिहव्यऽवा
हम्।।१४।।ध्रुवा।असि।धरुणा।आस्तृतेत्याऽस्तृता।विश्वकर्मणेतिविश्वऽकर्मणा।मा
त्वा।समुद्रः।उत्।वधीत्।मा।सुपर्णइतिसुऽपर्णः।अव्यथमाना।पृथिवीम्।दृꣳह।।१५
प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः।त्वा।सादयतु।अपाम्।पृष्ठे।समुद्रस्य।एमन्।व्यचस्वतीम्
प्रथस्वतीम्।प्रथस्व।पृथिवी।असि।।१६।।भूः।भूमिः।अदितिः।विश्वधायाइतिवि
श्वऽधायाः।विश्वस्य।भुवनस्य।धर्त्री।पृथिवीम्।यच्छ।पृथिवीम्।दृꣳह।पृथिवीम्।
मा।हिꣳसीः।।१७।।विश्वस्मै।प्राणाय।अपानायेत्यपऽआनाय।व्यानायेतिविऽआ

नाय।उदानायेत्युत्ऽआनाय।प्रतिष्ठायै।प्रतिष्ठायाइतिप्रतिऽस्थायै।चरित्राय।अ
ग्निः।त्वा।अभि।पातु।मह्या।स्वस्त्या।छर्दिषा।शंतमेनेतिशम्ऽतमेन।तया।देवत
या।अंगिरस्वत्।ध्रुवा।सीद।।१८।।कांडात्कांडादितिकांडात्ऽकांडात्।प्ररोहंतीतिप्रऽ
रोहंती।परुषःपरुषइतिपरुषःऽपरुषः।परि।एव।नः।दूर्वे।प्र।तनु।सहस्रेण।शते
न।च।।१९।।या।शतेन।प्रतनोषीतिप्रऽतनोषि।सहस्रेण।विरोहसीतिविऽरोह
सि।तस्याः।ते।देवि।इष्टके।विधेम।हविषा।वयम्।।२०।।याः।ते।अग्ने।सूर्ये।रुचः।
दिवम्।आतन्वंतीत्याऽतन्वंति।रश्मिभिरितिरश्मिऽभिः।ताभिः।नः।अद्य।सर्वा

प॰
३९

भिः। रुचे। जनाय। नः। कृधि॥ २१॥ याः। वः। देवाः। सूर्ये। रुचः। गोषु। अश्वेषु। याः। रुचः। इं
द्राग्नी इतींद्राग्नी। ताभिः। सर्वाभिः। रुचम्। नः। धत्त। बृहस्पते॥ २२॥ विराडिति विऽराट्।
ज्योतिः। अधारयत्। स्वराडिति स्वऽराट्। ज्योतिः। अधारयत्। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः।
त्वा। सादयतु। पृष्ठे। पृथिव्याः। ज्योतिष्मतीम्॥ २३॥ विश्वस्मै। प्राणाय। अपानायेत्यपऽ
आनाय। व्यानायेति विऽआनाय। विश्वम्। ज्योतिः। यच्छ। अग्निः। ते। अधिपतिरि
त्यधिऽपतिः। तया। देवतया। अंगिरस्वत्। ध्रुवा। सीद॥ २४॥ मधुः। च। माधवः। च।
वासंतिकौ। ऋतू इत्यृतू। अग्नेः। अंतःश्लेष इत्यंतःऽश्लेषः। असि। कल्पेताम्। द्यावा

रा
३९

पृथिवी इति द्यावापृथिवी। कल्पंताम्। आपः। ओषधयः। कल्पंताम्। अग्नयः। पृथक्।
मम। ज्यैष्ठ्याय। सव्रता इति सऽव्रताः। ये। अग्नयः। समनस इति सऽमनसः। अंतरा।
द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। इमे इतीमे। वासंतिकौ। ऋतू इत्यृतू। अभिकल्पमा
नाः इत्यभिऽकल्पमानाः। इंद्रमिवेतींद्रम्ऽइव। देवाः। अभिसंविशंत्वित्यभिऽसंविशं
तु। तया। देवतया। अंगिरस्वत्। ध्रुवे इति ध्रुवे। सीदतम्॥ २५॥ अषाढा। असि।
सहमाना। सहस्व। अरातीः। सहस्व। पृतनायत इति पृतनाऽयतः। सहस्रवीर्येति सह
स्रऽवीर्या। असि। सा। मा। जिन्व॥ २६॥ सहस्व। इमाः। अभिमातीरित्यभिऽमातीः। स

हस्व।पृतनायतइति पृतनाऽयतः।सहस्व।सर्वम्।पाप्मानम्।सहमाना।असि।ओषधे
२७॥ ७॥ मधु।वाताः।ऋतायते।ऋतयतइत्यृतऽयते।मधु।क्षरंति।सिंधवः।माध्वीः
नः।संतु।ओषधीः॥२८॥ मधु।नक्तम्।उत।उषसः।मधुमदिति मधुऽमत्।पार्थिवम्।
रजः।मधु।द्यौः।अस्तु।नः।पिता॥२९॥ मधुमानिति मधुऽमान्।नः।वनस्पतिः।
मधुमानिति मधुऽमान्।अस्तु।सूर्यः।माध्वीः।गावः।भवंतु।नः॥३०॥ अपाम्।गं
भन्।सीद।मा।त्वा।सूर्यः।अभि।ताप्सीत्।मा।अग्निः।वैश्वानरः।अच्छिन्नपत्राइ
त्यच्छिन्नऽपत्राः।प्रजाइति प्रऽजाः।अनुवीक्षस्वेत्यनुऽवीक्षस्व।अनु।त्वा।दिव्या।वृ

ष्टिः।सचताम्॥३१॥ त्रीन्।समुद्रान्।सम्।असृपत्।स्वर्गानिति स्वःऽगान्।अपाम्।
पतिः।वृषभः।इष्टकानाम्।पुरीषम्।वसानः।सुकृतस्येति सुऽकृतस्य।लोके।तत्र
गच्छ।यत्र।पूर्वे।परेताइति पराऽइताः॥३२॥ ध्रुवा।असि।धरुणा।इतः।जज्ञे।प्रथम
म्।एभ्यः।योनिभ्यइति योनिऽभ्यः।अधि।जातवेदाइति जातऽवेदाः।सः।गाय
त्र्या।त्रिष्टुभा।त्रिस्तुभेति त्रिऽस्तुभा।अनुष्टुभा।अनुस्तुभेत्यनुऽस्तुभा।च।देवेभ्यः
हव्यम्।वहतु।प्रजानन्निति प्रऽजानन्॥३३॥ इषे।राये।रमस्व।सहसे।द्युम्ने।ऊर्जे
अपत्याय।सम्राळिति सम्ऽराट्।असि।स्वराळिति स्वऽराट्।असि।सारस्वतौ।

॥प॥
॥४१॥

त्वा।उत्सौ।प्र।अवताम्॥३४॥अग्ने।युक्ष्व।हि।ये।तव।अश्वासः।देव।साधवः।अरम्।व
हंति।मन्यवे॥३५॥युक्ष्व।हि।देवहूतमानिति देवऽहूतमान्।अश्वान्।अग्ने।रथीरिवेति
रथीःऽइव।नि।होता।पूर्व्यः।सदः॥३६॥छा॥सम्यक्।स्रवंति।सरितः।न।धेनाः।अंतः।
हृदा।मनसा।पूयमानाः।घृतस्य।धाराः।अभि।चाकशीमि।हिरण्ययः।वेतसः।म
ध्ये।अग्नेः॥३७॥ऋचे।त्वा।रुचे।भासे।ज्योतिषे।त्वा।अभूत्।इदम्।विश्वस्य।भुव
नस्य।वाजिनम्।अग्नेः।वैश्वानरस्य।च॥३८॥अग्निः।ज्योतिषा।ज्योतिष्मान्।
रुक्मः।वर्चसा।वर्चस्वान्॥सहस्रदा इति सहस्रऽदाः।असि।सहस्राय।त्वा॥३९॥

॥रा॥
॥४१॥

आदित्यम्।गर्भम्।पयसा।सम्।अंग्धि।सहस्रस्य।प्रतिमामिति प्रतिऽमाम्।विश्वरूपमि
ति विश्वऽरूपम्।परि।वृङ्ग्धि।हरसा।मा।अभि।मंस्थाः।शतायुषमिति शतऽआयु
षम्।कृणुहि।चीयमानः॥४०॥वातस्य।जूतिम्।वरुणस्य।नाभिम्।अश्वम्।ज
ज्ञानम्।सरिरस्य।मध्ये।शिशुम्।नदीनाम्।हरिम्।अद्रिबुध्नमित्यद्रिऽबुध्नम्।अ
ग्ने।मा।हिंसीः।परमे।व्योमन्निति विऽओमन्॥४१॥अजस्रम्।इंदुम्।अरुषम्।
भुरण्युम्।अग्निम्।ईडे।पूर्वचित्तिमिति पूर्वऽचित्तिम्।नमोभिरिति नमःऽभिः।सः।
पर्वभिरिति पर्वऽभिः।ऋतुश इत्यृतुऽशः।कल्पमानः।गाम्।मा।हिंसीः।अदितिम्।

ति

॥ प॰ ॥
॥ ४२ ॥

विराजमिति वि॰राजम् ॥४२॥ वरूत्रीम् । त्वष्टुः । वरुणस्य । नाभिम् । अविम् । जज्ञानाम् । र
जसः । परस्मात् । महीम् । साहस्रीम् । असुरस्य । मायाम् । अग्ने । मा । हिंसीः । परमे । व्यो
मन्निति वि॰ओमन् ॥४३॥ यः । अग्निः । अग्नेः । अधि । अजायत । शोकात् । पृथिव्याः ।
उत । वा । दिवः । परि । येन । प्रजा इति प्र॰जाः । विश्वकर्मेति विश्व॰कर्मा । जजान । तम् ।
अग्ने । हेडः । परि । ते । वृणक्तु ॥४४॥ इमम् । मा । हिंसीः । द्विपादमिति द्वि॰पादम् । पशु
म् । सहस्राक्षेति सहस्र॰अक्ष । मेधाय । चीयमानः । मयुम् । पशुम् । मेधम् । अग्ने । जु
षस्व । तेन । चिन्वानः । तन्वः । नि । सीद । मयुम् । ते । शुक् । ऋच्छतु । यम् । द्विष्मः । तम् । ते ।

॥ रा॰ ॥
॥ ४२ ॥

शुक् । ऋच्छतु ॥४५॥ एकशफमित्येक॰शफम् । पशुम् । कनिक्रदम् । वाजिनम् । वाजिनेषु । गौर
म् । आरण्यम् । अनु । ते । दिशामि ॥४६॥ साहस्रम् । शतधारमिति शत॰धारम् । उत्सम्
व्यच्यमानमिति वि॰अच्यमानम् । सरिरस्य । मध्ये । घृतम् । दुहानाम् । अदितिम् । ज
नाय । गवयम् ॥४७॥ ऊर्णायुम् । वरुणस्य । नाभिम् । त्वचम् । पशूनाम् । द्विपदामिति
द्वि॰पदाम् । चतुष्पदाम् । चतुःपदामिति चतुः॰पदाम् । त्वष्टुः । प्रजानामिति प्र॰जानाम् ।
प्रथमम् । जनित्रम् । उष्ट्रम् ॥४८॥ अजः । हि । अग्नेः । अजनिष्ट । शोकात् । सः । अप
श्यत् । जनितारम् । अग्रे । तेन । देवाः । देवताम् । अग्रम् । आयन् । तेन । रोहम् । आयन् ।

उपामिध्यासः । पुरभम् ॥ ५१ ॥ त्वम् । अयविष्ठ । दाशुषः । नृन् । पाहि । श्रृणुधि । गिरः ।
रक्ष । तोकम् । उत । त्मना ॥ ५२ ॥ छ ॥ अपाम् । त्वा । एमन् । सादयामि । अप्मन् । भस्म
न् । ज्योतिषि । अयने । अर्णवे । समुद्रे । सरिरे । क्षये । सधिषि । सदने । सधस्थ इति सधऽ
स्थे । योनौ । पुरीषे । पाथसि । गायत्रेण । त्रैष्टुभेन । त्रैस्तुभेनेति त्रैऽस्तुभेन । जागतेन । आ
नुष्टुभेन । आनुस्तुभेनेत्यानुऽस्तुभेन । पाङ्क्तेन । त्वा । छंदसा । सादयामि ॥ ५३ ॥ छ ।
अयम् । पुरः । भुवः । तस्य । प्राणः । भौवायनः । वसंतः । प्राणायन इति प्राणऽआय
नः । गायत्री । वासंती ॥ ५४ ॥ गायत्र्यै । गायत्रम् । गायत्रात् । उपांशुरित्युपऽअंशुः ।

उपांशोरित्युपऽअंशोः । त्रिवृदिति त्रिऽवृत् । त्रिवृत इति त्रिऽवृतः । रथंतरमिति रथ
म्ऽतरम् । वसिष्ठः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापतिऽगृहीतया । त्वया । प्राणम् ।
गृह्णामि । प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः ॥ ५५ ॥ अयम् । दक्षिणा । विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा ।
तस्य । मनः । वैश्वकर्मणमिति वैश्वऽकर्मणम् । ग्रीष्मः । मानसः । त्रिष्टुप् । त्रिस्तुबि
ति त्रिऽस्तुप् । ग्रैष्मी ॥ ५६ ॥ त्रिष्टुभः । त्रिस्तुभ इति त्रिऽस्तुभः । स्वारम् । स्वारात् । अंत
र्याम इत्यंतःऽयामः । अंतर्यामात् इत्यंतःऽयामात् । पंचदश इति पंचऽदशः । पंचदशा
दिति पंचऽदशात् । बृहत् । भरद्वाज इति भरत्ऽवाजः । ऋषिः । प्रजापतिगृहीतयेति

॥ प ॥
॥ ४४ ॥

प्रजापतिऽगृहीतया। त्वया। मनः। गृण्हामि। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः॥५५॥ अयम्
पश्चात्। विश्वव्यचाइति विश्वऽव्यचाः। तस्य। चक्षुः। वैश्वव्यचसमितिवैश्वऽव्यचस
म्। वर्षाः। चाक्षुष्यः। जगती। वार्षी॥५६॥ जगत्याः। ऋक्सममित्यृक्ऽसमम्। ऋ
क्सममादित्यृक्ऽसमात्। शुक्रः। शुक्रात्। सप्तदशइतिसप्तऽदशः। सप्तदशादितिसप्तऽ
दशात्। वैरूपम्। जमदग्निरितिजमत्ऽअग्निः। ऋषिः। प्रजापतिगृहीतयेतिप्र
जापतिऽगृहीतया। त्वया। चक्षुः। गृण्हामि। प्रजाभ्यइतिप्रऽजाभ्यः॥५७॥ इदम्।
उत्तरात्। स्वरितिस्वः। तस्य। श्रोत्रम्। सौवम्। शरत्। श्रौत्री। अनुष्टुप्। अनुष्टु

॥ रा ॥
॥ ४४ ॥

त्रिणवत्रयस्त्रिंशपदवतः।

बित्यनुऽस्तुप्। शारदी॥५८॥ अनुष्टुभः। अनुष्टुभइत्यनुऽस्तुभः। ऐलम्। ऐलात्। मंथी।
मथिनः। एकविंशइत्येकऽविंशः। एकविंशादित्येकऽविंशात्। वैराजम्। विश्वामित्रः।
ऋषिः। प्रजापतिगृहीतयेतिप्रजापतिऽगृहीतया। त्वया। श्रोत्रम्। गृण्हामि। प्रजा
भ्यइतिप्रऽजाभ्यः॥५९॥ इयम्। उपरि। मतिः। तस्यै। वाक्। मात्या। हेमंतः। वाच्यः।
पंक्तिः। हैमंती॥६०॥ पंक्त्यै। निधनवदितिनिधनऽवत्। आग्रयणः। आग्रयणात्।
त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ। त्रिनवत्रयत्रिंशाइतित्रिनवत्रयत्रिंशौ। त्रिणवत्रयस्त्रिं
शाभ्याम्। त्रिनवत्रयस्त्रिंशाभ्यामितित्रिनवत्रयस्त्रिंशाभ्याम्। शाक्वररैवते

य-य

इति शाश्वरैरैवते। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। ऋषिः। प्रजापतिगृहीतयेति प्रजापति
तिऽगृहीतया। त्वया। वाचम्। गृह्णामि। प्रजाभ्य इति प्रजाऽभ्यः। लोकम्। पृणा। ता ॥
अस्या। इंद्रम्। विश्वाः॥ ६१॥ ७॥ इति यजुः काण्वसंहितायां पदपाठे चतुर्दशो
ध्यायः॥ ७॥ हरिः ॐ॥ ध्रुवक्षितिरिति ध्रुवऽक्षितिः। ध्रुवयोनिरिति ध्रु
वऽयोनिः। ध्रुवा। असि। ध्रुवम्। योनिम्। आ। सीद। साधुयेति साधुऽया। उख्य
स्य। केतुम्। प्रथमम्। जुषाणा। अश्विना। अध्वर्यू इत्यध्वर्यू। सादयताम्। इह।
त्वा॥ १॥ कुलायिनी। घृतवतीति घृतऽवती। पुरंधिरिति पुरम्ऽधिः। स्योने।

सीद। सदने। पृथिव्याः। अभि। त्वा। रुद्राः। वसवः। गृणंतु। इमा। ब्रह्म। पीपिहि। सोभगाय।
२॥ स्वैः। दक्षैः। दक्षपितेति दक्षऽपिता। इह। सीद। देवानाम्। सुम्ने। बृहते। रणाय। पितृ
वेति पितृऽइव। एधि। सूनवे। आ। सुशेवेति सुऽशेवा। स्वावेशेति सुऽआवेशा। तन्वा।
सम्। विशस्व॥ २॥ पृथिव्याः। पुरीषम्। असि। अप्सः। नाम। ताम्। त्वा। विश्वे। अभि।
गृणंतु। देवाः। स्तोमपृष्ठेति स्तोमऽपृष्ठा। घृतवतीति घृतऽवती। इह। सीद। प्रजाव
दिति प्रजाऽवत्। अस्मे इत्यस्मे। द्रविणा। आ। यजस्व॥ ४॥ अदित्याः। त्वा। पृष्ठे।
सादयामि। अंतरिक्षस्य। धर्त्रीम्। विष्टंभनीम्। दिशाम्। अधिपत्नीम्। सऽधिः

पत्नीम्।भुवनानाम्।ऊर्मिः।द्रप्सः।अपाम्।असि।विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा।ते।ऋषिः।
शुक्रः।शुचिः।ग्रैष्मौ।ऋतू इत्यृतू॥५॥सजूरिति सऽजूः।ऋतुभिरित्यृतुऽभिः।वि
धाभिरिति विऽधाभिः।देवैः।देवैः।वयोनाधैरिति वयःऽनाधैः।अग्नये।वैश्वान
राय।वसुभिरिति वसुऽभिः।रुद्रैः।आदित्यैः।विश्वैः।देवैः॥६॥प्राणम्।मे।पा
हि।अपानमित्यपऽआनम्।व्यानमिति विऽआनम्।चक्षुः।मे।उर्व्या।वि।भाहि।
श्रोत्रम्।मे।श्लोकय॥७॥अपः।पिन्व।ओषधीः।जिन्व।द्विपादिति द्विऽपात्।
अव।चतुष्पात्।चतुःपादिति चतुःऽपात्।पाहि।दिवः।वृष्टिम्।आ।ईरय॥८॥

ता

७॥मूर्द्धा।वयः।प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः।छन्दः।क्षत्रम्।वयः।मयंदम्।विष्टम्भः।
अधिपतिरित्यधिऽपतिः।विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा।परमेष्ठी।परमेस्थीति परमेऽ
स्थी॥९॥बस्तः।विवलमिति विऽवलम्।वृष्णिः।विपालमिति विऽपालम्।पुरुषः।
तन्द्रम्।व्याघ्रः।अनाधृष्टम्॥१०॥सिंहः।छदिः।पष्ठवाडिति पष्ठऽवाट्।बृहती।
उक्षा।ककुप्।ऋषभः।सतोबृहतीति सतःऽबृहती॥११॥अनड्वान्।पङ्क्तिः।धेनुः।
जगती।त्र्यविरिति त्रिऽअविः।त्रिष्टुप्।त्रिस्तुबिति त्रिऽस्तुप्।दित्यवाडिति दित्यऽवा
ट्।विराडिति विऽराट्॥१२॥पञ्चाविरिति पञ्चऽअविः।गायत्री।त्रिवत्स इति त्रिऽ

त्रि

वत्सः। उष्णिक्। तुर्यवाळिति तुर्य्यऽवाट्। अनुष्टुप्। अनुस्त्बिति अनुऽस्तुप्। छंदः॥१३॥
इंद्राग्नी इतींद्राग्नी। अव्यथमानाम्। इष्टकाम्। दृंहतम्। युवम्। पृष्ठेन। द्यावापृथि
वी इति द्यावापृथिवी। अंतरिक्षम्। च। वि। बाधसे॥१४॥ विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा।
त्वा। सादयतु। अंतरिक्षस्य। अंतरिक्षम्। वायुः॥१५॥ राज्ञी। असि। प्राची। दिक्।
विराळिति विऽराट्। दक्षिणा। सम्राळिति सम्ऽराट्। प्रतीची। स्वराळिति स्वऽरा
ट्। उदीची। अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी। असि। बृहती। दिक्। नभः। नभस्यः। वार्षि
कौ। इषः। ऊर्जः। शारदौ। ऋतू इत्यृतू॥१६॥ ७॥ आयुः। मे। पाहि। प्राणम्। अपान

मित्यपऽआनम्। व्यानमिति विऽआनम्। चक्षुः। श्रोत्रम्। वाचम्। पिन्व। मनः। जिन्व। आत्मा
नम्। पाहि। ज्योतिः। मे। यच्छ॥१७॥ मा। छंदः। प्रमेति प्रऽमा। प्रतिमेति प्रतिऽमा। अस्री
वयः। पंक्तिः। उष्णिक्॥१८॥ बृहती। अनुष्टुप्। अनुस्त्बिति अनुऽस्तुप्। विराळिति विऽरा
ट्। गायत्री। त्रिष्टुप्। त्रिस्त्बिति त्रिऽस्तुप्। जगती॥१९॥ पृथिवी। अंतरिक्षम्। द्यौः।
समाः। नक्षत्राणि। वाक्॥२०॥ मनः। कृषिः। हिरण्यम्। गौः। अजा। अश्वः। छंदः॥२१॥
अग्निः। देवता। वातः। सूर्यः। चंद्रमाः। वसवः। रुद्राः। आदित्याः। मरुतः। विश्वेदेवाः।
बृहस्पतिः। इंद्रः। वरुणः। देवता॥२२॥ ८॥ मूर्द्धा। असि। राट्। ध्रुवा। धरुणा। धर्त्री।

॥ प॰ ॥
॥ ४८ ॥

धरुणी। आयुषे। वर्चसे। कृष्यै। क्षेमाय॥ २३॥ यन्त्री। राट्। यन्त्री। यमनी। ध्रुवा। धरित्री।
इषे। ऊर्जे। रय्यै। पोषाय॥ त्वा॥ २४॥ आशुः। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। भान्तः। पञ्चदश इति
पञ्चऽदशः। व्योमेति विऽओमा। सप्तदश इति सप्तऽदशः। धरुणः। एकविंश इत्येकऽ
विंशः। प्रतूर्तिरिति प्रऽतूर्तिः। अष्टादश इत्यष्टाऽदशः। तपः। नवदश इति नवऽदशः।
अभीवर्तः। अभिवर्त इत्यभिऽवर्तः। सविंश इति सऽविंशः। वर्चः। द्वाविंशः। सं
भरण इति सम्ऽभरणः। त्रयोविंश इति त्रयःऽविंशः। योनिः। चतुर्विंश इति चतुःऽ
विंशः॥ २५॥ गर्भाः। पञ्चविंश इति पञ्चऽविंशः। ओजः। त्रिणवः। त्रिनव इति

॥ रा॰ ॥
॥ ४८ ॥

त्रिऽनवः। क्रतुः। एकत्रिंश इत्येकऽत्रिंशः। प्रतिष्ठा। प्रतिस्थेति प्रतिऽस्था। त्रयस्त्रिं
श इति त्रयःऽत्रिंशः। ब्रध्नस्य। विष्टपम्। चतुस्त्रिंश इति चतुःऽत्रिंशः। नाकः। षट्त्रिं
श इति षट्ऽत्रिंशः। विवर्त इति विऽवर्तः। अष्टाचत्वारिंश इत्यष्टाऽचत्वारिंशः।
धर्त्रम्। चतुष्टोमः। चतुस्तोम इति चतुःऽस्तोमः॥ २६॥ अग्नेः। भागः। असि। दीक्षा
याः। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्। ब्रह्म। स्पृतम्। त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। स्तोमः। इन्द्रस्य।
भागः। असि। विष्णोः। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्। क्षत्रम्। स्पृतम्। पञ्चदश इति
पञ्चऽदशः। स्तोमः॥ २७॥ नृचक्षसामिति नृऽचक्षसाम्। भागः। असि। धातुः। आ

॥ प॰ ॥
॥ ४९ ॥

धिपत्यमित्याधिऽपत्यम्।जनित्रम्।स्पृतम्।सप्तदशइतिसप्तऽदशः।स्तोमः।मित्रस्य।
भागः।असि।वरुणस्य।आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्।दिवः।वृष्टिः।वातः।स्पृतः।एक
विंशइत्येकऽविंशः।स्तोमः।।२८।।वसूनाम्।भागः।असि।रुद्राणाम्।आधिपत्यमि
त्याधिऽपत्यम्।चतुष्पात्।चतुःपादितिचतुःऽपात्।स्पृतम्।चतुर्विंशइतिचतुः
ऽविंशः।स्तोमः।आदित्यानाम्।भागः।असि।मरुताम्।आधिपत्यमित्याधिऽपत्य
म्।गर्भाः।स्पृताः।पंचविंशइतिपंचऽविंशः।स्तोमः।।२९।।अदितेः।भागः।अ
सि।पूष्णः।आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्।ओजः।स्पृतम्।त्रिणवः।त्रिनवइतित्रिऽन

॥ रा॰ ॥
॥ ४९ ॥

बृहस्पतेः

वः।स्तोमः।देवस्य।सवितुः।भागः।असि।[illegible]।आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्।समी
चीः।दिशः।स्पृताः।चतुष्टोमः।चतुस्तोमइतिचतुःऽस्तोमः।स्तोमः।।३०।।यवाना
म्।भागः।असि।अयवानाम्।आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्।प्रजाइतिप्रऽजाः।स्पृ
ताः।चतुश्चत्वारिंशइतिचतुःऽचत्वारिंशः।स्तोमः।ऋभूणाम्।भागः।अ
सि।विश्वेषाम्।देवानाम्।आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्।भूतम्।स्पृतम्।त्रयस्त्रि
ंशइतित्रयःऽत्रिंशः।स्तोमः।सहः।सहस्यः।हैमंतिकौ।ऋतूइत्यृतू।।३१।।
छ।।एकया।अस्तुवत।प्रजाइतिप्रऽजाः।अधीयंत।प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः।

अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत् । तिसृभिरिति तिसृऽभिः । अस्तुवत । ब्रह्म । अस्
त । ब्रह्मणः । पतिः । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत् । पंचभिरिति पंचऽभिः । अ
स्तुवत । भूतानि । असृज्यंत । भूतानाम् । पतिः । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसी
त् । सप्तभिरिति सप्तऽभिः । अस्तुवत । सप्तऋषय इति सप्तऽऋषयः । असृज्यंत । धा
ता । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत् ॥ २९ ॥ नवभिरिति नवऽभिः । अस्तुवत ।
पितरः । असृज्यंत । अदितिः । अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी । आसीत् । एकादशभिरित्ये
कादशऽभिः । अस्तुवत । ऋतवः । असृज्यंत । आर्तवाः । अधिपतय इत्यधिऽपत

यः । आसन् । त्रयोदशभिरिति त्रयोदशऽभिः । अस्तुवत । मासाः । असृज्यंत । संवत्सरः ।
अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत् । पंचदशभिरिति पंचदशऽभिः । अस्तुवत । क्ष
त्रम् । असृज्यत । इंद्रः । अधिपतिरित्यधिऽपतिः । आसीत् ॥ ३० ॥ सप्तदशभिरि
ति सप्तदशऽभिः । अस्तुवत । ग्राम्याः । पशवः । असृज्यंत । बृहस्पतिः । अधि
पतिरित्यधिऽपतिः । आसीत् । नवदशभिरिति नवदशऽभिः । अस्तुवत । शूद्रा
र्यौ । असृज्येताम् । अहोरात्रे इत्यहोरात्रे । अधिपत्नी इत्यधिऽपत्नी । आस्ताम् ।
एकविंशत्या इत्येकविंशत्या । अस्तुवत । एकशफा इत्येकऽशफाः । पशवः ।

॥५७॥

असृज्यंत। वरुणः। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्। त्रयोविंꣳशत्येति त्रयः
विंꣳशत्या। अस्तुवत। क्षुद्राः। पशवः। असृज्यंत। पूषा। अधिपतिरित्यधिऽप
तिः। आसीत्। ३४। पंचविंꣳशत्येति पंचऽविंꣳशत्या। अस्तुवत। आरण्याः।
पशवः। असृज्यंत। वायुः। अधिपतिरित्यधिऽ आसीत्। सप्तविंꣳशत्ये
ति सप्तऽविंꣳशत्या। अस्तुवत। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। वि। ऐताम्। व
सवः। रुद्राः। आदित्याः। अनुव्यायन्निति अनुऽव्यायन्। ते। एव। अधिपतय इत्य
धिऽपतयः। आसन्। नवविंꣳशत्येति नवऽविंꣳशत्या। अस्तुवत। वनस्पत

॥५७॥

यः। असृज्यंत। सोमः। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्। एकत्रिंꣳशतेत्येकऽ
त्रिंꣳशता। अस्तुवत। प्रजा इति प्रऽजाः। असृज्यंत। यवाः। च। अयवाः। च। अ
धिपतय इत्यधिऽपतयः। आसन्। त्रयस्त्रिंꣳशतेति त्रयःऽत्रिंꣳशता। अस्तुव
त। भूतानि। अशाम्यन्। प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः। परमेष्ठी। परमेस्थीति प
रमेऽस्थी। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। आसीत्। ३५॥ छ॥ छ। इति यजुः
र्वसंहितायां पदपाठे पंचदशोध्यायः॥ छ॥ छ॥ हरिः ॐ॥ अग्ने। जातान्।
प्र। नुद। नः। सपत्नानिति सऽपत्नान्। प्रति। अजातान्। जातवेद इति जातऽवेदः॥

नुदस्व। अधि। नः। ब्रूहि। सुमना इति सुऽमनाः। अहेळमन्। तव। स्याम। शर्मन्। त्रिवरूथ
इति त्रिऽवरूथे। उभ्दाइत्युत्ऽभौ॥ १॥ सहसा। जातान्। प्र। नुद। नः। सपत्नानिति
सऽपत्नान्। प्रति। अजातान्। नुद। जातवेद इति जातऽवेदः। अधि। नः। ब्रूहि। सुम
नस्यमान इति सुऽमनस्यमानः। वयम्। स्याम। प्र। नुद। नः। सपत्नानिति सऽप
त्नान्। षोळशी। स्तोमः। ओजः। द्रविणम्। चतुश्चत्वारिंश इति चतुःऽचत्वारिं
शः। स्तोमः। वर्चः। द्रविणम्॥ २॥ अग्नेः। पुरीषम्। असि। अप्सः। नाम। ताम्।
त्वा। विश्वे। अभि। गृणन्तु। देवाः। स्तोमपृष्ठेति स्तोमऽपृष्ठा। घृतवतीति घृतऽव

ती। इह। सीद। प्रजावदिति प्रजाऽवत्। अस्मे इत्यस्मे। द्रविणा। आ। यजस्व॥ ३॥ एवः।
छंदः। वरिवः। शंभूरिति शम्ऽभूः। परिभूरिति परिऽभूः। आच्छदित्याऽछत्। मनः। व्य
चः॥ ४॥ सिंधुः। समुद्रम्। सरिरम्। ककुप्। त्रिककुबिति त्रिऽककुप्। काव्यम्। अंकु
पम्॥ ५॥ अक्षरपंक्तिरित्यक्षरऽपंक्तिः। पदपंक्तिरिति पदऽपंक्तिः। विष्टारपंक्तिः।
विष्टारपंक्तिरिति विष्टारऽपंक्तिः। क्षुरः। भ्रजः। आच्छदित्याऽछत्। प्रच्छदिति
प्रऽछत्। संयदिति सम्ऽयत्। वियदिति विऽयत्॥ ६॥ बृहत्। रथंतरमिति रथम्ऽ
तरम्। निकाय इति निऽकायः। विवध इति विऽवधः। गिरः। भ्रजः। संस्तुबिति सम्ऽ

।। प० ।।
।। ५३ ।।

स्तुप्।अनुष्टुप्।अनुष्टुबित्यनुऽस्तुप्।।७।।एवः।वरिवः।वयः।वयस्कृत्।वयःकृदि
तिवयःऽकृत्।विष्पर्द्धाः।विस्पर्द्धा इति विऽस्पर्द्धाः।विशालमिति विऽशालम्।छदिः
।दूरोहणमिति दुःऽरोहणम्।तंद्रम्।अंकांकमित्यंकऽअंकम्।छंदः।।९।।
रश्मिना।सत्याय।सत्यम्।जिन्व।प्रेतिनेति प्रऽइतिना।धर्मणा।धर्मम्।अन्वित्ये
त्यनुऽइत्या।दिवा।दिवम्।संधिनेति सम्ऽधिना।अंतरिक्षेण।अंतरिक्षम्।।
१०।।प्रतिधिनेति प्रतिऽधिना।पृथिव्या।पृथिवीम्।विष्टंभेन।वृष्ट्या।वृष्टिम्।प्र
वयेति प्रऽवया।अन्हा।अहः।अनुयेत्यनुऽया।रात्र्या।रात्रीम्।।१०।।उशिजा।व

।। रा० ।।
।। ५३ ।।

सुभ्य इति वसुऽभ्यः।वसून्।प्रचेतेनेति प्रऽचेतेन।आदित्येभ्यः।आदित्यान्।तंतुना।
रायः।पोषेण।रायः।पोषम्।संसर्पेणेति सम्ऽसर्पेण।श्रुताय।श्रुतम्।।११।।एडे
न।ओषधीभिः।ओषधीः।उत्तमेनेत्युत्ऽतमेन।तनूभिः।तनूः।वयोधसेति वयःऽ
धसा।आधीतेनेत्याऽधीतेन।आधीतमित्याऽधीतम्।अभिजितेत्यभिऽजि
ता।तेजसा।तेजः।जिन्व।।१२।।प्रतिपदिति प्रतिऽपत्।असि।प्रतिपद इति प्रदे। ति
त्वा।अनुपदित्यनुऽपत्।अनुपद इत्यनुऽपदे।संपदेइति सम्ऽपत्।संपद इति
सम्ऽपदे।तेजः।तेजसे।।१३।।त्रिवृदिति त्रिऽवृत्।त्रिवृत इति त्रिऽवृते।प्रवृ

॥ प॰ ॥
॥ ५७ ॥

दिति प्रऽवत्। प्रवत इति प्रऽवते। विवदिति विऽवत्। विवत इति विऽवते। सवदि
ति सऽवत्। सवत इति सऽवते॥१४॥ आक्रम इत्याऽक्रमः। आक्रमायेत्याऽक्रमाय।
संक्रम इति सम्ऽक्रमः। संक्रमायेति सम्ऽक्रमाय। उत्क्रम इत्युत्ऽक्रमः। उत्क्रमाये
त्युत्ऽक्रमाय। उत्क्रान्तिरित्युत्ऽक्रान्तिः। उत्क्रान्त्या इत्युत्ऽक्रान्त्यै। सा। अधिपति
नेत्यधिपतिना। ऊर्जा। ऊर्जम्। विषश्रीरिति विषऽश्रीः। क्षत्राय। क्षत्रम्। जिन्व॥
॥७॥१५॥ राज्ञी। असि। प्राची। दिक्। वसवः। ते। देवाः। अधिपतय इत्यधिऽप
तयः। अग्निः। हेतीनाम्। प्रतिधर्तेति प्रतिऽधर्ता॥१६॥ त्रिवृदिति त्रिऽवृत्। त्वा।

॥ रा ॥
॥ ५४ ॥

स्तोमः। पृथिव्याम्। श्रयतु। आज्यम्। उक्थम्। अव्यथायै। स्तभ्नातु। रथंतरमिति रथ
म्ऽतरम्। साम। प्रतिष्ठित्यै। प्रतिष्ठित्या इति प्रतिऽस्थित्यै। अंतरिक्षे॥१७॥ ऋष
यः। त्वा। प्रथमजा इति प्रथमऽजाः। देवेषु। दिवः। मात्रया। वरिम्णा। प्रथंतु। विध
र्तेति विऽधर्ता। च। अयम्। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। च। ते। त्वा। सर्वे। संविदाना
इति सम्ऽविदानाः। नाकस्य। पृष्ठे। स्वर्ग इति स्वःऽगे। लोके। यजमानम्। च। साद
यंतु॥१८॥ विराडिति विऽराट्। असि। दक्षिणा। दिक्। रुद्राः। ते। देवाः। अधिप
तय इत्यधिऽपतयः। इंद्रः। हेतीनाम्। प्रतिधर्तेति प्रतिऽधर्ता॥१९॥ पंचदश।

॥प०॥
॥५५॥

इतिपंचऽदृशः।त्वा।स्तोमः।पृथिव्याम्।श्रयतु।प्रउगम्।उक्थम्।अव्यथायै।स्त
भ्नातु।बृहत्।साम।प्रतिष्ठित्यै।प्रतिस्थित्याऽइतिप्रतिऽस्थित्यै।अंतरिक्षे॥२०
सम्राळिति सम्ऽराट्।असि।प्रतीची।दिक्।आदित्याः।ते।देवाः।अधिपतयऽइत्य
धिऽपतयः।वरुणः।हेतीनाम्।प्रतिधर्तेतिप्रतिऽधर्त्ता॥२१॥सप्तदशऽइतिसप्त
दशः।त्वा।स्तोमः।पृथिव्याम्।श्रयतु।मरुत्वतीयम्।उक्थम्।अव्यथायै।स्त
भ्नातु।वैरूपम्।साम।प्रतिष्ठित्यै।प्रतिस्थित्याऽइतिप्रतिऽस्थित्यै।अंतरिक्षे॥
२२॥स्वराळितिस्वऽराट्।उदीची।दिक्।मरुतः।ते।देवाः।अधिपतयऽइत्यधि
असि

॥रा०॥
॥५५॥

पतयः।सोमः।हेतीनाम्।प्रतिधर्तेतिप्रतिऽधर्त्ता॥२३॥एकविंशऽइत्येकऽविंशः।
त्वा।स्तोमः।पृथिव्याम्।श्रयतु।निष्केवल्यम्।निःकेवल्यमितिनिःऽकेवल्यम्।
उक्थम्।अव्यथायै।स्तभ्नातु।वैराजम्।साम।प्रतिष्ठित्यै।प्रतिस्थित्याऽइतिप्रति
ऽस्थित्यै।अंतरिक्षे॥२४॥अधिपत्नीत्यधिऽपत्नी।असि।बृहती।दिक्।विश्वे।ते।
देवाः।अधिपतयऽइत्यधिऽपतयः।बृहस्पतिः।हेतीनाम्।प्रतिधर्तेतिप्रतिऽध
र्त्ता॥२५॥त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ।त्रिनवत्रयस्त्रिंशाऽइतित्रिनवत्रयस्त्रिंशौ।
त्वा।स्तोमौ।पृथिव्याम्।श्रयताम्।वैश्वदेवाग्निमारुतेइतिवैश्वदेवाग्निमारुते।

॥ प· ॥
॥ ५६ ॥

उक्थे इत्युक्थे । अव्यथायै । स्तभ्नीनाम् । शाक्वररैवते इति शाक्वर रैवते । सामनी इति
सामनी । प्रतिष्ठित्यै । प्रतिस्थित्या इति प्रति ऽ स्थित्यै । अंतरिक्षे ॥ २६ ॥ अयम् । पुरः ।
हरिकेश इति हरि ऽ केशः । सूर्यरश्मिरिति सूर्य ऽ रश्मिः । तस्य । रथगृत्स इति रथ ऽ गृ
त्सः । रथौजा इति रथ ऽ ओजाः । च । सेनानीग्रामण्यौ । सेनानीग्रामण्याविति सेना
नीग्रामण्यौ । पुंजिकस्थलेति पुंजिक ऽ स्थला । च । क्रतुस्थलेति क्रतु ऽ स्थला । च । अ
प्सरसौ । दंक्ष्णवः । पशवः । हेतिः । पौरुषेयः । वधः । प्रहेतिरिति प्र ऽ हेतिः ॥ २७ ॥
तेभ्यः । नमः । अस्तु । ते । नः । मृडयंतु । ते । नः । अवंतु । ते । यम् । द्विष्मः । यः । च । नः ।

॥ रा· ॥
॥ ५६ ॥

द्वेष्टि । तम् । एषाम् । जंभे । दध्मः ॥ २८ ॥ अयम् । दक्षिणा । विश्वकर्मेति विश्व ऽ कर्मा । त
स्य । रथस्वन इति रथ ऽ स्वनः । रथेचित्र इति रथे ऽ चित्रः । मेनका । सहजन्येति सह ऽ जन्या ।
अप्सरसौ । यातुधाना इति यातु ऽ धानाः । हेतिः । रक्षांसि । प्रहेतिरिति प्र ऽ हेतिः ॥
२९ ॥ अयम् । पश्चात् । विश्वव्यचा इति विश्व ऽ व्यचाः । तस्य । रथप्रोत इति रथ ऽ प्रोतः ।
असमरथ इत्यसम ऽ रथः । प्रम्लोचंतीति प्र ऽ म्लोचंती । अनुम्लोचंतीत्यनु ऽ म्लोचं
ती । अप्सरसौ । व्याघ्राः । हेतिः । सर्पाः । प्रहेतिरिति प्र ऽ हेतिः ॥ ३० ॥ अयम् । उत्तरा
त् । संयद्वसुरिति संयत् ऽ वसुः । तस्य । तार्क्ष्यः । अरिष्टनेमिरित्यरिष्ट ऽ नेमिः । विश्वा

॥ प॰ ॥
॥ ५७ ॥

ची। घृताची। अप्सरसौ। आपः। हेतिः। वातः। प्रहेतिरिति प्रऽहेतिः॥ ३१॥ अयम्। उ
परि। अर्वाग्वसुरित्यर्वाक्ऽवसुः। तस्य। सेनजिदिति सेनऽजित्। सुषेणः। सुसेन इ
ति सुऽसेनः। उर्वशी। पूर्वचित्तिरिति पूर्वऽचित्तिः। अप्सरसौ। अवस्फूर्जन्नित्यवऽ
स्फूर्जन्। हेतिः। विद्युदिति विऽद्युत्। प्रहेतिरिति प्रऽहेतिः॥ ३२॥ ७॥ अयम्। अ
ग्निः। सहस्रिणः। वाजस्य। शतिनः। पतिः। मूर्द्धा। कविः। रयीणाम्॥ ३३॥ अ
बोधि। अग्निः। समिधेति सम्ऽइधा। जनानाम्। प्रति। धेनुमिवेति धेनुम्ऽइव।
आयतीमित्याऽयतीम्। उषासम्। उषसमित्युषसम्। यह्वा इवेति यह्वाःऽइ

॥ रा॰ ॥
॥ ५७ ॥

वा। प्र। वयाम्। उज्जिहाना इत्युत्ऽजिहानाः। प्र। भानवः। सिस्रते। नाकम्। अच्छ॥ ३४॥
अवोचाम। कवये। मेध्याय। वचः। वंदारु। वृषभाय। वृष्णे। गविष्ठिरः। नमसा। स्तो
मम्। अग्नौ। दिवीवेति दिविऽइव। रुक्मम्। उरुव्यंचमित्युरुऽव्यंचम्। अश्रेत्॥ ३५॥
जनस्य। गोपाः। अजनिष्ट। जागृविः। अग्निः। सुदक्ष इति सुऽदक्षः। सुविताय। न
व्यसा। घृतप्रतीक इति घृतऽप्रतीकः। बृहता। दिविस्पृशेति दिविऽस्पृशा। द्युमदि
ति द्युऽमत्। वि। भाति। भरतेभ्यः। शुचिः॥ ३६॥ त्वाम्। अग्ने। अंगिरसः। गुहा। हि
तम्। अनु। अविंदन्। शिश्रियाणम्। वनेवन इति वनेऽवने। सः। जायसे। मथ्यमा

नः। सहः। महत्। त्वाम्। आहुः। सहसः। पुत्रम्। अंगिरः ॥३७॥ सखायः। सम्। वः। सम्यं
चम्। इषम्। स्तोमम्। च। अग्नये। वर्षिष्ठाय। क्षितीनाम्। ऊर्जः। नप्त्रे। सहस्वते ॥३८॥
सम्ऽसमिति सम्ऽसम्। इत्। युवसे। वृषन्। अग्ने। विश्वानि। अर्यः। आ। इळः। पदे।
सम्। इध्यसे। सः। नः। वसूनि। आ। भर ॥३९॥ त्वाम्। अग्ने। हविष्मंतः। देवम्। मर्ता
सः। ईळते। मर्त्यं। सा। जातवेदसमिति जातऽवेदसम्। सः। हव्या। वक्षि। आनुषक्
॥४०॥ त्वाम्। चित्रश्रवस्तमेति चित्रश्रवःऽतम। हवंते। विक्षु। जंतवः। शोचिष्केश
म्। शोचिःकेशमिति शोचिःऽकेशम्। पुरुप्रियेति पुरुऽप्रिय। अग्ने। हव्याय। वो

ळ्हवे ॥४१॥ एना। वः। अग्निम्। नमसा। ऊर्जः। नपातम्। आ। हुवे। प्रियम्। चेतिष्ठम्। अर
तिम्। स्वध्वरमिति सुऽअध्वरम्। विश्वस्य। दूतम्। अमृतम् ॥४२॥ विश्वस्य। दूतम्। अ
मृतम्। सः। योजते। अरुषा। विश्वभोजसेति विश्वऽभोजसा। सः। दुद्रवत्। स्वाहुत इति
सुऽआहुतः ॥४३॥ सः। दुद्रवत्। स्वाहुत इति सुऽआहुतः। सुब्रह्मेति सुऽब्रह्मा। यज्ञः।
सुशमीति सुऽशमी। वसूनाम्। देवम्। राधः। जनानाम् ॥४४॥ अग्ने। वाजस्य। गोमत
इति गोऽमतः। ईशानः। सहसः। यहो इति यहो ॥ अस्मे इत्यस्मे। धेहि। जातवेद इति जा
तऽवेदः। महि। श्रवः ॥४५॥ सः। इधानः। वसुः। कविः। अग्निः। ईळेन्यः। गिरा। रेवत्।

॥ प॰ ॥
॥ ५९ ॥

अस्मभ्यम्। पुर्वणीक। पुर्वनीकेतिपुरुऽअनीक। दीदिहि॥ ४६॥ क्षपः। राजन्। उत। त्मना। अ
ग्ने। वस्तोः। उत। उषसः। सः। तिग्मजंभेति तिग्मऽजंभ। रक्षसः। दह। प्रति॥ ४७॥ भद्रः। नः।
अग्निः। आहुत इत्याऽहुतः। भद्रा। रातिः। सुभगेतिसुऽभग। भद्रः। अध्वरः। भद्राः। उत।
प्रशस्तय इति प्रऽशस्तयः॥ ४८॥ भद्राः। उत। प्रशस्तयःप्रऽशस्तयः। भद्रम्। मनः। कृणु इति
ष्व। वृत्रतूर्य इति वृत्रऽतूर्ये। येन। समत्स्विति समत्ऽसु। सासहः। ससह इति ससहः।
४९॥ येन। समत्स्विति समत्ऽसु। सासहः। ससह इति ससहः। अव। स्थिरा। तनुहि। भू
रि। शर्धताम्। वनेम। ते। अभिष्टिभिरित्यभिष्टिऽभिः॥ ५०॥ अग्निम्। तम्। मन्ये। यः।

॥ रा॰ ॥
॥ ५९ ॥

वसुः। अस्तम्। यम्। यंति। धेनवः। अस्तम्। अर्वंतः। आशवः। अस्तम्। नित्यासः। वाजि
नः। इषम्। स्तोतृभ्य इति स्तोतृऽभ्यः। आ। भर॥ ५१॥ सः। अग्निः। यः। वसुः। गृणे। स
म्। यम्। आयंतीत्याऽयंति। धेनवः। सम्। अर्वंतः। रघुद्रुव इति रघुऽद्रुवः। सम्। सु
जातास इति सुऽजातासः। सूरयः। इषम्। स्तोतृभ्य इति स्तोतृऽभ्यः। आ। भर॥ ५२॥
उभे इति। सुश्चंद्र। सुश्चंद्रेति सुऽचंद्र। सर्पिषः। दर्वी इति। श्रीणीषे। आसनि।
उतो इति। नः। उत्। पुपूर्याः। उक्थेषु। शवसः। पते। इषम्। स्तोतृभ्य इति स्तो
तृऽभ्यः। आ। भर॥ ५३॥ अग्ने। तम्। अद्य। अश्वम्। न। स्तोमैः। क्रतुम्। न। भद्रम्।

॥ प० ॥
॥ ६० ॥

हृदिस्पृशामितिहृदिऽस्पृशाम्। ऋध्याम। ते। ओहैः॥५४॥ अध। हि। अग्ने। क्रतोः। भ
द्रस्य। दक्षस्य। साधोः। रथीः। ऋतस्य। बृहतः। बभूथ॥५५॥ एभिः। नः। अर्कैः। भ
व। नः। अर्वाङ्। स्वः। न। ज्योतिः। अग्ने। विश्वेभिः। सुमनाइतिसुऽमनाः। अनी
कैः॥५६॥ अग्निम्। होतारम्। मन्ये। दास्वन्तम्। वसुम्। सूनुम्। सहसः। जातवेदस
मितिजातऽवेदसम्। विप्रम्। न। जातवेदसमितिजातऽवेदसम्। यः। ऊर्ध्वया। स्व
ध्वरइतिसुऽअध्वरः। देवः। देवाच्या। कृपा। घृतस्य। विभ्राष्टिमितिविऽभ्राष्टिम्।
अनु। वष्टि। शोचिषा। आजुह्वानस्येत्याऽजुह्वानस्य। सर्पिषः॥५७॥७॥ येन।

पि

॥ रा० ॥
॥ ६० ॥

स्तीर्णं ऽर्हिष
तम्
आ

ऋषयः। तपसा। सत्रम्। आयन्। इन्धानाः। अग्निम्। स्वः। आभरन्तइत्याऽभरन्तः। तस्मि
न्। अहम्। नि। दधे। नाके। अग्निम्। यम्। आहुः। मनवः। स्तीर्णबर्हिषमितिस्तीर्णऽब
र्हिषम्॥५८॥ तम्। पत्नीभिः। अनु। गच्छेम। देवाः। पुत्रैः। भ्रातृभिरितिभ्रातृऽभिः।
उत। वा। हिरण्यैः। नाकम्। गृभ्णानाः। सुकृतस्येतिसुऽकृतस्य। लोके। तृतीये। पृष्ठे।
अधि। रोचने। दिवः॥५९॥ आ। वाचः। मध्यम्। अरुहत्। भुरण्युः। अयम्। अग्निः।
सत्पतिरितिसत्ऽपतिः। चेकितानः। पृष्ठे। पृथिव्याः। निहितइतिनिऽहितः। दवि
द्युतत्। अधस्पदम्। अधःपदमित्यधःऽपदम्। कृणुताम्। ये। पृतन्यवः॥६०॥

॥६१॥

अयम्।अग्निः।वीरत्तम इति वीरऽतमः।वयोधा इति वयःऽधाः।सहस्रियः।द्योतताम्।
अप्रयुच्छन्नित्यप्रऽयुच्छन्।विभ्राजमान इति विऽभ्राजमानः।सरिरस्य।मध्ये।उप।
प्र।याहि।दिव्यानि।धाम॥६१॥संप्रच्यवध्वमिति सम्ऽप्रच्यवध्वम्।उप।संप्रया
तेति सम्ऽप्रयात।अग्ने।पथः।देवयानानिति देवऽयानान्।कृणुध्वम्।पुनरि
ति पुनः।कृण्वाना।पितरा।युवाना।अन्वातांसीदित्यनुऽआतांसीत्।त्वयि।
तंतुम्।एतम्॥६२॥उत्।बुध्यस्व।अग्ने।प्रति।जागृहि।त्वम्।इष्टापूर्ते इती
ष्टापूर्ते।सम्।सृजेथाम्।अयम्।च।अस्मिन्।सधस्थ इति सधऽस्थे।अधि।

ना पितरो युवाना जागृहि त्वम् आताꣳसीत्

॥६१॥

उत्तरस्मिन्नित्युत्ऽतरस्मिन्।विश्वे।देवाः।यजमानः।च।सीदत॥६३॥येन।वह
सि।सहस्रम्।येन।अग्ने।सर्ववेदसमिति सर्वऽवेदसम्।तेन।इमम्।यज्ञम्।नः।
नय।स्वः।देवेषु।गन्तवे॥६४॥तपः।तपस्यः।प्रो।प्रियो।परमेष्ठी।दिवः।सूर्यः
॥६५॥प्रोथत्।अश्वः।न।यवसे।अविष्यन्।यदा।महः।संवरणादिति सम्ऽव
रणात्।वि।अस्थात्।आत्।अस्य।वातः।अनु।वाति।शोचिः।अध।स्म।
ते।व्रजनम्।कृष्णम्।अस्ति॥६६॥आयोः।त्वा।सदने।सादयामि।अवतः।
छायायाम्।समुद्रस्य।हृदये।रश्मीवतीम्।रश्मिवतीमिति रश्मिऽवतीम्।

॥ पू ॥
॥ ६२ ॥

भास्वतीम्। आ। या। द्याम्। भासि। आ। पृथिवीम्। आ। उरु। अन्तरिक्षम्॥ दिवम्।
६७॥ सहस्रस्य। प्रमेतिप्रऽमा। प्रतिमेतिप्रतिऽमा। उन्मेत्युत्ऽमा। साहस्रः। अ
सि। सहस्राय। त्वा॥ ६८॥ ७॥ इतियजुःकाण्वसंहितायांपदपाठेषोडशोध्या
यः॥ ७॥ हरिःॐ॥ नमः। ते। रुद्र। मन्यवे। उतोइत्युतो। ते। इषवे। नमः। बा
हुभ्यामितिबाहुऽभ्याम्। उत। ते। नमः॥ १॥ या। ते। रुद्र। शिवा। तनूः। अघो
रा। अपापकाशिनीत्यपापऽकाशिनी। तया। नः। तन्वा। शंतमयेतिशम्ऽत
मया। गिरिशंतेतिगिरिऽशंत। अभि। चाकशीहि॥ २॥ याम्। इषुम्। गिरि

॥ रा ॥
॥ ६२ ॥

शंतेतिगिरिऽशंत। हस्ते। बिभर्षि। अस्तवे। शिवाम्। गिरित्रेतिगिरिऽत्र। ताम्। कुरु। मा।
हिंसीः। पुरुषम्। जगत्॥ ३॥ शिवेन। वचसा। त्वा। गिरिशेतिगिरिऽश। अच्छ। वदा
मसि। यथा। नः। सर्वम्। इत्। जगत्। अयक्ष्मम्। सुमनाइतिसुऽमनाः। असत्॥ ४॥
अधि। अवोचत्। अधिवक्तेत्यधिऽवक्ता। प्रथमः। दैव्यः। भिषक्। अहीन्। च। सर्वा
न्। जम्भयन्। सर्वाः। च। यातुधान्यइतियातुऽधान्यः। अधराचीः। परा। सुव॥ ५॥
असौ। यः। ताम्रः। अरुणः। उत। बभ्रुः। सुमङ्गलइतिसुऽमङ्गलः। ये। च। एनम्। रुद्राः।
अभितः। दिक्षु। श्रिताः। सहस्रशइतिसहस्रऽशः। अव। एषाम्। हेडः। ईमहे॥ ६॥

प॰
६३

असौ। यः। अवसर्पतीत्यवऽसर्पति। नीलग्रीवइति नीलऽग्रीवः। विलोहित इति विऽलोहि
तः। उत। एनम्। गोपाः। अदृश्रन्। अदृश्रन्। उदहार्यइत्युद्ऽहार्यः। सः। दृष्टः। मृडया
ति। नः॥ ७॥ नमः। अस्तु। नीलग्रीवायेति नीलऽग्रीवाय। सहस्राक्षायेति सहस्रऽअ
क्षाय। मीढुषे। अथो इत्यथो। ये। अस्य। सत्वानः। अहम्। तेभ्यः। अकरम्। नमः॥ ८॥
प्र। मुंच। धन्वनः। त्वम्। उभयोः। आर्त्न्योः। ज्याम्। याः। च। ते। हस्ते। इषवः। परा। ताः।
भगव इति भगऽवः। वप॥ ९॥ विज्यमिति विऽज्यम्। धनुः। कपर्दिनः। विशल्य इति
ति विऽशल्यः। बाणवानिति बाणऽवान्। उत। अनेशन्। अस्य। याः। इषवः। आभुः।

रा॰
६३

अस्य। निषंगधिरिति निषंगऽधिः॥ १०॥ परि। ते। धन्वनः। हेतिः। अस्मान्। वृणक्तु।
विश्वतः। अथो इत्यथो। यः। इषुधिरितीषुऽधिः। तव। आरे। अस्मत्। नि। धेहि। तम्॥
११॥ या। ते। हेतिः। मीढुष्टम। मीढुस्तमेति मिढुःऽतम। हस्ते। बभूव। ते। धनुः। त
या। अस्मान्। विश्वतः। त्वम्। अयक्ष्मया। परि। भुज॥ १२॥ अवतत्येत्यवऽतत्य।
धनुः। त्वम्। सहस्राक्षेति सहस्रऽअक्ष। शतेषुध इति शतऽइषुधे। निशीर्येति
निऽशीर्य। शल्यानाम्। मुखा। शिवः। नः। सुमना इति सुऽमनाः। भव॥ १३॥ नमः।
ते। आयुधाय। अनातताय। धृष्णवे। उभाभ्याम्। उत। ते। नमः। बाहुभ्यामिति

बाहुऽभ्याम्। तव। धन्वने॥१४॥ मा। नः। महान्तम्। उत। मा। नः। अर्भकम्। मा। नः। उक्ष
न्तम्। उत। मा। नः। उक्षितम्। मा। नः। वधीः। पितरम्। मा। उत। मातरम्। मा। नः। प्रि
याः। तन्वः। रुद्र। रीरिषः। रिरिष इति रिरिषः॥१५॥ तोके। तनये। आयुषि। गोषु।
अश्वेषु। रीरिषः। रिरिष इति रिरिषः। वीरान्। रुद्र। भामिनः। वधीः। हविष्मन्तः।
सदम्। इत्। त्वा। हवामहे॥१६॥ ७॥ हिरण्यबाहव इति हिरण्यऽबाहवे। सेनान्य इ
ति सेनाऽन्ये। दिशाम्। च। पतये। नमः। नमः। वृक्षेभ्यः। हरिकेशेभ्य इति हरिऽकेशेभ्यः।
पशूनाम्। शष्पिंजराय। त्विषीमते। त्विषिमत इति त्विषिऽमते। पथीनाम्। हरिकेशा

येति हरिऽकेशाय। उपवीतिन इत्युपऽवीतिने। पुष्टानाम्॥१७॥ बभ्लुशाय। आव्या
धिन इत्याऽव्याधिने। अन्नानाम्। भवस्य। हेत्यै। जगताम्। रुद्राय। आततायिन
इत्याततऽआयिने। क्षेत्राणाम्। सूताय। अहंत्यै। वनानाम्॥१८॥ रोहिताय। स्थ
पतये। वृक्षाणाम्। भुवन्तये। वारिवस्कृताय। वारिवः कृतायेति वारिवःऽकृताय।
ओषधीनाम्। मन्त्रिणे। वाणिजाय। कक्षाणाम्। उच्चैर्घोषायेत्युच्चैःऽघोषाय।
आक्रन्दयत इत्याऽक्रन्दयते। पत्तीनाम्॥१९॥ कृत्स्नायतयेति कृत्स्नऽआयताय।
धावते। सत्वनाम्। सहमानाय। निव्याधिन इति निःऽव्याधिने। आव्याधिनी

प॰ ६५

नामित्याऽव्याधिनीनाम्। ककुभाय। निषंगिणे। स्तेनानाम्। निचेरव इति निऽचेरवे।
परिचरायेति परिऽचराय। अरण्यानाम्॥२०॥ वंचते। परिवंचत इति परिऽवंचते।
स्तायूनाम्। निषंगिणे इति निऽसंगिणे। इषुधिमत इतीषुधिऽमते। तस्कराणाम्। सृका
यिभ्य इति सृकायिऽभ्यः। जिघांसद्भ्य इति जिघांसत्ऽभ्यः। मुष्णताम्। असि
मद्भ्य इत्यसिमत्ऽभ्यः। नक्तम्। चरद्भ्य इति चरत्ऽभ्यः। विकृन्तानामिति विऽकृन्ता
नाम्॥२१॥ ६॥ उष्णीषिणे। गिरिचरायेति गिरिऽचराय। कुलुंचानाम्। इषुम
द्भ्य इतीषुमत्ऽभ्यः। धन्वायिभ्य इति धन्वायिऽभ्यः। च। वः। आतन्वानेभ्य इ

रा॰ ६५

त्याऽतन्वानेभ्यः। प्रतिदधानेभ्य इति प्रतिऽदधानेभ्यः। आयच्छद्भ्य इत्यायच्छ
त्ऽभ्यः। अस्यद्भ्य इत्यस्यत्ऽभ्यः॥२२॥ विसृजद्भ्य इति विसृजत्ऽभ्यः। विध्य
द्भ्य इति विध्यत्ऽभ्यः। स्वपद्भ्य इति स्वपत्ऽभ्यः। जाग्रद्भ्य इति जाग्रत्ऽभ्यः।
शयानेभ्यः। आसीनेभ्यः। तिष्ठद्भ्य इति तिष्ठत्ऽभ्यः। धावद्भ्य इति धावत्ऽ
भ्यः॥२३॥ सभाभ्यः। सभापतिभ्य इति सभापतिऽभ्यः। अश्वेभ्यः। अश्वप
तिभ्य इत्यश्वपतिऽभ्यः। आव्याधिनीभ्य इत्याऽव्याधिनीभ्यः। विविध्यन्ती
भ्य इति विऽविध्यन्तीभ्यः। उगणाभ्यः। तृंहतीभ्यः॥२४॥ गणेभ्यः। गणप

निभ्युइतिगुणपतिऽभ्यः। व्रातेभ्यः। व्रातपतिभ्युइतिव्रातपतिऽभ्यः। गृत्सेभ्यः।
गृत्सपतिभ्युइतिगृत्सपतिऽभ्यः। विरूपेभ्युइतिविऽरूपेभ्यः। विश्वरूपेभ्यइति
विश्वऽरूपेभ्यः॥ २५॥ सेनाभ्यः। सेनानिभ्युइतिसेनानिऽभ्यः। रथिभ्युइतिर
थिऽभ्यः। अरथेभ्यः। क्षत्तृभ्युइतिक्षत्तृऽभ्यः। संग्रहीतृभ्यइतिसंग्रहीतृऽभ्यः।
महद्भ्युइतिमहत्ऽभ्यः। अर्भकेभ्यः॥ २६॥ ७॥ तक्षभ्युइतितक्षऽभ्यः। रथकारेभ्य
इतिरथऽकारेभ्यः। कुलालेभ्यः। कर्मारेभ्यः। निषादेभ्यः। निसादेभ्युइतिनिऽसा
देभ्यः। पुंजिष्टेभ्यः। श्वनिभ्युइतिश्वनिऽभ्यः। मृगयुभ्यइतिमृगयुऽभ्यः॥ २७

श्वभ्युइतिश्वऽभ्यः। श्वपतिभ्युइतिश्वपतिऽभ्यः। भवाय। रुद्राय। पशुपतयइतिप
शुऽपतये। नीलग्रीवायेतिनीलऽग्रीवाय। शितिकंठायेतिशितिऽकंठाय॥ २८॥
कपर्दिने। व्युप्तकेशायेतिव्युप्तऽकेशाय। सहस्राक्षायेतिसहस्रऽअक्षाय। शत
धन्वनइतिशतऽधन्वने। गिरिशायायेतिगिरिऽशायाय। शिपिविष्टायेति
शिपिऽविष्टाय। मीढुष्टमाय। मीढुस्तमायेतिमीढुःऽतमाय। इषुमतइती
षुऽमते॥ २९॥ ह्रस्वाय। वामनाय। बृहते। वर्षीयसे। वृद्धाय। संवृधइतिसंऽवृ
धे। अग्र्याय। प्रथमाय॥ ३०॥ आशवे। अजिराय। शीघ्र्याय। शीभ्याय।

शर्वाय

॥६७॥

ऊर्म्याय। अवस्वन्यायेत्यवऽस्वन्याय। नादेयाय। द्वीप्याय॥ ३१॥ ६॥ ज्येष्ठाय। कनि-
ष्ठाय। पूर्वजायेति पूर्वऽजाय। अपरजायेत्यपरऽजाय। मध्यमाय। अपगल्भायेत्य-
पऽगल्भाय। जघन्याय। बुध्न्याय॥ ३२॥ सोभ्याय। प्रतिसर्यायेति प्रतिऽस-
र्याय। याम्याय। क्षेम्याय। श्लोक्याय। अवसान्यायेत्यवऽसान्याय। उर्वर्या-
य। खल्याय॥ ३३॥ वन्याय। कक्ष्याय। श्रवाय। प्रतिश्रवायेति प्रतिऽश्र-
वाय। आशुषेणाय। आशुसेनायेत्याशुऽसेनाय। आशुरथायेत्याशुऽरथाय।
शूराय। अवभेदिन इत्यवऽभेदिने॥ ३४॥ बिल्मिने। कवचिने। वर्मिणे। वरू-

॥६७

थिने। श्रुताय। श्रुतसेनायेति श्रुतऽसेनाय। दुन्दुभ्याय। आहनन्यायेत्याऽहन-
न्याय॥ ३५॥ धृष्णवे। प्रमृशायेति प्रऽमृशाय। निषङ्गिणे। इषुधिमत इतीषु-
धिऽमते। तीक्ष्णेषव इति तीक्ष्णऽइषवे। आयुधिने। स्वायुधायेति सुऽआ-
युधाय। सुधन्वन इति सुऽधन्वने॥ ३६॥ ७॥ स्रुत्याय। पथ्याय। काट्याय।
नीप्याय। कुल्याय। सरस्याय। नादेयाय। वैशन्ताय॥ ३७॥ कूप्याय। अव-
ट्याय। वीध्र्याय। आतप्यायेत्याऽतप्याय। मेघ्याय। विद्युत्यायेति विऽद्युत्या-
य। वर्ष्याय। अवर्ष्याय॥ ३८॥ वात्याय। रेष्म्याय। वास्तव्याय। वास्तुपा

यैतिवास्तुऽपाय। सोमाय। रुद्राय। ताम्राय। अरुणाय।।४९।। शंगवइतिशम्ऽ
गवे। पशुपतयइतिपशुऽपतये। उग्राय। भीमाय। अग्रेवधायेत्यग्रेऽवधाय।
दूरेवधायेतिदूरेऽवधाय। हंत्रे। हनीयसे।।५०।। वृक्षेभ्यः। हरिकेशेभ्यइतिह
रिऽकेशेभ्यः। ताराय। शंभवइतिशम्ऽभवे। मयोभवइतिमयःऽभवे। शंकरा
येतिशम्ऽकराय। मयस्कराय। मयःकरायेतिमयःऽकराय। शिवाय। शिव
तरायेतिशिवऽतराय।।५१।। ७।। पार्याय। अवार्याय। प्रतरणायेतिप्रऽतर
णाय। उत्तरणायेत्युत्ऽतरणाय। तीर्थ्याय। कूल्याय। शष्प्याय। फेन्याय। सि

सिकत्याय। प्रवाह्यायेतिप्रऽवाह्याय। किंशिलाय। क्षयणाय। कपर्दिने। पुलस्ति
ने। इरिण्याय। प्रपथ्यायेतिप्रऽपथ्याय।।५३।। व्रज्याय। गोष्ठ्याय। गोस्थ्या
येतिगोऽस्थ्याय। तल्प्याय। गेह्याय। हृद्याय। निवेष्प्यायेतिनिऽवेष्प्याय। का
ट्याय। गह्वरेष्ठाय। गह्वरेस्थायेतिगह्वरेऽस्थाय।।५४।। शुष्क्याय। हरित्याय
पांसव्याय। रजस्याय। लोप्याय। उलप्याय। ऊर्म्याय। सूर्म्यायेतिसुऽऊर्म्या
य।।५५।। पर्णाय। पर्णशदायेतिपर्णऽशदाय। अपगुरमाणायेत्यपऽगुरमाणाय। अ
भिघ्नतइत्यभिऽघ्नते। आखिदतइत्याऽखिदते। प्रखिदतइतिप्रऽखिदते। इषुकृ

प.
६१

भ्य इतीषुकृत्ऽभ्यः। धनुष्कृद्भ्यः। धनुःकृद्भ्य इति धनुःऽकृत्ऽभ्यः। च। वः। किरिकेभ्यः
देवानाम्। हृदयेभ्यः। विचिन्वत्केभ्य इति विऽचिन्वत्केभ्यः। विक्षिणत्केभ्य इति
विऽक्षिणत्केभ्यः। आनिर्हतेभ्य इत्यानिःऽहतेभ्यः॥ ४६॥ ६॥ द्रापे। अन्धसः।
पते। दरिद्र। नीललोहितेति नीलऽलोहित। आसाम्। प्रजानामिति प्रऽजानाम्।
एषाम्। पशूनाम्। मा। भेः। मो इति मो। रोक्। मो इति मो। च। नः। किम्। चन। आ
ममत्॥ ४७॥ इमाः। रुद्राय। तवसे। कपर्दिने। क्षयद्वीरायेति क्षयत्ऽवीराय।
प्र। भरामहे। मतीः। यथा। शम्। असत्। द्विपद इति द्विऽपदे। चतुष्पदे। चतुः

रा.
६१

पद इति चतुःऽपदे। विश्वम्। पुष्टम्। ग्रामे। अस्मिन्। अनातुरम्॥ ४८॥ या। ते। रुद्र। शि
वा। तनूः। शिवा। विश्वाहा। भेषजी। शिवा। रुतस्य। भेषजी। तया। नः। मृड। जी
वसे॥ ४९॥ परि। नः। हेतिः। रुद्रस्य। वृज्याः। परि। त्वेषस्य। दुर्मतिरिति दुःऽम
तिः। (मही) गात्। अव। स्थिरा। मघवद्भ्य इति मघवत्ऽभ्यः। तनुष्व। मीढ्वः। तोकाय। तन
याय। मृड॥ ५०॥ मीढुष्टम। मीढुस्तमेति मीढुःऽतम। शिवतमेति शिवऽतम।
शिवः। नः। सुमना इति सुऽमनाः। भव। परमे। वृक्षे। आयुधम्। निधायेति निऽधा
य। कृत्तिम्। वसानः। आ। चर। पिनाकम्। बिभ्रत्। आ। गहि॥ ५१॥ विकिरिद्र

॥ प० ॥
॥ ७० ॥

तिविऽकिरिद्र।विलोहितेतिविऽलोहित।नमः।ते।अस्तु।भगवइतिभगऽवः।याः।
ते।सहस्रम्।हेतयः।अन्यम्।अस्मत्।नि।वपंतु।ताः॥५२॥सहस्राणि।सहस्र
शइतिसहस्रऽशः।बाह्वोः।तव।हेतयः।तासाम्।ईशानः।भगवइतिभगऽवः।
पराचीना।मुखा।कृधि॥५३॥असंख्याताइत्यसम्ऽख्याता।सहस्राणि।ये।रुद्राः
अधि।भूम्याम्।तेषाम्।सहस्रयोजनइतिसहस्रऽयोजने।अव।धन्वानि।त
न्मसि॥५४॥अस्मिन्।महति।अर्णवे।अंतरिक्षे।भवाः।अधि॥५५॥नील
ग्रीवाइतिनीलऽग्रीवाः।शितिकंठाइतिशितिऽकंठाः।दिवम्।रुद्राः।उपश्रिताः

॥ रा० ॥
॥ ७० ॥

इत्युपऽश्रिताः॥५६॥शर्वाः।अधः।क्षमाचराइतिक्षमाऽचराः॥५७॥वृक्षेषु।शष्पिं
जराः।नीलग्रीवाइतिनीलऽग्रीवाः।विलोहिताइतिविऽलोहिताः॥५८॥भूताना
म्।अधिपतयइत्यधिऽपतयः।विशिखासइतिविऽशिखासः।कपर्दिनः॥५९
पथाम्।पथिरक्षिणइतिपथिऽरक्षिणः।ऐलबृदाः।आयुर्युधइत्यायुःऽयुधः॥
६०॥तीर्थानि।प्रचरंतीतिप्रऽचरंति।सृकाहस्ताइतिसृकाऽहस्ताः।निषंगिणः
६१॥अन्नेषु।विविध्यंतीतिविऽविध्यंति।पात्रेषु।पिबतः।जनान्॥६२॥एतावं
तः।च।भूयांसः।च।दिशः।रुद्राः।वितस्थिरइतिविऽतस्थिरे॥६३॥नमः।अ

स्थ। रुद्रेभ्यः। ये। दिवि। येषाम्। वर्षम्। इषवः। तेभ्यः। दश। प्राचीः। दक्षिणा। प्रतीचीः। उ
दीचीः। ऊर्ध्वाः। अंतरिक्षे। वातः। पृथिव्याम्। अन्नम्॥६४॥ छ॥ छ॥ इति यजुः
काण्वसंहितायां पदपाठे सप्तदशोध्यायः॥१७॥ ॥हरिः ॐ॥ अश्मन्। ऊर्ज
म्। पर्वते। शिश्रियाणाम्। अद्भ्य इत्यत्ऽभ्यः। ओषधीभ्यः। वनस्पतिभ्य इति वन
स्पतिऽभ्यः। अधि। संभृतमिति सम्ऽभृतम्। पयः। ताम्। नः। इषम्। ऊर्जम्। ध
त्त। मरुतः। संरराणा इति सम्ऽरराणाः। अश्मन्। ते। क्षुत्। मयि। ते। ऊर्क्। यम्।
द्विष्मः। तम्। ते। शुक्। ऋच्छतु॥१॥ इमाः। मे। अग्ने। इष्टकाः। धेनवः। संतु। एका।

च। दश। शतम्। सहस्रम्। अयुतम्। नियुतमिति निऽयुतम्॥२॥ अर्बुदम्। न्यर्बुदमिति
निऽअर्बुदम्। समुद्रम्। मध्यम्। अंतः। परार्द्ध इति पराऽअर्द्धः। एताः। मे। अग्ने। इष्टकाः। धेन
वः। संतु। अमुत्र। अमुष्मिन्। लोके॥३॥ ऋतवः। स्थ। ऋतावृधः। ऋतवृध इत्यृतऽवृ
धः। ऋतुष्ठाः। ऋतुस्था इत्यृतुऽस्थाः। स्थ। ऋतावृधः। ऋतवृध इत्यृतऽवृधः। घृ
तश्चुत इति घृतऽश्चुतः। मधुश्चुत इति मधुऽश्चुतः। विराज इति विऽराजः। ना
म। कामदुघा इति कामऽदुघाः। अक्षीयमाणाः॥४॥ समुद्रस्य। त्वा। अवक्रया। अ
ग्ने। परि। व्ययामसि। पावकः। अस्मभ्यम्। शिवः। भव॥५॥ हिमस्य। त्वा। जरायु

॥प॰॥
॥७२॥

णा।अग्ने।परि।व्ययामसि।पावकः।अस्मभ्यम्।शिवः।भव॥६॥उपज्मन्।उप।वे
वेतसे।अव।तर।नदीषु।आ।अग्ने।पित्तम्।अपाम्।असि।मंडूकि।ताभिः।आ।
गहि।सा।इमम्।नः।यज्ञम्।पावकवर्णमितिपावकऽवर्णम्।शिवम्।कृधि॥७॥
अपाम्।इदम्।न्ययनमितिनिऽअयनम्।समुद्रस्य।निवेशनमितिनिऽवेशन
म्।अन्यान्।ते।अस्मत्।तपंतु।हेतयः।पावकः।अस्मभ्यम्।शिवः।भव॥८॥
अग्ने। पावक।रोचिषा।मंद्रया।देव।जिह्वया।आ।देवान्।वक्षि।यक्षि।च॥
९॥सः।नः।पावक।दीदिवइतिदीदिऽवः।अग्ने।देवान्।इह।आ।वह।उप।यज्ञ

॥रा॰॥
॥७२॥

म्।हविः।च।नः॥१०॥पावकया।यः।चितयंत्या।कृपा।क्षामन्।रुरुचे।उषसः।न।भा
नुना।तूर्वन्।न।यामन्।एतशस्य।नू।रणे।आ।यः।घृणे।न।ततृषाणः।अजरः॥
११॥नमः।ते।हरसे।शोचिषे।नमः।ते।अस्तु।अर्चिषे।अन्यान्।ते।अस्मत्।त
पंतु।हेतयः।पावकः।अस्मभ्यम्।शिवः।भव॥नृषदे।नृसदइतिनृऽसदे।वेट्।
अप्सुषदे।अप्सुसदइत्यप्सुऽसदे।बर्हिषदे।बर्हिसदइतिबर्हिःऽसदे।वनसदइति
वनऽसदे।स्वर्विदइतिस्वःऽविदे।वेट्॥१२॥ये।देवाः।देवानाम्।यज्ञियाः।यज्ञि
यानाम्।संवत्सरीणम्।उप।भागम्।आसते।अहुतादइत्यहुतऽअदः।हविषः।

यज्ञे। अस्मिन्। स्वयम्। पिबन्तु। मधुनः। घृतस्य॥ १३॥ ये। देवाः। देवेषु। अधि। देव
त्वमिति देवऽत्वम्। आयन्। ये। ब्रह्मणः। पुरएतार इति पुरःऽएतारः। अस्य। ये
भ्यः। न। ऋते। पवते। धाम। किम्। चन। न। ते। दिवः। न। पृथिव्याः। अधि। स्नु
षु॥ १४॥ प्राणदा इति प्राणऽदाः। अपानदा इत्यपानऽदाः। व्यानदा इति व्यानऽ
दाः। वर्चोदा इति वर्चःऽदाः। वरिवोदा इति वरिवःऽदाः। अन्यान्। ते। अस्मत्।
तपन्तु। हेतयः। पावकः। अस्मभ्यम्। शिवः। भव॥ १५॥ छा॥ अग्निः। तिग्मेन।
शोचिषा। यासत्। विश्वम्। नि। अत्रिणम्। अग्निः। नः। वनुते। रयिम्॥ १६॥

मः। इमा। विश्वा। भुवनानि। जुह्वत्। ऋषिः। होता। नि। असीदत्। पिता। नः। सः।
आशिषेत्याऽशिषा। द्रविणम्। इच्छमानः। प्रथमच्छदिति प्रथमऽछत्। अवरान्।
आ। विवेश॥ १७॥ किम्। स्वित्। आसीत्। अधिष्ठानम्। अधिष्ठानमित्यधिऽ
ष्ठानम्। आरम्भणमित्याऽरम्भणम्। कतमत्। स्वित्। कथा। आसीत्। यतः। भूमि
म्। जनयन्। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। वि। द्याम्। और्णोत्। महिना। विश्वचक्षा
इति विश्वऽचक्षाः॥ १८॥ विश्वतश्चक्षुरिति विश्वतःऽचक्षुः। उत। विश्वतोमुख
इति विश्वतःऽमुखः। विश्वतोबाहुरिति विश्वतःऽबाहुः। उत। विश्वतस्पात्। वि

श्वतःऽपादिति विश्वतःऽपात् । सम् । बाहुभ्यामिति बाहुऽभ्याम् । धमति । सम् ।
पतत्रैः । द्यावाभूमी इति द्यावाभूमी । जनयन् । देवः । एकः ॥१८॥ किम् । स्वित् । व
नम् । कः । ऊं इति । सः । वृक्षः । आस । यतः । द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी । नि
ःऽततक्षुः । निस्ततक्षुरिति निःऽततक्षुः । मनीषिणः । मनसा । पृच्छत । इत् । ऊं इ
तूं । तत् । यत् । अध्यतिष्ठदित्यधिऽअतिष्ठत् । भुवनानि । धारयन् ॥१९॥
या । ते । धामानि । परमाणि । या । अवमा । या । मध्यमा । विश्वकर्मन्निति वि
श्वऽकर्मन् । उत । इमा । शिक्ष । सखिभ्य इति सखिऽभ्यः । हविषि । स्वधाव इति

स्वधाऽवः । स्वयम् । यजस्व । तन्वम् । वृधानः ॥२०॥ चक्षुषः । पिता । मनसा । हि । धी
रः । घृतम् । एने इति । अजनत् । नम्नमाने इति नम्नमाने । यदा । इत् । अन्ताः । अदद
हन्त । पूर्वे । आत् । इत् । द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी । अप्रथेताम् ॥२१॥ विश्व
कर्मेति विश्वऽकर्मा । विमना इति विऽमनाः । आत् । विहाया इति विऽहायाः । धा
ता । विधातेति विऽधाता । परमा । उत । संदृगिति सम्ऽदृक् । तेषाम् । इष्टानि ।
सम् । इषा । मदन्ति । यत्र । सप्तऋषीनिति सप्तऽऋषीन् । परः । एकम् । आहुः ॥२२
यः । नः । पिता । जनिता । यः । विधातेति विऽधाता । धामानि । वेद । भुवनानि ।

विश्वा। यः। देवानाम्। नामधा इति नामऽधाः। एकः। एव। तम्। संप्रश्नमिति सम्ऽ
प्रश्नम्। भुवना। यंति। अन्या॥ ३॥ ते। आ। अयजंत। द्रविणम्। सम्। अस्मै।
ऋषयः। पूर्वे। जरितारः। न। भूना। असूर्ते। सूर्ते। रजसि। निषत्ते। निसत्त इ
ति निऽसत्ते। ये। भूतानि। समकृण्वन्निति सम्ऽअकृण्वन्। इमानि॥ ४॥
परः। दिवा। परः। एना। पृथिव्या। परः। देवेभिः। असुरैः। यत्। अस्ति। कम्।
स्वित्। गर्भम्। प्रथमम्। दध्रे। आपः। यत्र। देवाः। समपश्यंतेति सम्ऽअप
श्यंत। पूर्वे॥ ५॥ तम्। इत्। गर्भम्। प्रथमम्। दध्रे। आपः। यत्र। देवाः। सम

गच्छंतेति सम्ऽअगच्छंत। विश्वे। अजस्य। नाभौ। अधि। एकम्। अर्पितम्।
यस्मिन्। विश्वानि। भुवनानि। तस्थुः॥ ६॥ न। तम्। विदाथ। यः। इमा। ज
जान। अन्यत्। युष्माकम्। अंतरम्। बभूव। नीहारेण। प्रावृताः। जल्प्या।
च। असुतृप इत्यसुऽतृपः। उक्थशासः। उक्थशास इत्युक्थऽशासः। चरं
ति॥ ७॥ विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। हि। अजनिष्ट। देवः। आत्। इत्। गंधर्वः।
अभवत्। द्वितीयः। तृतीयः। पिता। जनिता। ओषधीनाम्। अपाम्। गर्भम्।
वि। अदधात्। पुरुत्रेति पुरुऽत्रा॥ ८॥ ७॥ आशुः। शिशानः। वृषभः। न। भीमः।

॥प॰॥
॥७६॥

घनाघनः। क्षोभणः। चर्षणीनाम्। संक्रंदन इति सम्ऽक्रंदनः। अनिमिष इत्यनिऽ
मिषः। एकवीर इत्येकऽवीरः। शतम्। सेनाः। अजयत्। साकम्। इंद्रः॥ १॥ संक्रं
दनेनेति सम्ऽक्रंदनेन। अनिमिषेणेत्यनिऽमिषेण। जिष्णुना। युत्ऽकारेणेति युत्ऽ
कारेण। दुश्च्यवनेनेति दुःऽच्यवनेन। धृष्णुना। तत्। इंद्रेण। जयत। तत्। सहध्वम्।
युधः। नरः। इषुहस्तेनेतीषुऽहस्तेन। वृष्णा॥ २॥ सः। इषुहस्तैरितीषुऽहस्तैः।
सः। निषंगिभिरिति निषंगिऽभिः। वशी। संस्रष्टेति सम्ऽस्रष्टा। सः। युधः। इं
द्रः। गणेन। संसृष्टजिदिति संसृष्टऽजित्। सोमपा इति सोमऽपाः। बाहुशर्धी

॥रा॥
॥७६॥

ति बाहुऽशर्धी। उग्रधन्वेत्युग्रऽधन्वा। प्रतिहिताभिरिति प्रतिऽहिताभिः। अस्ता॥ ३॥
बृहस्पते। परि। दीय। रथेन। रक्षोहेति रक्षःऽहा। अमित्रान्। अपबाधमान इत्यपऽबा
धमानः। प्रभंजन्निति प्रऽभंजन्। सेनाः। प्रमृण इति प्रऽमृणः। युधा। जयन्। अस्मा
कम्। एधि। अविता। रथानाम्॥ ४॥ बलविज्ञाय इति बलऽविज्ञायः। स्थविरः।
प्रवीर इति प्रऽवीरः। सहस्वान्। वाजी। सहमानः। उग्रः। अभिवीर इत्यभिऽवी
रः। अभिसत्वेत्यभिऽसत्वा। सहोजा इति सहःऽजाः। जैत्रम्। इंद्र। रथम्। आ। ति
ष्ठ। गोविदिति गोऽवित्॥ ५॥ गोत्रभिदमिति गोत्रऽभिदम्। गोविदमिति गोऽ

विदम्। वज्रबाहुमिति वज्रऽबाहुम्। जयंतम्। अज्म। प्रमृणंतमिति प्रऽमृणंतम्। ओ
जसा। इमम्। सजाता इति सऽजाताः। अनु। वीरयध्वम्। इंद्रम्। सखायः। अनु। सम्
रभध्वम्॥ ३४॥ अभि। गोत्राणि। सहसा। गाहमानः। अदयः। वीरः। शतमन्युरि
ति शतऽमन्युः। इंद्रः। दुश्च्यवन इति दुःऽच्यवनः। पृतनाषाट्। अयुध्यः। अस्माक
म्। सेनाः। अवतु। प्र। युत्स्विति युत्ऽसु॥ ३५॥ इंद्रः। आसाम्। नेता। बृहस्पतिः।
दक्षिणा। यज्ञः। पुरः। एतु। सोमः। देवसेनानामिति देवऽसेनानाम्। अभिभंज
तीनामित्यभिऽभंजतीनाम्। जयंतीनाम्। मरुतः। यंतु। अग्रम्॥ ३६॥ इंद्रस्य।

वृष्णः। वरुणस्य। राज्ञः। आदित्यानाम्। मरुताम्। शर्धः। उग्रम्। महामनसामि
ति महाऽमनसाम्। भुवनच्यवानामिति भुवनऽच्यवानाम्। घोषः। देवानाम्।
जयताम्। उत्। अस्थात्॥ ३७॥ उत्। हर्षय। मघवन्निति मघऽवन्। आयुधानि।
उत्। सत्वनाम्। मामकानाम्। मनांसि। उत्। वृत्रहन्निति वृत्रऽहन्। वाजिना
म्। वाजिनानि। उत्। रथानाम्। जयताम्। यंतु। घोषाः॥ ३८॥ अस्माकम्। इं
द्रः। समृतेष्विति सम्ऽऋतेषु। ध्वजेषु। अस्माकम्। याः। इषवः। ताः। जयंतु।
अस्माकम्। वीराः। उत्तर इत्युत्ऽतरे। भवंतु। अस्मान्। ऊं इति। देवाः। अवत।

प.
७९

हवेषु॥३९॥अमीषाम्।चित्तम्।प्रतिलोभयंतीतिप्रतिऽलोभयंती।गृहाण।अं
गानि।अप्वे।परा।इहि।अभि।प्र।इहि।निः।दह।हृत्स्वितिहृत्ऽसु।शोकैः।अंधे
न।अमित्राः।तमसा।सचंताम्॥४०॥अवसृष्टेत्यवऽसृष्टा।परा।पत।शरव्ये
ब्रह्मसंशितेतिब्रह्मऽसंशिते।गच्छ।अमित्रान्।प्र।पद्यस्व।मा।अमी
षाम्।कम्।चन।उत्।शिषः॥४१॥प्र।इत।जयत।नरः।इंद्रः।वः।शर्म।यच्छ
तु।उग्राः।वः।संतु।बाहवः।अनाधृष्याः।यथा।असथ॥४२॥असौ।या।
सेना।मरुतः।परेषाम्।अभि।आ।एति।नः।ओजसा।स्पर्धमाना।ताम्।गू

आ १

राम
७९

हत।तमसा।अपव्रतेनेत्यपऽव्रतेन।यथा।अमी इत्यमी।अन्यः।अन्यम्।न।जान
न्॥४३॥यत्र।बाणाः।संपतंतीतिसम्ऽपतंति।कुमाराः।विशिखा इवेतिविशि
खाःऽइव।तत्।नः।इंद्रः।बृहस्पतिः।अदितिः।शर्म।यच्छतु।विश्वाहा।शर्म।य
च्छतु॥४४॥मर्माणि।ते।वर्मणा।छादयामि।सोमः।त्वा।राजा।अमृतेन।अनु
वस्ताम्।उरोः।वरीयः।वरुणः।ते।कृणोतु।जयंतम्।त्वा।अनु।देवाः।मदंतु॥४५॥
छ॥उत्।एनम्।उत्तरामित्युत्ऽतराम्।नय।अग्ने।घृतेन।आहुतेत्याऽहुत।रायः।
पोषेण।सम्।सृज।प्रजयेतिप्रऽजया।च।बहुम्।कृधि॥४६॥इंद्र।इमम्।प्रतर

मितिप्र॑ऽतराम्।नय।सजातानामितिस॒ऽजातानाम्।असत्।वशी।सम्।एनम्।ध
वंसा।स्रुज।देवानाम्।भागदाइतिभागऽदाः।असत्॥४७॥यस्य।कुर्मः।गृहे।हवि
तम्।अग्ने।वर्द्धय।त्वम्।तस्मै।देवाः।अधि।ब्रवन्।अयम्।च।ब्रह्मणः।पतिः॥४८
पंच।दिशः।देवीः।यज्ञम्।अवंतु।देवीः।अप।अमतिम्।दुर्मतिमितिदुःऽमति
म्।बाधमानाः।रायः।पोषे।यज्ञपतिमितियज्ञऽपतिम्।आभजंतीरित्याऽभजं
तीः।रायः।पोषे।अधि।यज्ञः।अस्थात्॥४९॥समिद्धइतिसम्ऽइद्धे।अग्नौ।अ
धि।मामहानः।ममहानइतिममहानः।उक्थपत्रइत्युक्थऽपत्रः।ईड्यः।गृभीतः

तप्तम्।घर्मम्।परिगृह्येतिपरिऽगृह्य।अयजंत।ऊर्जा।यत्।यज्ञम्।अयजंत।देवाः।
पू॰।दिव्याय।धर्त्रे।जोष्ट्रे।देवश्रीरितिदेवऽश्रीः।श्रीमणाः।श्रीमनाइतिश्रीऽमनाः
शतपयाइतिशतऽपयाः।परिगृह्येतिपरिऽगृह्य।देवाः।यज्ञम्।आयन्।देवाः।
देवेभ्यः।अध्वर्यंतः।अस्थुः॥५०॥वीतम्।हविः।शमितम्।शमिता।यजध्यै।
तुरीयः।यज्ञः।यत्र।हव्यम्।एति।ततः।वाकाः।आशिषइत्याऽशिषः।नः।जु
षंताम्॥५१॥सूर्यरश्मिरितिसूर्यऽरश्मिः।हरिकेशइतिहरिऽकेशः।पुरस्तात्।
सविता।ज्योतिः।उत्।अयान्।अजस्रम्।तस्य।पूषा।प्रसवइतिप्रऽसवे।या।

प॰
८०

अभि। चष्टे

ति। विद्वान्। संपश्यन्निति सम्ऽपश्यन्। विश्वा। भुवनानि। गोपाः॥ ५३॥ विमान इ
ति विऽमानः। एषः। दिवः। मध्ये। आस्ते। आपप्रिवानित्याऽपप्रिवान्। रोदसी इति
रोदसी। अन्तरिक्षम्। सः। विश्वाचीः। घृताचीः। अन्तरा। पूर्वम्। अपरम्। च। केतुम्
॥ ५४॥ उक्षा। समुद्रः। अरुणः। सुपर्ण इति सुऽपर्णः। पूर्वस्य। योनिम्। पितुः। आ। वि
वेश। मध्ये। दिवः। निहित इति निऽहितः। पृश्निः। अश्मा। वि। चक्रमे। रजसः। पा
ति। अन्तौ॥ ५५॥ दिवहूरिति दिवऽहूः। यज्ञः। आ। च। वक्षत्। सुम्नहूरिति सुम्नऽहूः।
यज्ञः। आ। च। वक्षत्॥ यक्षत्। अग्निः। देवः। देवान्। आ। च। वक्षत्॥ ५६॥ वाज

रा॰
८०

स्य। मा। प्रसव इति प्रऽसवः। उद्ग्राभेणेत्युत्ऽग्राभेण। उत्। अग्रभीत्। अध। सप
त्नानिति सऽपत्नान्। इन्द्रः। मे। निग्राभेणेति निऽग्राभेण। अधरान्। अकरित्यकः।
५७॥ उद्ग्राभमित्युत्ऽग्राभम्। च। निग्राभमिति निऽग्राभम्। च। ब्रह्म। देवाः। अवी
वृधन्। अध। सपत्नानिति सऽपत्नान्। इन्द्राग्नी इतीन्द्राग्नी। मे। विषूचीनान्। वि।
अस्यताम्॥ ५८॥ ६॥ क्रमध्वम्। अग्निना। नाकम्। उख्यम्। हस्तेषु। बिभ्रतः।
दिवः। पृष्ठम्। स्वः। गत्वा। मिश्राः। देवेभिः। आ। ध्वम्॥ ५९॥ प्राचीम्। अनु। प्रदि
शमिति प्रऽदिशम्। प्र। इहि। विद्वान्। अग्नेः। अग्ने। पुरोअग्निरिति पुरःऽअग्निः।

भव। इह। विश्वाः। आशाः। दीद्यानः। वि। भाहि। ऊर्जम्। नः। धेहि। द्विपद इति द्विऽपदे। च
तुष्पदे। चतुष्पद इति चतुःऽपदे॥ ६७॥ पृथिव्याः। अहम्। उत्। अन्तरिक्षम्। आ। अरु
हम्। अन्तरिक्षात्। दिवम्। आ। अरुहम्। दिवः। नाकस्य। पृष्ठात्। स्वः। ज्योतिः।
अगाम्। अहम्॥ ६८॥ स्वः। यन्तः। न। अप। ईक्षन्ते। आ। द्याम्। रोहन्ति। रोदसीइति
रोदसी। ये। आ। विश्वतोधारमिति विश्वतःऽधारम्। सुविद्वांस इति सुऽविद्वां
सः। वितेनिर इति विऽतेनिरे॥ ६९॥ अग्ने। प्र। इहि। प्रथमः। देवयतामिति देवऽयताम्
चक्षुः। देवानाम्। उत। मर्त्यानाम्। इयक्षमाणाः। भृगुभिरिति भृगुऽभिः। सजोषा

इतिसऽजोषाः। स्वः। यन्तु। यजमानाः। स्वस्ति॥ ७०॥ अग्ने। सहस्राक्षेति सह
अ स्रऽअक्ष। शतमूर्द्धन्निति शतऽमूर्द्धन्। शतम्। ते। प्राणाः। सहस्रम्। व्यानाइति विऽ
आनाः। त्वम्। साहस्रस्य। रायः। ईशिषे। तस्मै। ते। विधेम। वाजाय। स्वाहा॥ ७१॥
सुपर्णइति सुऽपर्णः। असि। गरुत्मान्। पृष्ठे। पृथिव्याः। सीद। भासा। अन्तरिक्ष
म्। आ। पृण। ज्योतिषा। दिवम्। उत्। स्तभान। तेजसा। दिशः। उत्। दृंह॥ ७२॥
आजुह्वान इत्याऽजुह्वानः। सुप्रतीक इति सुऽप्रतीकः। पुरस्तात्। अग्ने। स्वम्। यो
निम्। आ। सीद। साधुयेति साधुऽया॥ ७३॥ ताम्। सवितुः। वरेण्यस्य। चित्राम्

प.
६२

आ। अरम्। वृणे। सुमतिमिति सुऽमतिम्। विश्वजन्यामिति विश्वऽजन्याम्। याम्। अस्य। कण्वः। अदुहन्। प्रपीनामिति प्रऽपीनाम्। सहस्रधारामिति सहस्रऽधाराम्। पयसा। महीम्। गाम्॥ ६७॥ विधेम। ते। परमे। जन्मन्। अग्ने। विधेम। स्तोमैः। अवरे। सधस्थ इति सधऽस्थे। यस्मात्। योनेः। उदारिथेत्युत्ऽआरिथ। यजे। तम्। प्र। त्वे इति त्वे। हवींषि। जुहुरे। समिद्ध इति सम्ऽइद्धे॥ ६८॥ प्रेद्ध इति प्रऽइद्धः। अग्ने। दीदिहि। पुरः। नः। अजस्रया। सूर्म्या। यविष्ठ। त्वाम्। शश्वन्तः। उप। यन्ति। वाजाः॥ ६९॥ चित्तिम्। जुहोमि। मनसा। घृतेन। यथा। देवाः। इह। आगमन्नित्याऽ

राम
६२

सूमिणे

गमन्। वीतिहोत्रा इति वीतिऽहोत्राः। ऋतावृधः। ऋतवृध इत्यृतऽवृधः। पत्ये। विश्वस्य। भूमनः। जुहोमि। विश्वकर्मण इति विश्वऽकर्मणे। विश्वाहा। अदाभ्यम्। हविः॥ ७०॥ सप्त। ते। अग्ने। समिध इति सम्ऽइधः। सप्त। जिह्वाः। सप्त। ऋषयः। सप्त। धाम। प्रियाणि। सप्त। होत्राः। सप्तधा। त्वा। यजन्ति। सप्त। योनीः। आ। पृणस्व। घृतेन। स्वाहा॥ ७१॥ ७॥ शुक्रज्योतिरिति शुक्रऽज्योतिः। च। चित्रज्योतिरिति चित्रऽज्योतिः। सत्यज्योतिरिति सत्यऽज्योतिः। ज्योतिष्मान्। शुक्रः। ऋतपा इत्यृतऽपाः। अत्यंहा इत्यतिऽअंहाः॥ ७२॥ ईदृङ्। अन्यादृङ्। सदृङिति सऽदृङ्। प्रतिसदृङिति प्रतिऽसदृङ्। मितः। सम्मित इति सम्ऽमितः। स

प॰
६३

भरा इति सऽभराः ॥७३॥ ऋतजिदित्यृतऽजित् । सत्यजिदिति सत्यऽजित् । सेनजिदिति से
नऽजित् । सुषेणः । सुसेन इति सुऽसेनः । अन्तिमित्र इत्यन्तिऽमित्रः । दूरेअमित्र इति दूरेऽअमि
त्रः । गणः ॥७४॥ ऋतः । सत्यः । ध्रुवः । धरुणः । धर्त्ता । विधर्त्तेति विऽधर्त्ता । विधारय इति
विऽधारयः ॥७५॥ ईदृक्षासः । एतादृक्षासः । ऊं इति । सु । नः । सदृक्षास इति सऽदृक्षासः
प्रतिसदृक्षास इति प्रतिऽसदृक्षासः । आ । इतन । मितासः । संमितास इति सम्ऽमिता
सः । नः । अद्य । सभरस इति सऽभरसः । मरुतः । यज्ञे । अस्मिन् ॥७६॥ स्वतवानिति स्वऽ
तवान् । प्रघासीति प्रऽघासी । सांतपन इति सांम्ऽतपनः । गृहमेधीति गृहऽमेधी । क्री

रा॰
६३

डी । शाकी । उज्जेषीत्युत्ऽजेषी ॥७७॥ इंद्रम् । दैवीः । विशः । मरुतः । अनुवर्त्मान इत्यनुऽव
र्त्मानः । अभवन् । यथा । इंद्रम् । दैवीः । विशः । मरुतः । अनुवर्त्मान इत्यनुऽवर्त्मानः । अभव
न् । एवम् । इमम् । यजमानम् । दैवीः । च । विशः । मानुषीः । च । अनुवर्त्मान इत्यनुऽवर्त्मा
नः । भूयासुः ॥७८॥ ७ ॥ ७ ॥ इति यजुः काण्वसंहितायां पदपाठे अष्टादशोऽध्यायः ॥
७ ॥ ७ ॥ हरिः ॐ ॥ इमम् । स्तनम् । ऊर्जस्वन्तम् । धय । अपाम् । प्रपीनमिति प्रऽपीन
म् । अग्ने । सरिरस्य । मध्ये । उत्सम् । जुषस्व । शतधारमिति शतऽधारम् । अर्वन् । स
मुद्रियम् । सदनम् । आ । विशस्व ॥१॥ घृतम् । मिमिक्षे । घृतम् । अस्य । योनिः । घृ

ति।श्रितः।घृतम्।उं इत्यं।अस्य।धाम।अनुष्वधम्।अनुस्वधमित्यनुऽस्वधम्।आ।व
ह।मादयस्व।स्वाहाकृतमितिस्वाहाऽकृतम्।वृषभ।वक्षि।हव्यम्॥२॥समुद्रात्।ऊ
र्मिः।मधुमानितिमधुऽमान्।उत्।आरत्।उप।अंशुना।सम्।अमृतत्वमित्यमृतऽ
त्वम्।आनट्।घृतस्य।नाम।गुह्यम्।यत्।अस्ति।जिह्वा।देवानाम्।अमृतस्य।ना
भिः॥३॥वयम्।नाम।प्र।ब्रवाम।घृतस्य।अस्मिन्।यज्ञे।धारयाम।नमोभि
रितिनमःऽभिः।उप।ब्रह्मा।शृणवत्।शस्यमानम्।चतुःशृंगइतिचतुःऽशृंगः।अ
वमीत्।गौरः।एतत्॥४॥चत्वारि।शृंगा।त्रयः।अस्य।पादाः।द्वेइतिद्वे।शीर्षेइ

ति।शीर्षे।सप्त।हस्तासः।अस्य।त्रिधा।बद्धः।वृषभः।रोरवीति।महः।देवः।मर्त्यान्।
आ।विवेश॥५॥त्रिधा।हितम्।पणिभिरितिपणिऽभिः।गुह्यमानम्।गवि।देवासः।
घृतम्।अनु।अविंदन्।इंद्रः।एकम्।सूर्यः।एकम्।जजान।वेनात्।एकम्।स्वधया।
निः।ततक्षुः॥६॥एताः।अर्षंति।हृद्यात्।समुद्रात्।शतव्रजाइतिशतऽव्रजाः।
रिपुणा।न।अवचक्षइत्यवऽचक्षे।घृतस्य।धाराः।अभि।चाकशीमि।हिरण्ययः।
वेतसः।मध्ये।आसाम्॥७॥एते।अर्षंति।ऊर्मयः।घृतस्य।मृगाइवेतिमृगाःऽ
इव।क्षिपणोः।ईषमाणाः॥८॥सिंधोरिवेतिसिंधोःऽइव।प्राध्वनइतिप्रऽअध्व

ने। शूघनासः। वातप्रमीय इति वातऽप्रमीयः। पतयंति। यह्वाः। घृतस्य। धाराः। अ
रुषः। न। वाजी। काष्ठाः। भिंदन्। ऊर्मिभिरित्यूर्मिऽभिः। पिन्वमानः॥ ८॥ अभि। प्रवं
त। समनेवेति समनाऽइव। योषाः। कल्याण्यः। स्मयमानासः। अग्निम्। घृतस्य।
धाराः। समिध इति सम्ऽइधः। नसंत। ताः। जुषाणः। हर्यति। जातवेदा इति जा
तऽवेदाः॥ ९॥ कन्याऽइवेति कन्याःऽइव। वहतुम्। एतवै। ऊँ इति। अंजि। अंजानाः।
अभि। चाकशीमि। यत्र। सोमः। सूयते। यत्र। यज्ञः। घृतस्य। धाराः। अभि। त
त्। पवंते॥ १०॥ अभि। अर्षत। सुष्टुतिम्। सुस्तुतिमिति सुऽस्तुतिम्। गव्यम्।

आजिम्। अस्मासु। भद्रा। द्रविणानि। धत्त। इमम्। यज्ञम्। नयत। देवता। नः। घृतस्य।
धाराः। मधुमदिति मधुऽमत्। पवंते॥ ११॥ धामन्। ते। विश्वम्। भुवनम्। अधि। श्रि
तम्। अंतरित्यंतः। समुद्रे। हृदि। अंतः। आयुषि। अपाम्। अनीके। समिथ इति सम्ऽ
इथे। यः। आभृत इत्याऽभृतः। तम्। अश्याम। मधुमंतमिति मधुऽमंतम्। ते। ऊर्मि
म्॥ १२॥ छ॥ वाजः। च। मे। प्रसव इति प्रऽसवः। प्रयतिरिति प्रऽयतिः। प्रसितिरि
ति प्रऽसितिः। धीतिः। क्रतुः। स्वरः। श्लोकः। श्रावः। श्रुतिः। ज्योतिः। स्वरिति स्वः।
च। मे। यज्ञेन। कल्पंताम्॥ १३॥ प्राणः। अपान इत्यपऽआनः। व्यान इति विऽआनः।

असु। चित्तम्। आधीतमित्याऽधीतम्। वाक्। मनः। चक्षुः। श्रोत्रम्। दक्षः। बलम्॥१४॥
ओजः। सहः। आत्मा। तनूः। शर्म। वर्म। अंगानि। अंगानि। अस्थीनि। परूंषि। शरीरा
णि। आयुः। जरा॥१५॥ ज्येष्ठ्यम्। आधिपत्यमित्याधिऽपत्यम्। मन्युः। भामः। अ
मः। अंभः। जेमा। महिमा। वरिमा। प्रथिमा। वर्षिमा। द्राघिमा। वृद्धम्। वृद्धिः॥१६
छा॥ सत्यम्। श्रद्धा। जगत्। धनम्। विश्वम्। महः। क्रीळा। मोदः। जातम्। जनिष्यमा
णम्। सूक्तमिति सुऽउक्तम्। सुकृतमिति सुऽकृतम्॥१७॥ वित्तम्। वेद्यम्। भूतम्।
भविष्यत्। सुगमिति सुऽगम्। सुपथ्यमिति सुऽपथ्यम्। ऋद्धम्। ऋद्धिः। क्लृप्तम्।

क्लृप्तिः। मतिः। सुमतिरिति सुऽमतिः॥१८॥ यन्ता। धर्ता। क्षेमः। धृतिः। विश्वम्।
महः। संविदिति सम्ऽवित्। ज्ञात्रम्। सीरम्। लयः। सूः। प्रसूरिति प्रऽसूः॥१९॥
शम्। मयः। प्रियम्। अनुकाम इत्यनुऽकामः। कामः। सौमनसः। भगः। द्रविणम्।
भद्रम्। श्रेयः। वसीयः। यशः॥२०॥ छा॥ ऊर्क्। सूनृता। पयः। रसः। घृतम्। मधु।
सग्धिः। सपीतिरिति सऽपीतिः। कृषिः। वृष्टिः। जैत्रम्। औद्भिद्यमित्यौत्ऽभि
द्यम्॥२१॥ ऋतम्। अमृतम्। अयक्ष्मम्। अनामयत्। जीवातुः। दीर्घायुत्वमि
ति दीर्घायुऽत्वम्। अनमित्रम्। अभयम्। सुगमिति सुऽगम्। शयनम्। सूषाऽति

॥य०॥
॥८७॥

सुऽउषाः। सुदिनमितिसुऽदिनम्॥२२॥ रयिः। रायः। पुष्टम्। पुष्टिः। विभ्विति विऽभु।
प्रभ्विति प्रऽभु। पूर्णम्। पूर्णतरमिति पूर्णऽतरम्। कुयवम्। अक्षितम्। अन्नम्। अ
क्षुत्॥२३॥ व्रीहयः। यवाः। माषाः। तिलाः। मुद्गाः। खल्वाः। प्रियंगवः। अणवः।
श्यामाकाः। नीवाराः। गोधूमाः। मसूराः॥२४॥ अश्मा। मृत्तिका। गिरयः। पर्व
ताः। सिकताः। वनस्पतयः। हिरण्यम्। अयः। सीसम्। त्रपु। श्यामम्। लोहम्॥
२५॥ अग्निः। आपः। वीरुधः। ओषधयः। कृष्टपच्या इति कृष्टऽपच्याः। अकृ
ष्टपच्या इत्यकृष्टऽपच्याः। ग्राम्याः। पशवः। आरण्याः। वित्तम्। वित्तिः। भूतम्।

॥रा०॥
॥८७॥

भूतिः॥२६॥ वसु। वसतिः। कर्म्म। शक्तिः। अर्थः। एमः। इत्या। गतिः॥२७॥६॥ अग्निः।
इन्द्रः। सोमः। सविता। सरस्वती। पूषा। बृहस्पतिः॥२८॥ मित्रः। वरुणः। धाता। त्वष्टा।
मरुतः। विश्वे। देवाः॥२९॥ पृथिवी। अंतरिक्षम्। द्यौः। समाः। नक्षत्राणि। दिशः।
इन्द्रः॥३०॥ अंशुः। रश्मिः। अदाभ्यः। अधिपतिरित्यधिऽपतिः। उपांशुरित्युपऽ
अंशुः। अंतर्याम इत्यंतःऽयामः। ऐन्द्रवायवः। मैत्रावरुणः। आश्विनः। प्रतिप्र
स्थान इति प्रतिऽप्रस्थानः। शुक्रः। मंथी॥३१॥ आग्रयणः। वैश्वदेव इति वैश्वऽदे
वः। ध्रुवः। वैश्वानरः। ऐन्द्राग्नः। महावैश्वदेव इति महाऽवैश्वदेवः। मरुत्वतीयाः।

निष्कैवल्यः। निःकेवल्य इति निःऽकैवल्यः। सावित्रः। सारस्वतः। पात्नीवत इति पात्नीऽवतः। हारियोजन इति हारिऽयोजनः॥ ३२॥ स्रुचः। चमसाः। वायव्यानि। द्रोणकलश इति द्रोणऽकलशः। ग्रावाणः। अधिषवणे। अधिसवने इत्यधिऽसवने। पूतभृदिति पूतऽभृत्। आधवनीय इत्याऽधवनीयः। वेदिः। बर्हिः। स्वगाकार इति स्वगाऽकारः। अवभृथ इत्यवऽभृथः॥ ३३॥ अग्निः। घर्मः। अर्कः। सूर्यः। प्राणः। अश्वमेध इत्यश्वऽमेधः। पृथिवी। अदितिः। दितिः। द्यौः। अंगुलयः। शक्वरयः। दिशः। व्रतम्। ऋतवः। संवत्सरः। तपः। अहोरात्रे इत्यहोरात्रे। ऊर्वष्ठीवे इत्यूर्वष्ठीवे। बृ

हद्रथंतरे इति बृहत्ऽरथंतरे॥ ३४॥ एका। तिस्रः। पंच। सप्त। नव। एकादश। त्रयोदश। त्रयोदशेति त्रयःऽदश। पंचदशेति पंचऽदश। सप्तदशेति सप्तऽदश। नवदशेति नवऽदश। एकविंशतिरित्येकऽविंशतिः। त्रयोविंशतिरिति त्रयःऽविंशतिः। पंचविंशतिरिति पंचऽविंशतिः। सप्तविंशतिरिति सप्तऽविंशतिः। नवविंशतिरिति नवऽविंशतिः। एकत्रिंशदित्येकऽत्रिंशत्। त्रयस्त्रिंशदिति त्रयःऽत्रिंशत्॥ ३५॥ चतस्रः। अष्टौ। द्वादश। षोडश। विंशतिः। चतुर्विंशतिरिति चतुःऽविंशतिः। अष्टाविंशतिरित्यष्टाऽविंशतिः। द्वात्रिंशत्। षट्त्रिं

शादिति षट्ऽत्रिंशत् । चत्वारिंशत् । चतुश्चत्वारिंशादिति चतुःऽचत्वारिंशत् ।
अष्टाचत्वारिंशादित्यष्टाऽचत्वारिंशत् ॥ २६ ॥ त्र्यविरिति त्रिऽअविः । त्र्यवीति
त्रिऽअवी । दित्यवाडिति दित्यऽवाट् । दित्यौही । पंचाविरिति पंचऽअविः । पंचावी
ति पंचऽअवी । त्रिवत्स इति त्रिऽवत्सः । त्रिवत्सेति त्रिऽवत्सा । तुर्यवाडिति तुर्यऽवा
ट् । तुर्यौही ॥ २७ ॥ पष्ठवाडिति पष्ठऽवाट् । पष्ठौही । उक्षा । वशा । ऋषभः । वेहत् ।
अनड्वान् । धेनुः । च । मे । यज्ञेन । कल्पंताम् ॥ २८ ॥ छ ॥ वाजाय । स्वाहा । प्रसवा
येति प्रऽसवाय । अपिजायेत्यपिऽजाय । क्रतवे । वसवे । अहर्पतये । अह्नःपतय

इत्यह्नःऽपतये । अह्ने । मुग्धाय । मुग्धाय । वैनंशिनाय । विनंशिन इति विऽनंशि
ने । आंत्यायनायेत्यांत्यऽआयनाय । अंत्याय । भौवनाय । भुवनस्य । पतये ।
अधिपतय इत्यधिऽपतये । प्रजापतय इति प्रजाऽपतये ॥ २९ ॥ इयम् । ते । राट्
मित्राय । यंता । असि । यमनः । ऊर्जे । त्वा । वृष्ट्यै । त्वा । प्रजानामिति प्रऽजानाम् ।
त्वा । आधिपत्यायेत्याधिऽपत्याय ॥ ३० ॥ आयुः । यज्ञेन । कल्पताम् । प्राणः । च
क्षुः । श्रोत्रम् । वाक् । मनः । आत्मा । पृष्ठम् । ब्रह्म । यज्ञः । ज्योतिः । स्वः । यज्ञेन । कल्प
ताम् ॥ ३१ ॥ स्तोमः । यजुः । ऋक् । साम । बृहत् । रथंतरमिति रथम्ऽतरम् । च । स्वः ।

देवाः। अगन्म। अमृताः। अभूम। प्रजापतेरितिप्रजाऽपतेः। प्रजाइतिप्रऽजाः। अ
भूम। वेट्। स्वाहा॥ ४२॥ छ॥ छ॥ इतियजुः काण्वसंहितायांपदपाठेएकोनविंशति
तमोध्यायः॥ १९॥ छ॥ हरिः ॐ॥ विश्वे। अद्य। मरुतः। विश्वे। ऊती। विश्वे। भवंतु।
अग्नयः। समिद्धाइतिसम्ऽइद्धाः। विश्वे। नः। देवाः। अवसा। आ। गमंतु। विश्वम्।
अस्तु। द्रविणम्। वाजः। अस्मेइत्यस्मे॥ १॥ वाजः। नः। सप्त। प्रदिशइतिप्रऽदिशः।
चतस्रः। वा। परावतइतिपराऽवतः। वाजः। नः। विश्वैः। देवैः। धनसाताविति धनऽ
साते। इह। अवतु॥ २॥ वाजः। नः। अद्य। प्र। सुवाति। दानम्। वाजः। देवान्। ऋ

तुभिरित्यृतुऽभिः। कल्पयाति। वाजः। हि। मा। सर्ववीरमितिसर्वऽवीरम्। चकार। सर्वाः।
आशाः। वाजपतिरितिवाजऽपतिः। भवेयम्॥ ३॥ वाजः। पुरस्तात्। उत। मध्यतः।
नः। वाजः। देवान्। हविषा। वर्द्धयाति। वाजः। हि। मा। सर्ववीरमितिसर्वऽवीरम्। च
कार। विश्वाः। आशाः। वाजपतिरितिवाजऽपतिः। जयेयम्॥ ४॥ सम्। मा। सृ
जामि। पयसा। पृथिव्याः। सम्। मा। सृजामि। अद्भिरित्यप्ऽभिः। ओषधीभिः।
सः। अहम्। वाजम्। सनेयम्। अग्ने॥ ५॥ पयः। पृथिव्याम्। पयः। ओषधीषु।
पयः। दिवि। अंतरिक्षे। पयः। धाः। पयस्वतीः। प्रदिशइतिप्रऽदिशः। संतु। म

॥ प॰ ॥
॥ ११ ॥

ख्यम्॥ सरस्वत्यै। वाचः। यंतुः। यंत्रेण। अग्नेः। साम्राज्येनेतिसाम्ऽराज्येन। अभि। सिंचामि॥६॥७॥ ऋताषाट्। ऋतधामेत्यृतऽधामा। अग्निः। गंधर्वः। तस्य। ओषधयः। अप्सरसः। मुदः। नाम। सः। नः। इदम्। ब्रह्म। क्षत्रम्। पातु। तस्मै। स्वाहा। वाट्। ताभ्यः। स्वाहा॥७॥ संहित इतिसम्ऽहितः। विश्वसामेति विश्वऽसामा। सूर्यः। गंधर्वः। तस्य। मरीचयः। अप्सरसः। आयुवः। नाम॥८॥ सुषुम्णः। सुषुम्ण इतिसुऽसुम्नः। सूर्यरश्मिरितिसूर्यऽरश्मिः। चंद्रमाः। गंधर्वः। तस्य। नक्षत्राणि। अप्सरसः। भेकुरयः। नाम॥९॥ इषिरः। विश्वव्यचा इति विश्वऽ

॥ रा॰ ॥
॥ ११ ॥

व्यचाः। वातः। गंधर्वः। तस्य। आपः। अप्सरसः। ऊर्जः। नाम॥१०॥ भुज्युः। सुपर्ण इतिसुऽपर्णः। यज्ञः। गंधर्वः। तस्य। दक्षिणाः। अप्सरसः। स्तावाः। नाम॥११॥ प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः। विश्वकर्मेति विश्वऽकर्मा। मनः। गंधर्वः। तस्य। ऋक्सामानीत्यृक्ऽसामानि। अप्सरसः। एष्टयः इत्याऽइष्टयः। नाम॥१२॥ सः। नः। भुवनस्य। पते। प्रजापत इतिप्रजाऽपते। यस्य। ते। उपरि। गृहाः। यस्य। वा। इह। अस्मै। ब्रह्मणे। क्षत्राय। महि। शर्म। यच्छ। स्वाहा॥१३॥ समुद्रः। असि। नभस्वान्। आर्द्रदानुरित्यार्द्रऽदानुः। शंभूरितिशम्ऽभूः। मयोभूरितिमयःऽ

॥पु०॥
॥९२॥

भ्रः। अभि। मा। वाहि। स्वाहा। मारुतः। मरुताम्। गणः। अवस्यूः। दुवस्वान्॥१४॥
रुचम्। नः। धेहि। ब्राह्मणेषु। रुचम्। राजस्विति राजऽसु। नः। कृधि। रुचम्। वि
श्येषु। शूद्रेषु। मयि। धेहि। रुचा। रुचम्॥१५॥ तत्। त्वा। यामि। ब्रह्मणा। वंदमा
नः। तत्। आ। शास्ते। यजमानः। हविर्भिरिति हविःऽभिः। अहेळमानः। व
रुण। इह। बोधि। उरुशंसेत्युरुऽशंस। मा। नः। आयुः। प्र। मोषीः॥१६॥ स्वः
न। घर्मः। अर्कः। शुक्रः। ज्योतिः। सूर्यः। स्वाहा॥१७॥ छ॥ अग्निम्। युनज्मि।
शवसा। घृतेन। दिव्यम्। सुपर्णमिति सुऽपर्णम्। वयसा। बृहंतम्। तेन। गमेम।

॥रा०॥
॥९२॥

ब्रध्नस्य। विष्टपम्। स्वरिति स्वः। रुहाणाः। अधि। नाकम्। उत्तममित्युत्ऽतमम्॥१८
इमौ। ते। पक्षौ। अजरौ। पतत्रिणः। याभ्याम्। रक्षांसि। अपहंसीत्यपऽहं
सि। अग्ने। ताभ्याम्। पतेम। सुकृतामिति सुऽकृताम्। उ। लोकम्। यत्र
ऋषयः। जग्मुः। प्रथमजा इति प्रथमऽजाः। पुराणाः॥१९॥ इंदुः। दक्षः। श्येनः।
ऋतावा। ऋतवेत्यृतऽवा। हिरण्यपक्ष इति हिरण्यऽपक्षः। शकुनः। भुरण्युः।
महान्। सधस्थ इति सधऽस्थे। ध्रुवः। आ। निषत्तः। निसत्त इति निऽसत्तः। नं
मः। ते। अस्तु। मा। मा। हिंसीः॥२०॥ दिवः। मूर्द्धा। असि। पृथिव्याः। ना

भिः। ऊर्क्। अपाम्। ओषधीनाम्। विश्वायुरिति विश्वऽआयुः। धाम। सप्रथा इति सऽप्रथाः।
नमः। पथे॥२१॥ विश्वस्य। मूर्द्धन्। अधि। तिष्ठसि। श्रितः। समुद्रे। ते। हृदयम्। अप्स्वस्
प्ऽसु। आयुः। अपः। दत्त। उदधिमित्युदऽधिम्। भिंत। दिवः। पर्जन्यात्। अंतरिक्षात्।
पृथिव्याः। ततः। नः। वृष्ट्या। अव॥२२॥ इष्टः। यज्ञः। भृगुभिरिति भृगुऽभिः। आशी
र्द्दा इत्याशीःऽदाः। वसुभिरिति वसुऽभिः। तस्य। नः। इष्टस्य। प्रीतस्य। द्रविण। इह।
आ। गमेः॥२३॥ इष्टः। अग्निः। आहुत इत्याऽहुतः। पिपर्तु। नः। इष्टम्। हविः। स्वगे
ति स्वऽगा। इदम्। देवेभ्यः। नमः॥२४॥ ७॥ यत्। आकूतादित्याऽकूतात्। समसुस्रो

दिति सम्ऽअसुस्रोत्। हृदः। वा। मनसः। वा। संभृतमिति सम्ऽभृतम्। चक्षुषः। वा। त
त्। अनुप्रेतेत्यनुऽप्रेत। सुकृतामिति सुऽकृताम्। ऊँ। लोकम्। यत्र। ऋषयः। जग्मुः।
प्रथमजा इति प्रथमऽजाः। पुराणाः॥२५॥ एतम्। सधस्थेति सधऽस्था। परि। ते। द
दामि। यम्। आवहादित्याऽवहात्। शेवधिमिति शेवऽधिम्। जातवेदा इति जातऽ
वेदाः। अन्वागंतेत्यनुऽआगंता। यज्ञपतिरिति यज्ञऽपतिः। वः। अत्र। तम्। स्म।
जानीत। परमे। व्योमन्निति विऽओमन्॥२६॥ एतम्। जानाथ। परमे। व्योमन्नि
ति विऽओमन्। देवाः। सधस्था इति सधऽस्थाः। विद। रूपम्। अस्य। यत्। आगच्छा

दिसाऽगच्छात्।पथिभिरितिपथिऽभिः।देवयानैरितिदेवऽयानैः।इष्टापूर्तेइतीष्टाऽपू
र्ते।कृणवथ।आविः।अस्मै॥२७॥प्रस्तरेणेतिप्रऽस्तरेण।परिधिनेतिपरिऽधिना।
स्रुचा।वेद्या।च।बर्हिषा।ऋचा।इमम्।यज्ञम्।नः।नय।स्वः।देवेषु।गंतवे॥२८॥
यत्।दत्तम्।यत्।परादानमितिपराऽदानम्।यत्।पूर्तम्।याः।च।दक्षिणाः।तत्।
अग्निः।वैश्वकर्मणइतिवैश्वऽकर्मणः।स्वः।देवेषु।नः।दधत्॥२९॥यत्र।धाराः
अनपेताइत्यनपऽइताः।मधोः।घृतस्य।च।याः।तत्।अग्निः।वैश्वकर्मणइ
तिवैश्वऽकर्मणः।स्वः।देवेषु।नः।दधत्॥३०॥ये।अग्नयः।पांचजन्याइतिपां

चऽजन्याः।अस्याम्।पृथिव्याम्।अधि।तेषाम्।असि।त्वम्।उत्तमइत्युत्ऽतमः।प्र।नः।
जीवातवे।सुव॥३१॥वार्त्रहत्यायेतिवार्त्रऽहत्याय।शवसे।पृतनाषाह्याय।पृतनाऽस
ह्यायेतिपृतनाऽसह्याय।च।इंद्र।त्वा।आ।वर्तयामसि॥३२॥सहदानुमितिसहऽदा
नुम्।पुरुहूतेतिपुरुऽहूत।क्षियंतम्।अहस्तम्।इंद्र।सम्।पिणक्।कुणारुम्।अभि।वृ
त्रम्।वर्धमानम्।पियारुम्।अपादम्।इंद्र।तवसा।जघंथ॥३३॥मृगः।न।भीमः।
कुचरः।गिरिष्ठाः।गिरिस्थाइतिगिरिऽस्थाः।परावतइतिपराऽवतः।आ।जगंथ।
परस्याः।सृकम्।संशायेतिसम्ऽशाय।पविम्।इंद्र।तिग्मम्।वि।शत्रून्।ताळ्हि।

विऽमृधः । नुदस्व ॥ ३४ ॥ वैश्वानरः । नः । ऊतये । आ । प्र । यातु । परावतः इति पराऽव
तः । अग्निः । नः । सुस्तुतीः । सुस्तुतीरितिसुऽस्तुतीः । उप ॥ ३५ ॥ पृष्टः । दिवि । पृष्टः ।
अग्निः । पृथिव्याम् । पृष्टः । विश्वाः । ओषधीः । आ । विवेश । वैश्वानरः । सहसा ।
पृष्टः । अग्निः । सः । नः । दिवा । सः । रिषः । पातु । नक्तम् ॥ ३६ ॥ अश्याम । तम् । काम
म् । अग्ने । तव । ऊती । अश्याम । रयिम् । रयिवः इति रयिऽवः । सुवीरम् इति सुऽवीर
म् । अश्याम । वाजम् । अभि । वाजयंतः । अश्याम । द्युम्नम् । अजर । अजरम् । ते ।
३७ ॥ वयम् । ते । अद्य । ररिम । हि । कामम् । उत्तानहस्ताः इत्युत्तानऽहस्ताः । नमसा ।

उपसद्येत्युपऽसद्य । यजिष्ठेन । मनसा । यक्षि । देवान् । अस्रेधता । मन्मना । विप्रः ।
अग्ने ॥ ३८ ॥ धामछदिति धामऽछत् । अग्निः । इंद्रः । ब्रह्मा । देवः । बृहस्पतिः । सचे
तस इति सऽचेतसः । विश्वे । देवाः । यज्ञम् । प्र । अवंतु । नः । शुभे ॥ ३९ ॥ छ ॥ छ ॥ इ
ति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे विंशतितमोध्यायः ॥ २० ॥ छ ॥ यादृशं पुस्त
कं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया ॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो न विद्यते ॥ छ ॥ छ ॥
॥ ॥ ॥ ॥ श्रीनीलकंठार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥ ॥

॥ इतिद्वितीयदशकंसमाप्तम् ॥

॥ अथतृतीयदशकप्रारंभः ॥ सांब ॥

बाबाजी उपाध्ये

श्रीगणेशायनमः॥ श्रीसरस्वत्यैनमः॥ हरिःॐम्॥ स्वाद्वीम्।त्वा।स्वादुना।तीव्राम्।
तीव्रेण।अमृताम्।अमृतेन।मधुमतीमितिमधुऽमतीम्।मधुमतेतिमधुऽमता।सृ
जामि।सम्।सोमेन।सोमः।असि।अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्।पच्यस्व।सरस्वत्यै।
इंद्राय।सुत्राम्णइतिसुऽत्राम्णे।पच्यस्व॥१॥परिद्रुतः।सिंचत।सुतम्।सोमः।यः।
उत्तममित्युत्ऽतमम्।हविः।दधन्वान्।यः।नर्यः।अप्स्वित्यप्ऽसु।अंतः।आ।सुषा
व।सुसावेतिसुसाव।सोमम्।अद्रिभिरित्यद्रिऽभिः॥२॥वायोः।पूतः।पवित्रेण।
प्राङ्।सोमः।अतिद्रुतइत्यतिऽद्रुतः।प्रत्यङ्।सोमः।अतिद्रुतइत्यतिऽद्रुतः।इंद्र

स्य।युज्यः।सखा॥३॥पुनाति।ते।परिस्रुतमितिपरिऽस्रुतम्।सोमम्।सूर्यस्य।
दुहिता।वारेण।शश्वता।तना॥४॥ब्रह्म।क्षत्रम्।पवते।तेजः।इंद्रियम्।सुरया।सो
मः।सुतः।आसुतइत्याऽसुतः।मदाय।शुक्रेण।देव।देवताः।पिपृग्धि।रसेन।अ
न्नम्।यजमानाय।धेहि।तेजसे।वीर्याय।बलाय।त्वा॥५॥नाना।हि।वाम्।देवहि
तमितिदेवऽहितम्।सदः।कृतम्।मा।सम्।सृक्षाथाम्।परमे।व्योमन्निति विऽओ
मन्।सुरा।त्वम्।असि।शुष्मिणी।सोमः।एषः।मा।मा।हिंसीः।स्वाम्।योनिम्।
आविशंतीत्याऽविशंती॥६॥आश्विनम्।तेजः।सारस्वतम्।वीर्यम्।ऐंद्रम्।ब

॥ १९० ॥
॥ २ ॥

ळम्। मोदाय। आनंदायेत्याऽनंदाय। महस्से। त्वा॥७॥ तेजः। असि। तेजः। मयि। धेहि।
वीर्यम्। बलम्। ओजः। मन्युः। मन्युम्। सहः। असि। सहः। मयि। धेहि॥८॥ या। व्या
घ्रम्। विषूचिका। उभौ। वृकम्। च। रक्षति। श्येनम्। पतत्रिणम्। सिंहम्। सा। इमम्।
पातु। अंहसः॥९॥ यत्। आपिपेषेत्याऽपिपेष। मातरम्। पुत्रः। प्रमुदितइतिप्रऽ
मुदितः। धयन्। एतत्। तत्। अग्ने। अनृणः। भवामि। अहतौ। पितरौ। मया॥१०॥
७॥ देवाः। यज्ञम्। अतन्वत। भेषजम्। भिषजा। अश्विना। वाचा। सरस्वती। भि
षक्। इंद्राय। इंद्रियाणि। दधतः॥११॥ दीक्षायै। रूपम्। शष्पाणि। प्रायणीयस्य। ॥ रा० ॥
॥ २ ॥

प्रायनीयस्येतिप्रऽअयनीयस्य। तोक्मानि। क्रयस्य। रूपम्। सोमस्य। लाजाः।
सोमांऽशवइतिसोमऽअंशवः। मधु॥१२॥ आतिथ्यरूपमित्याऽतिथ्यऽरूपम्।
मासरम्। महावीरस्येतिमहाऽवीरस्य। नग्नहुः। रूपम्। उपसदामित्युपऽसदाम्।
एतत्। तिस्रः। रात्रीः। सुरा। आसुतेत्याऽसुता॥१३॥ सोमस्य। रूपम्। क्रीतस्य।
परिस्रुदितिपरिऽस्रुत्। परि। सिच्यते। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। दुग्धम्। भे
षजम्। इंद्राय। ऐंद्रम्। सरस्वत्या॥१४॥ आसंदीत्याऽसंदी। रूपम्। राजासंद्या
इतिराजऽआसंद्यै। वेद्यै। कुंभी। सुराधानीतिसुराऽधानी। अंतरः। उत्तरवे

॥ प॰ ॥
॥ ३ ॥

घारस्कृतरऽवेधाः। रूपम्। कारोतरः। भिषक्॥१५॥ वेद्या। वेदिः। सम्। आप्यते। बर्हिषा। बर्हिः। इन्द्रियम्। यूपेन। यूपः। आप्यते। प्रणीतः। प्रनीतरइतिप्रऽनीतः। अग्निः। अग्निना॥१६॥ हविर्धानमितिहविःऽधानम्। यत्। अश्विना। आग्नीध्रम्। यत्। सरस्वती। इन्द्राय। ऐन्द्रम्। सदः। कृतम्। पत्नीपालमितिपत्नीऽपालम्। गार्हपत्यइतिगार्हऽपत्यः॥१७॥ प्रैषेभिरितिप्रऽएषेभिः। प्रैषानितिप्रऽएषान्। आप्नोति। आप्रीभिरित्याऽप्रीभिः। आप्रीरित्याऽप्रीः। यज्ञस्य। प्रयाजेभिरितिप्रयाजेभिः। अनुयाजानित्यनुऽयाजान्। वषट्कारेभिरितिवषट्ऽकारेभिः। आहु

॥ रा॰ ॥
॥ २ ॥

तीरित्याऽहुतीः॥१८॥ पशुभिरितिपशुऽभिः। पशून्। आप्नोति। पुरोडाशैः। हवींषि। आ। छन्दोभिरितिछन्दःऽभिः। सामिधेनीरितिसाम्ऽइधेनीः। याज्याभिः। वषट्कारानितिवषट्ऽकारान्॥१९॥ धानाः। करम्भः। सक्तवः। परीवापः। परिवापइतिपरिऽवापः। पयः। दधि। सोमस्य। रूपम्। हविषः। आमिक्षा। वाजिनम्। मधु॥२०॥ धानानाम्। रूपम्। कुवलम्। परीवापस्य। परिवापस्येतिपरिऽवापस्य। गोधूमाः। सक्तूनाम्। रूपम्। बदरम्। उपवाकाइत्युपऽवाकाः। करम्भस्य॥२१॥ पयसः। रूपम्। यत्। यवाः। दध्नः। रूपम्। कर्कन्धूनि। सोमस्य। रूपम्। वाजिम्।

२२

सौम्यस्य। रूपम्। आमिक्षा॥ २२॥ आ। श्रावय। इति। स्तोत्रियाः। प्रत्याश्रावइति
प्रति ऽ आश्रावः। अनुरूपइत्यनु ऽ रूपः। यज। इति। धाय्यारूपमिति धाय्याः ऽ
रूपम्। प्रगाथाइति प्र ऽ गाथाः। येयजामहाइति ये ऽ यजामहाः॥ २३॥ अर्द्धऋ
चैरित्यर्द्ध ऽ ऋचैः। उक्थानाम्। रूपम्। पदैः। आप्नोति। निविदइति नि ऽ विदः।
प्रणवैः। प्रनवैरिति प्र ऽ नवैः। शस्त्राणाम्। रूपम्। पयसा। सोमः। आप्यते॥
२४॥ अश्विभ्यामित्यश्वि ऽ भ्याम्। प्रातःसवनमिति प्रातः ऽ सवनम्। इन्द्रेण।
ऐन्द्रम्। माध्यंदिनम्। वैश्वदेवमिति वैश्व ऽ देवम्। सरस्वत्या। तृतीयम्। आ

तम्। सवनम्॥ २५॥ वायव्यैः। वायव्यानि। आप्नोति। सतेन। द्रोणकलशमिति द्रोण ऽ
कलशम्। कुम्भीभ्याम्। अम्भृणौ। सुते। स्थालीभिः। स्थालीः। आप्नोति॥ २६॥ यजुर्भि
रिति यजुः ऽ भिः। आप्यन्ते। ग्रहाः। ग्रहैः। स्तोमाः। च। विष्टुतीः। विस्तुतीरिति वि ऽ
स्तुतीः। छन्दोभिरिति छन्दः ऽ भिः। उक्थाशस्त्राणि। उक्थशस्त्राणीत्युक्थ ऽ शस्त्रा
णि। साम्ना। अवभृथइत्यव ऽ भृथः। आप्यते॥ २७॥ इडाभिः। भक्षान्। आप्नोति।
सूक्तवाकेनेति सूक्त ऽ वाकेन। आ। शिषइत्या ऽ शिषः। शंयुनेति शम् ऽ युना। प
त्नीसंयाजानिति पत्नी ऽ संयाजान्। समिष्टयजुषेति समिष्ट ऽ यजुषा। सं

॥पू०॥
॥५॥

स्थामितिसम्ऽस्थाम्॥२९॥ व्रतेन। दीक्षाम्। आप्नोति। दीक्षया। आप्नोति। दक्षिणा
म्। दक्षिणा। श्रद्धाम्। आप्नोति। श्रद्धया। सत्यम्। आप्यते॥३०॥ एतावत्। रूपम्। यज्ञस्य। यत्।
देवैः। ब्रह्मणा। कृतम्। तत्। एतत्। सर्वम्। आप्नोति। यज्ञे। सौत्रामणी। सुते॥३
१॥ सुरावन्तमितिसुराऽवन्तम्। बर्हिषदम्। बर्हिसदमितिबर्हिःऽसदम्। सुवीर
मितिसुऽवीरम्। यज्ञम्। हिन्वन्ति। महिषाः। नमोभिरितिनमःऽभिः। दधानाः।
सोमम्। दिवि। देवतासु। मदेम। इन्द्रम्। यजमानाः। स्वर्का इतिसुऽअर्काः॥३२॥
यः। ते। रसः। संभृतइतिसम्ऽभृतः। ओषधीषु। सोमस्य। शुष्मः। सुरया।

॥रा०॥
॥५॥

सुतस्य। तेन। जिन्व। यजमानम्। मदेन। सरस्वतीम्। अश्विनौ। इन्द्रम्। अग्निम्
॥३३॥ यम्। अश्विना। नमुचेः। आसुरात्। अधि। सरस्वती। असुनोत्। इन्द्रिया
य। इमम्। तम्। शुक्रम्। मधुमन्तमितिमधुऽमन्तम्। इन्दुम्। सोमम्। राजानम्।
इह। भक्षयामि॥३४॥ यत्। अत्र। रिप्तम्। रसिनः। सुतस्य। यत्। इन्द्रः। अपिब
त्। शचीभिः। अहम्। तत्। अस्य। मनसा। शिवेन। सोमम्। राजानम्। इह।
भक्षयामि॥३५॥ पितृभ्यइतिपितृऽभ्यः। स्वधायिभ्यइतिस्वधायिऽभ्यः।
स्वधा। नमः। पितामहेभ्यः। प्रपितामहेभ्यइतिप्रऽपितामहेभ्यः। स्वधायिभ्य

॥ प० ॥
॥ ६ ॥

तिस्वधायिऽभ्यः।स्वधा।नमः॥३५॥अक्षन्।पितरः।अमीमदंत।अतीतृपंत।
पितरः।पितरः।शुंधध्वम्॥३६॥पुनंतु।मा।पितरः।सोम्यासः।पुनंतु।मा।पिता
महाः।पुनंतु।प्रपितामहाइतिप्रऽपितामहाः।पवित्रेण।शतायुषेतिशतऽआ
युषा॥३७॥पुनंतु।मा।पितामहाः।पुनंतु।प्रपितामहाइतिप्रऽपितामहाः।प
वित्रेण।शतायुषेतिशतऽआयुषा।विश्वम्।आयुः।वि।अश्नवै॥३८॥अग्ने॰
पुनंतु।मा।देवजनाइतिदेवऽजनाः।पुनंतु।मनसा।धियः।पुनंतु।विश्वा।भू
तानि।जातवेदइतिजातऽवेदः।पुनीहि।मा॥३९॥पवित्रेण।पुनीहि।मा।शुक्रे

॥ रा० ॥
॥ ६ ॥

णादेवदीद्यत्।अग्ने।क्रत्वा।क्रतून्।अनु॥४०॥यत्।ते।पवित्रम्।अर्चिषि।अग्ने।
विततमितिविऽततम्।अंतरा।ब्रह्म।तेन।पुनातु।मा॥४१॥पवमानः।सः।अद्य।
नः।पवित्रेण।विचर्षणिरितिविऽचर्षणिः।यः।पोता।सः।पुनातु।मा॥४२॥उभा
भ्याम्।देव।सवितरितिसवितः।पवित्रेण।सवेन।च।माम्।पुनीहि।विश्वतः॥
४३॥वैश्वदेवीतिवैश्वऽदेवी।पुनती।देवी।आ।अगात्।यस्याम्।इमाः।बह्व्यः।
तन्वः।वीतपृष्ठाइतिवीतऽपृष्ठाः।तया।मदंतः।सधमादेष्वितिसधऽमादेषु।
वयम्।स्याम।पतयः।रयीणाम्॥४४॥ये।समानाः।समनसइतिसऽमनसः।

॥ प० ॥
॥ ७ ॥

पितरः। यमराज्यइतियमऽराज्ये। तेषाम्। लोकः। स्वधा। नमः। यज्ञः। देवेषु। कल्पतां
म्॥४५॥ जीवाः। जीवेषु। मामकाः। तेषाम्। श्रीः। मयि। कल्पताम्। अस्मिन्। लो
के। पातम्। समाः॥४६॥ द्वेऽइतिद्वे। स्रुतीइतिस्रुती। अशृणवम्। पितृणाम्। अहम्।
देवानाम्। उत। मर्त्यानाम्। ताभ्याम्। इदम्। विश्वम्। एजत्। सम्। एति। यत्।
अंतरा। पितरम्। मातरम्। च॥४७॥ इदम्। हविः। प्रजननमितिप्रऽजननम्। मे।
अस्तु। दशवीरमितिदशऽवीरम्। सर्वगणमितिसर्वऽगणम्। स्वस्तये। आत्मस
नीत्यात्मऽसनि। प्रजासनीतिप्रजाऽसनि। पशुसनीतिपशुऽसनि। लोकस

॥ रा० ॥
॥ ७ ॥

पि

नीतिलोकऽसनि। अभयसनीत्यभयऽसनि। अग्निः। प्रजामितिप्रऽजाम्। बहुला
म्। मे। करोतु। अन्नम्। पयः। रेतः। अस्मासु। धत्त॥४८॥ ७॥ उत्। ईरताम्। अ
वरे। उत्। परासः। उत्। मध्यमाः। पितरः। सोम्यासः। असुम्। ये। ईयुः। अवृकाः।
ऋतज्ञा इत्यृतऽज्ञाः। ते। नः। अवंतु। पितरः। हवेषु॥४९॥ त्वम्। सोम। प्र। चिकि
तः। मनीषा। त्वम्। रजिष्ठम्। अनु। नेषि। पंथाम्। तव। प्रणीती। प्रनीतीति
प्रऽनीती। पितरः। नः। इंदो इतींदो। देवेषु। रत्नम्। अभजंत। धीराः॥५०॥ त्व
या। हि। नः। पितरः। सोम। पूर्वे। कर्माणि। चक्रुः। पवमान। धीराः। वन्वन्। अवा

तः।परिधीनितिपरिंधीन्॥अप।ऊर्णु।वीरेभिः।अश्वैः।मघवेतिमघऽवा।भव।
नः॥५१॥त्वम्।सोम।पितृभिरितिपितृऽभिः।संविदानइतिसम्ऽविदानः।अ
नुंद्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।आ।ततंथ।तस्मै।ते।इंदोइतींदो।हविषा।
विधेम।वयम्।स्याम।पतयः।रयीणाम्॥५२॥बर्हिषदः।बर्हिसदइतिबर्हिऽ
सदः।पितरः।ऊती।अर्वाक्।इमा।वः।हव्या।चकृम।जुषध्वम्।ते।आ।गत।
अवसा।शंतमेनेतिशम्ऽतमेन।अथ।नः।शम्।योः।अरपः।दधात॥५३॥
उपहूताइत्युपऽहूताः।पितरः।सोम्यासः।बर्हिष्येषु।निधिष्वितिनिऽधिऽ

षु।प्रियेषु।ते।आ।गमंतु।ते।इह।श्रुवंतु।अधि।ब्रुवंतु।ते।अवंतु।अस्मान्॥५४॥
आ।अहम्।पितॄन्।सुविदत्रानितिसुऽविदत्रान्।अवित्सि।नपातम्।च।विक्रम
णमितिविऽक्रमणम्।च।विष्णोः।बर्हिषदः।बर्हिसदइतिबर्हिऽसदः।ये।स्वधया।सु
तस्य।भजंत।पित्वः।ते।इह।आगमिष्ठाइत्याऽगमिष्ठाः॥५५॥अग्निष्वात्ताः।
अग्निस्वात्ताइत्यग्निऽस्वात्ताः।पितरः।आ।इह।गछत।सदःसदइतिसदःऽसदः।
सदत।सुप्रणीतयः।सुप्रनीतयइतिसुऽप्रनीतयः।अत्त।हवींषि।प्रयता
नीतिप्रऽयतानि।बर्हिषि।अथ।रयिम्।सर्ववीरमितिसर्वऽवीरम्।दधा

॥पृ॰॥
॥१॥

तन॥५६॥आ।यंतु।नः।पितरः।सोम्यासः।अग्निष्वात्ताः।अग्निस्वात्ता इत्यग्नि ऽस्वा
त्ताः।पथिभिरितिपथि ऽभिः।देवयानैरितिदेव ऽयानैः।अस्मिन्।यज्ञे।स्वधया।म
दंतः।अधि।ब्रुवंतु।ते।अवंतु।अस्मान्॥५७॥ये।अग्निष्वात्ताः।अग्निस्वात्ता इत्य
ग्नि ऽस्वात्ताः।ये।अनग्निष्वात्ताः।अनग्निस्वात्ता इत्यनग्नि ऽस्वात्ताः।मध्ये।दि
वः।स्वधया।मादयंते।तेभ्यः।स्वराट्।असुनीतिमित्यसु ऽनीतिम्।एताम्।यथ
वशमितियथा ऽवशम्।तन्वम्।कल्पयाति॥५८॥अग्निष्वात्तान्।अग्निस्वात्ता
नित्यग्नि ऽस्वात्तान्।ऋतुमत इत्यृतु ऽमतः।हवामहे।नाराशंसे।सोमपीथमि

स्वराळिति

॥शा॰॥
॥१॥

तिसोम ऽपीथम्।ये।आशुः।ते।नः।विप्रासः।सुहवा इतिसु ऽहवाः।भवंतु।
वयम्।स्याम।पतयः।रयीणाम्॥५९॥आच्येत्या ऽअच्य।जानु।दक्षिणतः।
निषद्य।निसद्येतिनि ऽसद्य।इमम्।यज्ञम्।अभि।गृणीत।विश्वे।मा।हिंसि
ष्ट।पितरः।केन।चित्।नः।यत्।वः।आगः।पुरुषता।कराम॥६०॥आसीनासः।
अरुणीनाम्।उपस्थ इत्युप ऽस्थे।रयिम्।धत्त।दाशुषे।मर्त्याय।पुत्रेभ्यः।पित
रः।तस्य।वस्वः।प्र।यच्छत।ते।इह।ऊर्जम्।दधात॥६१॥यम्।अग्ने।कव्यवा
हनेतिकव्य ऽवाहन।त्वम्।चित्।मन्यसे।रयिम्।तम्।नः।गीर्भिरितिगीः ऽ

॥ प॰ ॥
१०

भिः । अवाय्यम् । देवत्रेति देवऽत्रा । पनय । युजम् ॥ १२ ॥ यः । अग्निः । कव्यवाहन इति
कव्यऽवाहनः । पितॄन् । यक्षत् । ऋतावृधः । ऋतवृध इत्यृतऽवृधः । प्र । इत् । उ इ
त्यूँ । हव्यानि । वोचति । देवेभ्यः । च । पितृभ्य इति पितृऽभ्यः । आ ॥ १३ ॥ त्वम् ।
अग्ने । ईळितः । जातवेद इति जातऽवेदः । अवाट् । हव्यानि । सुरभीणि । कृत्वी ।
प्र । अदाः । पितृभ्य इति पितृऽभ्यः । स्वधया । ते । अक्षन् । अद्धि । त्वम् । देव । प्रय
तेति प्रऽयता । हवींषि ॥ १४ ॥ इदम् । पितृभ्य इति पितृऽभ्यः । नमः । अस्तु ।
अद्य । ये । पूर्वासः । ये । उपरासः । ईयुः । ये । पार्थिवे । रजसि । आ । निषत्ताः । नि

॥ रा॰ ॥
॥ १० ॥

सत्ता इति निऽसत्ताः । ये । वा । नूनम् । सुवृजनास्विति सुऽवृजनासु । विक्षु ॥ १५ ॥
ये । च । इह । पितरः । ये । च । न । इह । यान् । च । विद्म । यान् । ऊँ इति । च । न । प्रविद्मेति प्रऽ
विद्म । त्वम् । वेत्थ । यति । ते । जातवेद इति जातऽवेदः । स्वधाभिः । यज्ञम् । सुकृतमि
ति सुऽकृतम् । जुषस्व ॥ १६ ॥ अध । यथा । नः । पितरः । परासः । प्रत्नासः । अग्ने ।
ऋतम् । आशुषाणाः । शुचि । इत् । अयन् । दीधितिम् । उक्थशासः । उक्थशास इ
त्युक्थऽशासः । क्षाम । भिन्दन्तः । अरुणीः । अप । व्रन् ॥ १७ ॥ उशन्तः । त्वा । नि । धी
महि । उशन्तः । सम् । इधीमहि । उशन् । उशतः । आ । वह । पितॄन् । हविषे । अत्त

॥प०॥
॥११॥

वि । दुहे ॥ अपाम् । फेनेन । नमुचेः । शिरः । इंद्र । उत् । अवर्तयः । विश्वाः । यत् । अजयः ।
स्पृधः ॥ ६९ ॥ ७ ॥ सोमः । राजा । अमृतम् । सुतः । ऋजीषेण । अजहात् । मृत्यु-
म् । ऋतेन । सत्यम् । इंद्रियम् । विपानमिति विऽपानम् । शुक्रम् । अंधसः । इंद्र-
स्य । इंद्रियम् । इदम् । पयः । अमृतम् । मधु ॥ ७० ॥ अद्भ्य इत्यत्ऽभ्यः । क्षीरम् । वि ।
अपिबत् । क्रुङ् । आंगिरसः । धिया । सोमम् । अद्भ्य इत्यत्ऽभ्यः । वि । अपिबत् ।
छंदसा । हंसः । शुचिषत् । शुचिसदिति शुचिऽसत् । अन्नात् । परिस्रुत इति
परिऽस्रुतः । रसम् । ब्रह्मणा । वि । अपिबत् । क्षत्रम् । पयः । सोमम् । प्रजापति-

॥रा०॥
॥११॥

रिति प्रजाऽपतिः ॥ ७१ ॥ रेतः । मूत्रम् । वि । जहाति । योनिम् । प्रविशदिति प्रऽविशत् ।
इंद्रियम् । गर्भः । जरायुणा । आवृत इत्याऽवृतः । उल्बम् । जहाति । जन्मना ॥ ७२ ॥
दृष्ट्वा । रूपे इति रूपे । वि । आ । अकरोत् । सत्यानृते इति सत्यानृते । प्रजापतिरि-
ति प्रजाऽपतिः । अश्रद्धाम् । अनृते । अदधात् । श्रद्धाम् । सत्ये । प्रजापतिरिति
प्रजाऽपतिः ॥ ७३ ॥ वेदेन । रूपे इति रूपे । वि । अपिबत् । सुतासुतौ । प्रजापति-
रिति प्रजाऽपतिः । दृष्ट्वा । परिस्रुत इति परिऽस्रुतः । रसम् । शुक्रेण । शुक्रम् । वि ।
अपिबत् । पयः । सोमम् । प्रजापतिरिति प्रजाऽपतिः ॥ ७४ ॥ ७ ॥ सीसेन ।

॥य॰॥
॥१२॥

तंत्रम्।मनसा।मनीषिणः।ऊर्णासूत्रेणेत्यूर्णाऽसूत्रेण।कवयः।वयंति।अश्वि
ना।यज्ञम्।सविता।सरस्वती।इंद्रस्य।रूपम्।वरुणः।भिषज्यन्॥७५॥तत्।
अस्य।रूपम्।अमृतम्।शचीभिः।तिस्रः।दधुः।देवताः।संरराणाइतिसम्
ऽरराणाः।लोमानि।शष्पैः।बहुधा।न।तोक्मभिरितितोक्मऽभिः।त्वक्।अ
स्य।मांसम्।अभवत्।न।लाजाः॥७६॥तत्।अश्विना।भिषजा।रुद्रवर्त
नीतिरुद्रऽवर्तनी।सरस्वती।वयति।पेशः।अंतरम्।अस्थि।मज्जानम्।मा
सरैः।कारोतरेण।दधतः।गवाम्।त्वचि॥७७॥सरस्वती।मनसा।पेशलम्।

॥रा॰॥
॥१२॥

वसु।नासत्याभ्याम्।वयति।दर्शतम्।वपुः।रसम्।परिस्रुतेतिपरिऽस्रुता।न।रो
हितम्।नग्नहुः।धीरः।तसरम्।न।वेम॥७८॥पयसा।शुक्रम्।अमृतम्।जनित्र
म्।सुरया।मूत्रात्।जनयंत।रेतः।अप।अमतिम्।दुर्मतिमितिदुःऽमतिम्।बा
धमानाः।ऊवध्यम्।वातम्।सब्वम्।तत्।आरात्॥७९॥इंद्रः।सुत्रामेतिसुऽ
त्रामा।हृदयेन।सत्यम्।पुरोडाशेन।सविता।जजान।यकृत्।क्लोमानम्।वरु
णः।भिषज्यन्।मतस्नेइतिमतस्ने।वायव्यैः।न।मिनाति।पित्तम्॥८०॥आं
त्राणि।स्थालीः।मधु।पिन्वमानाः।गुदाः।पात्राणि।सुदुघेतिसुऽदुघा।न।

॥प॰॥
॥१३॥

धेनुः। श्येनस्य। पत्रम्। न। क्लीता। शचीभिः। आसंदीत्यासंऽदी। नाभिः। उदरम्। न। मा

ता॥

८१॥ कुंभः। वनिष्ठुः। जनिता। शचीभिः। यस्मिन्। अग्रे। योन्याम्। गर्भः। अंतरि

त्यंतः। प्लाशिः। व्यक्त इति विऽअक्तः। शतधार इति शतऽधारः। उत्सः। दुहे। न।

कुंभी। स्वधाम्। पितृभ्य इति पितृऽभ्यः॥ ८२॥ मुखम्। सत्। अस्य। शिरः। इत्।

सतेन। जिह्वा। पवित्रम्। अश्विना। आसन्। सरस्वती। चप्यम्। न। पायुः। भि

षक्। अस्य। वालः। वस्तिः। न। शेपः। हरसा। तरस्वी॥ ८३॥ अश्विभ्यामित्यश्विऽ

भ्याम्। चक्षुः। अमृतम्। ग्रहाभ्याम्। छागेन। तेजः। हविषा। शृतेन। पक्ष्मा

॥रा॰॥
॥१३॥

पक्ष्माणि। गोधूमैः। कुवलैः। उतानि। पेशः। न। शुक्रम्। असितम्। वसाते इति वसा

ते॥ ८४॥ अविः। न। मेषः। नसि। वीर्याय। प्राणस्य। पंथाः। अमृतः। ग्रहाभ्या

म्। सरस्वती। उपवाकैरित्युपऽवाकैः। व्यानमिति विऽआनम्। नस्यानि। ब

र्हिः। बदरैः। जजान॥ ८५॥ इंद्रस्य। रूपम्। ऋषभः। बलाय। कर्णाभ्याम्। श्रो

त्रम्। अमृतम्। ग्रहाभ्याम्। यवाः। न। बर्हिः। भ्रुवि। केसराणि। कर्कंधु। ज

ज्ञे। मधु। सारघम्। मुखात्॥ ८६॥ आसन्। उपस्थ इत्युपऽस्थे। न। वृकस्य।

ऋ४

॥प०॥
॥१४॥

लोम।मुखे।श्मश्रूणि।न।व्याघ्रलोमेतिव्याघ्रऽलोम।केशाः।न।शीर्षन्।यश
से।श्रियै।शिखा।सिंहस्य।लोम।त्विषिः।इंद्रियाणि॥९२॥अंगानि।आत्म
न्।भिषजा।तत्।अश्विना।आत्मानम्।अंगैः।सम्।अधात्।सरस्वती।इंद्रस्य।
रूपम्।शतमानमितिशतऽमानम्।आयुः।चंद्रेण।ज्योतिः।अमृतम्।दधा
नाः॥९३॥सरस्वती।योन्याम्।गर्भम्।अंतः।अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्।
पत्नी।सुकृतमितिसुऽकृतम्।बिभर्ति।अपाम्।रसेन।वरुणः।न।साम्ना
इंद्रम्।श्रियै।जनयन्।अप्स्वित्यप्ऽसु।राजा॥९४॥तेजः।पशूनाम्।हविः

॥रा०॥
॥१४॥

इंद्रियावत्।इंद्रियवदितींद्रियऽवत्।परिस्रुतेतिपरिऽस्रुता।पयसा।सारघम्।म
धु।अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्।दुग्धम्।भिषजा।सरस्वत्या।सुतासुताभ्याम्।
अमृतः।सोमः।इंदुः॥९५॥छ॥क्षत्रस्य।नाभिः।असि।क्षत्रस्य।योनिः।अ
सि।मा।त्वा।हिंसीत्।मा।मा।हिंसीः।मृत्योः।पाहि।विघोदितिविऽघो
त्।पाहि॥१॥अश्विनोः।भैषज्येन।तेजसे।ब्रह्मवर्चसायेतिब्रह्मऽवर्चसा
य।अभि।सिंचामि।सरस्वत्यै।भैषज्येन।वीर्याय।अन्नाद्यायेत्यन्नऽअद्या
य।इंद्रस्य।इंद्रियेण।बलाय।श्रियै।यशसे।अभि।सिंचामि॥२॥कः

॥ पु० ॥
॥ १५ ॥

असि। कतमः। कस्मै। काय। त्वा। सुश्लोकेति सुऽश्लोक। सुमंगलेति सुऽमंगल।
सत्यराजन्निति सत्यऽराजन्॥ ९३॥ शिरः। मे। श्रीः। यशः। मुखम्। त्विषिः।
केशाः। च। श्मश्रूणि। राजा। मे। प्राणः। अमृतम्। सम्राडिति सम्ऽराट्। चक्षुः।
विराडिति विऽराट्। श्रोत्रम्॥ ९४॥ जिह्वा। मे। भद्रम्। वाक्। महः। मनः। मन्युः।
स्वराडिति स्वऽराट्। भामः। मोदाः। प्रमोदा इति प्रऽमोदाः। अंगुलीः। अंगा
नि। मित्रम्। मे। सहः॥ ९५॥ बाहू इति बाहू। मे। बलम्। इंद्रियम्। हस्तौ। मे। क
र्म। वीर्यम्। आत्मा। क्षत्रम्। उरः। मम॥ ९६॥ पृष्ठीः। मे। राष्ट्रम्। उदरम्। अं

त ३

॥ रा० ॥
॥ १५ ॥

सौ। ग्रीवाः। च। श्रोणी इति श्रोणी। ऊरू इत्यूरू। अरत्नी इत्यरत्नी। जानु
नी इति जानुनी। विशः। मे। अंगानि। सर्वतः॥ ९७॥ नाभिः। मे। चित्तम्।
विज्ञानमिति विऽज्ञानम्। पायुः। मे। अपचितिरित्यपऽचितिः। भसत्।
आनंदनंदौ। आंडौ। मे। भगः। सौभाग्यम्। पसः॥ ९८॥ जंघाभ्याम्। पद्भ्या
मिति पत्ऽभ्याम्। धर्मः। अस्मि। विशि। राजा। प्रतिष्ठितः। प्रतिस्थित
इति प्रतिऽस्थितः। प्रति। क्षत्रे। प्रति। तिष्ठामि। राष्ट्रे। अश्वेषु। गोषु॥ ९९॥
अंगेषु। आत्मन्। प्राणेषु। पुष्टे। द्यावापृथिव्योः। यज्ञे॥ १००॥ त्रयाः। देवाः।

॥प॰॥
१६

एकादश।त्रयस्त्रिंशाइतित्रयः ऽत्रिंशाः।सुराधसइतिसुऽराधसः।बृह
स्पतिपुरोहिताइतिबृहस्पतिऽपुरोहिताः।देवस्य।सवितुः।सवे।देवाः।देवैः।
अवंतु।मा॥१०१॥प्रथमाः।द्वितीयैः।द्वितीयाः।तृतीयैः।तृतीयाः।सत्येन।
सत्यम्।यज्ञेन।यज्ञः।यजुर्भिरितियजुःऽभिः।यजूंषि।सामभिरितिसामऽ
भिः॥१०२॥सामानि।ऋग्भिरित्यृक्ऽभिः।ऋचः।पुरोनुवाक्याभिरितिपुरः
अनुवाक्याभिः।पुरोनुवाक्याइतिपुरःऽअनुवाक्याः।याज्याभिः।याज्याः।
वषट्कारैरितिवषट्ऽकारैः।वषट्काराइतिवषट्ऽकाराः।आहुतिभिरित्याहुतिऽ

॥रा॥
॥१६॥

भिः।आहुतयइत्याऽहुतयः।मे।कामान्।सम्।अर्द्धयंतु।भूः।स्वाहा॥१०३॥लोमा
नि।प्रयतिरितिप्रऽयतिः।मम।त्वक्।मे।आनतिरित्याऽनतिः।आगतिरित्याऽ
गतिः।मांसम्।मे।उपनतिरित्युपऽनतिः।वसु।अस्थि।मज्जा।मे।आनति
रित्याऽनतिः॥१०४॥छ॥छ॥इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदपाठएक
विंशतितमोध्यायः॥छ॥हरिःॐम्॥यत्।देवाः।देवहेडनमितिदेवऽहेडनम्।
देवासः।चकृम।वयम्।अग्निः।मा।तस्मात्।एनसः।विश्वात्।मुंचतु।अंं
हसः॥१॥यदि।दिवा।यदि।नक्तम्।एनांसि।चकृम।वयम्।वायुः।मा।तस्मा

॥प॰॥
॥१७॥

त्।एनसः।विश्वात्।मुंचतु।अंहसः॥ ३॥यदि।जाग्रत्।यदि।स्वप्ने।एनांसि।च
कृम।वयम्।सूर्यः।मा।तस्मात्।एनसः।विश्वात्।मुंचतु।अंहसः॥ ३॥शूद्रे।अर्ये।
एकस्य।अधि।धर्मणि।तस्य।अवयजनमित्यवऽयजनम्।असि।यत्।आपः।
एनः।अयक्षि॥ ४॥द्रुपदादिवेतिद्रुपदात्ऽइव।मुमुचानः।स्विन्नः।स्नातः।मला
दिवेतिमलात्ऽइव।पूतम्।पवित्रेणेवेतिपवित्रेणऽइव।आज्यम्।आपः।शुंधं
तु।मा।एनसः॥ ५॥उत्।वयम्।तमसः।परि।स्वरितिस्वः।पश्यंतः।उत्तरमि
त्युत्ऽतरम्।दिवम्।देवत्रेतिदेवऽत्रा।सूर्यम्।अगन्म।ज्योतिः।उत्तममित्युत्ऽ

॥रा॥
॥१७॥

तमम्॥ ६॥अपः।अद्य।अनु।अचारिषम्।रसेन।सम्।असृक्ष्महि।पयस्वान्।
अग्ने।आ।अगमम्।तम्।मा।सम्।सृज।वर्चसा।प्रजयेतिप्रऽजया।च।धने
न।च।एधः।असि।एधिषीमहि।समिदितिसम्ऽइत्।असि।तेजः।असि।ते
जः।मयि।धेहि॥ ७॥समाववर्तीतिसम्ऽआववर्ति।पृथिवी।सम्।उषाः।
सम्।उं इति।सूर्यः।सम्।उं इति।विश्वम्।इदम्।जगत्॥ ८॥वैश्वानरज्यो
तिरितिवैश्वानरऽज्योतिः।भूयासम्।विभून्इतिविऽभून्।कामान्।विऽअ
श्नवै।भूः।स्वाहा॥ ९॥अभि।आ।दधामि।समिधमितिसम्ऽइधम्।अग्ने।

अग्ने। व्रतपतइतिव्रतऽपते। त्वयि। व्रतम्। च। श्रद्धाम्। च। उप। एमि। इंधे। त्वा। दी
क्षितः। अहम्॥ ९॥ यत्र। ब्रह्म। च। क्षत्रम्। च। सम्यंचौ। चरतः। सह। तम्। लोकम्।
पुण्यम्। प्र। ज्ञेषम्। यत्र। देवाः। सह। अग्निना॥ १०॥ यत्र। इंद्रः। च। वायुः। च। स
म्यंचौ। चरतः। सह। तम्। लोकम्। पुण्यम्। प्र। ज्ञेषम्। यत्र। सेदिः। न। विद्यते।
॥ ११॥ अंशुना। ते। अंशुः। पृच्यताम्। परुषा। परुः। गंधः। ते। सोमम्।
अवतु। मदाय। रसः। अच्युतः॥ १२॥ सिंचंति। परि। सिंचंति। उत्। सिंचं
ति। पुनंति। च। सुरायै। बभ्रवे। मदे। किंत्वः। वदति। किंत्वः॥ १३॥ धानावंतमि

ति धानाऽवंतम्। करंभिणम्। अपूपवंतमित्यपूपऽवंतम्। उक्थिनम्। इंद्र। प्रातः।
जुषस्व। नः॥ १४॥ बृहत्। इंद्राय। गायत। मरुतः। वृत्रहंतममिति वृत्रहम्ऽतमम्
येन। ज्योतिः। अजनयन्। ऋतावृधः। ऋतवृधइति ऋतऽवृधः। देवम्। देवाय।
जागृवि॥ १५॥ अध्वर्यो इत्यध्वर्यो। अद्रिभिरित्यद्रिऽभिः। सुतम्। सोमम्। प
वित्रे। आ। नय। पुनीहि। इंद्राय। पातवे॥ १६॥ छ॥ यः। भूतानाम्। अधिपति
रित्यधिऽपतिः। यस्मिन्। लोकाः। अधि। श्रिताः। यः। ईशे। महतः। महान्। ते
न। गृह्णामि। त्वाम्। अहम्। मयि। गृह्णामि। त्वाम्। अहम्॥ १७॥ छ॥ प्राणपा

म२

तिप्राण॰पाः। मे। अपानपाइत्यपान॰पाः। चक्षुष्पाः। चक्षुः॰पाइतिचक्षुः॰पाः। श्रो
त्रपाइतिश्रोत्र॰पाः। च। मे। वाचः। मे। विश्वभेषजइतिविश्व॰भेषजः। मनसः।
असि। विलायकइतिवि॰लायकः॥ १८॥ अश्विनकृतस्येत्यश्विन॰कृतस्य।
ते। सरस्वतिकृतस्येतिसरस्वति॰कृतस्य। इंद्रेण। सुत्राम्णेतिसु॰त्राम्णा। कृत
स्य। उपहूतइत्युप॰हूतः। उपहूतस्येत्युप॰हूतस्य। भक्षयामि॥ १९॥ ६॥ स
मिद्धइतिसम्॰इद्धः। इंद्रः। उषसाम्। अनीके। पुरोरुचेतिपुरः॰रुचा। पूर्वकृ
दितिपूर्व॰कृत्। वावृधानः। ववृधानइतिववृधानः। त्रिभिरितित्रि॰भिः। दे

वैः। त्रिंशता। वज्रबाहुरितिवज्र॰बाहुः। जघान। वृत्रम्। वि। दुरः। ववार॥ २०॥
नराशंसः। प्रति। शूरः। मिमानः। तनूनपादितितनू॰नपात्। प्रति। यज्ञस्य।
धाम। गोभिः। वपावानितिवपा॰वान्। मधुना। समंजन्नितिसम्॰अंजन्। हि
रण्यैः। चंद्री। यजति। प्रचेताइतिप्र॰चेताः॥ २१॥ ईडितः। देवैः। हरिवानिति
हरि॰वान्। अभिष्टिः। आजुह्वानइत्या॰जुह्वानः। हविषा। शर्द्धमानः। पुरंद
रइतिपुरम्॰दरः। गोत्रभिदितिगोत्र॰भित्। वज्रबाहुरितिवज्र॰बाहुः। आ
यातु। यज्ञम्। उप। नः। जुषाणः॥ २२॥ जुषाणः। बर्हिः। हरिवानिति हरि॰वा

तिः

नः। इंद्रः। प्राचीनम्। सीदत्। प्रदिशेति प्रऽदिशा। पृथिव्याः। उरुप्रथा इत्युरुऽप्रथाः।
प्रथमानम्। स्योनम्। आदित्यैः। अक्तम्। वसुभिरिति वसुऽभिः। सजोषा इति सऽ
जोषाः॥२३॥ इंद्रम्। दुरः। कवष्यः। धावमानाः। वृषाणम्। यंतु। जनयः। सुपत्नी
रिति सुऽपत्नीः। द्वारः। देवीः। अभितः। वि। श्रयंताम्। सुवीरा इति सुऽवीराः। वी
ति३ रम्। प्रथमानाः। महोभिरिंमहःऽभिः॥२४॥ उषासानक्ता। उषसानक्तेत्युष
सानक्ता। बृहती इति बृहती। बृहंतम्। पयस्वती इति पयस्वती। सुदुघे इति सु
ततम् दुघे। शूरम्। इंद्रम्। तन्तुम्। पेशसा। संवयन्ती इति सम्ऽवयंती। देवानाम्। देवम्।

यजतः। सुरुक्मे इति सुऽरुक्मे॥२५॥ दैव्या। मिमाना। मनुषः। पुरुत्रेति पुरुऽत्रा। होता
रौ। इंद्रम्। प्रथमा। सुवाचेति सुऽवाचा। मूर्द्धन्। यज्ञस्य। मधुना। दधाना। प्राची
नम्। ज्योतिः। हविषा। वृधातः॥२६॥ तिस्रः। देवीः। हविषा। वर्द्धमानाः। इंद्रं
जुषाणाः। जनयः। न। पत्नीः। अच्छिन्नम्। तंतुम्। पयसा। सरस्वती। इडा।
देवी। भारती। विश्वतूर्तिरिति विश्वऽतूर्तिः॥२७॥ त्वष्टा। दधत्। शुष्मम्।
इंद्राय। वृष्णे। अपाकः। अचिष्टुः। यशसे। पुरूणि। वृषा। यजन्। वृषणम्।
भूरिरेता इति भूरिऽरेताः। मूर्द्धन्। यज्ञस्य। सम्। अनक्तु। देवान्॥२८॥ व

पृ॰
॥२१॥

नस्पतिः।अवस्पृदित्यवऽस्पृत्।न।पापौः।त्मन्या।समंजन्नितिसम्ऽअंज
न्।पापिता।न।देवः।इंद्रस्य।हव्यैः।जठरम्।पृणानः।स्वदाति।यज्ञम्।म
धुना।घृतेन॥२९॥स्तोम्ना।नाम्।इंद्रम्।प्रति।शूरः।इंद्रः।वृषायमाणः।वृ
षयमाणइतिवृषऽयमाणः।वृषभः।तुराषाट्।घृतप्रुषेतिघृतऽप्रुषा।मन
सा।मोदमानाः।स्वाहा।देवाः।अमृताः।मादयंताम्॥३०॥आ।यातु।इं
द्रः।अवसे।उप।नः।इह।स्तुतः।सधमादितिसधऽमात्।अस्तु।शूरः।
वावृधानः।ववृधानइतिववृधानः।तविषीः।यस्य।पूर्वीः।द्यौः।नाक्ष

रा॰
॥२१॥

त्रम्।अभिभूतीत्यभिऽभूति।पुष्यात्॥३१॥आ।नः।इंद्रः।दूरात्।आ।नः।आ
सात्।अभिष्टिकृदित्यभिष्टिऽकृत्।अवसे।यासत्।उग्रः।ओजिष्ठेभिः।नृ
पतिरितिनृऽपतिः।वज्रबाहुरितिवज्रऽबाहुः।संगइतिसम्ऽगे।समत्स्वि
तिसमत्ऽसु।तुर्वणिः।पृतन्यून्॥३२॥आ।नः।इंद्रः।हरिभिरितिहरिऽभिः
यातु।अच्छ।अर्वाचीनः।अवसे।राधसे।च।तिष्ठाति।वज्री।मघवेतिम
घऽवा।विरप्शीतिविऽरप्शी।इमम्।यज्ञम्।अनु।नः।वाजसाताविति वा
जऽसातौ॥३३॥त्रातारम्।इंद्रम्।अवितारम्।इंद्रम्।हवेहवइतिहवेऽह

॥ पू ॥
॥ २२ ॥

ति

वा। सुहवमिति सुऽहवम्। शूरम्। इंद्रम्। ह्वयामि। शक्रम्। पुरुहूतमिति पुरुऽहूतं।
इंद्रम्। स्वस्ति। नः। मघवेति मघऽवा। धातु। इंद्रः॥ ४७॥ इंद्रः। सुत्रामेति सुऽ
त्रामा। स्ववानिति स्वऽवान्। अवोभिरित्यवःऽभिः। सुमृळीक इति सुऽमृळीकः। भ
वतु। विश्ववेदा इति विश्वऽवेदाः। बाधताम्। द्वेषः। अभयम्। कृणोतु। सुवीर्य
स्येति सुऽवीर्यस्य। पतयः। स्याम॥ ४८॥ तस्य। वयम्। सुमताविति सुऽम
तौ। यज्ञियस्य। अपि। भद्रे। सौमनसे। स्याम। सः। सुत्रामेति सुऽत्रामा। स्व
वानिति स्वऽवान्। इंद्रः। अस्मे इत्यस्मे। आरात्। चित्। द्वेषः। सनुतः। युयोतु॥

॥ रा ॥
॥ २२ ॥

४९॥ आ। मंद्रैः। इंद्र। हरिभिरिति हरिऽभिः। याहि। मयूररोमभिरिति मयूररो
मऽभिः। मा। त्वा। के। चित्। नि। यमन्। विम्। न। पाशिनः। अति। धन्वेवेति ध
न्वऽइव। ता। तान्। इहि॥ ५०॥ एव। इत्। इंद्रम्। वृषणम्। वज्रबाहुमिति वज्रऽ
बाहुम्। वसिष्ठासः। अभि। अर्चंति। अर्कैः। सः। नः। वीरवदिति वीरऽवत्। धा
तु। गोमदिति गोऽमत्। यूयम्। पात। स्वस्तिभिरिति स्वस्तिऽभिः। सदा। नः॥ ५
१॥ समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। अग्निः। अश्विना। तप्तः। घर्मः। विराडिति विऽरा
ट्। सुतः। दुहे। धेनुः। सरस्वती। सोमम्। शुक्रम्। इह। इंद्रियम्॥ ५२॥ तनूपेति त

स्तुतः।

नृऽपा। भिषजा। सुते। अश्विना। उभा। सरस्वती। मध्वा। रजांसि। इंद्रियम्। इंद्राय। पथिभिरितिपथिऽभिः। वहान्। ॥४१॥ इंद्राय। इंदुम्। सरस्वती। नराशंसेन। न
ग्नहुम्। अधाताम्। अश्विना। मधु। भेषजम्। भिषजा। सुते ॥४२॥ आजुह्वाने
त्याऽजुह्वाना। सरस्वती। इंद्राय। इंद्रियाणि। वीर्यम्। इळाभिः। अश्विनौ। इष
सम् षम्। ऊर्जम्। सम्। रयिम्। दधुः ॥४३॥ अश्विना। नमुचेः। सुतम्। सोमम्। शु
क्रम्। परिस्रुतेतिपरिऽस्रुता। सरस्वती। तम्। आ। अभरत्। बर्हिषा। इंद्राय।
पातवे ॥४४॥ कवष्यः। न। व्यचस्वतीः। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। न। दुरः।

दिशः। इंद्रः। न। रोदसीइतिरोदसी। उभेइत्युभे। दुहे। कामान्। सरस्वती ॥४५॥ उषा
सानक्तम्। उषसानक्तमित्युषसानक्तम्। अश्विना। दिवा। इंद्रम्। सायम्। इंद्रियैः।
संजानानेइतिसम्ऽजानाने। सुपेशसेतिसुऽपेशसा। सम्। अंजातेइत्यंजाते।
सरस्वत्या ॥४६॥ पातम्। नः। अश्विना। दिवा। पाहि। नक्तम्। सरस्वती। दैव्या।
होतारा। भिषजा। पातम्। इंद्रम्। सचा। सुते ॥४७॥ तिस्रः। त्रेधा। सरस्वती। अ
श्विना। भारती। इळा। तीव्रम्। परिस्रुतेति। परिऽस्रुता। सोमम्। इंद्राय। सुषुवुः।
सुसुवुरितिसुसुवुः। मदम् ॥४८॥ अश्विना। भेषजम्। मधु। भेषजम्। नः। सर

स्वती। इंद्र। त्वष्टा। यशः। श्रियम्। रूपंऽरूपमिति रूपम्ऽरूपम्। अधुः। सुते॥ ४९॥
ऋतुथेत्यृतुऽथा। इंद्रः। वनस्पतिः। शशमानः। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। कीलालम्।
अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। मधु। दुहे। धेनुः। सरस्वती॥ ५०॥ गोभिः। न। सो
मम्। अश्विना। मासरेण। परिस्रुतेति परिऽस्रुता। सम्। अधातम्। सरस्वत्या।
स्वाहा। इंद्रे। सुतम्। मधु॥ ५१॥ अश्विना। हविः। इंद्रियम्। नमुचेः। धिया। सर
स्वती। आ। शुक्रम्। आसुरात्। वसु। मघम्। इंद्राय। जभ्रिरे॥ ५२॥ यम्। अश्वि
ना। सरस्वती। हविषा। इंद्रम्। अवर्द्धयन्। सः। बिभेद। वलम्। मघम्। नमुचौ।

आसुरे। सचा॥ ५३॥ तम्। इंद्रम्। पशवः। सचा। अश्विना। उभा। सरस्वती। द
धानाः। अभि। अनूषत। हविषा। यज्ञे। इंद्रियैः॥ ५४॥ य। इंद्रे। इंद्रियम्। दधुः। सवि
ता। वरुणः। भगः। सः। सुत्रामेति सुऽत्रामा। हविष्पतिः। हविःपतिरिति हविःऽ
पतिः। यजमानाय। सश्चत॥ ५५॥ सविता। वरुणः। दधत्। यजमानाय। दाशु
षे। आ। अदत्त। नमुचेः। वसु। सुत्रामेति सुऽत्रामा। बलम्। इंद्रियम्॥ ५६॥ वरुणः।
क्षत्रम्। इंद्रियम्। भगेन। सविता। श्रियम्। सुत्रामेति सुऽत्रामा। यशसा। बलम्।
दधानाः। यज्ञम्। आशत॥ ५७॥ अश्विना। गोभिः। इंद्रियम्। अश्वेभिः। वीर्यम्।

बलम्। हविषा। इंद्रम्। सरस्वती। यजमानम्। अवर्द्धयन्॥ ५८॥ ता। नासत्या। सुपे
शसेति सुऽपेशसा। हिरण्यवर्तनी इति हिरण्यऽवर्तनी। नरा। सरस्वती। हविष्मती।
इंद्र। कर्मस्विति कर्मऽसु। नः। अवत॥ ५९॥ ता। भिषजा। सुकर्मणेति सुऽकर्मणा।
सा। सुदुघेति सुऽदुघा। सरस्वती। सः। वृत्रहेति वृत्रऽहा। शतक्रतुरिति शतऽक्रतुः।
इंद्राय। दधुः। इंद्रियम्॥ ६०॥ युवम्। सुरामम्। अश्विना। नमुचौ। आसुरे। सचा।
विपिपाना इति विऽपिपानाः। सरस्वति। इंद्रम्। कर्मस्विति कर्मऽसु। आवत॥ ६१॥
यस्मिन्। अश्वासः। ऋषभासः। उक्षणः। वशाः। मेषाः। अवसृष्टास इत्यवऽसृ

ष्टासः। आहुता इत्याऽहुताः। कीलालप इति कीलालऽपे। सोमपृष्ठायेति सोमऽपृष्ठा
य। वेधसे। हृदा। मतिम्। जनय। चारुम्। अग्नये॥ ६२॥ अहावि। अग्ने। हविः। आ
स्ये। ते। स्रुचीवेति स्रुचिऽइव। घृतम्। चम्वीवेति चम्विऽइव। सोमः। वाजसनि
मिति वाजऽसनिम्। रयिम्। अस्मे इत्यस्मे। सुवीरमिति सुऽवीरम्। प्रशस्तमिति
प्रऽशस्तम्। धेहि। यशसम्। बृहंतम्॥ ६३॥ अश्विना। तेजसा। चक्षुः। प्राणेन।
सरस्वती। वीर्य्यम्। वाचा। इंद्रः। बलेन। इंद्राय। दधुः। इंद्रियम्॥ ६४॥ गोमदि
ति गोऽमत्। ऊ इत्यूँ। सु। नासत्या। अश्वावत्। अश्ववदित्यश्वऽवत्। यातम्। अ

॥ पू ॥
॥ २६ ॥

श्विना। वर्तिः। रुद्रा। नृपाय्यमितिनृऽपाय्यम्॥ ६५॥ न। यत्। परः। न। अंतरः। आदधर्षत्। वृषण्वसूऽइतिवृषण्ऽवसू। दुःपांऽसऽइतिदुःपांऽसः। मर्त्यः। रिपुः॥ ६६॥ ता। नः। आ। वोढम्। अश्विना। रयिम्। पिशंगसंदृशमितिपिशंगऽसंदृशम्। धिष्ण्या। वरिवोविदमितिवरिवःऽविदम्॥ ६७॥ पावका। नः। सरस्वती। वाजेभिः। वाजिनीवतीतिवाजिनीऽवती। यज्ञम्। वष्टु। धियावसुरितिधियाऽवसुः॥ ६८॥ चोदयित्री। सूनृतानाम्। चेतंती। सुमतीनामितिसुऽमतीनाम्। यज्ञम्। दधे। सरस्वती॥ ६९॥ महः। अर्णः। सरस्वती। प्र। चेतयति। के

॥ रा ॥
॥ २६ ॥

३ शुभावतः। [illegible]

तुना। धियः। विश्वाः। वि। राजति॥ ७०॥ इंद्र। आ। याहि। चित्रभानोऽइतिचित्रऽभानो। सुताः। इमे। त्वायवऽइतित्वाऽयवः। अण्वीभिः। तना। पूतासः॥ ७१॥ धिया। इषितः। विप्रजूतऽइतिविप्रऽजूतः। उप। ब्रह्माणि। वाघतः॥ ७२॥ तूतुजानः। उप। ब्रह्माणि। हरिवऽइतिहरिऽवः। सुते। दधिष्व। नः। चनः॥ ७३॥ अश्विना। पिबताम्। मधु। सरस्वत्या। सजोषसेतिसऽजोषसा। इंद्रः। सुत्रामेतिसुऽत्रामा। वृत्रहेतिवृत्रऽहा। जुषंताम्। सोम्यम्। मधु॥ ७४॥ छ॥ छ॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदपाठेत्रयोविंशतिमोध्यायः॥ २३॥ छ

॥षृ॥
॥२७॥

हरिः ऽॐ॥ इमम्। मे। वरुण। श्रुधि। हवम्। अद्य। च। मृळय। त्वाम्। अवस्युः। आ। चके॥१॥ त्वम्। नः। अग्ने। वरुणस्य। विद्वान्। देवस्य। हेळः। अव। यासिसीष्ठाः। यजिष्ठः। वह्निऽतमः इति वह्निऽतमः। शोशुचानः। विश्वा। द्वेषांसि। प्र। मुमुग्धि। अस्मत्॥२॥ सः। त्वम्। नः। अग्ने। अवमः। भव। ऊती। नेदिष्ठः। अस्याः। उषसः। व्युष्टौ इति विऽउष्टौ। अव। यक्ष्व। नः। वरुणम्। रराणः। वीहि। मृळीकम्। सुऽहवः इति सुऽहवः। नः। एधि॥३॥ महीम्। ऊं इति। सु। मातरम्। सुऽव्रतानामिति सुऽव्रतानाम्। ऋतस्य। पत्नीम्। अवसे। हुवेम। तुविऽक्षत्राम्

॥रा॥
॥२७॥

॥षृ॥ सुत्रामाणमिति सुऽत्रामाणं। पृथिवीम्। द्याम्। अनेहसम्। सुशर्माणमिति सुऽशर्माणं। अदितिम्। सुप्रणीतिमिति सुऽप्रणीतिम्॥ ×

मिति तुविऽक्षत्राम्। अजरन्तीम्। उरूचीम्। सुशर्माणमिति सुऽशर्माणम्। अदितिम्। सुप्रणीतिम्। सुप्रनीतिमिति सुऽप्रनीतिम्। दैवीम्। नावम्। स्वरित्रामिति सुऽअरित्राम्। अनागसम्। अस्रवन्तीम्। आ। रुहेम। स्वस्तये॥६॥ सुनावमिति सुऽनावम्। आ। रुहेयम्। अस्रवन्तीम्। अनागसम्। शतारित्रामिति शतऽअरित्राम्। स्वस्तये॥७॥ आ। नः। मित्रावरुणा। घृतैः। गव्यूतिम्। उक्षतम्। मध्वा। रजांसि। सुक्रतू इति सुऽक्रतू॥८॥ प्र। बाहवा। सिसृतम्। जीवसे। नः। आ। नः। गव्यूतिम्। उक्षतम्। घृतेन। आ। मा। जने। श्रवयतम्। युवाना। श्रुतम्। मे। मित्रावरुणा। हवा। इमा॥९॥ ७॥

समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। अग्निः। समिधेति सम्ऽइधा। सुसमिद्ध इति सुऽसमिद्धः। व
रेण्यः। गायत्री। छंदः। इंद्रियम्। त्र्यविरिति त्रिऽअविः। गौः। वयः। दधुः॥११॥ तनूनं
पादिति तनूऽनपात्। शुचिव्रत इति शुचिऽव्रतः। तनूपा इति तनूऽपाः। च। सरस्वती।
उष्णिहा। छंदः। इंद्रियम्। दित्यवाडिति दित्यऽवाट्। गौः। वयः। दधुः॥१२॥ इडाभिः।
अग्निः। ईड्यः। सोमः। देवः। अमर्त्यः। अनुष्टुप्। अनुस्तुबित्यनुऽस्तुप्। छंदः। इंद्रि
यम्। पंचाविरिति पंचऽअविः। गौः। वयः। दधुः॥१३॥ सुबर्हिरिति सुऽबर्हिः। अ

ग्निः। पूषण्वानिति पूषण्ऽवान्। स्तीर्णबर्हिरिति स्तीर्णऽबर्हिः। अमर्त्यः। बृहती। छंदः।

इंद्रियम्। त्रिवत्स इति त्रिऽवत्सः। गौः। वयः। दधुः॥१४॥ दुरः। देवीः। दिशः। महीः। ब्र
ह्मा। देवः। बृहस्पतिः। पंक्तिः। छंदः। इह। इंद्रियम्। तुर्यवाडिति तुर्यऽवाट्। गौः। वयः।
दधुः॥१५॥ उषे इत्युषे। यह्वी इति यह्वी। सुपेशसेति सुऽपेशसा। विश्वे। देवाः। अ
मर्त्याः। त्रिष्टुप्। त्रिस्तुबिति त्रिऽस्तुप्। छंदः। इह। इंद्रियम्। पष्ठवाडिति पष्ठऽवा
ट्। गौः। वयः। दधुः॥१६॥ दैव्या। होतारा। भिषजा। इंद्रेण। सयुजेति सऽयुजा। यु
जा। जगती। छंदः। इंद्रियम्। अनड्वान्। गौः। वयः। दधुः॥१७॥ तिस्रः। इडा। सरस्व
ती। भारती। मरुतः। विशः। विराडिति विऽराट्। छंदः। इह। इंद्रियम्। धेनुः। गौः। न।

१
२९

वयः। दधुः॥१६॥ त्वष्टा। तुरीपः। अद्भुतः। इंद्राग्नी इतींद्राग्नी। पुष्टिवर्द्धनेति पु
ष्टि ऽ वर्द्धना। द्विपदेति द्वि ऽ पदा। छंदः। इंद्रियम्। उक्षा। गौः। वयः। दधुः॥१७॥
शमिता। नः। वनस्पतिः। सविता। प्रसुवन्निति प्र ऽ सुवन्। भगम्। ककुप्। छं
दः। इह। इंद्रियम्। वशा। वेहत्। वयः। दधुः॥१८॥ स्वाहा। यज्ञम्। वरुणः। सु
क्षत्र इति सु ऽ क्षत्रः। भेषजम्। करत्। अतिछंदा इत्यति ऽ छंदाः। इंद्रियम्।
बृहत्। ऋषभः। गौः। वयः। दधुः॥१९॥ छ॥ वसंतेन। ऋतुना। देवाः। वसवः।
त्रिवृतेति त्रि ऽ वृता। स्तुताः। रथंतरेणेति रथम्। तरेण। तेजसा। हविः। इंद्रे

न२

रा
२९

वयः। दधुः॥२०॥ ग्रीष्मेण। ऋतुना। देवाः। रुद्राः। पंचदशा इति पंच ऽ दशे। स्तु
ताः। बृहता। यशसा। बलम्। हविः। इंद्रे। वयः। दधुः॥२१॥ वर्षाभिः। ऋतुना।
आदित्याः। स्तोमे। सप्तदश इति सप्त ऽ दशे। स्तुताः। वैरूपेण। विशा। ओजसा।
हविः। इंद्रे। वयः। दधुः॥२२॥ शारदेन। ऋतुना। देवाः। एकविंश इत्येक ऽ विं
शे। ऋभवः। स्तुताः। वैराजेन। श्रिया। श्रियम्। हविः। इंद्रे। वयः। दधुः॥२३॥
हेमंतेन। ऋतुना। देवाः। त्रिणवे। त्रिनव इति त्रि ऽ नवे। मरुतः। स्तुताः। बलेन।
शक्वरीः। सहः। हविः। इंद्रे। वयः। दधुः॥२४॥ शैशिरेण। ऋतुना। देवाः। त्रय

।।प॰।।
।।३०।।

स्त्रिंशा इति त्रयःऽत्रिंशाः । अमृताः । स्तुताः । सखेन । रेवतीः । क्षत्रम् । हविः ।
इंद्रे । वयः । दधुः ।। २५ ।। छ ।। होता । यक्षत् । समिधेति सम्ऽइधा । अग्निम् ।
इळः । पदे । अश्विना । इंद्रम् । सरस्वतीम् । अजः । धूम्रः । न । गोधूमैः । कुवलैः ।
भेषजम् । मधु । शष्पैः । न । तेजः । इंद्रियम् । पयः । सोमः । परिस्रुतेति परिऽ
स्रुता । घृतम् । मधु । व्यंतु । आज्यस्य । होतः । यज ।। २६ ।। तनूनपादिति तनूऽ
नपात् । सरस्वतीम् । अविः । मेषः । न । भेषजम् । पथा । मधुमतेति मधुऽम
ता । भरन् । अश्विना । इंद्राय । वीर्यम् । बदरैः । उपवाकाभिरित्युपऽवाकाभिः ।

।।रा।।
।।३०।।

भेषजम् । तोक्मभिरिति तोक्मऽभिः । पयः ।। २७ ।। नराशंसम् । न । नग्नहुम् । पतिं
सुरया । भेषजम् । मेषः । सरस्वती । भिषक् । रथः । न । चंद्री । अश्विनोः । वपाः । इंद्रस्य
वीर्यम् । बदरैः । उपवाकाभिरित्युपऽवाकाभिः । भेषजम् । तोक्मभिरिति तोक्मऽ
भिः । पयः ।। २८ ।। इळा । ईळितः । आजुह्वान इत्याऽजुह्वानः । सरस्वतीम् । इंद्रं ।
बलेन । वर्द्धयन् । ऋषभेण । गवा । इंद्रियम् । अश्विना । इंद्राय । भेषजम् । यवैः ।
कर्कंधुभिरिति कर्कंधुऽभिः । मधु । लाजैः । न । मासरम् । पयः ।। २९ ।। बर्हिः । ऊ
र्णम्रदा इत्यूर्णऽम्रदाः । भिषक् । नासत्या । भिषजा । अश्विना । अश्वा । शिशुम

तीतिपिशुंऽमती। भिषक्। धेनुः। सरस्वती। भिषक्। दुहे। इंद्राय। भेषजम्। प
यः॥३०॥ दुरः। दिशः। कवष्यः। न। व्यचस्वतीः। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्
न। दुरः। दिशः। इंद्रः। न। रोदसी इति रोदसी। दुघे इति दुघे। दुहे। धेनुः। सरस्व
ती। अश्विना। इंद्राय। भेषजम्। शुक्रम्। न। ज्योतिः। इंद्रियम्। पयः॥३१॥ सुपे
शसेतिसुऽपेशसा। उषे इत्युषे। नक्तम्। दिवा। अश्विना। सम्। अंजाते इत्यं
जाते। सरस्वत्या। त्विषिम्। इंद्रे। न। भेषजम्। श्येनः। न। रजसा। हृदा। श्रि
या। न। मासरम्। पयः॥३२॥ दैव्या। होतारा। भिषजा। अश्विना। इंद्रं। न।

जागृवि। दिवा। नक्तम्। न। भेषजैः। शूषम्। सरस्वती। भिषक्। सीसेन। दुहे। इंद्रि
यम्। पयः॥३३॥ तिस्रः। देवीः। न। भेषजम्। त्रयः। त्रिधातव इति त्रिऽधातवः।
अपसः। रूपम्। इंद्रे। हिरण्ययम्। अश्विना। इडा। न। भारती। वाचा। सरस्व
ती। महः। इंद्राय। दुहे। इंद्रियम्। पयः॥३४॥ सुरेतसमिति सुऽरेतसम्। ऋषभ
म्। नर्यापसमिति नर्यऽअपसम्। त्वष्टारम्। इंद्रम्। अश्विना। भिषजम्। न।
सरस्वतीम्। ओजः। न। जूतिः। इंद्रियम्। वृकः। न। रभसः। भिषक्। यशः। सु
रया। भेषजम्। श्रिया। न। मासरम्। पयः॥३५॥ वनस्पतिम्। शमितारम्।

शातक्रतुमितिशात॰क्रतुम्।भीमम्।न।मन्युम्।राजानम्।व्याघ्रम्।नमसा।अ
श्विना।भामम्।सरस्वती।भिषक्।इंद्राय।दुहे॥इंद्रियम्।पयः॥३६॥अग्नि
म्।स्वाहा।आज्यस्य।स्तोकानाम्।मेदसाम्।पृथक्।छागम्।अश्विभ्यामि
त्यश्वि॰भ्याम्।मेषम्।सरस्वत्यै।ऋषभम्।इंद्राय।सिंहाय।सहसे।इंद्रिय
म्।अग्निम्।न।भेषम्।सोमम्।इंद्रियम्।इंद्रम्।सुत्रामाणमितिसु॰त्रामाणं
सवितारम्।वरुणम्।भिषजाम्।पतिम्।वनस्पतिम्।प्रियम्।पाथः।न।भेष
जम्।देवाः।आज्यपा।इत्याज्य॰पाः।जुषाणः।अग्निः।भेषजम्।पयः।सोमः

परिस्रुतेतिपरि॰स्रुता।घृतम्।मधु।व्यंतु।आज्यस्य।होतः।यज॥३७॥७॥अश्वि
नौ।छागस्य।वपायाः।मेदसः।जुषताम्।हविः।होतः।यज।सरस्वतीम्।मेष
स्य।वपायाः।मेदसः।जुषताम्।हविः।होतः।यज॥इंद्रं।ऋषभस्य।वपाया।
मेदसः।जुषताम्।हविः।होतः।जेये॥३८॥अश्विनौ।सरस्वतीम्।इंद्रं।सुत्रा
माणमितिसु॰त्रामाणम्।इमे।सोमाः।सुरामाणः।छागैः।न।मेषैः।ऋषभैः।
सुताः।शष्पैः।न।तोक्मभिरिति।तोक्म॰भिः।लाजैः।महस्वंतः।मदाः।मास
रेण।परिष्कृताः।परिस्रुता।इतिपरि॰स्रुताः।शुक्राः।पयस्वंतः।अमृताः

॥ पू ॥
॥ ३२ ॥

प्रस्थिताऽइतिप्रऽस्थिताः । वः । मधुश्च्युतऽइतिमधुऽश्च्युतः । तान् । अश्विना
सरस्वती । इंद्रः । सुत्रामेतिसुऽत्रामा । वृत्रहेतिवृत्रऽहा । जुषंताम् । सोम्यम्
मधु । पिबंतु । मदंतु । व्यंतु । होतः । यज ॥ ३९ ॥ अश्विनौ । छागस्य । हविषः
आत्ताम् । अद्य । मध्यतः । मेदः । उद्भृतमित्युत्ऽभृतम् । पुरा । द्वेषोभ्यऽइति
द्वेषःऽभ्यः । पुरा । पौरुषेय्याः । गृभः । घस्ताम् । नूनम् । घासेअज्राणामिति
घासेऽअज्राणाम् । यवसप्रथमानामितियवसऽप्रथमानाम् । सुमत्क्षरा
णामितिसुमत्ऽक्षराणाम् । शतरुद्रियाणामितिशतऽरुद्रियाणाम् । अग्निष्वा

ति

॥ रा ॥
॥ ३२ ॥

त्तानाम् । अग्निष्वात्तानामित्यग्निऽस्वात्तानाम् । पीवोपवसनानामितिपीवःऽउप
वसनानाम् । पार्श्वतः । श्रोणितः । शितामतः । उत्सादतऽइत्युत्ऽसादतः । अंगा
दंगादित्यंगात्ऽअंगात् । अवत्तानाम् । करतः । एव । अश्विना । जुषेताम् । हविः
होतः । यज ॥ सरस्वतीम् । मेषस्य । हविषः । आवयत् । घसत् । करत् । एवम् । देवी । सर
स्वती । जुषताम् । हविः । होतः । यज ॥ इंद्रम् । ऋषभस्य ॥ हविषः । आवयत् । घसत्
करत् । एवम् । इंद्रः । जुषताम् । हविः । होतः । यज ॥ ४० ॥ वनस्पतिम् । अभि । हि
पिष्टतमयेतिपिष्टऽतमया । रभिष्ठया । रशनया । अधित । यत्र । अश्विनोः ।

छागस्य। हविषः। प्रिया। धामानि। सरस्वत्याः। मेषस्य। इंद्रस्य। ऋषभस्य। अग्नेः।
सोमस्य। इंद्रस्य। सुत्राम्णः इति सुऽत्राम्णः। सवितुः। वरुणस्य। वनस्पतेः। प्रिया।
पाथांसि। देवानाम्। आज्यपानाम् इत्याज्यऽपानाम्। यत्र। अग्नेः। होतुः। प्रिया।
धामानि। तत्र। एतान्। प्रस्तुत्येवेति प्रस्तुत्यऽइव। उपस्तुत्येवेत्युपस्तुत्यऽइव।
उपावस्रक्षत् इत्युपऽअवस्रक्षत्। रभीयसऽइवेति रभीयसःऽइव। कृत्वी। करत्।
एवम्। देवः। वनस्पतिः। जुषताम्। हविः। होतः। यज॥ ४१॥ अग्निम्। स्विष्टकृ-
तमिति स्विष्टऽकृतम्। अयाट्। अग्निः। यक्षत्। स्वम्। महिमानम्। आ। यजतां।

एज्याः इत्याऽइज्याः। इषः। वृणोतु। सः। अध्वरा। जातवेदाः इति जातऽवेदाः। जु-
षताम्। हविः। होतः। यज॥ ४२॥ ७॥ देवम्। बर्हिः। सरस्वती। सुदेवमिति सुऽ-
देवम्। इंद्रे। अश्विना। तेजः। न। चक्षुः। अक्ष्योः। बर्हिषा। दधुः। इंद्रियम्। वसु-
वन इति वसुऽवने। वसुधेयस्येति वसुऽधेयस्य। व्यंतु। यज॥ ४३॥ देवीः।
द्वारः। अश्विना। भिषजा। इंद्रे। सरस्वती। प्राणम्। न। वीर्य्यम्। नसि। द्वारः।
दधुः। इंद्रियम्। वसुवन इति वसुऽवने॥ ४४॥ देवी इति देवी। उषासा। उष-
साऽइत्युषसा। अश्विना। सुत्रामेति सुऽत्रामा। इंद्रे। सरस्वती। बलम्। न। वा-

चम्। आस्ये। उपाभ्याम्। दधुः। इंद्रियम्। वसुवनइतिवसुऽवने॥४५॥ देवीइतिदे
वी। जोष्ट्रीइतिजोष्ट्री। सरस्वती। अश्विना। इंद्रम्। अवर्द्धयन्। श्रोत्रम्। न। कर्ण
योः। यशः। जोष्ट्रीभ्याम्। दधुः। इंद्रियम्। वसुवनइतिवसुऽवने॥४६॥ देवीइति
देवी। ऊर्जाहुतीइत्यूर्जाऽआहुती। दुघेइतिदुघे। सुदुघेतिसुऽदुघा। इंद्रे। सरस्व
ती। अश्विना। भिषजा। अवतः। शुक्रम्। न। ज्योतिः। स्तनयोः। न। आहुतीइत्या
हुती। धत्तः। इंद्रियम्। वसुवनइतिवसुऽवने॥४७॥ देवा। देवानाम्। भिषजा।
होतारौ। इंद्रम्। अश्विना। वषट्कारैरितिवषट्ऽकारैः। सरस्वती। त्विषिम्। न।

हृदये। मतिम्। होतृभ्यामितिहोतृऽभ्याम्। दधुः। इंद्रियम्। वसुवनइतिवसुऽव
ने॥४८॥ देवीः। तिस्रः। तिस्रः। देवीः। अश्विना। इडा। सरस्वती। शूषम्। न।
मध्ये। नाभ्याम्। इंद्राय। दधुः। इंद्रियम्। वसुवनइतिवसुऽवने॥४९॥ देवः। इंद्रः।
नराशंसः। त्रिवरूथइतित्रिऽवरूथः। सरस्वत्या। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्यां
ईयते। रथः। रेतः। न। रूपम्। अमृतम्। जनित्रम्। इंद्राय। त्वष्टा। दधत्। इंद्रा
णि। वसुवनइतिवसुऽवने॥५०॥ देवः। देवैः। वनस्पतिः। हिरण्यपर्णइतिहि
रण्यऽपर्णः। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। सरस्वत्या। सुपिप्पलइतिसुऽ

प.
३६

पिप्पलः। इंद्राय। पच्यंते। मधु। ऊजः। न। ऊतिः। ऋषभः। न। भामम्। वनस्पतिः।
नः। दधत्। इंद्रियाणि। वसुवन इति वसुऽवने॥५१॥ देवम्। बर्हिः। वारितीनाम्।
अध्वरे। स्तीर्णम्। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। ऊर्णम्रदा इत्यूर्णऽम्रदाः। सरस्व
त्याः। स्योनम्। इंद्र। ते। सदः। ईशायै। मन्युम्। राजानम्। बर्हिषा। दधुः। इंद्रियम्।
वसुवन इति वसुऽवने॥५२॥ देवः। अग्निः। स्विष्टकृदिति स्विष्टऽकृत्। देवा
न्। यक्षत्। यथायथमिति यथाऽयथम्। होतारौ। इंद्रम्। अश्विना। वाचा।
वाचम्। सरस्वतीम्। अग्निम्। सोमम्। स्विष्टकृदिति स्विष्टऽकृत्। स्विष्ट

राम
३६

इति सुऽइष्टः। इंद्रः। सुत्रामेति सुऽत्रामा। सविता। वरुणः। भिषक्। इष्टः। देवः।
वनस्पतिः। स्विष्टा इति सुऽइष्टाः। देवाः। आज्यपा इत्याज्यऽपाः। स्विष्ट इ
ति सुऽइष्टः। अग्निः। अग्निना। होता। होत्रे। स्विष्टकृदिति स्विष्टऽकृत्। य
शः। न। दधत्। इंद्रियम्। ऊर्जम्। अपचितिमित्यपऽचितिम्। स्वधाम्। व
सुवन इति वसुऽवने। वसुधेयस्येति वसुऽधेयस्य। व्यंतु। यज॥५३॥ अ
ग्निम्। अद्य। होतारम्। अवृणीत। अयम्। यजमानः। पचन्। पक्तीः। प
चन्। पुरोडाशान्। बध्नन्। अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम्। छागम्। सरस्व

पू॰ ॥
॥ ३७ ॥

स्यै। भिषम्। इंद्राय। ऋषभम्। सुन्वन्। अश्विभ्यामित्यश्वि॰भ्याम्। सरस्वत्यै। इं
द्राय। सुत्राम्ण इति सु॰त्राम्णे। सुरासोमानिति सुरा॰सोमान्॥ ५४॥ सूपस्था
इति सु॰उपस्थाः। अद्य। देवः। वनस्पतिः। अभवत्। अश्विभ्यामित्यश्वि॰
भ्याम्। छागेन। सरस्वत्यै। भिषेण। इंद्राय। ऋषभेण। अक्षन्। तान्। मेदस्तः।
प्रति। पचत। अगृभीषत। अवीवृधंत। पुरोडाशैः। अपुः। अश्विना। सर
स्वती। इंद्रः। सुत्रामेति सु॰त्रामा। सुरासोमानिति सुरा॰सोमान्॥ ५५॥ त्वाम्।
अद्य। ऋषे। आर्षेय। ऋषीणाम्। नपात्। अवृणीत। अयम्। यजमानः।

॥ रा॰ ॥
॥ ३७

बहुभ्य इति बहु॰भ्यः। आ। संगतेभ्य इति सम्॰गतेभ्यः। एषः। मे। देवेषु। वसु। वारि।
आ। यक्ष्यते। इति। ता। या। देवाः। देव। दानानि। अदुः। तानि। अस्मै। आ। च। शा
स्व। आ। च। गुरस्व। इषितः। च। होतः। असि। भद्रवाच्यायेति भद्र॰वाच्याय।
प्रेषित इति प्र॰इषितः। मानुषः। सूक्तवाकायेति सूक्त॰वाकाय। सूक्तेति सु॰उ
क्ता। ब्रूहि॥ ५६॥ छ॥ छ॥ इति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे त्रयोविंश
तिमोध्यायः॥ २३॥ छ॥ छ॥ हरिः॰ओम्॥ तेजः। असि। शुक्रम्। अमृतम्।
आयुष्पाः। आयुः पा इत्यायुः॰पाः। आयुः। मे। पाहि। आ। इंद्रे॥ १॥ इमाम्

॥३८॥

अगृभ्णन्।रश्मानाम्।ऋतस्य।पूर्वी।आयुषि।विदथेषु।कव्या।सा।नः।अस्मिन्।
सुते।आ।बभूव।ऋतस्य।सामन्।सरम्।आरपंतीस्याऽरपंती॥२॥अभिधाइ
त्यभिऽधाः।असि।भुवनम्।यंता।धर्ता।सः।त्वम्।अग्निम्।वैश्वानरम्।सप्रथ
समितिसऽप्रथसम्।गछ।स्वाहाकृतइतिस्वाहाऽकृतः।स्वगेतिस्वऽगा।त्वा।
देवेभ्यः॥३॥प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये।ब्रह्मन्।अश्वम्।भंत्स्यामि।देवे
भ्यः।प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये।तेन।राध्यासम्।तम्।बधान।देवेभ्यः।
प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये।तेन।राधुहि।प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये।त्वा।

॥३८॥

जुष्टम्।प्र।उक्षामि।इंद्राग्निभ्यामितींद्राग्निऽभ्याम्।वायवे।विश्वेभ्यः।स
र्वेभ्यः।त्वा।देवेभ्यः।जुष्टम्।प्र।उक्षामि।[illegible]॥४॥यः।अर्वंतम्।जिघांस
ति।तम्।अभि।अमीति।वरुणः।परः।मर्तः।परः।श्वा॥५॥६॥अग्नये।
स्वाहा।सोमाय।अपाम्।मोदाय।सवित्रे।वायवे।विष्णवे।इंद्राय।बृहस्प
तये।मित्राय।वरुणाय॥६॥हिंकारायेतिहिम्ऽकाराय।हिंकृतायेतिहि
म्ऽकृताय।क्रंदते।अवक्रंदायेत्यवऽक्रंदाय।प्रोथते।प्रप्रोथायेतिप्रऽप्रो
थाय।गंधाय।घ्राताय॥७॥निविष्टायेतिनिऽविष्टाय।उपविष्टायेत्य

॥ पू० ॥
॥ ३९ ॥

पविष्टाय। संहितायेति सम्ऽहिताय। वल्गते। आसीनाय। शयानाय। स्वपते। जाग्रते॥ ८॥ कूजते। प्रबुद्धायेति प्रऽबुद्धाय। विजृम्भमाणायेति विऽजृम्भमाणाय। विचृत्तायेति विऽचृत्ताय। संहानायेति सम्ऽहानाय। उपस्थितायेत्युप ऽस्थिताय। आयनायेत्याऽअयनाय। प्रायणाय। प्रायनायेति प्रऽअयनाय॥ ९॥ यते। धावते। उद्द्रावायेत्युत्ऽद्रावाय। उद्द्रुतायेत्युत्ऽद्रुताय। शूकाराय। शूकृताय। निषण्णाय॥ निसन्नायेति निऽसन्नाय। उत्थिताय॥ १०॥ जवाय। बलाय। विवर्तमानायेति विऽवर्तमान। विवृत्तायेति विऽवृत्ताय।

॥ राम ॥
॥ ३९ ॥

॥ ११ ॥

विधून्वानायेति विऽधून्वानाय। विधूतायेति विधूताय। शुश्रूषमाणाय। शृण्वते। ईक्षमाणाय। ईक्षिताय। वीक्षितायेति विऽईक्षिताय। निमेषायेति निऽमेषाय। यत्। अत्ति। तस्मै। पिबति। मूत्रम्। करोति। कुर्वते। कृताय॥ १२॥ छ॥ तत्सवितुः ७ हिरण्यपाणिमिति हिरण्यऽपाणिम्। ऊतये। सवितारम्। उप। ह्वये। सः। चेत्ता। देवता। पदम्॥ १३॥ देवस्य। चेततः। महीम्। प्र। सवितुः। हवामहे। सुमतिमिति सुऽमतिम्। सत्यराधसमिति सत्यऽराधसम्॥ १४॥ सुष्टुतिम्। सुस्तुतिमिति सुऽस्तुतिम्। सुमतीवृधः। सुमतिवृध इति सुमतिऽवृधः। रातिम्।

॥४०॥

सवितुः। ईमहे। प्र। देवाय। मती। विदे। मतिविद इति मतिऽविदे ॥१५॥ रातिम्। स
त्पतिमिति सत्ऽपतिम्। महे। सवितारम्। उप। ह्वये। आसवमित्याऽसवम्। देव
वीतय इति देवऽवीतये ॥१६॥ देवस्य। सवितुः। मतिम्। आसवमित्याऽसवम्।
विश्वदेव्यमिति विश्वऽदेव्यम्। धिया। भगम्। मनामहे ॥१७॥ अग्निम्। स्तो
मेन। बोधय। समिधान इति सम्ऽइधानः। अमर्त्यम्। हव्या। देवेषु। नः। दध
त् ॥१८॥ सः। हव्यवाळिति हव्यऽवाट्। अमर्त्यः। उशिक्। दूतः। चनोहित इति

चनःऽहितः। अग्निः। धिया। सम्। ऋण्वति ॥१९॥ नम्। त्वा। घृतस्नो इति घृतऽ
स्नो। ईमहे। चित्रभानो इति चित्रऽभानो। स्वर्विदमिति स्वःऽविदम्। देवान्।
आ। वीतये। वह ॥२०॥ अग्निम्। दूतम्। पुरः। दधे। हव्यवाहमिति हव्यऽवा
हम्। उप। ब्रुवे। देवान्। आ। सादयात्। इह ॥२१॥ अजीजनः। हि। पवमा
न। सूर्यम्। विधार इति विऽधारे। पाकमना। पयः। गोजीरयेति गोऽजीर
या। रंहमाणः। पुरंध्येति पुरम्ऽध्या ॥२२॥ विभूरिति विऽभूः। मात्रा। प्र

पू॰
४१

भूरितिप्र॰भूः।पित्रा।अश्वः।असि।हयः।अत्यः।मयः।अर्वा।सप्तिः।वाजी।
वृषा।नृमणाः।नृमना इति नृ॰मनाः।ययुः।शिशुः।नाम।असि।आदित्या
नाम्।पत्वा।अनु।इहि।।२३।।देवाः।आशापालाइत्याशा॰पालाः।एतम्
देवेभ्यः।अश्वम्।मेधाय।प्रोक्षितमितिप्र॰उक्षितम्।रक्षत।।२४।।इह।
रंतिः।इह।रमताम्।इह।धृतिः।इह।स्वधृतिरितिस्व॰धृतिः।स्वाहा।।
२५।।काय।कस्मै।कतमस्मै।आधिमित्या॰धिम्।आधीतायेत्या॰धीता

रा
४१

य।मनः।प्रजापतयइतिप्रजा॰पतये।चित्तम्।विज्ञातायेतिवि॰ज्ञाताय।।
२६।।अदित्यै।मह्यै।सुमृळीकायाइतिसुमृ॰ळीकायै।सरस्वत्यै।पावकायै।
बृहत्यै।।२७।।पूष्णे।प्रपथ्यायेतिप्र॰पथ्याय।नरंधिषाय।त्वष्ट्रे।तुरीपाय।
पुरुरूपायेतिपुरु॰रूपाय।विष्णवे।निभूयपायेतिनिभूय॰पाय।शिपिवि
ष्टायेतिशिपि॰विष्टाय।।२८।।१।।आ।ब्रह्मन्।ब्राह्मणः।ब्रह्मवर्चसीति
ब्रह्म॰वर्चसी।जायताम्।आ।राष्ट्रे।राजन्यः।शूरः।इषव्यः।अतिव्याधी

स्वतिऽव्याधी। महारथ इति महाऽरथः। जायताम्॥२९॥ दोग्ध्री। धेनुः। वो
ळ्हा। अनड्वान्। आशुः। सप्तिः। पुरंधिरिति पुरम्ऽधिः। योषा। जिष्णुः। रथेष्ठाः।
रथेस्था इति रथेऽस्थाः। सभेयः। युवा। आ। अस्य। यजमानस्य। वीरः। जाय
ताम्॥३०॥ निकामेनिकाम इति निकामेऽनिकामे। नः। पर्जन्यः। वर्षतु। फल
वत्य इति फलऽवत्यः। नः। ओषधयः। पच्यन्ताम्। योगक्षेम इति योगऽक्षेमः।
नः। कल्पताम्॥३१॥ प्राणाय। अपानायेत्यपऽआनाय। व्यानायेति विऽ

आनाय। चक्षुषे। श्रोत्राय। वाचे। मनसे॥३२॥ प्राच्यै। दिशे। अर्वाच्यै। दक्षि
णायै। प्रतीच्यै। उदीच्यै। ऊर्ध्वायै। अवाच्यै। अर्वाच्यै। दिशे॥३३॥ अद्भ्य
इत्यप्ऽभ्यः। वार्भ्य इति वाःऽभ्यः। उदकाय। तिष्ठंतीभ्यः। स्रवंतीभ्यः। स्यं
दमानाभ्यः। कूप्याभ्यः। सूद्याभ्यः। धार्याभ्यः। अर्णवाय। समुद्राय। सरि
राय॥३४॥ वाताय। धूमाय। अभ्राय। मेघाय। विद्योतमानायेति वि
द्योतमानाय। स्तनयते। अवस्फूर्जत इत्यवऽस्फूर्जते। वर्षते। अवर्षत इ

स्रवऽवर्षते। उग्यम्। घृणिग्रम्। उद्धन्वतऽस्तनऽगृण्हते। उद्गृहीतायेस्तऽग्र
हीताय। दृश्नते। घृणिकायते। पृष्वाभ्यः। ह्रादुनीभ्यः। नीहाराय॥ ३५॥ अग्न
ये। सोमाय। इंद्राय। पृथिव्यै। अंतरिक्षाय। दिवे। दिग्भ्यइतिदिक्ऽभ्यः।
आशाभ्यः। उर्व्यै। अर्वाच्यै। दिशे॥ ३६॥ नक्षत्रेभ्यः। नक्षत्रियेभ्यः। अ
होरात्रेभ्यः। अर्द्धमासेभ्येऽस्यर्द्धऽमासेभ्यः। मासेभ्यः। ऋतुभ्यऽस्यतुऽभ्यः
आर्तवेभ्यः। संवत्सराय। द्यावापृथिवीभ्याम्॥ ३७॥ चंद्राय। सूर्याय। रश्मि

भ्यइतिरश्मिऽभ्यः। वसुभ्यइतिवसुऽभ्यः। रुद्रेभ्यः। आदित्येभ्यः। मरुद्भ्य
इतिमरुत्ऽभ्यः। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः॥ ३८॥ मूलेभ्यः। शाखाभ्यः। वनस्प
तिभ्यइतिवनस्पतिऽभ्यः। पुष्पेभ्यः। फलेभ्यः। ओषधीभ्यः॥ ३९॥ पृथिव्यै
अंतरिक्षाय। दिवे। सूर्याय। चंद्राय। नक्षत्रेभ्यः। अप्सुइत्सत्ऽभ्यः। ओ
षधीभ्यः। वनस्पतिभ्यइतिवनस्पतिऽभ्यः। परिप्लवेभ्यइतिपरिप्लवे
भ्यः। चराचरेभ्यः। सरीसृपेभ्यइतिसरीसृऽपेभ्यः। सवे। विभुवइतिवि

ऐं। वसवे

भुवे। विवस्वते। गणश्रिय इति गणऽश्रिये। गणपतय इति गणऽपतये। अभिभु
य इत्यभिऽभुवे। अधिपतय इत्यधिऽपतये॥ ४०॥ भूषाय। सꣳसर्पायेति सम्ऽ
सर्पाय। चंद्राय। ज्योतिषे। मलिम्लुचाय। दिवा। पतयते॥ ४१॥ मधवे। माध
वाय। शुक्राय। शुचये। नभसे। नभस्याय। इषाय। ऊर्जाय। सहसे। सहस्याय।
तपसे। तपस्याय। अꣳहसस्पतय इत्यꣳहसःऽपतये॥ ४२॥ वाजाय। प्रस
सवायेति प्रऽसवाय। अपिजाय इत्यपिऽजाय। क्रतवे। स्वः। मूर्ध्ने। व्यश्नुविन इ
अꣳहसस्पतये

ति विऽअश्नुविने। आंत्याय। आंत्यायनायेत्यांत्यऽआयनाय। भौवनाय। भुव
नस्य। पतये। अधिपतय इत्यधिऽपतये। प्रजापतय इति प्रजाऽपतये॥ ४३॥
आयुः। यज्ञेन। कल्पताम्। प्राणः। अपान इत्यपऽआनः। व्यान इति विऽआनः।
उदान इत्युत्ऽआनः। समान इति समऽआनः। चक्षुः। श्रोत्रम्। वाक्। मनः।
आत्मा। पृष्ठम्। ब्रह्मा। यज्ञः। ज्योतिः। स्वः। यज्ञेन। कल्पताम्॥ ४४॥ एक
स्मै। द्वाभ्याम्। शताय। एकशतायेत्येकऽशताय। व्युष्ट्या इति विऽउष्ट्यै। स्व

गयेतिस्वः ऽगाय। स्वाहा॥ ४५॥ ७॥ ७॥ इतिशुक्लयजुः काण्वसंहितायांपद
पाठेचतुर्विंशतिमोध्यायः॥ २४॥ ७॥ हरिः ॐ॥ हिरण्यगर्भः सम्॥ प्रजा
पतयइतिप्रजाऽपतये। त्वा। जुष्टम्। गृह्णामि। एषः। ते। योनिः। सूर्यः। ते। महि
मा। यः। ते। अहन्। संवत्सरे। महिमा। संबभूवेतिसम्ऽबभूव। वायौ। अंतरिक्षे।
दिवि। सूर्ये। तस्मै। ते। महिम्ने। प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये। स्वाहा। देवेभ्यः।
१। यः। प्राणतः। निमिषतइतिनिऽमिषतः। महित्वेतिमहिऽत्वा। एकः। इत्।

राजा। जगतः। बभूव। यः। ईशे। अस्य। द्विपदइतिद्विऽपदः। चतुष्पदः। चतुःपदइ
तिचतुःऽपदः। कस्मै। देवाय। हविषा। विधेम॥ २॥ चंद्रमाः। ते। महिमा। यः। ते। रा
त्रौ। संवत्सरे। महिमा। संबभूवेतिसम्ऽबभूव। पृथिव्याम्। अग्नौ। नक्षत्रेषु। चंद्रम
सि। तस्मै। ते। महिम्ने। प्रजापतयइतिप्रजाऽपतये। देवेभ्यः। स्वाहा॥ ३॥ युंजंति।
ब्रध्नम्। अरुषम्। चरंतम्। परि। तस्थुषः। रोचंते। रोचना। दिवि॥ ४॥ युंजंति।
अस्य। काम्या। हरीइतिहरी। विपक्षसेतिविऽपक्षसा। रथे। शोणा। धृष्णूइति

॥प॥
॥४६॥

धृष्णु । स्वाहेसेतिन्ऽस्वाहेसा ॥५॥ यत् । वातः । अपः । अगनीगन् । प्रिया
म् । इंद्रस्य । तन्वम् । एतम् । स्तोतः । अनेन । पथा । पुनः । अश्वम् । आ । वर्तया
सि । नः ॥६॥ वसवः । त्वा । अंजंतु । गायत्रेण । छंदसा । रुद्राः । त्रैष्टुभेन । त्रै
ष्टुभेनेति त्रैष्टुऽभेन । आदित्याः । जागतेन ॥७॥ भूः । भुवः । स्वः । लाजीन्
शाचीन् । यव्ये । गव्ये । एतत् । अन्नम् । अत्त । देवाः । एतत् । अन्नम् । अद्धि ।
प्रजापत इति प्रजाऽपते ॥८॥ कः । स्वित् । एकाकी । चरति । कः । उइत्युँ ।

॥रा॥
॥४६॥

स्वित् । जायते । पुनरिति पुनः । किम् । स्वित् । हिमस्य । भेषजम् । किम् । उइत्युँ ।
आवपनमित्याऽवपनम् । महत् ॥९॥ सूर्य्यः । एकाकी । चरति । चंद्रमाः । जा
यते । पुनरिति पुनः । अग्निः । हिमस्य । भेषजम् । भूमिः । आवपनमित्याऽ
वपनम् । महत् ॥१०॥ का । स्वित् । आसीत् । पूर्वचित्तिरिति पूर्वऽचित्तिः । कि
म् । स्वित् । आसीत् । बृहत् । वयः । का । स्वित् । आसीत् । पिलिप्पिला । का ।
स्वित् । आसीत् । पिशंगिला ॥११॥ द्यौः । आसीत् । पूर्वचित्तिरिति पूर्वऽ

॥प॥
॥४७॥

चित्तिः। अश्वः। आसीत्। बृहत्। वयः। अविः। आसीत्। पिलिप्पिला। रात्रिः।
आसीत्। पिशंगिला॥१२॥ वायुः। त्वा। पचतैः। अवतु। असितग्रीव इत्य
सितऽग्रीवः। छागैः। न्यग्रोधः। चमसैः। शल्मलिः। वृद्ध्या॥१३॥ एषः। स्यः।
राथ्यः। वृषा। पड्भिरिति पड्ऽभिः। चतुर्भिरिति चतुःऽभिः। आ। इत्। अग
न्। ब्रह्मा। अकृष्णः। च। नः। अवतु। नमः। अग्नये॥१४॥ संशित इति
सम्ऽशितः। रश्मिना। रथः। संशित इति सम्ऽशितः। रश्मिना। हयः।

॥रा॥
॥४७॥

संशित इति सम्ऽशितः। अप्सुज इत्यप्सुऽजाः। ब्रह्मा। सो
मपुरोगव इति सोमऽपुरोगवः॥१५॥ स्वयम्। वाजिन्। तन्वम्। कल्पयस्व।
स्वयम्। यजस्व। स्वयम्। जुषस्व। महिमा। ते। अन्येन। न। संनश इति सम्ऽ
नशे॥१६॥ न। वै। ऊँ इति। एतत्। म्रियसे। न। रिष्यसि। देवान्। इत्। एषि। प
थिभिरिति पथिऽभिः। सुगेभिरिति सुऽगेभिः। यत्र। आसते। सुकृत इति
सुऽकृतः। यत्र। ते। ययुः। तत्र। त्वा। देवः। सविता। दधातु॥१७॥ अग्निः।

प॰ ॥ ५८ ॥

पशुः। आसीत्। तेन। अयजंत। सः। एतम्। लोकम्। अजयत्। यस्मिन्।
अग्निः। सः। ते। लोकः। भविष्यति। तम्। जेष्यसि। पिब। एताः। अपः। वा
युः। सूर्यः॥१८॥७॥ अंबे। अंबिके। अंबालिके। न। मा। नयति। कः। चन।
ससस्ति। अश्वकः। सुभद्रिकामिति सुऽभद्रिकाम्। कांपीलवासिनीमि
ति कांपीलऽवासिनीम्॥१९॥ गणानाम्। त्वा। गणपतिमिति गणऽप
तिम्। हवामहे। प्रियाणाम्। प्रियपतिमिति प्रियऽपतिम्। निधीनामिति

॥ रा॰ ॥ ५८ ॥

निऽधीनाम्। निधिपतिमिति निधिऽपतिम्। हवामहे। वसो इति वसो। मम॥
२०॥ आ। अहम्। अजानि। गर्भधमिति गर्भऽधम्। आ। त्वम्। अजासि। गर्भ
धमिति गर्भऽधम्। तौ। उभौ। चतुरः। पदः। संप्रसारयावेति सम्ऽप्रसारया
व। स्वर्गे इति स्वःऽगे। लोके। प्र। ऊर्णुवाथाम्। वृषा। वाजी। रेतोधा इति रेतःऽधाः।
रेतः। दधातु॥२१॥ उत्सक्थ्या इत्युत्ऽसक्थ्याः। अव। गुदम्। धेहि। सम्। अं
जिम्। चारय। वृषन्। यः। स्त्रीणाम्। जीवभोजन इति जीवऽभोजनः॥२२॥

॥ पु॰ ॥
॥ ४१ ॥

यका। असकौ। पाकुंतिका। आहलक्। इति। वंचति। आ। हंति। गभे। पसः। नि।
गल्गलीति। धारका॥ २३॥ यकः। असकौ। पाकुंतकः। आहलक्। इति। वंचति।
विवक्षतइवेतिविवक्षतःऽइव। ते। मुखम्। अध्वर्यो इत्यध्वर्यो। मा। नः। त्वम्।
अभि। भाषथाः॥ २४॥ माता। च। ते। पिता। च। ते। अग्रम्। वृक्षस्य। रोहतः।
प्रतिलामि। इति। ते। पिता। गभे। मुष्टिम्। अतंसयत्॥ २५॥ माता। च। ते।
पिता। च। ते। अग्रे। वृक्षस्य। क्रीळतः। विवक्षतइवेतिविवक्षतःऽइव। ते। मु

॥ रा॰ ॥
॥ ४९ ॥

खम्। ब्रह्मन्। मा। त्वम्। वदः। बहु॥ २६॥ ऊर्ध्वाम्। एनाम्। उत्। श्रापय। गिरौ। भारम्।
हरन्निवेतिहरन्ऽइव। अथ। अस्यै। मध्यम्। एधताम्। शीते। वाते। पुनन्निवेतिपु
नन्ऽइव॥ २७॥ ऊर्ध्वम्। एनम्। उत्। श्रयतात्। गिरौ। भारम्। हरन्निवेतिहरन्ऽ
इव। अथ। अस्य। मध्यम्। एजतु। शीते। वाते। पुनन्निवेतिपुनन्ऽइव॥ २८॥
यत्। अस्याः। अंहुभेद्या इत्यंहुऽभेद्याः। कृधु। स्थूलम्। उपातसदित्युपऽ
अतसत्। मुष्कौ। इत्। अस्याः। एजतः। गोशफे इति गोऽशफे। शकुलाविव

पं. ॥

॥ ५० ॥

तिप्राकुलेति । इवा ॥ २९ ॥ यत् । देवासः । ललामगुमिति ललामऽगुम् । प्र । विष्टीमिन
म् । आ । विषुः । सक्थ्ना । देदिश्यते । नारी । सत्यस्य । अक्षिभुव इत्यक्षिऽभुवः । यथा
॥ ३० ॥ यत् । हरिणः । यवम् । अत्ति । न । पुष्टम् । पशु । मन्यते । शूद्रा । यत् । अर्य्यजा
रेत्यर्यऽजारा । न । पोषाय । धनायति ॥ ३१ ॥ यत् । हरिणः । यवम् । अत्ति । न ।
पुष्टम् । बहु । मन्यते । शूद्रः । यत् । अर्यायै । जारः । न । पोषम् । अनु । मन्यते ॥ ३२ ॥
दधिक्राव्ण इति दधिऽक्राव्णः । अकारिषम् । जिष्णोः । अश्वस्य । वाजिनः । सु

॥ रा ॥
॥ ५० ॥

रभि । नः । मुखा । करत् । प्र । नः । आयूंषि । तारिषत् ॥ ३२ ॥ छ ॥ गायत्री । त्रिष्टुबिति
त्रिऽस्तुप् । जगती । अनुष्टुप् । अनुस्तुबित्यनुऽस्तुप् । पंक्त्या । सह । बृहती । उष्णिहा । क
कुप् । सूचीभिः । शम्यन्तु । त्वा ॥ ३३ ॥ द्विपदा इति द्विऽपदाः । याः । चतुष्पदाः । चतुःपद
इति चतुःऽपदाः । त्रिपदा इति त्रिऽपदाः । याः । च । षट्पदा इति षट्ऽपदाः । विछंदा इ
ति विऽछंदाः । याः । च । सछंदा इति सऽछंदाः । सूचीभिः । शम्यन्तु । त्वा ॥ ३४ ॥ महा
नाम्न्य इति महाऽनाम्न्यः । रेवत्यः । विश्वाः । आशाः । प्रभूवरीरिति प्रऽभूवरीः । मेघीः ।

त्रिष्टुप् १

॥ प.॥
॥ ५१॥

विद्युत इति विऽद्युतः। वाचः। सूचीभिः। शम्यंतु। त्वा॥ ३५॥ नार्यः। ते। पत्न्यः। लोम। वि।
चिन्वंतु। मनीषया। देवानाम्। पत्न्यः। दिशः। सूचीभिः। शम्यंतु। त्वा॥ ३६॥ रजताः। ह
रिणीः। सीसाः। युजः। युज्यंते। कर्मभिरिति कर्मऽभिः। अश्वस्य। वाजिनः। त्वचि।
सिमाः। शम्यंतु। शम्यंतीः॥ ३७॥ कः। त्वा। आ। छ्यति। कः। त्वा। वि। शास्ति। कः। ते।
गात्राणि। शम्यति। कः। ऊं इति। ते। शमिता। कविः॥ ३८॥ ऋतवः। ते। ऋतुथेत्यृतुऽथा।
पर्व। शमितारः। वि। शासतु। संवत्सरस्य। तेजसा। शमीभिः। शम्यंतु। त्वा॥ ३९॥

॥ रा॥
॥ ५१५

अर्द्धमासा इत्यर्द्धऽमासाः। परूंषि। ते। मासाः। आ। छ्यंतु। शम्यंतः। अहोरात्राणि।
मरुतः। विलिष्टमिति विऽलिष्टम्। सूदयंतु। ते॥ ४०॥ दैव्याः। अध्वर्यवः। त्वा।
आ। छ्यंतु। वि। च। शासतु। गात्राणि। पर्वशा इति पर्वऽशः। ते। सिमाः। कृ
ण्वंतु। शम्यंतीः॥ ४१॥ द्यौः। ते। पृथिवी। अंतरिक्षम्। वायुः। छिद्रम्। पृ
णातु। ते। सूर्यः। ते। नक्षत्रैः। सह। लोकम्। कृणोतु। साधुयेति साधुऽया।
४२॥ शम्। ते। परेभ्यः। गात्रेभ्यः। शम्। अस्तु। अवरेभ्यः। शम्। अस्थभ्यः

॥ प॰ ॥
॥ ५२ ॥

स्यस्थऽभ्यः। मज्जभ्य इति मज्जऽभ्यः। धाम। उरस्यं। अस्तु। तन्वे। तव॥ ४३॥
किम्। स्वित्। सूर्यसममिति सूर्यऽसमम्। ज्योतिः। किम्। समुद्रसममिति समु
द्रऽसमम्। सरः। किम्। स्वित्। पृथिव्यै। वर्षीयः। कस्य। मात्रा। न। विद्यते॥ ४४
ब्रह्म। सूर्यसममिति सूर्यऽसमम्। ज्योतिः। द्यौः। समुद्रसममिति समुद्रऽस
मम्। सरः। इंद्रः। पृथिव्यै। वर्षीयान्। गोः। तु। मात्रा। न। विद्यते॥ ४५॥ पृ
च्छामि। त्वा। चितये। देवसखेति देवऽसख। यदि। त्वम्। अत्र। मनसा। जगं

॥ रा ॥
॥ ५२ ॥

थ। येषु। विष्णुः। त्रिषु। पदेषु। एष्टइत्याऽइष्टः। तेषु। विश्वम्। भुवनम्। आ।
विवेश॥ ४६॥ अपि। तेषु। त्रिषु। पदेषु। अस्मि। येषु। विश्वम्। भुवनम्। आविवे
शेत्याऽविवेश। सद्यः। परि। एमि। पृथिवीम्। उत। द्याम्। एकेन। अंगेन।
दिवः। अस्य। पृष्ठम्॥ ४७॥ केषु। अंतः। पुरुषः। आ। विवेश।
कानि। अंतः। पुरुषे। अर्पितानि। एतत्। ब्रह्मन्। उप। वल्हाम
सि। त्वा। किम्। स्वित्। नः। प्रति। वोचासि। अत्र॥ ४८॥ पंच स्विति पं

प॰ ॥ ५३

चऽसु। अंतरित्यंतः। पुरुषः। आ। विवेश। तानि। अंतरित्यंतः। पुरुषे। अर्पिता
नि। एतत्। त्वा। अत्र। प्रतिमन्वान इति प्रतिऽमन्वानः। अस्मि। न। मायया। भव
सि। उत्तर इत्युत्ऽतरः। मत्॥४९॥ छ॥ का। ईम्। अरे। पिशंगिला। का। ईम्।
कुरुपिशंगिलेति कुरुऽपिशंगिला। कः। ईम्। आस्कंदमित्याऽस्कंदम्। अर्ष
ति। कः। ईम्। पंथाम्। वि। सर्पति॥५०॥ अजा। अरे। पिशंगिला। श्वावित्।
श्वविदिति श्वऽवित्। कुरुपिशंगिलेति कुरुऽपिशंगिला। शशः। आस्कंदमि

रा॰ ॥ ५३

त्याऽस्कंदम्। अर्षति। अहिः। पंथाम्। वि। सर्पति॥५१॥ कति। अस्य। विष्ठाः।
विस्था इति विऽस्थाः। कति। अक्षराणि। कति। होमासः। कतिधा। समिद्ध इति
सम्ऽइद्धः। यज्ञस्य। त्वा। विदथा। पृच्छम्। अत्र। कति। होतारः। ऋतुश इत्यृतुऽ
शः। यजंति॥५२॥ षट्। अस्य। विष्ठाः। विस्था इति विऽस्थाः। शतम्। अक्षरा
णि। अशीतिः। होमाः। समिध इति सम्ऽइधः। ह। तिस्रः। यज्ञस्य। ते। विद
था। प्र। ब्रवीमि। सप्त। होतारः। ऋतुश इत्यृतुऽशः। यजंति॥५३॥ कः। अ

॥प०॥
॥५४॥

स्य। विद्। भुवनस्य। नाभिम्। कः। द्यावापृथिवी इति द्यावापृथिवी। अंतरि
क्षम्। कः। सूर्यस्य। वेद। बृहतः। जनित्रम्। कः। वेद। चंद्रमसम्। यतोजा इ
ति यतःऽजाः॥ ५४॥ वेद। अहम्। अस्य। भुवनस्य। नाभिम्। वेद। द्यावापृ
थिवी इति द्यावापृथिवी। अंतरिक्षम्। वेद। सूर्यस्य। बृहतः। जनित्रम्।
अथो इत्यथो। वेद। चंद्रमसम्। यतोजा इति यतःऽजाः॥ ५५॥ पृच्छामि।
त्वा। परम्। अंतम्। पृथिव्याः। पृच्छामि। यत्र। भुवनस्य। नाभिः। पृच्छा

॥रा०॥
॥५५॥

मि। त्वा। वृष्णः। अश्वस्य। रेतः। पृच्छामि। वाचः। परमम्। व्योमेति विऽओम।
५६॥ इयम्। वेदिः। परः। अंतः। पृथिव्याः। अयम्। यज्ञः। भुवनस्य। नाभिः।
अयम्। सोमः। वृष्णः। अश्वस्य। रेतः। ब्रह्मा। अयम्। वाचः। परमम्। व्यो
मेति विऽओम॥ ५७॥ सुभूरिति सुऽभूः। स्वयंभूरिति स्वयम्ऽभूः। प्रथमः।
अंतः। महति। अर्णवे। दधे। ह। गर्भम्। ऋत्वियम्। यतः। जातः। प्रजाप
तिरिति प्रजाऽपतिः॥ ५८॥ होता। यक्षत्। प्रजापतिमिति प्रजाऽपतिम्।

सोमस्य। महिम्नः। जुषताम्। पिबतु। सोमम्। होतः। यज॥ ५९॥ छ॥ इति शु
क्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे पंचविंशतितमोऽध्यायः॥ २५॥ छ॥ हरिःऽ
ॐ॥ अश्वः। तूपरः। गोमृग इति गोऽमृगः। ते। प्राजापत्या इति प्राजाऽ
पत्याः। कृष्णग्रीव इति कृष्णऽग्रीवः। आग्नेयः। रराटे। पुरस्तात्। सारस्वती।
मेषी। अधस्तात्। हन्वोः॥ १॥ आश्विनौ। अधोरामाविति अधःऽरामौ। बा
ह्वोः। सोमापौष्णः। श्यामः। नाभ्याम्। सौर्ययामौ। श्वेतः। च। कृष्णः। च। पा

र्श्वयोः॥ २॥ त्वाष्ट्रौ। लोमशसक्थाविति लोमशऽसक्थौ। सक्थ्योः। वायव्यः।
श्वेतः। पुच्छे। इन्द्राय। स्वपस्यायेति सुऽअपस्याय। वेहत्। वैष्णवः। वामनः। रो
हितः। धूम्ररोहित इति धूम्रऽरोहितः। कर्कन्धुरोहित इति कर्कन्धुऽरोहितः। ते
सौम्याः। बभ्रुः। अरुणबभ्रुरित्यरुणऽबभ्रुः। शुकबभ्रुरिति शुकऽबभ्रुः। ते
वारुणाः॥ ३॥ शितिरन्ध्र इति शितिऽरन्ध्रः। अन्यतःशितिरन्ध्र इत्यन्य
तःऽशितिरन्ध्रः। समन्तशितिरन्ध्र इति समन्तऽशितिरन्ध्रः। ते। सावित्राः।

॥प॰॥
॥५६॥

शितिबाहुरितिशितिऽबाहुः।अन्यतःशितिबाहुरित्यन्यतःऽशितिबाहुः।स
मंतशितिबाहुरितिसमंतऽशितिबाहुः।ते।बार्हस्पत्याः।पृषती।क्षुद्रपृष
तीतिक्षुद्रऽपृषती।स्थूलपृषतीतिस्थूलऽपृषती।ताः।मैत्रावरुण्यः।।४।।
शुद्धवालइतिशुद्धऽवालः।सर्वशुद्धवालइतिसर्वशुद्धऽवालः।मणिवाल
इतिमणिऽवालः।ते।आश्विनाः।श्येतः।श्येताक्षइतिश्येतऽअक्षः।अ
रुणः।ते।रुद्राय।पशुपतयइतिपशुऽपतये।कर्णाः।यामाः।।५।।अव

॥रा॰॥
॥५६॥

लिप्ताइत्यवऽलिप्ताः।रौद्राः।नभोरूपाइतिनभःऽरूपाः।पार्जन्याः।पृ
श्निः।तिरश्चीनपृश्निरितितिरश्चीनऽपृश्निः।ऊर्ध्वपृश्निरित्यूर्ध्वऽपृ
श्निः।ते।मारुताः।।६।।फल्गूः।लोहितोर्णीतिलोहितऽऊर्णी।पलक्षी।
ताः।सारस्वत्यः।प्लीहाकर्णइतिप्लीहाऽकर्णः।शुण्ठाकर्णइतिशुण्ठाऽकर्णः।
अध्यालोहकर्णइत्यध्यालोहऽकर्णः।ते।त्वाष्ट्राः।।७।।कृष्णग्रीवइतिकृ
ष्णऽग्रीवः।शितिकक्षइतिशितिऽकक्षः।अञ्जिसक्थइत्यञ्जिऽसक्थः।

॥ पु० ॥
॥ ५७ ॥

ते । ऐंद्राग्नाः । कृष्णांजिरिति कृष्णऽअंजिः । अल्पांजिरित्यल्पऽअंजिः । महां
जिरिति महाऽअंजिः । ते । उषस्याः ॥ ८ ॥ शिल्पाः । वैश्वदेव्य इति वैश्वऽदेव्यः ।
रोहिण्यः । त्र्यवय इति त्रिऽअवयः । वाचे । अविज्ञाता इत्यविऽज्ञाताः । अदि
त्यै । सरूपा इति सऽरूपाः । धात्रे । वत्सतर्यः । देवानाम् । पत्नीभ्यः ॥ ९ ॥ कृष्ण
ग्रीवा इति कृष्णऽग्रीवाः । आग्नेयाः । शितिभ्रव इति शितिऽभ्रवः । वसूना
म् । रोहिताः । रुद्राणाम् । श्वेताः । अवरोकिण इत्यवऽरोकिणः । आदित्याना

॥ रा० ॥
॥ ५७ ॥

म् । नभोरूपा इति नभःऽरूपाः । पार्जन्याः ॥ १० ॥ उन्नत इत्युत्ऽनतः । ऋषभः ।
वामनः । ते । ऐंद्रावैष्णवाः । उन्नत इत्युत्ऽनतः । शितिबाहुरिति शितिऽबाहुः ।
शितिपृष्ठ इति शितिऽपृष्ठः । ते । ऐंद्राबार्हस्पत्याः । शुकरूपा इति शुकऽरूपाः ।
वाजिनाः । कल्माषाः । आग्निमारुताः । श्यामाः । पौष्णाः ॥ ११ ॥ एताः । ऐंद्रा
ग्नाः । द्विरूपा इति द्विऽरूपाः । अग्नीषोमीयाः । वामनाः । अनड्वाहः । आग्ना
वैष्णवाः । वशाः । मैत्रावरुण्यः । अन्यतएन्य इत्यन्यतःऽएन्यः । मैत्र्यः ॥ १२ ॥

॥प०॥
॥५८॥

कृष्णग्रीवा इति कृष्णऽग्रीवाः। आग्नेयाः। बभ्रवः। सौम्याः। श्वेताः। वायव्याः। अ
विज्ञाता इत्यविऽज्ञाताः। अदित्यै। सरूपा इति सऽरूपाः। धात्रे। वत्सतर्यः। देवाना
म्। पत्नीभ्यः॥१३॥ कृष्णाः। भौमाः। धूम्राः। आन्तरिक्षाः। बृहन्तः। दिव्याः। शबलाः।
वैद्युताः। सिध्माः। तारकाः॥१४॥ धूम्रान्। वसन्ताय। आ। लभते। श्वेतान्। ग्रीष्मा
य। कृष्णान्। वर्षाभ्यः। अरुणान्। शरदे। पृषतः। हेमन्ताय। पिशङ्गान्। शिशिरा
य॥१५॥ त्र्यवय इति त्रिऽअवयः। गायत्र्यै। पञ्चावय इति पञ्चऽअवयः। त्रिष्टु

॥रा०॥
॥५८॥

भे। त्रिस्तुभ इति त्रिऽस्तुभे। दित्यवाह इति दित्यऽवाहः। जगत्यै। त्रिवत्सा इति त्रिऽ
वत्साः। अनुष्टुभे। अनुस्तुभ इत्यनुऽस्तुभे। तुर्यवाह इति तुर्यऽवाहः॥१६॥ पष्ठवा
ह इति पष्ठऽवाहः। विराज इति विऽराजे। उक्षाणः। बृहत्यै। ऋषभाः। ककुभे। अ
नड्वाहः। पङ्क्त्यै। धेनवः। अतिछन्दस इत्यतिऽछन्दसे॥१७॥ कृष्णग्रीवा इति
कृष्णऽग्रीवाः। आग्नेयाः। बभ्रवः। सौम्याः। उपध्वस्ता इत्युपऽध्वस्ताः।
सावित्राः। वत्सतर्यः। सारस्वत्यः। श्यामाः। पौष्णाः। पृश्नयः। मारुताः।

दुष्ठिहै२

बहुरूपा इति बहुऽरूपाः। वैश्वदेवा इति वैश्वऽदेवाः। पृश्नयः। द्यावापृथिवीयाः॥१८॥
उक्ताः। संचरा इति सम्ऽचराः। एताः। ऐंद्राग्नाः। कृष्णाः। वारुणाः। पृश्नयः। मा
रुताः। कायाः। तूपराः॥१९॥ आग्नेयौ। अनीकवत इत्यनीकऽवते। प्रथमजानि
ति प्रथमऽजान्। आ। लभते। मरुद्भ्य इति मरुत्ऽभ्यः। सांतपनेभ्य इति सामऽ
तपनेभ्यः। सवात्यानिति सऽवात्यान्। गृहमेधिभ्य इति गृहमेधिऽभ्यः। ब
ष्किहान्। क्रीडिभ्य इति क्रीडिऽभ्यः। संसृष्टानिति सम्ऽसृष्टान्। स्वतवभ्य

इति स्वतवत्ऽभ्यः। अनुसृष्टानित्यनुऽसृष्टान्॥२०॥ उक्ताः। संचरा इति
सम्ऽचराः। एताः। ऐंद्राग्नाः। प्राशृंगाः। प्रशृंगा इति प्रऽशृंगाः। माहे
न्द्रा इति महाऽइंद्राः। बहुरूपा इति बहुऽरूपाः। वैश्वकर्मणा इति वैश्वऽक
र्मणाः॥२१॥ धूम्राः। बभ्रुनीकाशाः। बभ्रुनिकाशा इति बभ्रुऽनिका
शाः। पितृणाम्। सोमवतामिति सोमऽवताम्। बभ्रवः। धूम्रनीका
शाः। धूम्रनिकाशा इति धूम्रऽनिकाशाः। पितृणाम्। बर्हिषदाम्। ब

प॰॥ ६९॥

बर्हिसदामितिबर्हिंऽसदाम्।कृष्णाः।बभ्रुनीकाशाः।बभ्रुनिकाशाइतिब
भ्रुऽनिकाशाः।पितृणाम्।अग्निष्वात्तानाम्।अग्निस्वात्तानामित्यग्निऽ
स्वात्तानाम्।कृष्णाः।पृषंतः।त्रैयंबकाः॥२२॥उत्क्राः।संचराइतिसम्ऽच
राः।एताः।शुनासीरियाः।श्वेताः।वायव्याः।श्वेताः।सौर्याः॥२३॥ छ
वसंताय।कपिंजलान्।आ।लभंते।ग्रीष्माय।कलविंकान्।वर्षाभ्यः।ति
त्तिरीन्।शरदे।वर्तिकाः।हेमंताय।ककरान्।शिशिराय।विककरानिति

॥राम॥
॥६०॥

विऽककरान्॥२४॥समुद्राय।शिशुमारानितिशिशुऽमारान्।आ।लभ
ते।पर्जन्याय।मंडूकान्।अद्भ्यइत्यत्ऽभ्यः।मत्स्यान्।मित्राय।कुलीपया
न्।वरुणाय।नाक्रान्॥२५॥सोमाय।हंसान्।आ।लभंते।वायवे।ब
लाकाः।इंद्राग्निभ्यामितींद्राग्निऽभ्याम्।क्रुंचान्।मित्राय।मद्गून्।वरुणा
य।चक्रवाकानितिचक्रऽवाकान्॥२६॥अग्नये।कुटरून्।आ।लभंते।व
नस्पतिभ्यइतिवनस्पतिऽभ्यः।उलूकान्।अग्नीषोमाभ्याम्।चाषान्।

प०
॥६१॥

अश्विभ्यामित्यश्विऽभ्याम् । मयूरान् । मित्रावरुणाभ्याम् । कपोतान् ॥२७
सोमाय । लबान् । आ । लभते । त्वष्ट्रे । कौलीकान् । गोषादीः । गोसादीरिति
गोऽसादीः । देवानाम् । पत्नीभ्यः । कुलीकाः । देवजामिभ्य इति देवजा
मिऽभ्यः । अग्नये । गृहपतय इति गृहऽपतये । पारुष्णान् ॥२८॥ अह्ने । पा
रावतान् । आ । लभते । रात्र्यै । सीचापूः । अहोरात्रयोः । संधिभ्य इति
संधिऽभ्यः । जतूः । मासेभ्यः । दात्योहान् । संवत्सराय । महतः । सुपर्णा

॥राम॥
॥६१॥

ति

निसुऽपर्णान् ॥२९॥ भूम्यै । आखून् । आ । लभते । अंतरिक्षाय । पांक्त्रान् । दि
वे । कशान् । दिग्भ्य इति दिक्ऽभ्यः । नकुलान् । बभ्रुकान् । अवांतरदिशा
भ्य इत्यवांतरऽदिशाभ्यः ॥३०॥ वसुभ्य इति वसुऽभ्यः । ऋश्यान् । आ ।
लभते । रुद्रेभ्यः । रुरून् । आदित्येभ्यः । न्यंकून् । विश्वेभ्यः । देवेभ्यः । पृ
षतान् । साध्येभ्यः । कुलुंगान् ॥३१॥ ईशानाय । परस्वतः । आ । लभते
मित्राय । गौरान् । वरुणाय । महिषान् । बृहस्पतये । गवयान् । त्वष्ट्रे ।

प० ॥
॥६२॥

उद्धान्॥२९॥प्रजापतयऽइतिप्रजाऽपतये।पुरुषान्।हस्तिनः।आ।लभते।वा
चे।प्लुषीन्।चक्षुषे।मशकान्।श्रोत्राय।भृंगाः॥३०॥प्रजापतयऽइतिप्रजाऽ
पतये।च।वायवे।च।गोमृगऽइतिगोऽमृगः।वरुणाय।आरण्यः।मेषः।
यमाय।कृष्णः।मनुष्यराजायेतिमनुष्यऽराजाय।मर्कटः।शार्दूलाय।रो
हित्।ऋषभाय।गवयी।क्षिप्रश्येनायेतिक्षिप्रऽश्येनाय।वर्तिका।नी
लंगोः।कृमिः।समुद्राय।शिशुमारऽइतिशिशुऽमारः।हिमवतऽइतिहि

॥राम॥
६२॥

मऽवते।हस्ती॥३१॥मयुः।प्राजापत्यऽइतिप्राजाऽपत्यः।उलः।हलिक्ष्णः।वृष
दंशऽइतिवृषऽदंशः।ते।धात्रे।दिशाम्।कंकः।धुंक्षा।आग्नेयी।कलविंकः।
लोहिताहिरितिलोहितऽअहिः।पुष्करसादऽइतिपुष्करऽसादः।ते।त्वाष्ट्राः।वाचे।
क्रुंचः॥३२॥सोमाय।कुलंगः।आरण्यः।अजः।नकुलः।शका।ते।पौष्णाः।
क्रोष्टा।मायोः।इंद्रस्य।गौरमृगऽइतिगौरऽमृगः।पिद्वः।न्यंकुः।कक्कटः।ते
अनुमत्याऽइत्यनुऽमत्यै।प्रतिश्रुत्कायाऽइतिप्रतिऽश्रुत्कायै।चक्रवाकऽ

प०
॥ ६३ ॥

तिऽवक्रऽवाकः ॥ ३६ ॥ सौरी । बलाका । शार्गः । सृजयः । शयांडकइतिशयांऽ
डकः । ते । मैत्राः । सरस्वत्यै । शारिः । पुरुषवागितिपुरुषऽवाक् । श्वावित् । श्ववि
दितिश्वऽवित् । भौमी । शार्दूलः । वृकः । पृदाकुः । ते । मन्यवे । सरस्वते । शुकः । पुरु
षवागितिपुरुषऽवाक् ॥ ३७ ॥ सुपर्णइतिसुऽपर्णः । पार्जन्यः । आतिः । वाहसः ।
दर्विदेतिदर्विऽदा । ते । वायवे । बृहस्पतये । वाचः । पतये । पैङ्गराजइतिपैङ्गऽरा
जः । अलजः । आन्तरिक्षः । प्लवः । मद्गुः । मत्स्यः । ते । नदीपतयइतिनदीऽपतये । ॥ राम ॥

॥ ६३ ॥

द्यावापृथिवीयः । कूर्मः ॥ ३८ ॥ पुरुषमृगइतिपुरुषऽमृगः । चन्द्रमसे । गोधा ।
कालका । दार्वाघाटः । दार्वाघातइतिदारुऽआघातः । ते । वनस्पतीनाम् । कृक
वाकुरितिकृकऽवाकुः । सावित्रः । हंसः । वातस्य । नाक्रः । मकरः । कुलीपयः ।
ते । अकूपारस्य । ह्रियै । शल्यकः ॥ ३९ ॥ एणी । अह्ने । मण्डूकः । मूषिका । तित्ति
रिः । ते । सर्पाणाम् । लोपाशः । आश्विनः । कृष्णः । रात्र्यै । ऋक्षः । जतूः । सुषि
लीकेतिसुऽषिलीका । ते । इतरजनानामितीतरऽजनानाम् । जहका । वैष्णवी

॥४०॥ अन्यवापऽइत्यन्यऽवापः। अर्द्धमासानाम्। अर्द्धमासानाम्। ऋश्यः। मयूरः। सुपर्णऽइति सुऽपर्णः। ते। गन्धर्वाणाम्। अपाम्। उद्रः। मासाम्। कश्यपः। रोहित्। कुण्डृणाची। गोलत्तिका। ते। अप्सरसाम्। मृत्यवे। असितः॥४१॥ वर्षाहूरिति वर्षऽआहुः। ऋतूनाम्। आखुः। कशः। मान्थालः। ते। पितॄणाम्। बलाय। अजगरः। वसूनाम्। कपिञ्जलः। कपोतः। उलूकः। शशः। ते। निर्ऋत्याऽइति निःऽऋत्यै। वरुणाय। आरण्यः। मेषः॥४२॥ श्वित्रः। आदित्यानाम्। उष्ट्रः। घृणीवान्। घृणिवानिति

घृणिऽवान्। वार्ध्रीनसः। ते। मत्यै। अरण्याय। सृमरः। रुरुः। रौद्रः। क्वयिः। कुटरुः। दात्यौहः। ते। वाजिनाम्। कामाय। पिकः॥४३॥ खड्गः। वैश्वदेवऽइति वैश्वऽदेवः। श्वा। कृष्णः। कर्णः। गर्दभः। तरक्षुः। ते। रक्षसाम्। इन्द्राय। सूकरः। सिंहः। मारुतः। कृकलासः। पिप्पका। शकुनिः। ते। शरव्यायै। विश्वेषाम्। देवानाम्। पृषतः॥४४॥ ७॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पदपाठे षड्विंशोऽध्यायः॥ ७॥

॥ ७॥ हरिः ॐ॥ शादम्। दद्भिरिति दत्ऽभिः। अवकाम्। दन्तमूलैरिति दन्त

मूलैः। मृदम्। बर्स्वैः। ते गाम्। दंष्ट्राभ्याम्। सरस्वत्यै। अग्रजिह्वमित्यग्रऽजि
ह्वम्। जिह्वायाः। उत्सादमित्युत्ऽसादम्। अवक्रंदेनेत्यवऽक्रंदेन। तालु। वाज
म्। हनुभ्यामिति हनुऽभ्याम्। अपः। आस्येन। वृषणम्। आंडाभ्याम्॥ १॥ आ
दित्यान्। श्मश्रुभिरिति श्मश्रुऽभिः। पंथानम्। भ्रूभ्याम्। द्यावापृथिवी इति
द्यावापृथिवी। वर्त्तोभ्यामिति वर्त्तःऽभ्याम्। विद्युतमिति विऽद्युतम्। कनीनका
भ्याम्। शुक्लाय। स्वाहा। कृष्णाय। स्वाहा। पार्य्याणि। पक्ष्माणि। अवार्य्याः। इ

क्षवः। अवार्याणि। पक्ष्माणि। पार्याः। इक्षवः॥ २॥ वातम्। प्राणेन। अपानेनेत्यप
आनेन। नासिके इति नासिके। उपयाममित्युपऽयामम्। अधरेण। ओष्ठेन। सत्
उत्तरेणेत्युत्ऽतरेण। प्रकाशेनेति प्रऽकाशेन। अंतरम्। अनूकाशेन। अनुकाशेने
त्यनुऽकाशेन। बाह्यम्। निवेष्यमिति निऽवेष्यम्। मूर्ध्ना। स्तनयित्नुं। निर्बाधेने
ति निःऽबाधेन। अशनिम्। मस्तिष्केण। विद्युतमिति विऽद्युतम्। कनीनकाभ्या
म्॥ ३॥ कर्णाभ्याम्। श्रोत्रम्। श्रोत्राभ्याम्। कर्णौ। तेदनीम्। अधरकंठेनेत्यध

२५ कंठेन। अपः। शुष्ककंठेनेति शुष्क ऽ कंठेन। चित्तम्। मन्याभिः। अदितिम्। शी
र्ष्णा। निर्ऋतिमिति निः ऽ ऋतिम्। निर्जर्जल्प्येनेति निः ऽ जर्जल्प्येन। शीर्ष्णा।
संक्रोशैरिति सम् ऽ क्रोशैः। प्राणान्। रेष्माणम्। स्तुपेन॥४॥ मशकान्। के
शैः। इंद्रम्। स्वपसेति सु ऽ अपसा। वहेन। बृहस्पतिम्। शकुनिसादेनेति
शकुनि ऽ सादेन। कूर्मान्। शफैः। आक्रमणमित्या ऽ क्रमणम्। स्थूराभ्या
म्। ऋक्षलाभिः। कपिंजलान्॥५॥ जवम्। जंघाभ्याम्। अध्वानम्। बाहु

भ्यामिति बाहु ऽ भ्याम्। जांबीलेन। अरण्यम्। अग्निम्। अतिरुग्भ्यामित्य
तिरुक् ऽ भ्याम्। पूषणम्। दोर्भ्यामिति दोः ऽ भ्याम्। अश्विनौ। अंसाभ्या
म्। रुद्रम्। रोराभ्याम्॥६॥ अग्नेः। पक्षतिः। वायोः। निपक्षतिरिति नि
ऽ पक्षतिः। इंद्रस्य। तृतीया। अपाम्। चतुर्थी। अदित्यै। पंचमी। इंद्राण्यै। ष
ष्ठी। मरुताम्। सप्तमी। बृहस्पतेः। अष्टमी। अर्यम्णः। नवमी। धातुः। दश
मी। इंद्रस्य। एकादशी। वरुणस्य। द्वादशी। यमस्य। त्रयोदशीति त्रयः ऽ द

प॰॥
॥६७॥

पी॥७॥इंद्राग्न्योः।पक्षतिः।सरस्वत्यै।नियक्षतिरिति निऽपक्षतिः।मित्र
स्य।तृतीया।सोमस्य।चतुर्थी।निर्ऋत्या इति निःऽऋत्यै।पंचमी।अग्नीषो
मयोः।षष्ठी।सर्पाणाम्।सप्तमी।विष्णोः।अष्टमी।पूष्णः।नवमी।त्वष्टुः।दश
मी।इंद्रस्य।एकादशी।वरुणस्य।द्वादशी।यम्यै।त्रयोदशीति त्रयःऽदशी॥
द्यावापृथिव्योः।दक्षिणम्।पार्श्वम्।विश्वेषाम्।देवानाम्।उत्तरम्॥८॥म
रुताम्।स्कंधाः।विश्वेषाम्।देवानाम्।प्रथमा।कीकसा।रुद्राणाम्।द्विती

॥राम॥
॥६७॥

या।आदित्यानाम्।तृतीया।वायोः।पुछम्।अग्नीषोमयोः।भासदौ।क्रुंचौ।श्रो
णिभ्यामिति श्रोणिऽभ्याम्।इंद्राबृहस्पती इतींद्राबृहस्पती।ऊरुभ्यामित्यूरुऽभ्या
म्।मित्रावरुणौ।अल्गाभ्याम्।आक्रमणमित्याऽक्रमणम्।स्थूराभ्याम्।बृह
स्पतिः।कुष्ठिभ्याम्॥९॥पूषणम्।वनिष्ठुना।अंधाहीनित्यंधऽअहीन्।स्थूल
गुदयेति स्थूलऽगुदया।सर्पान्।गुदाभिः।विह्रुत इति विऽह्रुतः।आंत्रैः।अपः।
वस्तिना।वृषणम्।आंडाभ्याम्।वाजिनम्।शेपेन।प्रजामिति प्रऽजाम्।रे

नेसा। चाषान्। पित्तेन। प्रदरानिति प्रऽदरान्। पायुना। कूश्मान्। शकपिंडैरिति
शकऽपिंडैः॥१०॥ इंद्रस्य। क्रोडः। अदित्यै। पाजस्यम्। दिशाम्। जत्रवः। अ
दित्यै। भसत्। जीमूतान्। हृदयौपशेन। अंतरिक्षम्। पुरीतता। पुरितत इति पु
रिऽतता॥११॥ नभः। उदर्येण। चक्रवाकावितिचक्रऽवाकौ। मतस्नाभ्याम्
दिवम्। वृक्काभ्याम्। गिरीन्। प्लाशिभिरिति प्लाशिऽभिः। उपलान्। प्लीह्ना।
वल्मीकान्। क्लोमभिरिति क्लोमऽभिः। ग्लौभिः। गुल्मान्। हिराभिः। स्रवं

तीः। ह्रदान्। कुक्षिभ्यामिति कुक्षिऽभ्याम्। समुद्रम्। उदरेण। वैश्वानरम्। भ
स्मना॥१२॥ ७॥ विधृतिमिति विऽधृतिम्। नाभ्या। घृतम्। रसेन। अपः।
यूष्णा। मरीचीः। विप्रुड्भिरिति विप्रुट्ऽभिः। नीहारम्। ऊष्मणा। शीनम्। वस
या। प्रुष्वाः। अश्रुभिरित्यश्रुऽभिः। ह्रादुनीः। दूषीकाभिः। अस्ना। रक्षांसि
चित्राणि। अंगैः। नक्षत्राणि। रूपेण। पृथिवीम्। त्वचा। जुंबकाय। स्वाहा॥
॥१३॥ यस्य। इमे। हिमवंत इति हिमऽवंतः। महित्वेति महिऽत्वा। यस्य।

प० ॥
॥ ६७ ॥
६१

समुद्रम् । रसया । सह । आहुः । यस्य । इमाः । प्रदिश इति प्रऽदिशः । यस्य । बाहू
इति बाहू । कस्मै । देवाय । हविषा । विधेम ॥ ४ ॥ यः । आत्मदा इत्यात्मऽदाः । ब
लदा इति बलऽदाः । यस्य । विश्वे । उपासत इत्युपऽआसते । प्रशिषमिति प्रऽ
शिषम् । यस्य । देवाः । यस्य । छाया । अमृतम् । यस्य । मृत्युः । कस्मै । देवाय ।
हविषा । विधेम ॥ ५ ॥ ७ ॥ आ । नः । भद्राः । क्रतवः । यंतु । विश्वतः । अद
ब्धासः । अपरीतास इत्यपरिऽइतासः । उद्भिद इत्युत्ऽभिदः । देवाः । नः । य

॥ राम ॥
॥ ६७ ॥
६१

२ नी

था । सदम् । इत् । वृधे । असन् । अप्रायुव इत्यप्रऽआयुवः । रक्षितारः । दिवेदि
व इति दिवेऽदिवे ॥ १ ॥ देवानाम् । भद्रा । सुमतिरिति सुऽमतिः । ऋजूयताम् ।
देवानाम् । रातिः । अभि । नः । नि । वर्त्तताम् । देवानाम् । सख्य
म् । उप । सेदिम । वयम् । देवाः । नः । आयुः । प्र । तिरंतु । जीवसे ॥ २ ॥ तान् ।
पूर्वया । निविदेति निऽविदा । हूमहे । वयम् । भगम् । मित्रम् । अदितिम् । द
क्षम् । अस्रिधम् । अर्यमणम् । वरुणम् । सोमम् । अश्विना । सरस्वती ।

ऋजूयता
म् २

नः। सुभगेतिसुऽभगा। मयः। करत्॥ १८॥ तत्। नः। वातः। मयोभ्वितिमयःऽ
भु। वातु। भेषजम्। तत्। माता। पृथिवी। तत्। पिता। द्यौः। तत्। ग्रावाणः।
सोमसुतइतिसोमऽसुतः। मयोभुवइतिमयःऽभुवः। तत्। अश्विना।
शृणुतम्। धिष्ण्या। ध्रुवम्॥ १९॥ तम्। ईशानम्। जगतः। तस्थुषः। प
तिम्। धियंजिन्वमितिधियम्ऽजिन्वम्। अवसे। हूमहे। वयम्। पूषा। नः।
यथा। वेदसाम्। असत्। वृधे। रक्षिता। पायुः। अदब्धः। स्वस्तये॥ २०॥

स्वस्ति। नः। इन्द्रः। वृद्धश्रवाइतिवृद्धऽश्रवाः। स्वस्ति। नः। पूषा। विश्ववेदाइतिवि
श्वऽवेदाः। स्वस्ति। नः। तार्क्ष्यः। अरिष्टनेमिरित्यरिष्टऽनेमिः। स्वस्ति। नः। बृहस्पतिः। रि २
दधातु॥ २१॥ ७॥ पृषदश्वाइतिपृषत्ऽअश्वाः। मरुतः। पृश्निमातरइतिपृश्निऽ
मातरः। शुभंयावानइतिशुभम्ऽयावानः। विदथेषु। जग्मयः। अग्निजिह्वाइत्यग्नि
जिह्वाः। मनवः। सूरचक्षसइतिसूरऽचक्षसः। विश्वे। नः। देवाः। अवसा। आ।
गमन्। इह॥ २२॥ भद्रम्। कर्णेभिः। शृणुयाम। देवाः। भद्रम्। पश्येम। अक्षभिः।

पं॥
॥६०॥

अक्षऽभिः। यजत्राः। स्थिरैः। अंगैः। तुष्टुवांसः। तुस्तुवांस इति तुस्तुऽवांसः।
तनूभिः। वि। अशेम। देवहितमिति देवऽहितम्। यत्। आयुः॥ २३॥ शतम्। इ
त्। नु। शरदः। अंति। देवाः। यत्र। नः। चक्र। जरसम्। तनूनाम्। पुत्रासः। यत्र। पि
तरः। भवंति। मा। नः। मध्या। रीरिषत। रिरिषतेति रिरिषत। आयुः। गंतोः॥ २४॥
अदितिः। द्यौः। अदितिः। अंतरिक्षम्। अदितिः। माता। सः। पिता। सः। पुत्रः।
विश्वे। देवाः। अदितिः। पंच। जनाः। अदितिः। जातम्। अदितिः। जनित्वमिति

राम॥
॥६०॥

जनित्वम्॥ २५॥ मा। नः। मित्रः। वरुणः। अर्यमा। आयुः। इंद्रः। ऋभुक्षाः। मरु
तः। परि। ख्यन्। यत्। वाजिनः। देवजातस्येति देवऽजातस्य। सप्तेः। प्रवक्ष्या
म इति प्रऽवक्ष्यामः। विदथे। वीर्याणि॥ २६॥ यत्। निर्णिजा। निर्निजेति निःऽ
निजा। रेक्णसा। प्रावृतस्य। रातिम्। गृभीताम्। मुखतः। नयंति। सुप्राङिति
सुऽप्राङ्। अजः। मेम्यत्। विश्वरूप इति विश्वऽरूपः। इंद्रापूष्णोः। प्रियम्। अपि।
एति। पाथः॥ २७॥ एषः। छागः। पुरः। अश्वेन। वाजिना। पूष्णः। भागः। नीयते।

विश्वदेव्य इति विश्व॰देव्यः। अभिप्रियमित्यभि॰प्रियम्। यत्। पुरोळाशम्। अर्व
ता। त्वष्टा। इत्। एनम्। सौश्रवसाय। जिन्वति ॥२८॥ यत्। हविष्यम्। ऋतुश इत्यृ
तु॰शः। देवयानमिति देव॰यानम्। त्रिः। मानुषाः। परि। अश्वम्। नयंति। अत्र। पू
ष्णः। प्रथमः। भागः। एति। यज्ञम्। देवेभ्यः। प्रतिवेदयन्निति प्रति॰वेदयन्। अजः ॥
॥२९॥ होता। अध्वर्युः। आवया इत्या॰वयाः। अग्निमिंध इत्यग्निम्॰इंधः। ग्रा
वग्राभ इति ग्राव॰ग्राभः। उत। शंस्ता। सुविप्र इति सु॰विप्रः। तेन। यज्ञेन। स्व

रंकृतेनेति सु॰अरं॰कृतेन। स्विष्टेनेति सु॰इष्टेन। वक्षणाः। आ। पृणध्वम् ॥३०॥ यूप
व्रस्का इति यूप॰व्रस्काः। उत। ये। यूपवाहा इति यूप॰वाहाः। चषालम्। ये। अश्वयूपा
येत्यश्व॰यूपाय। तक्षति। ये। च। अर्वते। पचनम्। संभरंतीति सम्॰भरंति। उतो इ
त्युतो। तेषाम्। अभिगूर्तिरित्यभि॰गूर्तिः। नः। इन्वतु ॥३१॥ उप। प्र। अगात्। सु
मदिति सु॰मत्। मे। अधायि। मन्म। देवानाम्। आशाः। उप। वीतपृष्ठ इति वीत॰
पृष्ठः। अनु। एनम्। विप्राः। ऋषयः। मदंति। देवानाम्। पुष्टे। चकृम। सुबंधुमिति

सुऽबंधुम्॥७॥ यत्।वाजिनः।दाम।संऽदानमिति सम्ऽदानम्।अर्वतः।या।शीर्ष
ण्या।रशना।रज्जुः।अस्य।यत्।वा।घ।अस्य।प्रभृतमिति प्रऽभृतम्।आस्ये।तृ
णम्।सर्वा।ता।ते।अपि।देवेषु।अस्तु॥८॥ यत्।अश्वस्य।क्रविषः।मक्षिका।
आश।यत्।वा।स्वरौ।स्वधिताविति स्वऽधितौ।रिप्तम्।अस्ति।यत्।हस्तयोः।
शमितुः।यत्।नखेषु।सर्वा।ता।ते।अपि।देवेषु।अस्तु॥९॥ यत्।ऊवध्यम्।उ
दरस्य।अपवातीत्यपऽवाति।यः।आमस्य।क्रविषः।गंधः।अस्ति।सुकृतेति

सुऽकृता।तत्।शमितारः।कृण्वंतु।उत।मेधम्।शृतपाकमिति शृतऽपाकम्।पचं
तु॥१०॥ यत्।ते।गात्रात्।अग्निना।पच्यमानात्।अभि।शूलम्।निहतस्येति
निऽहतस्य।अवधावतीत्यवऽधावति।मा।तत्।भूम्याम्।आ।श्रिषत्।मा।तृ
णेषु।देवेभ्यः।तत्।उशद्भ्य इत्युशत्ऽभ्यः।रातम्।अस्तु॥११॥ ये।वाजिनम्।
परिपश्यंतीति परिऽपश्यंति।पक्वम्।ये।ईम्।आहुः।सुरभिः।निः।हर।इति।ये।
च।अर्वतः।मांसभिक्षामिति मांसऽभिक्षाम्।उतो इति।तेषाम्।अभिगूर्तिः

उपासत इत्युपऽआसते।

रित्यभिऽगूर्तिः। नः। इन्वतु॥ ३७॥ यत्। नीक्षणमिति निऽईक्षणम्। माꣳस्पचन्याः।
उखायाः। या। पात्राणि। यूष्णः। आसेचनानीत्याऽसेचनानि। उष्मण्या। अपि
धानेत्यपिऽधाना। चरूणाम्। अंकाः। सूनाः। परि। भूषंति। अश्वम्॥ ३८॥ मा।
त्वा। अग्निः। ध्वनयीत्। धूमगंधिरिति धूमऽगंधिः। मा। उखा। भ्राजंती। अभि।
वित्त। जघ्रिः। इष्टम्। वीतम्। अभिगूर्तमित्यभिऽगूर्तम्। वषट्कृतमिति वषट्ऽ
कृतम्। तम्। देवासः। प्रति। गृभ्णंति। अश्वम्॥ ३९॥ निक्रमणमिति निऽक्रमण

म्। निषदनम्। निसदनमिति निऽसदनम्। विवर्तनमिति विऽवर्तनम्। यत्। च। प
ड्वीशम्। अर्वतः। यत्। च। पपौ। यत्। च। घासिम्। जघास। सर्वा। ता। ते। अपि। दे
वेषु। अस्तु॥ ४०॥ यत्। अश्वाय। वासः। उपस्तृणंतीत्युपऽस्तृणंति। अधीवास
म्। या। हिरण्यानि। अस्मै। संदानमिति सम्ऽदानम्। अर्वंतम्। पड्वीशम्। प्रिया।
देवेषु। आ। यामयंति। यमयंतीति यमयंति॥ ४१॥ इमा। नु। कम्। भुवना। सीष
धाम। सीसधामेति सीसधाम। इंद्रः। च। विश्वे। च। देवाः। आदित्यैः। इंद्रः। स

॥ पद ॥
॥ ७३ ॥

गण इति सऽगणः। मरुद्भिरितिमरुत्ऽभिः। अस्मभ्यम्। भेषजा। करत्। यज्ञम्।
चु। नः। तन्वम्। चु। प्रजामितिप्रऽजाम्। अच्छ। आ दित्यैः। इंद्रः। सह। सीषधाति।
सीसधातीतिसीसधाति॥ ४२॥ छ॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितांपदपाठेस
सविंशतिमोध्यायः॥ २७॥ छ॥ हरिःॐम्॥ अग्निः। च। पृथिवी। च। सन्न
ते इतिसम्ऽनते। तेइतिते। मे। सम्। नमताम्। अदः। वायुः। अंतरिक्षम्। आ
दित्यः। द्यौः। आपः। वरुणः। सप्त। संसदइतिसम्ऽसदः। अष्टमी। भूतसा

॥ राम ॥
॥ ७३ ॥

धनीतिभूतऽसाधनी॥ १॥ सकामानितिसऽकामान्। अध्वनः। कुरु। संज्ञान
मितिसम्ऽज्ञानम्। अस्तु। मे। अमुना। यथा। इमाम्। वाचम्। कल्याणीम्।
आवदानीत्याऽवदानि। जनेभ्यः॥ २॥ ब्रह्मराजन्याभ्याम्। शूद्राय। च। अ
र्याय। स्वाय। अरणाय। प्रियः। देवानाम्। दक्षिणायै। दातुः। इह। भूयासम्। अय
म्। मे। कामः। सम्। ऋध्यताम्। उप। मा। अदः। नमतु॥ ३॥ बृहस्पते। अति।
यत्। अर्य्यः। अर्हात्। द्युमदितिद्युऽमत्। विभातीतिविऽभाति। क्रतुमदिति

68

ऋतुऽमत्।जनेषु।यत्।दीदयत्।श्रवसा।ऋतप्रजातेत्यृतऽप्रजात।तत्।अस्मा
सुद्रविणम्।धेहि।चित्रम्।बृहस्पतये।त्वा।एषः।ते।योनिः।बृहस्पतये।त्वा
॥६॥इंद्र।गोमन्निति गोऽमन्।इह।आ।याहि।पिब।सोमम्।शतक्रतो।इति
शतऽक्रतो।विद्यद्भिर्निरिति विद्यत्ऽभिः।ग्रावभिरिति ग्रावऽभिः।सुतम्।इंद्रा
य।त्वा।गोमत इति गोऽमते।एषः।ते।योनिः।इंद्राय।त्वा।गोमत इति गोऽम
ते॥७॥ऋतावानम्।ऋतवानमित्यृतऽवानम्।वैश्वानरम्।ऋतस्य।ज्योति

षः।पतिम्।अजस्रम्।घर्मम्।ईमहे॥वैश्वानराय।त्वा।एषः।ते।योनिः।वैश्वानरा
य।त्वा॥६॥वैश्वानरम्।हवामहे।ऋतस्य।ज्योतिषः।पतिम्।अजस्रम्।घर्मम्।
ईमहे॥७॥अग्निः।उक्थेन।वाहसा॥८॥वैश्वानरस्य।सुमताविति सुऽमतौ।
स्याम।राजा।हि।कम्।भुवनानाम्।अभिश्रीरित्यभिऽश्रीः।इतः।जातः।वि
श्वम्।इदम्।वि।चष्टे।वैश्वानरः।यतते।सूर्येण॥९॥मरुत्वाम्।इंद्र।वृष
भः।रणाय।पिब।सोमम्।अनुष्वधम्।अनुस्वधमित्यनुऽस्वधम्।मदाय।

आ। सिंचस्व। जठरे। मध्वः। ऊर्मिम्। त्वम्। राजा। असि। प्रतिपदिति प्रति॒ऽपत्। सुतानाम्॥१०॥ महान्। इंद्रः। वज्रहस्त इति वज्रऽहस्तः। षोळशी। शर्म। यच्छतु। हंतु। पाप्मानम्। यः। अस्मान्। द्वेष्टि॥११॥ अग्निः। ऋषिः। पवमानः। पांचजन्य इति पांचऽजन्यः। पुरोहित इति पुरःऽहितः। तम्। ईमहे। महागयमिति महाऽगयम्॥१२॥ अनु। वीरैः। अनु। पुष्यास्म। गोभिः। अश्वैः। सर्वेण। पुष्टैः। द्विपदेति द्विऽपदा। चतुष्पदा। चतुःपदेति चतुःऽपदा। वयम्। देवाः। नः।

यज्ञम्। ऋतुथेत्यृतुऽथा। नयंतु॥१३॥ आ। नः। गोत्रा। दर्दृहि। गोपत इति गोऽपते। गाः। सम्। अस्मभ्यम्। सनयः। यंतु। वाजाः। दिवक्षाः। असि। वृषभ। सत्यशुष्म इति सत्यऽशुष्मः। अस्मभ्यम्। सु। मघवन्निति मघऽवन्। बोधि। गोदा इति गोऽदाः॥१४॥ छ॥ छ॥ इति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे अष्टाविंशतितमोऽध्यायः॥२८॥ छ॥ हरिः ॐ॥ समाः। त्वा। अग्ने। ऋतवः। वर्द्धयंतु। संवत्सराः। ऋषयः। यानि। सत्या। सम्। दिव्येन। दीदि

लि। रोचनेन। विश्वाः। आ। भाहि। प्रदिश इति प्रऽदिशः। चतस्रः॥ १॥ सम्
च। इध्यस्व। अग्ने। प्र। च। बोधय। एनम्। उत्। च। तिष्ठ। महते। सौभगाय।
मा। च। रिषत्। उपसत्तेत्युपऽसत्ता। ते। अग्ने। ब्रह्माणः। ते। यशसः। सं
तु। मा। अन्ये॥ २॥ त्वाम्। अग्ने। वृणते। ब्राह्मणाः। इमे। शिवः। अग्ने। सं
वरण इति सम्ऽवरणे। भव। नः। सपत्नहेति सपत्नऽहा। नः। अभिमाति
जिदित्यभिमातिऽजित्। च। स्वे। गये। जागृहि। अप्रयुच्छन्नित्यप्रऽयु

च्छन्॥ ३॥ इह। एव। अग्ने। अधि। धारय। रयिम्। मा। त्वा। नि। क्रन्। पूर्वचि
त इति पूर्वऽचितः। निकारिण इति निऽकारिणः। क्षत्रम्। अग्ने। सुयममि
ति सुऽयमम्। अस्तु। तुभ्यम्। उपसत्तेत्युपऽसत्ता। वर्द्धताम्। ते। अनिष्टृ
तः। अनिस्तृत इत्यनिऽस्तृतः॥ ४॥ क्षत्रेण। अग्ने। स्वायुरिति सुऽआ
युः। सम्। रभस्व। मित्रेण। अग्ने। मित्रधेय इति मित्रऽधेये। यतस्व।
सजातानामिति सऽजातानाम्। मध्यमस्था इति मध्यमऽस्थाः। एधि।

॥ प० ॥
॥ ७७ ॥

राक्षाम् । अग्ने । विहव्य इति विऽहव्यः । दीदिहि । इह ॥ ५ ॥ अति । निहः । अति ।
स्रिधः । अति । अचित्तिम् । अति । अरातिम् । अग्ने । विश्वा । हि । अग्ने । दु
रितेति दुःऽइता । सहस्व । अथ । अस्मभ्यम् । सहवीरमिति सहऽवीरम् ।
रयिम् । दाः ॥ ६ ॥ अनाधृष्यः । जातवेदा इति जातऽवेदाः । अनिष्टृतः ।
अनिस्तृत इत्यनिऽस्तृतः । विराडिति विऽराट् । अग्ने । क्षत्रभृदिति क्ष
त्रऽभृत् । दीदिहि । इह । विश्वाः । आशाः । प्रमुंचन्निति प्रऽमुंचन् । मानु

॥ रा० ॥
॥ ७७ ॥

षीः । भियः । शिवाभिः । अद्य । परि । पाहि । नः । वृधे ॥ ७ ॥ बृहस्पते । सवितः ।
बोधय । एनम् । संशितमिति सम्ऽशितम् । चित् । संतरामिति संऽत
राम् । सम् । शिशाधि । वर्द्धय । एनम् । महते । सौभगाय । विश्वे । एनम् ।
अनु । मदन्तु । देवाः ॥ ८ ॥ अमुत्रभूयादित्यमुत्रऽभूयात् । अध । यत् । य
मस्य । बृहस्पते । अभिशस्तेरित्यभिऽशस्तेः । अमुंचः । प्रति । औहताम् ।
अश्विना । मृत्युम् । अस्मात् । देवानाम् । अग्ने । भिषजा । शचीभिः ॥ ९ ॥

ऊर्ध्वाः। अस्य। समिध इति सम्ऽइधः। भवंति। ऊर्ध्वा। शुक्रा। शोचींषि। अग्नेः।
द्युमत्तमेति द्युमत्ऽतमा। सुप्रतीकस्येति सुऽप्रतीकस्य। सूनोः॥११॥ तनूनपादि
ति तनूऽनपात्। असुरः। विश्ववेदा इति विश्वऽवेदाः। देवः। देवेषु। देवः। पथः। अ
नक्तु। मध्वा। घृतेन॥१२॥ मध्वा। यज्ञम्। नक्षसे। प्रीणानः। नराऽशंसः। अग्ने।
सुकृदिति सुऽकृत्। देवः। सविता। विश्ववार इति विश्वऽवारः॥१३॥ अच्छ।
अयम्। एति। शवसा। घृतेन। ईळानः। वह्निः। नमसा। अग्निम्। स्रुचः। अ

ध्वरेषु। प्रयत्स्विति प्रयत्ऽसु॥१४॥ सः। यक्षत्। अस्य। महिमानम्। अग्नेः।
सः। ईम्। मंद्रा। सुप्रयस इति सुऽप्रयसः। वसुः। चेतिष्ठः। वसुधातम इति वसुऽ
धातमः। च॥१५॥ द्वारः। देवीः। अनु। अस्य। विश्वे। व्रता। ददंते। अग्नेः। उरु
व्यचस इत्युरुऽव्यचसः। धाम्ना। पत्यमानाः॥१६॥ ते इति ते। अस्य। योष
णे इति योषणे। दिव्ये इति दिव्ये। न। योनौ। उषासानक्ता। उषसानक्तेत्युष
सानक्ता। इमम्। यज्ञम्। अवताम्। अध्वरम्। नः॥१७॥ दैव्या। होतारा। ऊ

प॰
७९

ध्वम्। अध्वरम्। नः। अग्नेः। जिह्वाम्। अभि। गृणीतम्। कृणुतम्। नः। स्वि
ष्टिमितिसुऽइष्टिम्॥१८॥ तिस्रः। देवीः। बर्हिः। आ। इदम्। सदंतु। इडा। सर
स्वती। भारती। मही। गृणाना॥१९॥ तत्। नः। तुरीपम्। अद्भुतम्। पुरुक्षु।
त्वष्टा। सुवीरमितिसुऽवीरम्॥ रायः। पोषम्। वि। स्यतु। नाभिम्। अस्मे इत्य
स्मे॥२०॥ वनस्पते। अव। सृज। रराणः। त्मना। देवेषु। अग्निः। हव्यम्। श
मिता। सूदयाति॥२१॥ अग्ने। स्वाहा। कृणुहि। जातवेद इति जातऽवेदः।

रा॰
७९

इंद्राय। हव्यम्॥ विश्वे। देवाः। हविः। इदम्। जुषंताम्॥२२॥ ७॥ पीवोअन्नानिति पीवःऽ
अन्नान्। रयिवृध इति रयिऽवृधः। सुमेधा इति सुऽमेधाः। श्वेतः। सिषक्ति। सिस
क्तीति सिसक्ति। नियुतामिति निऽयुताम्। अभिश्रीरित्यभिऽश्रीः। ते। वायवे।
समनस इति सऽमनसः। वि। तस्थुः। विश्वा। इत्। नरः। स्वपत्यानीति सुऽअपत्या
नि। चक्रुः॥२३॥ राये। नु। यम्। जज्ञतुः। रोदसी इति रोदसी। इमे इतीमे। राये। दे
वी। धिषणा। धाति। देवम्॥ अध। वायुम्। नियुत इति निऽयुतः। सश्चत। स्वाः।

॥पू०॥
॥८०॥

उत। श्वेतम्। वसुधितिमितिवसुऽधितिम्। निरेके॥२४॥ वायुः। अग्रेगा इत्यग्रेऽ
गाः। यज्ञप्रीरितियज्ञऽप्रीः। साकम्। गन्। मनसा। यज्ञम्। शिवः। नियुद्भिरिति
नियुत्ऽभिः। शिवाभिः॥२५॥ प्र। याभिः। यासि। दाश्वांसम्। अच्छ। नियु
द्भिरिति नियुत्ऽभिः। वायो इति वायो। इष्टये। दुरोणे। नि। नः। रयिम्।
सुभोजसमितिसुऽभोजसम्। युवस्व। नि। वीरम्। गव्यम्। अश्व्यम्। च। रा
धः॥२६॥ वायो इति वायो। ये। ते। सहस्रिणः। रथासः। तेभिः। आ। गहि।

॥रा०॥
॥८०॥

नियुत्वान्। सोमपीतय इतिसोमऽपीतये॥२७॥ एकया। च। दशभिरितिद
शऽभिः। च। स्वभूत इतिस्वऽभूते। द्वाभ्याम्। इष्टये। विंशती। च। तिसृभिरि
तितिसृऽभिः। च। वहसे। त्रिंशता। च। नियुद्भिरितिनियुत्ऽभिः। वायो
इतिवायो। इह। ता। वि। मुंच॥२८॥ नियुत्वान्। वायो इतिवायो। आ। गहि।
अयम्। शुक्रः। अयामि। ते। गन्ता। असि। सुन्वतः। गृहम्॥२९॥ वायो इति
वायो। शुक्रः। अयामि। ते। मध्वः। अग्रम्। दिविष्टिषु। आ। याहि। सोमपी

प॰
८१

तयइतिसोमऽपीतये। स्पार्हः। देव। नियुत्वता॥ २॥ आ। नः। नियुद्भिरिति
नियुत्ऽभिः। शतिनीभिः। अध्वरम्। सहस्रिणीभिः। उप। याहि। यज्ञम्। वा
यो इति वायो। अस्मिन्। सवने। मादयस्व। यूयम्। पात। स्वस्तिभिरितिस्व
स्तिऽभिः। सदा। नः॥ ३॥ तव। वायो इति वायो। ऋतस्पते। ऋतपतइत्यृ
तऽपते। त्वष्टुः। जामातः। अद्भुत। अवांसि। आ। वृणीमहे॥ २१॥ ७॥
येन। द्यौः। उग्रा। पृथिवी। च। दृळ्हा। येन। स्वरिति स्वः। स्तभितम्। येन।

उ॰
यु॰

रा॰
८१

नाकः। यः। अंतरिक्षे। रजसः। विमानइति विऽमानः। कस्मै। देवाय। हविषा।
विधेम॥ ३॥ यम्। क्रंदसीइतिक्रंदसी। अवसा। तस्तभानेइतितस्तभाने।
अभि। ऐक्षेताम्। मनसा। रेजमानेइतिरेजमाने। यत्र। अधि। सूरः। उ
दितइत्युत्ऽइतः। विभातीति विऽभाति॥ ४॥ आपः। ह। यत्। बृहतीः।
विश्वम्। आयन्। गर्भम्। दधानाः। जनयंतीः। अग्निम्। ततः। देवाना
म्। सम्। अवर्तत। असुः। एकः॥ ५॥ यः। चित्। आपः। महिना। पर्यप

प॥
८२॥
ति १

पृयदिँपरिऽअपश्यत्।दक्षम्।दधानाः।जनयंतीः।यज्ञम्।यः।देवेषु।अधि।
देवः।एकः।आसीत्।नः।जजान।बृहतीः।जजान।विश्वा।जातानि॥२५॥
अभि।त्वा।शूर।नोनुमः।अदुग्धाःऽइव।धेनवः।ईशानम्।अस्य
जगतः।स्वर्दृशमिति स्वःऽदृशम्।ईशानम्।इंद्र।तस्थुषः॥२७॥न।त्वावा
निति त्वाऽवान्।अन्यः।दिव्यः।न।पार्थिवः।न।जातः।न।जनिष्यते।अश्वा
यंतः।अश्वयंतऽइत्यश्वऽयंतः।मघवन्निति मघऽवन्।इंद्र।वाजिनः।गव्यं

॥रा०
॥८२

तः।त्वा।हवामहे॥२८॥त्वां।इत्।हि।हवामहे।सातौ।वाजस्य।कारवः।त्वा
म्।वृत्रेषु।इंद्र।सत्पतिमिति सत्ऽपतिम्।नरः।त्वाम्।काष्ठासु।अर्वतः॥२९॥
सः।त्वम्।नः।चित्र।वज्रहस्तेति वज्रऽहस्त।धृष्णुयेति धृष्णुऽया।महः।स्त
वानः।अद्रिवऽइत्यद्रिऽवः।गाम्।अश्वम्।रथ्यम्।इंद्र।सम्।किर।सत्रा।
वाजम्।न।जिग्युषे॥३०॥कया।नः।चित्रः।आ।भुवत्।ऊती।सदावृधऽइ
ति सदाऽवृधः।सखा।कया।शचिष्ठया।वृता॥३१॥कः।त्वा।सत्यः।म

म.

प० ८३

दा नाम। मंहिष्ठः। मत्सत्। अंधसः। दृव्हा। चित्। आरुजे। वसु॥ ४२॥ अभि।
सु। नः। सखीनाम्। अविता। जरितॄणाम्। शतम्। भवासि। ऊतये॥ ४३॥ य
ज्ञायज्ञेतियज्ञाऽयज्ञा। वः। अग्नये। गिरागिरेतिगिराऽगिरा। च। दक्षसे।
प्रप्रेतिप्रऽप्र। वयम्। अमृतम्। जातवेदसमितिजातऽवेदसम्। प्रियम्। मि
त्रम्। न। शंसिषम्॥ ४४॥ ऊर्जः। नपातम्। सः। हिन। अयम्। अस्मयुरि
त्यस्मऽयुः। दाशेम। हव्यदातयइतिहव्यऽदातये। भुवत्। वाजेषु। अविता। भु

रा ८३

वत्सरः

वत्। वृधः। उत। त्राता। तनूनाम्॥ ४५॥ संवत्सरः। असि। परिवत्सरइतिप
रिऽवत्सरः। इदावत्सरः। इद्वत्सरइतीत्ऽवत्सरः। उषसः। ते। कल्पंताम्। अहो
रात्राः। अर्द्धमासाइत्यर्द्धऽमासाः। मासाः। ऋतवः। संवत्सरः। ते। कल्पताम्॥ ४६॥
प्रेत्याइतिप्रऽइत्यै। एत्याइत्याऽइत्यै। सम्। च। अंच। प्र। च। सारय। सुपर्ण
चिदितिसुपर्णऽचित्। असि। तया। देवतया। अंगिरस्वत्। ध्रुवः। सी
द॥ ४७॥ ७॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदपाठेएकोनत्रिंशोध्यायः॥

प॰
८४

॥२९॥ छ॥ हरिः ऽ ॐ ॥ समिधेतिसम्ऽइधा । इंद्रम् । इद्धः । पदे । नाभा । पृथि
व्याः । अधि । दिवः । वर्ष्मन् । सम् । इध्यते । ओजिष्ठः । चर्षणीसहाम् । चर्षणि
सहामितिचर्षणिऽसहाम् । विचेतु ॥१॥ तनूनपातमितितनूऽनपातम् । ऊति
भिरित्यूतिऽभिः । जेतारम् । अपराजितमित्यपराऽजितम् । इंद्रम् । देवम् । स्व
र्विदमितिस्वःऽविदम् । पथिभिरितिपथिऽभिः । मधुमत्तमैरितिमधुम
त्ऽतमैः । नराशंसेन । तेजसा ॥२॥ इळाभिः । इंद्रम् । ईळितम् । आजुह्वान

रा॰
८४

मित्याऽजुह्वानम् । अमर्त्यम् । दिवः । दिवे । सवीर्यइतिसऽवीर्यः । वज्रहस्त
इतिवज्रऽहस्तः । पुरंदरइतिपुरम्ऽदरः ॥३॥ बर्हिषि । इंद्रम् । निषद्वरम् । निस
द्वरमितिनिसत्ऽवरम् । वृषभम् । नर्यापसमितिनर्यऽअपसम् । वसुभि
रितिवसुऽभिः । रुद्रैः । आदित्यैः । सयुग्भिरितिसयुक्ऽभिः । बर्हिः । आ ।
असदत् ॥४॥ ओजः । न । वीर्यम् । सहः । द्वारः । इंद्रम् । अवर्द्धयन् । सुप्राय
णाः । सुप्रायणाइतिसुऽप्रायणाः । अस्मिन् । यज्ञे । वि । श्रयंताम् । ऋता

॥प॰॥
॥८५॥

वृधः। ऋतवृधइत्यृतऽवृधः। शूरः। इंद्राय। मीढुषे। व्यंतु॥५॥ उषेइत्युषे।
इंद्रस्य। धेनूइतिधेनू। सुदुघेइतिसुऽदुघे। मातरा। महीइतिमही। सवातराविति
तिसऽवातरौ। न। तेजसा। वत्सम्। इंद्रम्। अवर्द्धताम्। वीताम्॥६॥ भिषजा।
सखाया। हविषा। इंद्रम्। भिषज्यतः। कवीइतिकवी। दिवौ। प्रचेतसाइतिप्रऽचे
तसौ। इंद्राय। धत्तः। इंद्रियम्॥७॥ इडा। सरस्वती। भारती। महीः। इंद्रप
त्नीरितींद्रऽपत्नीः। हविष्मतीः॥८॥ त्वष्टारम्। इंद्रम्। देवम्। भिषजम्। सुय

॥रा॰॥
८५

जमितिसुऽयजम्। घृतश्रियमितिघृतऽश्रियम्। पुरुरूपमितिपुरुऽरूपम्। सुरेत
समितिसुऽरेतसम्। मघोनम्॥९॥ धियः। जोष्टारम्। इंद्रियम्। मध्वा। समंज
न्नितिसम्ऽअंजन्। पथिभिरितिपथिऽभिः। सुगेभिरितिसुऽगेभिः। स्वद
ति। यज्ञम्। मधुना। घृतेन॥१०॥ इंद्रम्। स्वाहा। आज्यस्य। मेदसः। स्तोकाना
म्। स्वाहाकृतीनामितिस्वाहाऽकृतीनाम्। हव्यसूक्तीनामितिहव्यऽसूक्ती
नाम्। देवाः। आज्यपाइत्याज्यऽपाः। जुषाणाः। इंद्रः। आज्यस्य॥११॥ देवम्।

पा॰
८६

बर्हिः। इंद्रम्। सुदेवमिति सुऽदेवम्। देवैः। वीरवदिति वीरऽवत्। स्तीर्णम्। वेद्याम्। अवर्द्धयत्। वस्तोः। वृतम्। प्र। अक्तोः। भृतम्। राया। बर्हिष्मतः। अति। ॥१२॥ अगात्
इंद्रम्। संघानइति सम्ऽघाते। वीड्वीः। यामन्। अवर्द्धयन्। आ। वत्सेन। त
रुणेन। कुमारेण। चामीवता। अर्पा। अर्वाणम्। रेणुककाटमिति रेणुऽककाटः
म्। नुदंताम्। ॥१३॥ उषासानक्ता। उषसानक्तेत्युषसानक्ता। इंद्रम्। य
ज्ञा। प्रयतीति प्रऽयती। अह्वेताम्। देवीः। विशः। प्र। अयासिष्टाम्। सुप्री

रा॰
८६

तेइति सुऽप्रीते। सुधितेइति सुऽधिते। ॥१४॥ वसुधितीइति वसुऽधिती।
२ अन्या देवम्। इंद्रम्। अवर्द्धताम्। अयावि। अघा। द्वेषांसि। आ। अन्या। वक्षत्
वसु। वार्याणि। यजमानाय। शिक्षितेइति शिक्षिते। ॥१५॥ सुदुघेइति
सुऽदुघे। पयसा। इषम्। ऊर्ज्जम्। अन्या। वक्षत्। सग्धिम्। सपीतिमिति सऽ ति
पीतिम्। अन्या। नवेन। पूर्वम्। दयमानेइति दयमाने। पुराणेन। नवम्।
अधाताम्। ऊर्ज्जम्। ऊर्ज्जाहुतीइत्यूर्ज्जाऽआहुती। ऊर्ज्जयमानेइत्यूर्ज्जय

मानेः॥१६॥हुताघस्नांसाइतिहुतऽअघस्नांसौ।आ।अभार्ष्टाम्।शिशिते।
॥१७॥पतिम्।इंद्रम्।अवर्द्धयन्।अस्पृक्षत्।भारती।दिवम्।रुद्रैः।यज्ञम्।
सरस्वती।इळा।वसुमतीतिवसुऽमती।गृहान्॥१८॥त्रिवरूथइतित्रिऽ
वरूथः।त्रिवंधुरइतित्रिऽवंधुरः।ऋतेन।शितिपृष्ठानामितिशितिऽपृ
ष्ठानाम्।आहितइत्याऽहितः।सहस्रेण।प्र।वर्तते।मित्रावरुणा।इत्।
अस्य।होत्रम्।अर्हतः।बृहस्पतिः।स्तोत्रम्।अश्विना।आध्वर्यवम्।

॥१९॥मधुश्चारवइतिमधुऽश्चारवः।सुपिप्पलइतिसुऽपिप्पलः।दिवम्।
अग्रेण।अस्पृक्षत्।आ।अंतरिक्षम्।पृथिवीम्।अदृंहीत्॥२०॥स्वा
सस्थमितिसुऽआसस्थम्।इंद्रेण।आसन्नमित्याऽसन्नम्।अन्या।बर्ही
ंषि।अभि।अभूत्॥२१॥स्विष्टमितिसुऽइष्टम्।कुर्वन्।स्विष्टकृदि
तिस्विष्टऽकृत्।स्विष्टमितिसुऽइष्टम्।अद्य।करोतु।नः॥२२॥इंद्रा
य।छागम्।इंद्राय।छागेन।अघत्।तम्।मेदस्तः।प्रति।पचता।अ

गृभीत। अवीवृधत। पुरोळाशेन॥२३॥७॥ समिधानमितिसम्ऽ
इधानम्। महत्। यशः। सुसमिद्धमितिसुऽसमिद्धम्। वरेण्यम्। अ
ग्निम्। इंद्रम्। वयोधसमितिवयःऽधसम्। गायत्रीम्। छंदः। इंद्रि
यम्। त्र्यविमितित्रिऽअविम्। गाम्। वयः। दधत्॥२४॥ तनून
पातमितितनूऽनपातम्। उभ्दिदमित्युत्ऽभिदम्। यम्। गर्भम्। अ
दितिः। दधे। शुचिम्। उष्णिहम्। दित्यवाहमितिदित्यऽवाहम्॥२५

ईळेन्यम्। ईळितम्। वृत्रहंतममितिवृत्रहन्ऽतमम्। इळाभिः। ईड्यम्। सहः।
सोमम्। अनुष्टुभम्। अनुस्तुभमित्यनुऽस्तुभम्। पंचाविमितिपंचऽअवि
म्॥२६॥ सुबर्हिषमितिसुऽबर्हिषम्। पूषण्वंतमितिपूषण्ऽवंतम्। अ
मर्त्यम्। सीदंतम्। बर्हिषि। प्रिये। अमृता। बृहतीम्। त्रिवत्समितित्रिऽव
त्सम्॥२७॥ व्यचस्वतीः। सुप्रायणाः। सुप्रायणाइतिसुऽप्रायनाः। ऋ
तावृधः। ऋतवृध इत्यृतऽवृधः। द्वारः। देवीः। हिरण्ययीः। ब्रह्माणम्।

॥प॰॥
॥८५॥

पंक्तिम्। इह। तुर्यवाहमिति तुर्यऽवाहम्॥२८॥ सुपेशसेति सुऽपेशसा। सु
शिल्पे इति सुऽशिल्पे। बृहती इति बृहती। उभे इति। स्कभे। नक्तोषासा। नक्तो
षसेति नक्ताऽउषसा। न। दर्शते इति दर्शते। विश्वम्। त्रिष्टुभम्। त्रिष्टुभमि
ति त्रिऽस्तुभम्। पष्ठवाहमिति पष्ठऽवाहम्॥२९॥ प्रचेतसेति प्रऽचेतसा।
देवानाम्। उत्तममित्युत्ऽतमम्। यशः। होतारा। दैव्या। कवी इति कवी।
सयुजेति सऽयुजा। जगतीम्। अनड्वाहम्॥३०॥ पेशस्वतीः। तिस्रः। दे

॥रा॥
८९

वीः। हिरण्ययीः। भारतीः। बृहतीः। महीः। पतिम्। विराजमिति विऽरा
जम्। धेनुम्। न॥३१॥ सुरेतसमिति सुऽरेतसम्। त्वष्टारम्। पुष्टिवर्द्धन
मिति पुष्टिऽवर्द्धनम्। रूपाणि। बिभ्रतम्। पृथक्। पुष्टिम्। द्विपदमिति
द्विऽपदम्। उक्षाणम्॥३२॥ हिरण्यपर्णमिति हिरण्यऽपर्णम्। उक्थि
नम्। रशनाम्। बिभ्रतम्। वशिम्। भगम्। ककुभम्। वशाम्। वेहतम्
॥३३॥ स्वाहावतीरिति स्वाहाऽवतीः। अग्निम्। गृहपतिमिति गृहऽ

प० ॥
१०॥

भ

पतिम्। पृथक्। चरणम्। भेषजम्। कविम्। क्षत्रम्। अतिछंदसमित्य
तिंछंदसम्। बृहत्। ऋषभम्॥ ३४॥ देवम्। बर्हिः। वयोधसमिति वयःऽध
सम्। देवम्। इंद्रम्। अवर्द्धयत्॥ गायत्र्या। छंदसा। इंद्रियम्। चक्षुः। इं
द्रे। वयः। दधत्॥ ३५॥ शुचिम्। उष्णिहा। प्राणम्। अनुष्टुभा। अनुस्त
भेत्यनुऽस्तुभा। बलम्। बृहत्या। श्रोत्रम्। पंक्त्या। शुक्रम्। देवी। त्रिष्टुभा
त्रिस्तुभेति त्रिऽस्तुभा। त्विषिम्। जगत्या। ऋषभम्। विराजेति विऽराजा॥

रा०
१०

रूपम्। द्विपदेति द्विऽपदा। भगम्। ककुभा। यशः। अतिछंदसेत्यतिछंद
सा। क्षत्रम्। इंद्राय। वयोधस इति वयःऽधसे। छागम्। इंद्राय। वयोध
स इति वयःऽधसे। छागेन॥ ३६॥ छ॥ छ॥ छ॥ इति शुक्लयजुः का
ण्वसंहितायां पदपाठे त्रिंशोध्यायः॥ ३०॥ छ॥ शुभं भवतु॥ छ॥ या
दृशं पुस्तकं दृष्ट्वा तादृशं लिखितं मया॥ यदि शुद्धमशुद्धं वा मम दोषो
न विद्यते॥ छ॥ इदं तृतीयदशकं रामकृष्णोपनाम्ना सदाशिवेलिखितं॥

॥ इतितृतीयदशकंसमासं ॥
॥ शुभंभवतु ॥

॥ अथचतुर्थदशकप्रारंभः ॥

प॰ १

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीनीलकंठेश्वराय नमः ॥ हरिः ॐ ॥ समिद्ध इति सम्ऽइद्धः । अंजन् । कृदरम् । मतीनाम् । घृतम् । अग्ने । मधुमदिति मधुऽमत् । पिन्वमानः । वाजी । वहन् । वाजिनम् । जातवेद इति जातऽवेदः । देवानाम् । वक्षि । प्रियम् । आ । सधस्थमिति सधऽस्थम् ॥ १ ॥ घृतेन । अंजन् । सम् । पथः । देवयानानीति देवऽयानानि । प्रजानन्निति प्रऽजानन् । वाजी । अपि । एतु । देवान् । अनु । त्वा । सप्ते । प्रदिश इति प्रऽदि

२

शः । सचंताम् । स्वधाम् । अस्मै । यजमानाय । धेहि ॥ २ ॥ ईड्यः । च । असि । वंद्यः । च । वाजिन् । आशुः । च । असि । मेध्यः । च । सप्ते । अग्निः । त्वा । देवैः । वसुभिरिति वसुऽभिः । सजोषा इति सऽजोषाः । प्रीतम् । वह्निम् । वहतु । जातवेदा इति जातऽवेदाः ॥ ३ ॥ स्तीर्णम् । बर्हिः । सुष्टरीम । सुस्तरीमेति सुऽस्तरीम । जुषाणा । उरु । पृथु । प्रथमानम् । पृथिव्याम् । देवेभिः । युक्तम् । अदितिः । सजोषा इति सऽजोषाः । स्योनम् ।

॥प॰॥
॥२॥

वृण्वाना। सुविते। दधातु॥४॥ एताः। ऊं इति। वः। सुभगा इति सुऽभगाः। विश्वरूपा इति विश्वऽरूपाः। वि। पक्षोभिरिति पक्षःऽभिः। श्रयमाणाः। उत्। आतैः। ऋष्वाः। सतीः। कवषः। शुंभमानाः। द्वारः। देवीः। सुप्रायणाः। सुप्रायना इति सुऽप्रायनाः। भवंतु॥७॥ प्र। अंतरा। मित्रावरुणा। चरंती इति चरंती। मुखम्। यज्ञानाम्। अभि। संविदाने इति सम्ऽविदाने। उषासा। उषसेत्युषसा। वाम्। सुहिरण्ये इति सुऽहिरण्ये। सुशिल्पे

रा॰
२

इति सुऽशिल्पे। ऋतस्य। योनौ। इह। सादयामि॥६॥ प्रथमा। वाम्। सरथिनेति सऽरथिना। सुवर्णेति सुऽवर्णा। देवौ। पश्यंतौ। भुवनानि। विश्वा। अपिप्रयम्। चोदना। वाम्। मिमाना। होतारा। ज्योतिः। प्रदिशेति प्रऽदिशा। दिशंता॥७॥ आदित्यैः। नः। भारती। वष्टु। यज्ञम्। सरस्वती। सह। रुद्रैः। नः। आवीत्। इळा। उपहूतेत्युपऽहूता। वसुभिरिति वसुऽभिः। सजोषा इति सऽजोषाः। यज्ञम्। नः। देवीः। अमृतेषु। धत्त॥८॥ त्वष्टा। वीरम्। दे

प॰
३

वऽकाममितिदेवऽकामम्। जजान। त्वष्टुः। अर्वा। जायते। आशुः। अश्वः। त्व
ष्टा। इदम्। विश्वम्। भुवनम्। जजान। बहोः। कर्तारम्। इह। यक्षि। होतरि
तिहोतः॥९॥ अश्वः। घृतेन। त्मन्या। समक्तइतिसम्ऽअक्तः। उप। देवान्।
ऋतुशइत्यृतुऽशः। पाथः। एतु। वनस्पतिः। देवलोकमितिदेवऽलोकम्। प्र
जानन्नितिप्रऽजानन्। अग्निना। हव्या। स्वदितानि। वक्षत्॥१०॥ प्रजा
पतेरितिप्रजाऽपतेः। तपसा। वावृधानः। ववृधानइतिववृधानः। स

रा॰
३

द्यः। जातः। दधिषे। यज्ञम्। अग्ने। स्वाहाकृतेनेतिस्वाहाऽकृतेन। हविषा। पु
रोगाइतिपुरःऽगाः। याहि। साध्या। हविः। अदन्तु। देवाः॥११॥ केतुम्। कृण्वन्।
अकेतवे। पेशः। मर्याः। अपेशसे। सम्। उषद्भिरित्युषत्ऽभिः। अजायथाः
॥१२॥ जीमूतस्येवेतिजीमूतस्यऽइव। भवति। प्रतीकम्। यत्। वर्मी।
याति। समदामितिसऽमदाम्। उपस्थइत्युपऽस्थे। अनाविद्धया। तन्वा।
जय। त्वम्। सः। त्वा। वर्मणा। महिमा। पिपर्तु॥१३॥ धन्वना। गाः। ध

२ ति

न्वना। आजिम्। जयेम। धन्वना। तीव्राः। समदइतिसऽमदः। जयेम। ध
नुः। शत्रोः। अपकाममित्यपऽकामम्। कृणोति। कृणोति। धन्वना। सर्वाः
प्रदिशइतिप्रऽदिशः। जयेम॥१४॥ नेऽइति। आचरंतीइत्याऽचरंती। सम
नेवेतिसमनाऽइव। योषा। मातेवेतिमाताऽइव। पुत्रम्। बिभृताम्।
उपस्थइत्युपऽस्थे। अप। शत्रून्। विध्यताम्। संविदानेइतिसम्ऽवि
दाने। आर्त्नीइत्यार्त्नी। इमेइतीमे। विष्फुरंती। विस्फुरंतीइतिविऽस्फु

रंती। अमित्रान्॥१५॥ वक्ष्यंतीवेतिवक्ष्यंतीऽइव। इत्। आ। गनीगंति।
कर्णम्। प्रियम्। सखायम्। परिषस्वजाना। परिसस्वजानेतिपरिऽसस्व
जाना। योषेवेतियोषाऽइव। शिंक्ते। विततेतिविऽतता। अधि। धन्वन्।
ज्या। इयम्। समने। पारयंती॥१६॥ अहिरिवेत्यहिःऽइव। भोगैः। परि।
एति। बाहुम्। ज्यायाः। हेतिम्। परिबाधमानइतिपरिऽबाधमानः। ह
स्तघ्नइतिहस्तऽघ्नः। विश्वा। वयुनानि। विद्वान्। पुमान्। पुमांऽसम्। प

॥ ऋ॰ ॥
॥ ५ ॥

रिः । पातु । विश्वतः ॥ १७ ॥ बह्वीनाम् । पिता । बहुः । अस्य । पुत्रः । चिश्चा । कृणोति ।
समना । अवऽगत्य । इषुधिरितीषुऽधिः । संकाः । पृतनाः । च । सर्वाः ।
पृष्ठे । निनद्ध इति निःऽनद्धः । जयति । प्रसूत इति प्रऽसूतः ॥ १८ ॥ सुपर्णमि
तिसुऽपर्णम् । वस्ते । मृगः । अस्याः । दंतः । गोभिः । सन्नद्धा । पतति । प्रसू
तेति प्रऽसूता । यत्र । नरः । सम् । च । वि । च । द्रवंति । तत्र । अस्मभ्यम् । इ
षवः । शर्म । यंसन् ॥ १९ ॥ वनस्पते । वीड्वंग इति विडुऽअंगः । हि । भूयाः ।

तिसम्ऽन
द्धा

रा
५

अस्मत्सखेत्यस्मत्ऽसखा । प्रतरण इति प्रऽतरणः । सुवीर इति सुऽवीरः । गोभिः ।
सन्नद्ध इति सम्ऽनद्धः । असि । वीळयस्व । आस्थातेत्याऽस्थाता । ते । जयतु । जे
त्वानि ॥ २० ॥ रथे । तिष्ठन् । नयति । वाजिनः । पुरः । यत्रयत्रेति यत्रऽयत्र । का
मयते । सुषारथिः सुसारथिरिति सुऽसारथिः । अभीशूनाम् । महिमान
म् । पनायत । मनः । पश्चात् । अनु । यच्छंति । रश्मयः ॥ २१ ॥ आ । जंघंति ।
सानु । एषाम् । जघनान् । उप । जिघ्नते । अश्वाजनीत्यश्वऽअजनि । प्रचेत

॥ प० ॥
॥ ६ ॥

सऽइतिप्रऽचेतसः।अश्वान्।समऽहिवितिसमऽत्ऽसु।चोदय॥२२॥उपाश्वा
श्वासय।पृथिवीम्।उत।द्याम्।पुरुत्रेतिपुरुऽत्रा।ते।मनुताम्।विष्ठितम्।
विस्थितमितिविऽस्थितम्।जगत्।सः।दुंदुभे।सजूरितिसऽजूः।इंद्रेण।
देवैः।दूरात्।दवीयः।अप।सेध।शत्रून्॥२३॥७॥यत्।अक्रंदः।प्रथम
म्।जायमानः।उद्यन्नित्युत्ऽयन्।समुद्रात्।उत।वा।पुरीषात्।श्येन
स्य।पक्षा।हरिणस्य।बाहूइतिबाहू।उपस्तुत्यमित्युपऽस्तुत्यम्।महि।जा

रा० ६

तम्।ते।अर्वन्॥२४॥यमेन।दत्तम्।त्रितः।एनम्।आयुनक्।अयुनगित्य
युनक्।इंद्रः।एनम्।प्रथमः।अधि।अतिष्ठत्।गंधर्वः।अस्य।रशनाम्।
अगृभ्णात्।सूरात्।अश्वम्।वसवः।निः।अतष्ट॥२५॥असि।यमः।अ
सि।आदित्यः।अर्वन्।असि।त्रितः।गुह्येन।व्रतेन।असि।सोमेन।सम
या।विपृक्तइतिविऽपृक्तः।आहुः।ते।त्रीणि।दिवि।बंधनानि॥२६॥त्रीणि।
ते।आहुः।दिवि।बंधनानि।त्रीणि।अप्स्वित्यप्ऽसु।त्रीणि।अंतरिस्यंतः

समुद्रे । उतेवेत्युतऽइव । मे । वरुणः । छन्त्सि । अर्वन् । यत्र । ते । आहुः । परमम् ।
जनित्रम् ॥ २७ ॥ ४ ॥ इमा । ते । वाजिन् । अवमार्जनानी त्यवऽमार्जनानि ।
इमा । शफानाम् । सनितुः । निधानेति निऽधाना । अत्र । ते । भद्राः । रशनाः ।
अपश्यम् । ऋतस्य । याः । अभिरक्षंती त्यभिऽरक्षंति । गोपाः ॥ २८ ॥ आ
त्मानम् । ते । मनसा । आरात् । अजानाम् । अवः । दिवा । पतयंतम् । पतं
गम् । शिरः । अपश्यम् । पथिभिरिति पथिऽभिः । सुगेभिरिति सुऽगेभिः ।

अरेणुभिरित्यरेणुऽभिः । जेहमानम् । पतत्रि ॥ २९ ॥ अत्र । ते । रूपम् । उत्तममि
त्युत्ऽतमम् । अपश्यम् । जिगीषमाणम् । इषः । आ । पदे । गोः । यदा । ते । मर्तः ।
अनु । भोगम् । आनट् । आत् । इत् । ग्रसिष्ठः । ओषधीः । अजीगरित्यजीगः ॥
३० ॥ अनु । त्वा । रथः । अनु । मर्य्यः । अर्वन् । अनु । गावः । अनु । भगः । कनी
नाम् । अनु । व्रातासः । तव । सख्यम् । ईयुः । अनु । देवाः । ममिरे । वीर्य्यम् ।
ते ॥ ३१ ॥ हिरण्यशृंग इति हिरण्यऽशृंगः । अयः । अस्य । पादाः । मनोज

वाऽइति मनः ऽजवाः। अवरः। इंद्रः। आसीत्। दिवाः। इत्। अस्य। हविः इषुमि
ति हविः ऽअधम्। आयन्। यः। अर्वंतम्। प्रथमः। अध्यतिष्ठत् इत्यधि ऽअ
तिष्ठत्। ॥ ३२ ॥ ईर्मान्तासऽइतीर्मि ऽअंतासः। सिलिकमध्यमासऽइति सि
लिकऽमध्यमासः। सम्। शूरणासः। दिव्यासः। अत्याः। हंसाऽइवेति हं
सः ऽइव। श्रेणिशऽइति श्रेणि ऽशः। यतंते। यत्। आक्षिषुः। दिव्यम्।
अज्मम्। अश्वाः। ॥ ३३ ॥ तव। शरीरम्। पतयिष्णु। अर्वन्। तव। चित्तम्।

वातऽइवेति वातः ऽइव। ध्रजीमान्। तव। शृंगाणि। विष्ठिता। विस्थितेति
विऽस्थिता। पुरुत्रेति पुरुऽत्रा। अरण्येषु। जर्भुराणा। चरंति। ॥ ३४ ॥ उप।
प्र। अगात्। शसनम्। वाजी। अर्वा। देवद्रीचा। मनसा। दीध्यानः। अ
जः। पुरः। नीयते। नाभिः। अस्य। अनु। पश्चात्। कवयः। यंति। रेभाः। ॥
३५ ॥ परमम्। यत्। सधस्थमिति सधऽस्थम्। अर्वान्। अच्छ। पितर
म्। मातरम्। च। अद्य। देवान्। जुष्टतमऽइति जुष्टऽतमः। हि। गम्याः। अ
॥

थ। आ। अस्मे। दाशुषे। वार्याणि॥ ३६॥ ७॥ समिद्ध इति सम्ऽइद्धः। अद्य।
मनुषः। दुरोणे। देवः। देवान्। यजसि। जातवेद इति जातऽवेदः। आ। च।
वह। मित्रमह इति मित्रऽमहः। चिकित्वान्। त्वम्। दूतः। कविः। असि।
प्रचेता इति प्रऽचेताः॥ ३७॥ तनूनपादिति तनूऽनपात्। पथः। ऋत
स्य। यानान्। मध्वा। समंजन्निति सम्ऽअंजन्। स्वदय। सुजिह्वेति
ति सुऽजिह्व। मन्मानि। धीभिः। उत। यज्ञम्। ऋंधन्। देवत्रेति देवऽत्रा।

च। कृणुहि। अध्वरम्। नः॥ ३८॥ नराशंसस्य। महिमानम्। एषाम्।
उप। स्तोषाम। यजतस्य। यज्ञैः। ये। सुक्रतव इति सुऽक्रतवः। शुचयः।
धियंधा इति धियम्ऽधाः। स्वदंति। देवाः। उभयानि। हव्या॥ ३९॥।
आजुह्वान इत्याऽजुह्वानः। ईड्यः। वंद्यः। च। आ। याहि। अग्ने। व
सुभिरिति वसुऽभिः। सजोषा इति सऽजोषाः। त्वम्। देवानाम्। अ
सि। यह्व। होता। सः। एनान्। यक्षि। इषितः। यजीयान्॥ ४०॥ तव।

॥ प ॥
॥ १० ॥

प्राचीनम्। बर्हिः। प्रदिशेति प्रऽदिशा। पृथिव्याः। वस्तोः। अस्याः। वृज्य
ते। अग्रे। अह्नाम्। वि। उँ इत्यूँ। प्रथते। वितरमिति विऽतरम्। वरीयः। दे
वेभ्यः। अदितये। स्योनम्॥ ४१॥ व्यचस्वतीः। उर्विया। वि। श्रयंताम्।
पतिभ्य इति पतिऽभ्यः। न। जनयः। शुंभमानाः। देवीः। द्वारः। बृहतीः।
विश्वमिन्वा इति विश्वम्ऽइन्वाः। देवेभ्यः। भवत। सुप्रायणाः। सुप्रा
यणा इति सुऽप्रायनाः॥ ४२॥ आ। सुष्वयंती। सुस्वयंती इति सुऽस्व

॥ रा·
१०

२ नत्र

यंती। यजते इति यजते। उपाके इत्युपाके। उषासानक्ता। उषसानक्तेत्युष
सौ। सदताम्। नि। योनौ। दिव्ये इति दिव्ये। योषणे इति योषणे। बृहती
इति बृहती। सुरुक्मे इति सुऽरुक्मे। अधि। श्रियम्। शुक्रपिशमिति शु
क्रऽपिशम्। दधाने इति दधाने॥ ४३॥ दैव्या। होतारा। प्रथमा। सुवाचे
ति सुऽवाचा। मिमाना। यज्ञम्। मनुषः। यजध्यै। प्रचोदयंतेति प्रऽचोद
यंता। विदथेषु। कारू इति कारू। प्राचीनम्। ज्योतिः। प्रदिशेति प्रऽदि

॥ य० ॥
॥ ११ ॥

ष्ठा। दिप्यंता॥ ४४॥ आ। नः। यज्ञम्। भारती। तूयम्। एतु। इळा। मनुष्व
त्। इह। चेतयंती। तिस्रः। देवीः। बर्हिः। आ। इदम्। स्योनम्। सरस्वती।
स्वपसइतिसुऽअपसः। सदंतु॥ ४५॥ यः। इमेइतीमे। द्यावापृथिवीइ
तिद्यावापृथिवी। जनित्रीइतिजनित्री। रूपैः। अपिंशत्। भुवनानि।
विश्वा। तम्। अद्य। होतः। इषितः। यजीयान्। देवम्। त्वष्टारम्। इह। य
क्षि। विद्वान्॥ ४६॥ उपावसृजेत्युपऽअवसृज। त्मन्या। समंजन्नि

॥ रा० ॥
११

तिसम्ऽअंजन्। देवानाम्। पाथः। ऋतुथेत्यृतुऽथा। हवींषि। वन
स्पतिः। शमिता। देवः। अग्निः। स्वदंतु। हव्यम्। मधुना। घृतेन॥ ४७॥
सद्यः। जातः। वि। अमिमीत। यज्ञम्। अग्निः। देवानाम्। अभवत्। पु
रोगाइतिपुरःऽगाः। अस्य। होतुः। प्रदिषीतिप्रऽदिषि। ऋतस्य। वाचि।
स्वाहाकृतमितिस्वाहाऽकृतम्। हविः। अदंतु। देवाः॥ ४८॥ ६॥ अग्न
ये। गायत्राय। त्रिवृतइतित्रिऽवृते। राथंतरायेतिराथम्ऽतराय। अ

॥ प॰ ॥
॥ १२ ॥

ष्टाकपाल इत्यष्टाऽकपालः। इंद्राय। त्रैष्टुभाय। त्रैस्तुभायेति त्रैऽस्तुभाय।
पंचदशायेति पंचऽदशाय। बार्हताय। एकादशकपाल इत्येकादशऽकपा
लः। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः। जागतेभ्यः। सप्तदशेभ्य इति सप्तऽदशेभ्यः। वै
रूपेभ्यः। द्वादशकपाल इति द्वादशऽकपालः। मित्रावरुणाभ्याम्। आ
नुष्टुभाभ्याम्। आनुस्तुभाभ्यामित्यानुऽस्तुभाभ्याम्। एकविंशाभ्या
मित्येकऽविंशाभ्याम्। वैराजाभ्याम्। पयस्या। बृहस्पतये। पांक्ताय।

रा॰
१२

त्रिणवाय। त्रिनवायेति त्रिऽनवाय। शाक्वराय। चरुः। सवित्रे। औष्णिहाय।
त्रयस्त्रिंशायेति त्रयःऽत्रिंशाय। रैवताय। द्वादशकपाल इति द्वादशऽक
पालः। प्राजापत्य इति प्राजाऽपत्यः। चरुः। अदित्यै। विष्णुपत्न्या इति विष्णुऽ
पत्न्यै। चरुः। अग्नये। वैश्वानराय। द्वादशकपाल इति द्वादशऽकपालः। अ
नुमत्या इत्यनुऽमत्यै। अष्टाकपाल इत्यष्टाऽकपालः। ॥४९॥ आग्नेयः। कृ
ष्णग्रीव इति कृष्णऽग्रीवः। सारस्वती। मेषी। बभ्रुः। सौम्यः। पौष्णः। श्या

॥ प॰ ॥
॥ १३ ॥

स

मः। श्चितिपृष्ठ इति श्चितिऽपृष्ठः। बार्हस्पत्यः। शिल्पः। वैश्वदेव इति वैश्वऽ
देवः। ऐंद्रः। अरुणः। मारुतः। कल्माषः। ऐंद्राग्नः। संहित इति सम्ऽहितः।
अधोरामइत्यधःऽरामः। सावित्रः। वारुणः। कृष्णः। एकशितिपादित्येकऽ
शितिपात्। पेत्वः॥ ५८॥ अग्नये। अनीकवत इत्यनीकऽवते। रोहितां
जिरिति रोहितऽअंजिः। अनड्वान्। आधोरामाइत्यधःऽरामौ। सावि
त्रौ। पौष्णौ। रजतनाभी इति रजतऽनाभी। वैश्वदेवा इति वैश्वऽदेवौ।

॥ रा॰ ॥
१३

पिशंगौ। तूपरौ। मारुतः। कल्माषः। आग्नेयः। कृष्णः। अजः। सारस्वती।
मेषी। वारुणः। पेत्वः॥ ५९॥ छ॥ छ॥ इति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पद
पाठ एकत्रिंशोऽध्यायः॥ ३१॥ छ॥ हरिः ॐम्॥ अस्य। अजरासः। दमाम्
अरित्राः। अर्चद्धूमास इत्यर्चत्ऽधूमासः। अग्नयः। पावकाः। श्वितीच
यः। श्वात्रासः। भुरण्यवः। वनर्षदः। वनसद इति वनऽसदः। वायवः। न।
सोमाः॥ १॥ हरयः। धूमकेतव इति धूमऽकेतवः। वातजूता इति वातऽ

जूताः। उप। घृवि। यतंते। वृथक्। अग्नयः॥२॥ यज्ञो। नः। मित्रावरुणा।
यज। देवान्। ऋतम्। बृहत्। अग्ने। यक्षि। स्वम्। दमम्॥३॥ द्विइतिद्वि। विरू
पेइतिवि॰रूपे। चरतः। स्वर्थेइतिसु॰अर्थे। अन्यान्येसन्यः॰अन्या। वत्स
म्। उप। धापयेते। धापयेते। हरिः। अन्यस्याम्। भवति। स्वधावानिति
स्वधा॰वान्। शुक्रः। अन्यस्याम्। ददृशे। सुवर्चाइतिसु॰वर्चाः॥४॥ त्री
णि। शता। त्री। सहस्राणि। अग्निम्। त्रिंशत्। च। देवाः। नव। च। अस

इति

पर्यन्। औक्षन्। घृतैः। अस्तृणन्। बर्हिः। अस्मै। आत्। इत्। होतारम्। नि।
असादयंत॥५॥ अग्निः। वृत्राणि। जंघनत्। द्रविणस्युः। विपन्यया। समि
द्धइतिसम्॰इद्धः। शुक्रः। आहुतइत्या॰हुतः॥६॥ विश्वेभिः। सोम्यम्। मधु।
अग्ने। इंद्रेण। वायुना। पिब। मित्रस्य। धामभिरितिधाम॰भिः॥७॥ आ।
यत्। इषे। नृपतिमितिनृ॰पतिम्। तेजः। आनट्। शुचि। रेतः। निषिक्त
म्। निसिक्तमितिनि॰सिक्तम्। द्यौः। अभीके। अग्निः। शर्द्धम्। अनवद्य

॥ प॰ ॥
॥ १५ ॥

म्। युवानम्। स्वाध्यमिति सुऽआध्यम्। जनयत्। सूदयत्। च॥ ८॥ अग्नि
माईं। महते। सौभगाय। तव। द्युम्नानि। उत्तमानीत्युत्ऽतमानि। सं। तु
सम्। जाऽस्पत्यम्। जाःपत्यमिति जाःऽपत्यम्। सुयममिति सुऽयमम्।
आ। कृणुष्व। शत्रूयताम्। शत्रुयतामिति शत्रुऽयताम्। अभि। तिष्ठ। म
हांसि॥ ९॥ त्वाम्। हि। मंद्रतममिति मंद्रऽतमम्। अर्कशोकैरित्यर्कऽशोकैः।
ववृमहे। महि। नः। श्रोषि। अग्ने। इंद्रम्। न। त्वा। शवसा। देवता। वायु

॥ रा ॥
१५

म्। पृणंति। राधसा। नृतमा इति नृऽतमाः॥ १०॥ त्वे इति त्वे। अग्ने। स्वाहु
तेति सुऽआहुत। प्रियासः। संतु। सूरयः। यंतारः। ये। मघवान इति मघ
ऽवानः। जनानाम्। ऊर्वान्। दयंत। गोनाम्॥ ११॥ श्रुधि। श्रुत्कर्णेति श्रुत
ऽकर्ण। वह्निभिरिति वह्निऽभिः। देवैः। अग्ने। सयावभिरिति सयावऽ
भिः। आ। सीदंतु। बर्हिषि। मित्रः। अर्यमा। प्रातर्यावाण इति प्रातःऽया
वानः। अध्वरम्॥ १२॥ विश्वेषाम्। अदितिः। यज्ञियानाम्। विश्वेषा

मू। अतिथिः। मानुषाणाम्। अग्निः। देवानाम्। अवः। आऽवृणानः इत्याऽवृ
णानः। सुमृळीकः इति सुऽमृळीकः। भवतु। जातवेदाः इति जातऽवेदाः॥१३॥
महः। अग्नेः। समिधानस्येति सम्ऽइधानस्य। शर्मणि। अनागाः। मित्रे।
वरुणे। स्वस्तये। श्रेष्ठे। स्याम। सवितुः। सवीमनि। तत्। देवानाम्। अवः।
अद्य। वृणीमहे॥१४॥ आपः। चित्। पिप्युः। स्तर्यः। न। गावः। नक्षन्। ऋ
तम्। जरितारः। ते। इंद्र। याहि। वायुः। न। नियुत इति निऽयुतः। नः। अच्छ।

त्वम्। हि। धीभिः। दयसे। वि। वाजान्॥१५॥ गावः। उप। अवत। अवतम्।
मही इति मही। यज्ञस्य। रप्सुदा। उभा। कर्णा। हिरण्यया॥१६॥ यत्। अ
द्य। सूरे। उदित इत्युत्ऽइते। अनागाः। मित्रः। अर्यमा। सुवाति। सविता।
भगः॥१७॥ आ। सुते। सिंचत। श्रियम्। रोदस्योः। अभिश्रियमित्यभिऽ
श्रियम्। रसा। दधीत। वृषभम्॥१८॥ आऽतिष्ठंतमित्याऽतिष्ठंतम्। परि।
विश्वे। अभूषन्। श्रियः। वसानः। चरति। स्वरोचिरिति स्वऽरोचिः। म

॥ प ॥
॥ १७ ॥

हत् । तत् । वृष्णः । असुरस्य । नाम । आ । विश्वरूप इति विश्वऽरूपः । अमृ
तानि । तस्थौ ॥ १९ ॥ प्र । वः । महे । मंदमानाय । अंधसः । अर्च । विश्वान
राय । विश्वाभुवे । विश्वभुव इति विश्वऽभुवे । इंद्रस्य । यस्य । सुमखमि
ति सुऽमखम् । सहः । महि । श्रवः । नृम्णम् । च । रोदसी इति । रोदसी । सप
र्यतः ॥ २० ॥ बृहत् । इत् । इध्मः । एषाम् । भूरि । शस्तम् । पृथुः । स्वरुः ॥ २१ ॥
इंद्र । आ । इहि । मत्सि । अंधसः । विश्वेभिः । सोमपर्वभिरिति सोमऽप

॥ रा ॥
॥ १७ ॥

र्वऽभिः । महान् । अभिष्टिः । ओजसा ॥ २२ ॥ इंद्रः । वृत्रम् । अवृणोत् । शर्द्ध
नीतिरिति शर्द्धऽनीतिः । प्र । मायिनाम् । अमिनात् । वर्पणीतिः । वर्पनी
तिरिति वर्पऽनीतिः । अहन् । व्यंसमिति विऽअंसम् । उशधक् । वने
षु । आविः । धेनाः । अकृणोत् । राम्याणाम् ॥ २३ ॥ कुतः । त्वम् । इंद्र । मा
हिनः । सन् । एकः । यासि । सत्पत इति सत्ऽपते । किम् । ते । इत्था । सम् ।
पृच्छसे । समराण इति सम्ऽअराणः । शुभानैः । वोचेः । तत् । नः । हरिव

॥प०॥
॥९६॥

इतिहरिऽवः। यत्। ते। अस्मेइत्यस्मे॥२४॥ आ। तत्। ते। इंद्र। आयवः। पनं
त। अभि। ये। ऊर्वम्। गोमंतमितिगोऽमंतम्। तितृत्सान्। सकृत्स्वमितिस
कृत्ऽस्वम्। ये। पुरुपुत्रामितिपुरुऽपुत्राम्। महीम्। सहस्रधारामितिसह
स्रऽधाराम्। बृहतीम्। दुदुक्षन्। दुधुक्षन्नितिदुधुऽक्षन्॥२५॥ इमाम्। ते।
धियम्। प्र। भरे। महः। महीम्। अस्य। स्तोत्रे। धिषणा। यत्। ते। आनजे।
तम्। उत्सवइत्युत्ऽसवे। च। प्रसवइतिप्रऽसवे। च। सासहिम्। ससहिमि

॥रा०॥
॥९६॥

तिससहिम्। इंद्रम्। देवासः। शवसा। अमदन्। अनु॥२६॥७॥ विभ्रा
डितिविऽभ्राट्। बृहत्। पिबतु। सोम्यम्। मधु। आयुः। दधत्। यज्ञपताउ
इतियज्ञऽपतौ। अविहुतमित्यविऽहुतम्। वातजूतइतिवातऽजूतः। यः।
अभिरक्षतीत्यभिऽरक्षति। त्मना। प्रजाइतिप्रऽजाः। पुपोष। पुरुधा।
वि। राजति॥२६॥ येन। पावक। चक्षसा। भुरण्यंतम्। जनान्। अनु। त्व
म्। वरुण। पश्यसि॥२७॥ दैव्यौ। अध्वर्यूइत्यध्वर्यू। आ। गतम्। रथे

ना। सूर्य्यत्वचेति सूर्य्यऽत्वचा। मध्वा। यज्ञम्। सम्। अंजाथेइति संऽअंजाथे॥ २८॥
आ। नः। ऋक्वाभिः। विदथे। सुशस्तीति सुऽशस्ति। विश्वानरः। सविता।
देवः। एतु। अपि। यथा। युवानः। मत्सथ। नः। विश्वम्। जगत्। अभिपि
त्वइत्यभिऽपित्वे। मनीषा॥ २९॥ यत्। अद्य। कत्। च। वृत्रहन्निति वृत्रऽ
हन्। उदगाइत्युत्ऽअगाः। अभि। सूर्य्य। सर्वम्। तत्। इंद्र। ते। वशे॥ ३०॥
तरणिः। विश्वदर्शत इति विश्वऽदर्शतः। ज्योतिष्कृत्। ज्योतिःकृदिति ज्यो

तिःऽकृत्। असि। सूर्य्य। विश्वम्। आ। भासि। रोचनम्॥ ३१॥ तत्। सूर्य्यस्य।
देवत्वमिति देवऽत्वम्। तत्। महित्वमिति महिऽत्वम्। मध्या। कर्तोः। विततमि
ति विऽततम्। सम्। जभार। यदा। इत्। अयुक्त। हरितः। सधस्थादिति स
धऽस्थात्। आत्। रात्री। वासः। तनुते। सिमस्मै॥ ३२॥ तत्। मित्रस्य। वरु
णस्य। अभिचक्षइत्यभिऽचक्षे। सूर्य्यः। रूपम्। कृणुते। द्योः। उपस्थइत्यु
पऽस्थे। अनंतम्। अन्यत्। रुशत्। अस्य। पाजः। कृष्णम्। अन्यत्। हरि

॥ प० ॥
॥ २० ॥

पनस्यते

तः । सम् । भरंति ॥ ३३ ॥ बट् । महान् । असि । सूर्य्य । बट् । आदित्य । महान् । अ
सि । महः । ते । सतः । महिमा । पनस्यते । अद्धा । देव । महान् । असि ॥ ३४ ॥ बट् ।
सूर्य्य । श्रवसा । महान् । असि । सत्रा । देव । महान् । असि । मन्हा । देवानाम् । अ
सुर्य्यः । पुरोहित इति पुरःऽहितः । विभ्विति विऽभु । ज्योतिः । अदाभ्यम् ॥
३५ ॥ श्रायंतइवेति श्रायंतःऽइव । सूर्यम् । विश्वा । इत् । इंद्रस्य । भक्षत । व
सूनि । जाते । जनमाने । ओजसा । प्रति । भागम् । न । दीधिम ॥ ३६ ॥ अघ्या

॥ रा ॥
॥ २० ॥

४ य

देवाः । उदितेत्युत्ऽइता । सूर्य्यस्य । निः । अंहसः । पिपृत । निः । अवद्यात् ।
तत् । नः । मित्रः । वरुणः । मामहंताम् । ममहंतामिति ममहंताम् । अदितिः ।
सिंधुः । पृथिवी । उत । द्यौः ॥ ३७ ॥ आ । कृष्णेन । रजसा । वर्तमानः । निवे
शयन्निति निऽवेशयन् । अमृतम् । मर्त्यम् । च । हिरण्ययेन । सविता । रथेन ।
आ । देवः । याति । भुवनानि । पश्यन् ॥ ३८ ॥ ७ ॥ प्र । वावृजे । ववृज इति व
वृजे । सुप्रया इति सुऽप्रयाः । बर्हिः । एषाम् । आ । विश्पतीव । विश्पतीइवे

ति विश्पती ऽइव । बिरिटे । इयाते इती याते । विशाम् । अक्तोः । उषसः । पू
र्वहूताविति पूर्वऽहूतौ । वायुः । पूषा । स्वस्तये । नियुत्वान् ॥ ३९ ॥ इंद्रवायू
इतींद्रऽवायू । बृहस्पतिम् । मित्रा । अग्निम् । पूषणम् । भगम् । आदित्या
न् । मारुतम् । गणम् ॥ ४० ॥ वरुणः । प्रावितेति प्रऽअविता । भुवत् । मि
त्रः । विश्वाभिः । ऊतिभिरित्यूतिऽभिः । करताम् । नः । सुराधस इति
सुऽराधसः ॥ ४१ ॥ अधि । नः । इंद्र । एषाम् । विष्णो इति विष्णो । सजा

त्यानामिति सऽजात्यानाम् । इत । मरुतः । अश्विना ॥ ४२ ॥ अग्ने । इंद्र । व
रुण । मित्र । देवाः । शर्धः । प्र । यंत । मारुत । उत । विष्णो इति विष्णो । उभा । ना
सत्या । रुद्रः । अध । ग्नाः । पूषा । भगः । सरस्वती । जुषंत ॥ ४३ ॥ इंद्राग्नी इ
तींद्राग्नी । मित्रावरुणा । अदितिम् । स्वरिति स्वः । पृथिवीम् । द्याम् । म
रुतः । पर्वतान् । अपः । हुवे । विष्णुम् । पूषणम् । ब्रह्मणः । पतिम् । भगम् ।
नु । शंसम् । सवितारम् । ऊतये ॥ ४४ ॥ अस्मे इत्यस्मे । रुद्राः । मेहना ॥

॥ प॰ ॥
॥ २२ ॥

पर्वतासः। वृत्रहत्यइति वृत्रऽहत्ये। भरहूताविति भरऽहूतौ। सजोषाइति सऽ
जोषाः। यः। शंसंतं। स्तुवंतं। धायि। पज्रः। इंद्रज्येष्ठाइतींद्रऽज्येष्ठाः। अ
स्मान्। अवंतु। देवाः॥ ४५॥ अर्वांचः। अद्य। भवत। यजत्राः। आ। वः।
हार्दि। भयमानः। व्ययेयम्। त्राध्वम्। नः। देवाः। निजुरइति निऽजुरः।
वृकस्य। त्राध्वम्। कर्तात्। अवपदइत्यवऽपदः। यजत्राः॥ ४६॥ विश्वे।
देवाः। शृणुत। इमम्। हवम्। मे। ये। अंतरिक्षे। ये। उप। द्यवि। स्थ।

॥ रा॰ ॥
॥ २२

अग्निजिह्वाइत्यग्निऽजिह्वाः। उत। वा। यजत्राः। आसद्येत्याऽसद्य।
अस्मिन्। बर्हिषि। मादयध्वम्॥ ४७॥ देवेभ्यः। हि। प्रथमम्। यज्ञिये
भ्यः। अमृतत्वमित्यमृतऽत्वम्। सुवसि। भागम्। उत्तममित्युत्ऽत
मम्। आत्। इत्। दामानम्। सवितः। वि। ऊर्णुषे। अनूचीना। जीविता।
मानुषेभ्यः॥ ४८॥ प्र। वायुम्। अच्छ। बृहती। मनीषा। बृहद्रयिमिति
बृहत्ऽरयिम्। विश्ववारमिति विश्वऽवारम्। रथप्रामिति रथऽ

॥ प॰ ॥
॥ २३ ॥

मा

वरुणम्

ग्रामम्। सुतयामिति सुत॰ यामम्। नियुत इति नि॰ युतः। पस्यमानः। कुविः।
कुविम्। इयक्षसि। प्रयज्योइति प्र॰ यज्यो॥ ४९॥ मित्रम्। हुवे। पूतद
क्षमिति पूत॰ दक्षम्। च। रिशादसम्। धियम्। घृताचीम्। साधंता॥
५०॥ दस्रा। युवाकवः। सुताः। नासत्या। वृक्तबर्हिष इति वृक्त॰ बर्हिषः।
आ। यातम्। रुद्रवर्तनी इति रुद्र॰ वर्तनी॥ ५१॥ विदत्। यदीं। सुर
मा। रुग्णम्। अद्रेः। महि। पाथः। पूर्व्यम्। सध्र्यक्। कुरिति कः। अग्र

॥ रा॰ ॥
॥ २३ ॥

म्। नयत्। सुपदीति सु॰ पदी। अक्षराणाम्। अछ। रवम्। प्रथमा। जान
ती। गात्॥ ५२॥ नहि। स्पशम्। अविदन्। अन्यम्। अस्मात्। वैश्वानरा
त्। पुरएतारमिति पुरः॰ एतारम्। अग्नेः। आ। ईम्। एनम्। अवृधन्। अ
मृताः। अमर्त्यम्। वैश्वानरम्। क्षैत्रजित्यायेति क्षैत्र॰ जित्याय। देवाः।
५३॥ उग्रा। विघनिनेति वि॰ घनिना। मृधः। इंद्राग्नीइतींद्राग्नी। हवा
महे। ता। नः। मृळातः। ईदृशे॥ ५४॥ उप। अस्मै। गायत। नरः। पव

मानाय। इंद्रं। देवी। अभि। द्युमान्। इयक्षति॥५५॥ ये। त्वा। अहिहत्यइत्यहिऽ
हत्ये। मघवन्निति मघऽवन्। अवर्द्धन्। ये। शांबरे। हरिवइतिहरिऽवः। ये।
गोइष्टाइतिगोऽइष्टौ। ये। त्वा। नूनम्। अनुमदंतीत्यनुऽमदंति। विप्राः। पि
ब। इंद्र। सोमम्। सगणइतिसऽगणः। मरुद्भिरितिमरुत्ऽभिः॥५६॥
जनिष्ठाः। उग्रः। सहसे। तुराय। मंद्रः। ओजिष्ठः। बहुलाभिमानइतिब
हुलऽअभिमानः। अवर्द्धन्। इंद्रम्। मरुतः। चित्। अत्र। माता। यत्। वी

रम्। दधनत्। धनिष्ठाः॥५७॥ आ। तु। नः। इंद्र। वृत्रहन्निति वृत्रऽहन्।
अस्माकम्। अर्द्धम्। आ। गहि। महान्। महीभिः। ऊतिभिरित्यूतिऽभिः।
५८॥ त्वम्। इंद्र। प्रतूर्तिष्वितिप्रऽतूर्तिषु। अभि। विश्वाः। असि। स्पृधः।
अशस्तिहेत्यशस्तिऽहा। जनिता। विश्वतूरितिविश्वऽतूः। असि। त्वम्।
तूर्य। तरुष्यतः॥५९॥ अनु। ते। शुष्मम्। तुरयंतम्। ईयतुः। क्षोणीइति
क्षोणी। शिशुम्। न। मातरा। विश्वाः। ते। स्पृधः। श्नथयंत। मन्यवे।

॥

॥प०॥
॥२५॥

वृत्रम्।यत्।इंद्र।तूर्वसि॥६०॥अदब्धेभिः।सवितरितिसवितः।पा
युभिरितिपायुऽभिः।त्वम्।शिवेभिः।अद्य।परि।पाहि।नः।गयम्।
हिरण्यजिह्वइतिहिरण्यऽजिह्वः।सुविताय।नव्यसे।रक्ष।माकिः।
नः।अघशंसइत्यघऽशंसः।ईशत॥६१॥७॥प्र।वीरयेतिवीरऽ
या।शुचयः।दद्रिरे।वाम्।अध्वर्युभिरित्यध्वर्युऽभिः।मधुमंतइ
तिमधुऽमंतः।सुतासः।वह।वायोइतिवायो।नियुतइतिनिऽयुतः।

॥रा०॥
॥२५॥

पाहि।अच्छ।पिब।सुतस्य।अंधसः।मदाय॥६२॥काव्ययोः।आजा
निष्विति।आऽजानेषु।क्रत्वा।दक्षस्य।दुरोणे।रिशादसा।सधस्थइतिस
धऽस्थे।आ॥६३॥तिरश्चीनः।विततइतिविऽततः।रश्मिः।एषाम्
अधः।स्वित्।आसीत्।उपरि।स्वित्।आसीत्।रेतोधाइतिरेतःऽ
धाः।आसन्।महिमानः।आसन्।स्वधा।अवस्तात्।प्रयतिरि
तिप्रऽयतिः।परस्तात्॥६४॥आ।रोदसीइतिरोदसी।अपृणत्।

प॥
॥२६॥

आ। स्वः। महत्। जातम्। यत्। एनम्। अपसः। अधारयन्। सः। ऽअ
ध्वराय। परि। नीयते। कविः। अत्यः। न। वाजऽसातये। इति वाजऽसात
ये। चनःऽहितः। इति चनःऽहितः॥६५॥ उक्थेभिः। वृत्रहन्ऽतमम्। इति वृत्र
हन्ऽतमा। या। मंदाना। चित्। आ। गिरा। आंगूषैः। आविवासत इ
त्याऽविवासतः॥६६॥ उप। नः। सूनवः। गिरः। शृण्वंतु। अमृतस्य।
ये। सुमृळीका इति सुऽमृळीकाः। भवंतु। नः॥६७॥ ब्रह्माणि। मि

रा
२६

मतयः। शम्। सुतासः। शुष्मः। इयर्ति। प्रभृत इति प्रऽभृतः। मे।
अद्रिः। आ। शासते। प्रति। हर्यंति। उक्था। इमा। हरी इति हरी। वह
तः। ता। नः। अछ॥६८॥ अनुत्तम्। आ। ते। मघवन्निति मघऽव
न्। नकिः। नु। न। त्वावानिति त्वाऽवान्। अस्ति। देवता। विदानः।
न। जायमानः। नशते। न। जातः। यानि। करिष्या। कृणुहि। प्रवृ
द्धेति प्रऽवृद्ध॥६९॥ तत्। इत्। आस। भुवनेषु। ज्येष्ठम्। यतः। ज

शे। उग्रः। त्विषन्नृम्ण इति त्विषिऽनृम्णः॥ सद्यः। जज्ञानः। नि। रिणाति। शत्रू
न्। अनु। यम्। विश्वे। मदन्ति। ऊमाः॥७०॥ इमाः। उ। त्वा। पुरूवसो।
पुरूवसो इति पुरुऽवसो। गिरः। वर्द्धन्तु। याः। मम॥ पावकवर्णा इति पाव
कऽवर्णाः। शुचयः। विपश्चित इति विपःऽचितः। अभि। स्तोमैः। अनू
षत॥७१॥ यस्य। अयम्। विश्वः। आर्यः। दासः। शेवधिपा इति शेव
धिऽपाः। अरिः। तिरः। चित्। अर्य्ये। रुशमे। पवीरवि। तुभ्य। इत्। सः।

अज्यते। रयिः॥७२॥ अयम्। सहस्रम्। ऋषिभिरित्यृषिऽभिः। सह
स्कृतः। सहस्कृत इति सहःऽकृतः। समुद्रइवेति समुद्रःऽइव। पप्रथे। स
त्यः। सः। अस्य। महिमा। गृणे। शवः। यज्ञेषु। विप्रराज्य इति विप्रऽ
राज्ये॥७३॥ ७॥ ७॥ इति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे द्वा
त्रिंशोध्यायः॥ ७॥ ७॥ हरिः ॐ॥ यत्। जाग्रतः। दूरम्। उदैतीत्यु
त्ऽऐति। दैवम्। तत्। ऊं इति। सुप्तस्य। तथा। एव। एति। दूरंगमम्। इति।

॥७॥
॥२८॥

रम्ऽगमम्। ज्योतिषाम्। ज्योतिः। एकम्। तत्। मे। मनः। शिवसंकल्पमिति
शिवऽसंकल्पम्। अस्तु॥१॥ पितुम्। नु। स्तोषम्। महः। धर्माणम्। तविषी
म्। यस्य। त्रितः। वि। ओजसा। वृत्रम्। विपर्वमिति विऽपर्वम्। अर्दयत्।
॥२॥ अनु। इत्। अनुमतइत्यनुऽमते। त्वम्। मन्यासै। शम्। च। नः। कृ
धि। क्रत्वे। [illegible] दक्षाय। नः। हिनु। प्र। नः। आयूंषि। तारिषः॥३॥ सि
नीवालि। पृथुष्टुके। पृथुस्तुकइति पृथुऽस्तुके। या। देवानाम्। असि। स्वसा।

रा॰
२८

जुषस्व। हव्यम्। आऽहुतमित्याऽहुतम्। प्रजामिति प्रऽजाम्। देवि। दिदि
ड्ढि। नः॥४॥ पंच। नद्यः। सरस्वतीम्। अपि। यंति। सस्रोतस इति सऽस्रो
तसः। सरस्वती। तु। पंचधा। सो इति सो। देशे। अभवत्। सरित्॥५॥ त्व
म्। अग्ने। प्रथमः। अंगिराः। ऋषिः। देवानाम्। अभवः। शिवः। सखा। देवः।
तव। व्रते। कवयः। विद्मनापस इति विद्मनाऽअपसः। अजायंत। मरु
तः। भ्राजदृष्टय इति भ्राजत्ऽऋष्टयः॥६॥ त्वम्। नः। अग्ने। तव। देव।

पायुभिरिति पायुऽभिः। मघोनः। रक्ष। तन्वः। च। वंद्य। त्राता। तोकस्य। तन
ये। गवाम्। असि। अनिमिषमित्यनिऽमेषम्। रक्षमाणः। तव। व्रते।
॥७॥ उत्तानायाम्। अव। भर। चिकित्वान्। सद्यः। प्रवीतेति प्रऽवीता। वृष
णम्। जजान। अरुषस्तूपइत्यरुषऽस्तूपः। रुशत्। अस्य। पाजः। इळायाः।
पुत्रः। वयुने। अजनिष्ट॥८॥ इळायाः। त्वा। पदे। वयम्। नाभा। पृथिव्याः।
अधि। जातवेद इति जातऽवेदः। नि। धीमहि। अग्ने। हव्याय। वोळ्हवे॥९॥

प्र। मन्महे। शवसानाय। शूषम्। आंगूषम्। गिर्वणसे। अंगिरस्वत्। सुवृ
क्तिभिरिति सुवृक्तिऽभिः। स्तुवते। ऋग्मियाय। अर्चाम। अर्कम्। नरे।
विश्रुतायेति विऽश्रुताय॥१०॥ प्र। वः। महे। महि। नमः। भरध्वम्। आंगू
ष्यम्। शवसानाय। साम। येन। नः। पूर्वे। पितरः। पदज्ञा इति पदऽज्ञाः।
अर्चंतः। अंगिरसः। गाः। अविंदन्॥११॥ इच्छंति। त्वा। सोम्यासः। सखा
यः। सुन्वंति। सोमम्। दधति। प्रयांसि। तितिक्षंते। अभिशस्तिमिन्द्र

भिऽशस्तिम्।जनानाम्।इंद्रात्।त्वा।आ।कः।चन।हि।प्रकेत इति प्रऽकेतः।
१२॥नाति।दूरे।परमा।चित्।रजांसि।आ।तु।प्र।याहि।हरिव इति
हरिऽवः।हरिभ्यामिति हरिऽभ्याम्।स्थिराय।वृष्णे।सवना।कृता।इमा।
युक्ताः।ग्रावाणः।समिधान इति सम्ऽइधाने।अग्नौ॥१३॥अषाळ्ह
म्।युत्स्विति युत्ऽसु।पृतनासु।पप्रिम्।स्वर्षाम्।स्वःसामिति स्वःऽसा
म्।अप्साम्।वृजनस्य।गोपाम्।भरेषुजामिति भरेषुऽजाम्।सुक्षि

तिमिति सुऽक्षितिम्।सुश्रवसमिति सुऽश्रवसम्।जयंतम्।त्वाम्।अ
नु।मदेम।सोम॥१४॥सोमः।धेनुम्।सोमः।अर्वंतम्।आशुम्।सो
मः।वीरम्।कर्मण्यम्।ददाति।सादन्यम्।सदन्यमिति सदन्यम्।वि
दथ्यम्।सभेयम्।पितृश्रवणमिति पितृऽश्रवणम्।यः।ददाशत्।
अस्मै॥१५॥त्वम्।इमाः।ओषधीः।सोम।विश्वाः।त्वम्।अपः।अज
नयः।त्वम्।गाः।त्वम्।आ।ततंथ।उरु।अंतरिक्षम्।त्वम्।ज्योतिषा।

वि।तमः।ववर्थ॥१६॥दिवेन।नः।मनसा।देव।सोम।रायः।भागम्।
सहसावन्निति सहसाऽवन्।अभि।युध्य।मा।त्वा।आ।तनत्।ईशि
षे।वीर्यस्य।उभयेभ्यः।प्र।चिकित्स।गऽइष्टाऽइतिगोऽइष्टौ॥१७॥अ
ष्टौ।वि।अख्यत्।ककुभः।पृथिव्याः।त्री।धन्व।योजना।सप्त।सिंधू
न्।हिरण्याक्षऽइति हिरण्यऽअक्षः।सविता।देवः।आ।अगात्।दधत्।
रत्ना।दाशुषे।वार्याणि॥१८॥हिरण्यपाणिरिति हिरण्यऽपाणिः।स

विता।विचर्षणिरिति विऽचर्षणिः।उभेऽइत्युभे।द्यावापृथिवीऽइतिद्यावा
पृथिवी।अंतः।ईयते।अप।अमीवाम्।बाधते।वेति।सूर्य्यम्।अभि।
कृष्णेन।रजसा।द्याम्।ऋणोति॥१९॥हिरण्यहस्तऽइति हिरण्यऽह
स्तः।असुरः।सुनीथऽइति सुऽनीथः।सुमृळीकऽइति सुऽमृळीकः।स्व
वानिति स्वऽवान्।यातु।अर्वाङ्।अपसेधन्निति अपऽसेधन्।रक्षसः।
यातुधानानिति यातुऽधानान्।अस्थात्।देवः।प्रतिदोषमिति प्रतिऽ

दोषम्। गृणानः ॥२०॥ ये। ते। पंथाः। सवितरिति सवितः। पूर्व्यासः।
अरेणवः। सुकृता इति सुऽकृताः। अंतरिक्षे। तेभिः। नः। अद्य। प
थिभिरिति पथिऽभिः। सुगेभिरिति सुऽगेभिः। रक्ष। च। नः। अधि।
च। ब्रूहि। देव ॥२१॥ उभा। पिबतम्। अश्विना। उभा। नः। शर्म। य
च्छतम्। अविद्रियाभिः। ऊतिभिरित्यूतिऽभिः ॥२२॥ अप्रस्वती
म्। अश्विना। वाचम्। अस्मे इत्यस्मे। कृतम्। नः। दस्रा। वृषणा। म

नीषाम्। अद्यूत्ये। अवसे। नि। ह्वये। वाम्। वृधे। च। नः। भवतम्। वा
जसाताविति वाजऽसातौ ॥२३॥ द्युभिरिति द्युऽभिः। अक्तुभिरित्य
क्तुऽभिः। परि। पातम्। अस्मान्। अरिष्टेभिः। अश्विना। सौभगेभिः ॥
॥२४॥ ६ ॥ आ। रात्रि। पार्थिवम्। रजः। पितुः। अप्रायि। धामभि
रिति धामऽभिः। दिवः। सदांसि। बृहती। वि। तिष्ठसे। आ। त्वेषम्।
वर्तते। तमः ॥२५॥ उषः। तत्। चित्रम्। आ। भर। अस्मभ्यम्। वाजि

॥ प ॥
॥ ३३ ॥

नीवतीति वाजिनी॒ऽवती । येन । तोकम् । च । तनयम् । च । धामहे ॥ २६
प्रातर्जितमिति प्रातः॒ऽजितम् । भगम् । उग्रम् । हुवेम । वयम् । पुत्रम् ।
अदितेः । यः । विधर्तेति वि॒ऽधर्ता । आध्रः । चित् । यम् । मन्यमानः ।
तुरः । चित् । राजा । चित् । यम् । भगम् । भक्षि । इति । आह ॥ २७ ॥ पूषन् ।
तव । व्रते । वयम् । न । रिष्येम । कदा । चन । स्तोतारः । ते । इह । स्मसि ॥ २८
पथस्पथः । पथः॒ पथ इति पथः॒ऽपथः । परिपतिमिति परि॒ऽपतिम् ।

॥ रा ॥
॥ ३३ ॥

वचस्या । कामेन । कृतः । अभि । आनट् । अर्कम् । सः । नः । रासत् । शुरु
धः । चंद्राग्रा इति चंद्र॒ऽअग्राः । धियेधियमिति धियम्॒ऽधियम् ।
सीषधाति । सीसधातीति सीसधाति । प्र । पूषा ॥ २९ ॥ त्रीणि । प
दा । वि । चक्रमे । विष्णुः । गोपाः । अदाभ्यः । अतः । धर्माणि । धारयन्
॥ ३० ॥ ततः । विप्रासः । विपन्यवः । जागृवांस इति जागृ॒ऽवांसः ।
समिंधते । विष्णोः । यत् । परम् । पदम् ॥ ३१ ॥ घृतवतीइति घृत॒ऽ

वती। भुवनानाम्। अभिश्रिये त्यभिऽश्रिया। उर्वीइत्युर्वी। पृथ्वीइति पृथ्वी।
मधुदुघेइति मधुऽदुघे। सुपेशसेति सुऽपेशसा॥ द्यावापृथिवीइति द्यावा
पृथिवी। वरुणस्य। धर्मणा। विष्कभिते। विस्कभितेइति विऽस्कभिते। अ
जरेइत्यजरे। भूरिरेतसेति भूरिऽरेतसा॥ ये। नः। सपत्नाइति सऽप
त्नाः। अप। ते। भवंतु। इंद्राग्निभ्यामितींद्राग्निऽभ्याम्। अव। बाधाम
हे। तान्। वसवः। रुद्राः। आदित्याः। उपरिस्पृशमित्युपरिऽस्पृशम्।

मा। उग्रम्। चेत्तारम्। अधिराजमित्यधिऽराजम्। अक्रन्॥ ३३॥ आ।
नासत्या। त्रिभिरिति त्रिऽभिः। एकादशैः। इह। देवेभिः। यातम्। मधु
पेयमिति मधुऽपेयम्। अश्विना। प्र। आयुः। तारिष्टम्। निः। रपांसि। मृक्षतम्। सेधतम्। द्वेषः। भवतम्। सचाभुवेति सचाऽभुवा॥
३४॥ एषः। वः। स्तोमः। मरुतः। इयम्। गीः। मांदार्यस्य। मान्यस्य। कारोः। आ। इषा। यासीष्ट। तन्वे। वयाम्। विद्याम। इषम्। वृजनम्। जी

रदानुमितिजीरऽदानुम्॥२५॥ सहस्तोमा इति सहऽस्तोमाः। सहछंदस इ
ति सहऽछंदसः। आवृत इत्याऽवृतः। सहप्रमा इति सहऽप्रमाः। ऋषयः। स
प्तदैव्याः। पूर्वेषाम्। पंथाम्। अनुदृश्येत्यनुऽदृश्य। धीराः। अन्वालेभिर इ
त्यनुऽआलेभिरे। रथ्यः। न। रश्मीन्॥२६॥ आयुष्यम्। वर्चस्यम्। रायः।
पोषम्। औद्भिदम्। इदम्। हिरण्यम्। वर्चस्वत्। जैत्राय। आ। विशतात्।
उइस्ँ। माम्॥२७॥ न। तत्। रक्षांसि। न। पिशाचाः। तरंति। देवानाम्।

ओजः। प्रथमजमिति प्रथमऽजम्। हि। एतत्। यः। बिभर्ति। दाक्षायणम्। हि
रण्यम्। सः। देवेषु। कृणुते। दीर्घम्। आयुः। सः। मनुष्येषु। कृणुते। दीर्घम्। आ
युः॥२८॥ यत्। आ। अबध्नन्। दाक्षायणाः। हिरण्यम्। शतानीकायेति
शतऽअनीकाय। सुमनस्यमाना इति सुऽमनस्यमानाः। तत्। मे। आ।
बध्नामि। शतशारदायेति शतऽशारदाय। आयुष्मान्। जरदष्टिरिति
जरत्ऽअष्टिः। यथा। असम्॥२९॥ उत। नः। अहिः। बुध्न्यः। शृणोतु।

र २

अजः।एकपादित्येकऽपात्।पृथिवी।समुद्रः।विश्वे।देवाः।ऋतावृधः।ऋ
तवृधइत्यृतऽवृधः।हुवानाः।स्तुताः।मंत्राः।कविशस्ताइतिकविऽशस्ताः।
अवंतु।।४७।।इमाः।गिरः।आदित्येभ्यः।घृतस्नूरितिघृतऽस्नूः।सनात्।
राजभ्यइतिराजऽभ्यः।जुह्वा।जुहोमि।शृणोतु।मित्रः।अर्यमा।भगः।नः।
तुविजातइतितुविऽजातः।वरुणः।दक्षः।अंशः।।४८।।सप्त।ऋषयः।
प्रतिहिताइतिप्रतिऽहिताः।शरीरे।सप्त।रक्षंति।सदम्।अप्रमादमित्य

प्रऽमादम्।सप्त।आपः।स्वपतः।लोकम्।ईयुः।तत्र।जागृतः।अस्वप्नजा
इत्यस्वप्नऽजौ।सत्रसदाइतिसत्रऽसदौ।च।देवौ।।४९।।उत्।तिष्ठ।ब्रह्मणः।
पते।देवयंतइतिदेवऽयंतः।त्वा।ईमहे।उप।प्र।यंतु।मरुतः।सुदानवइति
सुऽदानवः।इंद्र।प्राशूः।भव।सचा।।५०।।प्र।नूनम्।ब्रह्मणः।पतिः।मंत्र
म्।वदति।उक्थ्यम्।यस्मिन्।इंद्रः।वरुणः।मित्रः।अर्यमा।देवाः।ओका
ंसि।चक्रिरे।।५१।।ब्रह्मणः।पते।त्वम्।अस्य।यंता।सूक्तस्येतिसुऽउक्त

॥प०॥
॥३७॥

स्य। बोधि। तनयम्। च। जिन्व। विश्वम्। तत्। भद्रम्। यत्। अवंति। देवाः।
बृहत्। वदेम। विदथे। सुवीरा इति सुऽवीराः। ॥४९॥ छ॥ छ॥ इति शुक्लयजुः
काण्वसंहितायां पदपाठे त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३३॥ छ॥ ॐम् ॥ विश्वानि।
देव। सवितः। दुरितानीति दुःऽइतानि। परा। सुव। यत्। भद्रम्। तत्। नः।
आ। सुव॥१॥ विभक्तारमिति विऽभक्तारम्। हवामहे। वसोः। चित्रस्य।
राधसः। सवितारम्। नृचक्षसमिति नृऽचक्षसम्॥२॥ ब्रह्मणे। ब्रा

॥रा०॥
॥३७॥

या

ह्मणम्। क्षत्राय। राजन्यम्। मरुद्भ्य इति मरुत्ऽभ्यः। वैश्यम्। तपसे। शू
द्रम्। तमसे। तस्करम्। नारकाय। वीरहणम्। वीरहनमिति वीरऽहनम्॥ पा
प्मने। क्लीबम्। आक्रयाया इत्याऽक्रयायै। अयोगूम्। कामाय। पुंश्चलूम्। अ
तिक्रुष्टायेत्यतिऽक्रुष्टाय। मागधम्॥३॥ नृत्ताय। सूतम्। गीताय। शै
लूषम्। धर्माय। सभाचरमिति सभाऽचरम्। नरिष्ठायै। भीमलम्। नर्मा
य। रेभम्। हसाय। कारिम्। आनंदायेत्याऽनंदाय॥ स्त्रीषखम्। स्त्रीस

सखमितिस्त्रीऽसखम्। प्रमदइतिप्रऽमदं। कुमारीपुत्रमितिकुमारीऽपुत्रम्।
मेधायै। रथकारमितिरथऽकारम्। धैर्याय। तक्षाणम्॥ [illegible]॥ तपसे। कौला
लम्। मायायै। कर्मारम्। रूपाय। मणिकारमितिमणिऽकारम्। शुभे। वप
म्। शरव्यायै। इषुकारमितीषुऽकारम्। हेत्यै। धनुष्कारम्। धनुःकारमि
तिधनुःऽकारम्। कर्मणे। ज्याकारमितिज्याऽकारम्। दिष्टाय। रज्जुस
र्जमितिरज्जुऽसर्जम्। मृत्यवे। मृगयुमितिमृगऽयुम्। अंतकाय। श्व

निनमितिश्वऽनिनम्॥ ५॥ नदीभ्यः। पौंजिष्टम्। ऋक्षीकाभ्यः। नैषादम्। नै
सादमितिनैसादम्। पुरुषव्याघ्रायेतिपुरुषऽव्याघ्राय। दुर्मदमितिदुः
मदम्। गंधर्वाप्सरोभ्यइतिगंधर्वाप्सरःऽभ्यः। व्रात्यम्। प्रयुग्भ्यइति
प्रयुक्ऽभ्यः। उन्मत्तमित्युत्ऽमत्तम्। सर्पदेवजनेभ्यइतिसर्पऽदेव
जनेभ्यः। अप्रतिपदमित्यप्रतिऽपदम्। अयेभ्यः। कितवम्। ईर्य्यता
यै। अकितवम्। पिशाचेभ्यः। बिदलकारीमितिबिदलऽकारीम्। या

सुधानेभ्य इति यातुऽधानेभ्यः। कंटकीकारीमिति कंटकीऽकारीम्॥६॥
संधय इति सम्ऽधये। जारम्। गेहाय। उपपतिमित्युपऽपतिम्। आर्त्यै
इत्याऽऋत्यै। परिवित्तमिति परिऽवित्तम्। निर्ऋत्या इति निःऽऋत्यै। परि
विविदानमिति परिऽविविदानम्। अराध्यै। एदिधिषुःपतिमित्येदिधिषुःऽ
पतिम्। निष्कृत्यै। निःकृत्या इति निःऽकृत्यै। पेशस्कारीम्। पेशःकारीमिति
पेशःऽकारीम्। संज्ञानायेति सम्ऽज्ञानाय। स्मरकारीमिति स्मरऽकारी

म्। प्रकामोद्यायेति प्रकामऽउद्याय। उपसदमित्युपऽसदम्। वर्णाय। अनु
रुधमित्यनुऽरुधम्। बलाय। उपदामित्युपऽदाम्॥७॥ उत्सादेभ्य इत्युत्ऽ
सादेभ्यः। कुब्जम्। प्रमुद इति प्रऽमुदे। वामनम्। द्वार्भ्य इति द्वाःऽभ्यः। स्रा
मम्। स्वप्नाय। अंधम्। अधर्माय। बधिरम्। पवित्राय। भिषजम्। प्रज्ञा
नायेति प्रऽज्ञानाय। नक्षत्रदर्शमिति नक्षत्रऽदर्शम्। आशिक्षाया
इत्याऽशिक्षायै। प्रश्निनम्। उपशिक्षाया इत्युपऽशिक्षायै। अभिप्र

प॰ ।।
।। ४० ।।

श्निनमित्यभिऽप्रश्निनम् । मर्यादायै । प्रश्नविवाकमिति प्रश्नऽविवाकम् ।।
।।८।। अर्मेभ्यः । हस्तिपमिति हस्तिऽपम् । जवाय । अश्वपमित्यश्वऽपम् ।
पुष्ट्यै । गोपालमिति गोऽपालम् । वीर्याय । अविपालमित्यविऽपाल
म् । तेजसे । अजपालमित्यजऽपालम् । इरायै । कीनाशम् । कीलालाय ।
सुराकारमिति सुराऽकारम् । भद्राय । गृहपमिति गृहऽपम् । श्रेयसे । वित्त
धमिति वित्तऽधम् । आध्यक्षायेत्याधिऽअक्षाय । अनुक्षत्तारमि

मि २

रा
४०

त्यनुऽक्षत्तारम् ।। ९ ।। छ ।। भायै । दार्वाहारमिति दारुऽआहारम् । प्रभायाः
इति प्रऽभायै । अग्न्येधमित्यग्निऽएधम् । ब्रध्नस्य । विष्टपाय । अभिषेक्ता
रम् । अभिसेक्तारमित्यभिऽसेक्तारम् । वर्षिष्ठाय । नाकाय । परिवेष्टार
मिति परिऽवेष्टारम् । देवलोकायेति देवऽलोकाय । पेशितारम् । मनु
ष्यलोकायेति मनुष्यऽलोकाय । प्रकरितारमिति प्रऽकरितारम् । सर्वे
भ्यः । लोकेभ्यः । उपसेक्तारमित्युपऽसेक्तारम् । अवऋत्या इत्यवऽऋ

सेधाय। उपमंथितारमित्युप॑ऽमंथितारम्। मेधाय। वासःपल्पूलीमिति वासःऽपल्पूलीम्। प्रकामायेति प्रऽकामाय। रजयित्रीम्॥१०॥
स्तेयाय। स्तेनहृदयमिति स्तेनऽहृदयम्। वैरहत्यायेति वैरऽहत्याय। पिशुनम्। विविक्त्या इति विऽविक्त्यै। क्षत्तारम्। औपद्रष्ट्यायेत्यौपऽद्रष्ट्याय। अनुक्षत्तारमित्यनुऽक्षत्तारम्। बलाय। अनुचरमित्यनुऽचरम्। भूम्ने। परिष्कंदम्। परिस्कंदमिति परिऽस्कंदम्। प्रियाय। प्रियवादिनमिति प्रियऽवादिनम्। अरिष्ट्यै। अश्वसादमित्यश्वऽसादम्। स्वर्गायेति स्वःऽगाय। लोकाय। भागदुघमिति भागऽदुघम्। वर्षिष्ठाय। नाकाय। परिवेष्टारमिति परिऽवेष्टारम्॥११॥ मन्यवे। अयस्तापमित्ययःऽतापम्। क्रोधाय। निसरमिति निऽसरम्। योगाय। योक्तारम्। शोकाय। अभिसर्तारमित्यभिऽसर्तारम्। क्षेमाय। विमोक्तारमिति विऽमोक्तारम्। उत्कूलनिकूलेभ्य इत्युत्कूलऽनिकूलेभ्यः। त्रिष्ठिनम्। त्रिस्थिनमिति त्रिऽ

स्छिनम्। वपुषे। मानस्कृतम्। मानःकृतमिति मानःऽकृतम्। शैलूषाय। आं
जनीकारीमित्यांजनीऽकारीम्। निर्ऋत्या इति निःऽऋत्यै। कोशकारीमि
ति कोशऽकारीम्। यमाय। अस्सूम्॥१२॥ यमाय। यमसूमिति यमऽसू
म्। अथर्वभ्य इत्यथर्वऽभ्यः। अवतोकामित्यवऽतोकाम्। संवत्सराय।
पर्यायिणीम्। पर्यायिनीमिति परिऽआयिनीम्। परिवत्सरायेति परि
ऽवत्सराय। अविजातामित्यविऽजाताम्। इदावत्सराय। अतीत्वरी

मित्यतिऽइत्वरीम्। इद्वत्सरायेतीत्ऽवत्सराय। अतिष्कद्वरीम्। अति
स्कद्वरीमित्यतिऽस्कद्वरीम्। वत्सराय। विजर्जरामिति विऽजर्जरा
म्। संवत्सराय। पलिक्नीम्। ऋभुभ्य इत्यृभुऽभ्यः। अजिनसंधमित्य
जिनऽसंधम्। साध्येभ्यः। चर्मम्नमिति चर्मऽम्नम्॥१३॥ सरोभ्य
इति सरःऽभ्यः। धैवरम्। उपस्थावराभ्य इत्युपऽस्थावराभ्यः। दाश
म्। वैशंताभ्यः। बैंदम्। नड्वलाभ्यः। शौष्कलम्। पाराय। मार्गारम्। अ

याराय। कैवर्तम्। तीर्थेभ्यः। आंदम्। विषमेभ्यः। विसमेभ्य इति वि ऽ
समेभ्यः। मैनालम्। स्वनेभ्यः। पर्णकम्। गुहाभ्यः। किरातम्। सानुभ्य इ
ति सानु ऽ भ्यः। जंभकम्। पर्वतेभ्यः। किंपूरुषमिति किम् ऽ पूरुषम्॥
१४॥ बीभत्सायै। पौल्कसम्। वर्णाय। हिरण्यकारमिति हिरण्य ऽ कार
म्। तुलायै। वाणिजम्। पश्चादोषायेति पश्चा ऽ दोषाय। ग्लाविनम्।
विश्वेभ्यः। भूतेभ्यः। सिध्मलम्। भूत्यै। जागरणम्। अभूत्यै। स्वपनम्।

आर्त्या इत्या ऽ ऋत्यै। जनवादिनमिति जन ऽ वादिनम्। व्यृध्या इति वि ऽ ऋध्यै।
अपगल्भमित्यप ऽ गल्भम्। संशरायेति सम् ऽ शराय। प्रच्छिदमिति प्र ऽ
छिदम्॥ १५॥ अक्षराजायेत्यक्ष ऽ राजाय। कितवम्। कृताय। आदिनवद
र्शमित्यादिनव ऽ दर्शम्। त्रेतायै। कल्पिनम्। द्वापराय। अधिकल्पिनमि
त्यधि ऽ कल्पिनम्। आस्कंदायेत्या ऽ स्कंदाय। सभास्थाणुमिति सभा ऽ
स्थाणुम्। मृत्यवे। गोव्यच्छमिति गो ऽ व्यच्छम्। अंतकाय। गोघातमिति

गोऽघातम्।क्षुधे।यः।गाम्।विकृंतंतमितिविऽकृंततम्।भिक्षमाणः।उप
तिष्ठतीत्युपऽतिष्ठति।दुष्कृताय।दुःकृतायेतिदुःऽकृताय।चरकाचार्यमि
तिचरकऽआचार्यम्।पाप्मने।सैलगम्॥१६॥ ७॥ प्रतिश्रुत्कायाऽइति
प्रतिश्रुत्ऽकायै।अर्तनम्।घोषाय।भषम्।अंताय।बहुवादिनमिति
बहुऽवादिनम्।अनंताय।मूकम्।शब्दाय।आडंबराघातमित्याडंबरऽ
आघातम्।महसे।वीणावादमितिवीणाऽवादम्।क्रोशाय।तूणवध्म

मितितूणवऽध्मम्।अवरस्पराय।अवरपरायेत्यवरऽपराय।शंखध्ममि
तिशंखऽध्मम्।वनाय।वनपमितिवनऽपम्।अन्यतोरण्यायेत्यन्यतःऽअर
ण्याय।दावपमितिदावऽपम्॥१७॥ नर्माय।पुंश्चलूम्।हसाय।कारि
म्।यादसे।शाबल्याम्।ग्रामण्यम्।ग्रामन्यमितिग्रामऽन्यम्।गणक
म्।अभिक्रोशकमित्यभिऽक्रोशकम्।तान्।महसे।वीणावादमिति
वीणाऽवादम्।पाणिघ्नमितिपाणिऽघ्नम्।तूणवध्ममितितूणवऽध्म

म्। तान्। नृत्ताय। आनंदायेत्याऽनंदाय। तलवम्॥१८॥ अग्नये। पीवानम्। पृथिव्यै। पीठसर्पिणमितिपीठऽसर्पिणम्। वायवे। चांडालम्। अंतरिक्षाय। वंशनर्तिनमितिवंशऽनर्तिनम्। दिवे। खलतिम्। सूर्याय। हर्य्यक्षमितिहरिऽअक्षम्॥ नक्षत्रेभ्यः। किर्मिरम्। चंद्रमसे। किलासम्। अह्ने। शुक्लम्। पिंगाक्षमितिपिंगऽअक्षम्। रात्र्यै। कृष्णम्। पिंगाक्षमितिपिंगऽअक्षम्॥१९॥ अथ। एतान्। अष्टौ। विरूपानितिविऽरूपा

न्। आ। लभते। अतिशुक्लमित्यतिऽशुक्लम्। च। अतिकृष्णमित्यतिऽकृष्णम्। अतिदीर्घमित्यतिऽदीर्घम्। अतिह्रस्वमित्यतिऽह्रस्वम्। अतिस्थूलमित्यतिऽस्थूलम्। अतिकृशमित्यतिऽकृशम्। अतिकुल्वमित्यतिऽकुल्वम्। अतिलोमशमित्यतिऽलोमशम्। अशूद्राः। अब्राह्मणाः। ते। प्राजापत्याइतिप्राजाऽपत्याः। मागधः। पुंश्चली। क्लीबः। कितवः। अशूद्राः। अब्राह्मणाः। ते। प्राजापत्याइतिप्राजाऽपत्याः॥२०॥ छ॥ छ॥

प॰
४६

इतिकाण्वशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदपाठचतुस्त्रिंशत्तमोध्यायः॥३४॥ छ॥
हरिःॐम्॥ सहस्रशीर्षेतिसहस्रऽशीर्षा। पुरुषः। सहस्राक्षइतिसहस्रऽअ
क्षः। सहस्रपादितिसहस्रऽपात्। सः। भूमिम्। सर्वतः। स्पृत्वा। अति। अति
ष्ठत्। दशांगुलमितिदशऽअंगुलम्॥१॥ पुरुषः। एव। इदम्। सर्वम्। यत्।
भूतम्। यत्। च। भाव्यम्। उत। अमृतत्वस्येत्यमृतऽत्वस्य। ईशानः। यत्। अ
न्नेन। अतिरोहतीत्यतिऽरोहति॥२॥ एतावान्। अस्य। महिमा। अतः।

रा॰
४६

ज्यायान्। च। पूरुषः। पुरुषइतिपुरुषः। पादः। अस्य। विश्वा। भूतानि। त्रिपादि
तित्रिऽपात्। अस्य। अमृतम्। दिवि॥३॥ त्रिपादितित्रिऽपात्। ऊर्ध्वः। उत्। ऐत्।
पुरुषः। पादः। अस्य। इह। अभवत्। पुनरितिपुनः। ततः। विष्वङ्। वि। अक्रामत्।
साशनानशनेइतिसाशनानशने। अभि॥४॥ ततः। विराळितिविऽराट्। अजा
यत। विराजइतिविऽराजः। अधि। पूरुषः। पुरुषइतिपुरुषः। सः। जातः। अति।
अरिच्यत। पश्चात्। भूमिम्। अथो। इत्यथो। पुरः॥५॥ तस्मात्। यज्ञात्। स

र्वऽहुतऽइति सर्वंऽहुतः।संभृतमिति सम्ऽभृतम्।पृषदाज्यमिति पृषत्ऽआज्य
म्।पशून्।तान्।चक्रे।वायव्यान्।आरण्याः।ग्राम्याः।च।ये।।६।।तस्मात्।
यज्ञात्।सर्वहुतऽइति सर्वंऽहुतः।ऋचः।सामानि।जज्ञिरे।छंदांसि।ज
ज्ञिरे।तस्मात्।यजुः।तस्मात्।अजायत।।७।।तस्मात्।अश्वाः।अजा
यंत।ये।के।च।उभयादतः।उभयदतऽइत्युभयऽदतः।गावः।ह।जज्ञिरे।
तस्मात्।तस्मात्।जाताः।अजावयः।।८।।तम्।यज्ञम्।बर्हिषि।प्र।औ

क्षन्।पुरुषम्।जातम्।अग्रतः।तेन।देवाः।अयजंत।साध्याः।ऋषयः।
च।ये।।९।।यत्।पुरुषम्।वि।अदधुः।कतिधा।वि।अकल्पयन्।मुखम्।
किम्।अस्य।आसीत्।बाहूऽइति बाहू।ऊरूऽइत्यूरू।पादौ।उच्येतेऽइत्युच्येते।
१०।।ब्राह्मणः।अस्य।मुखम्।आसीत्।बाहूऽइति बाहू।राजन्यः।कृतः।
ऊरूऽइत्यूरू।तत्।अस्य।यत्।वैश्यः।पद्भ्यामिति पत्ऽभ्यां।शूद्रः।रि
रा।अजायत।[illegible]।।११।।चंद्रमाः।मनसः।जातः।चक्षोः

सूर्यः। अजायत। श्रोत्रात्। वायुः। च। प्राणः। च। मुखात्। अग्निः। अजायत॥१२॥
नाभ्याः। आसीत्। अंतरिक्षम्। शीर्ष्णः। द्यौः। सम्। अवर्तत। पद्भ्यामितिपत्ऽभ्याम्।
भूमिः। दिशः। श्रोत्रात्। तथा। लोकान्। अकल्पयन्॥१३॥ यत्। पुरुषेण। हविषा।
देवाः। यज्ञम्। अतन्वत। वसंतः। अस्य। आसीत्। आज्यम्। ग्रीष्मः। इध्मः। श
रत्। हविः॥१४॥ सप्त। अस्य। आसन्। परिधयइतिपरिऽधयः। त्रिः। सप्त। स
मिधइतिसम्ऽइधः। कृताः। देवाः। यत्। यज्ञम्। तन्वानाः। अबध्नन्। पुरुषम्।

पशुम्॥१५॥ यज्ञेन। यज्ञम्। अयजंत। देवाः। तानि। धर्माणि। प्रथमानि। आ
सन्। ते। ह। नाकम्। महिमानः। सचंत। यत्र। पूर्वे। साध्याः। संति। देवाः॥१६॥
१७॥ अद्भ्यइत्यत्ऽभ्यः। संभृतइतिसम्ऽभृतः। पृथिव्यै। रसात्। च। विश्वकर्म
णइतिविश्वऽकर्मणः। सम्। अवर्तत। अग्रे। तस्य। त्वष्टा। विदधदितिविऽद
धत्। रूपम्। एति। तत्। मर्त्यस्य। देवत्वमितिदेवऽत्वम्। आजानमित्याऽ
जानम्। अग्रे॥१७॥ वेद। अहं। एतम्। पुरुषम्। महांतम्। आदित्यवर्णम्

स्यादित्य ऽ वर्णम्। तमसः। परस्तात्॥ तम्। एव। विदित्वा। अति। मृत्युम्। एति।
न। अन्यः। पंथाः। विद्यते। अयनाय॥ १८॥ प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः। चरति।
गर्भे। अंतः। अजायमानः। बहुधा। वि। जायते। तस्य। योनिम्। परि। पश्यंति।
धीराः। तस्मिन्। ह। तस्थुः। भुवनानि। विश्वा॥ १९॥ यः। देवेभ्यः। आतपतीत्या ऽ
तपति। यः। देवानाम्। पुरोहितइतिपुरःऽहितः। पूर्वः। यः। देवेभ्यः। जातः। नमः।
रुचाय। ब्राह्मये॥ २०॥ रुचम्। ब्राह्मम्। जनयंतः। देवाः। अग्रे। तत्। अब्रुवन्॥

यः। त्वा। एवम्। ब्राह्मणः। विद्यात्। तस्य। देवाः। असन्। वशे॥ २१॥ श्रीः। च।
ते। लक्ष्मीः। च। पत्न्यौ। अहोरात्रेइत्यहोरात्रे। पार्श्वेइतिपार्श्वे। नक्षत्राणि। रू
पम्। अश्विनौ। व्यात्तमितिविऽआत्तम्। इष्णन्। इषाण। अमुम्। मे। इषाण।
सर्वलोकमितिसर्वऽलोकम्। मे। इषाण॥ २२॥ ७॥ तत्। एव। अग्निः। आदित्यः।
वायुः। उ इत्यूँ। चंद्रमाः। शुक्रम्। ब्रह्म। आपः। प्रजापतिरितिप्रजाऽपतिः॥ २३
सर्वे। निमेषाइतिनिऽमेषाः। जज्ञिरे। विद्युतइतिविऽद्युतः। पुरुषात्। अधि।

॥ प॰ ॥
॥ ५० ॥

न।एनम्।ऊर्ध्वम्।न।तिर्यंचम्।न।मध्ये।परि।जग्रभत्॥२४॥न।तस्य।प्रति
मेतिप्रति॰मा।अस्ति।यस्य।नाम।महत्।यशः॥२५॥एषः।ह।देवः।प्रदिश
इतिप्र॰दिशः।अनु।सर्वाः।पूर्वः।ह।जातः।सः।ऊइत्यूँ।गर्भे।अंतरित्यंतः।
सः।एव।जातः।सः।जनिष्यमाणः।प्रत्यङ्।जनाः।तिष्ठति।सर्वतोमुखइ
तिसर्वतः॰मुखः॥२६॥वेनः।तत्।पश्यन्।निहितमितिनि॰हितम्।गुहा।
सत्।यत्र।विश्वम्।भवति।एकनीळमित्येक॰नीळम्।तस्मिन्।इदम्।सम्।

॥ रा॰ ॥
॥ ५० ॥

च।वि।च।एति।सर्वम्।सः।ओतइत्या॰उतः।प्रोतइतिप्र॰उतः।च।विभूरितिवि॰
भूः।प्रजास्वितिप्र॰जासु॥२७॥प्र।तत्।वोचेत्।अमृतम्।नु।विद्वान्।गंधर्वः।धा
म।विभृतमितिवि॰भृतम्।गुहा।सत्।त्रीणि।पदानि।निहितेतिनि॰हिता।गुहा
आ।अस्य।यः।तानि।वेद।सः।पितुः।पिता।असत्॥२८॥सः।नः।बंधुः।ज
निता।सः।विधातेतिवि॰धाता।धामानि।वेद।भुवनानि।विश्वा।यत्र।देवाः।
अमृतम्।आनशानाः।तृतीये।धामन्।अध्येरयंतेत्यधि॰एरयंत॥२९॥

परीत्येतिपरिऽइत्य। भूतानि। परीत्येतिपरिऽइत्य। लोकान्। परीत्येतिपरिऽइत्य।
सर्वाः। प्रदिशइतिप्रऽदिशः। दिशः। च। उपस्थायेत्युपऽस्थाय। प्रथमजामितिप्र
थमऽजाम्। ऋतस्य। आत्मना। आत्मानम्। अभि। सम्। विवेश॥ ३०॥ परि। द्या
वापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। सद्यः। इत्वा। परि। लोकान्। परि। दिशः। परि। स्व
रितिस्वः। ऋतस्य। तंतुम्। विततमितिविऽततम्। विचृत्येतिविऽचृत्य। तत्। अ
पश्यत्। तत्। अभवत्। तत्। आसीत्॥ ३१॥ सदसः। पतिम्। अद्भुतम्। प्रियम्।

इंद्रस्य। काम्यम्। सनिम्। मेधाम्। अयासिषम्। स्वाहा॥ ३२॥ याम्। मेधाम्।
देवगणाइतिदेवऽगणाः। पितरः। च। उपासतइत्युपऽआसते। तया। माम्। अ
द्य। मेधया। अग्ने। मेधाविनम्। कुरु। स्वाहा॥ ३३॥ इदम्। मे। ब्रह्म। च। क्षत्रम्।
च। उभेइत्युभे। श्रियम्। अश्नुताम्॥ मयि। देवाः। दधतु। श्रियम्। उत्तमामि
त्युत्ऽतमाम्। तस्यै। ते। स्वाहा॥ ३४॥ छ॥ इतिशुक्लयजुः काण्वसंहितायांप
दपाठेपंचत्रिंशोध्यायः॥ छ॥ ३५॥ हरिःऽॐम्॥ अपाद्भुतः। यंतु। पणयः।

असुम्नाः। देवपीयवइतिदेवऽपीयवः। अस्य। लोकः। सुतावतः। सुतवतइतिसुतऽ
वतः॥१॥ द्युभिरिति द्युऽभिः। अहोभिरित्यहःऽभिः। अक्तुभिरित्यक्तुऽभिः। व्य
क्तमिति विऽअक्तम्। यमः। ददातु। अवसानमित्यवऽसानम्। अस्मै॥२॥ सविता।
ते। शरीरेभ्यः। पृथिव्याम्। लोकम्। इच्छतु। तस्मै। युज्यताम्। उस्रियाः॥३॥ वा
युः। पुनातु। सविता। पुनातु। अग्नेः। भ्राजसा। वर्चसा। वि। मुंचताम्। उस्रियाः।
॥४॥ अश्वत्थे वः। सविता। तिं शरीराणि। मातुः। उपस्थउपऽस्थे। आ। वपतु।

तस्मै। पृथिवी॥ शम्। भव। प्रजापतइतिप्रजाऽपते। त्वा। देवता। याम्। उपोदकइ
त्युपऽउदके। लोके। नि। दधामि। असौ॥५॥ परम्। मृत्यो इतिमृत्यो। अनु। परा। इ
हि। पंथाम्। यः। ते। अन्यः। इतरः। देवयानादितिदेवऽयानात्। चक्षुष्मते। शृण्वते।
ते। ब्रवीमि। मा। नः। प्रजामितिप्रऽजाम्। रीरिषः। मा। उत। वीरान्॥६॥ शम्। वातः।
शम्। हि। ते। घृणिः। शम्। ते। भवंतु। इष्टकाः। शम्। ते। भवंतु। अग्नयः। पार्थिवा
सः। मा। त्वा। अभि। शूशुचन्॥७॥ कल्पंताम्। ते। दिशः। तुभ्यम्। आपः। शिवत

माऽइतिशिवः ऽ नमाः। तुभ्यम्। भवंतु। सिंधवः। अंतरिक्षम्। शिवम्। तुभ्यम्। भू
त्यंताम्। ते। दिशः। सर्वाः॥ ८॥ अश्मन्वतीऽइत्यश्मनऽवती। रीयते। सम्। रभध्व
म्। उत। तिष्ठत। तरत। सखायः। अत्र। जहीमः। अशिवाः। ये। असन्। शिवा
न्। वयम्। उत। तरेम। अभि। वाजान्॥ ९॥ अप। अघम्। अप। किल्बिषम्।
अप। कृत्याम्। अपोऽइत्यपो। रपः। अपामार्गे। अपमार्गेत्यपऽमार्गे। त्वम्।
अस्मान्। अप। दुष्वप्न्यम्। दुःस्वप्न्यमितिदुःऽस्वप्न्यम्। सुव॥ १०॥ अनड्वा

हम्। अन्वारभामहऽइत्यनुऽआरभामहे। स्वस्तये। सः। नः। इंद्रऽइवेतींद्रःऽइव।
देवेभ्यः। वह्निः। संतारणऽइतिसम्ऽतारणः। भव॥ ११॥ आयुष्मान्। अग्ने
हविषा। वृधानः। घृतप्रतीकऽइतिघृतऽप्रतीकः। घृतयोनिरितिघृतऽयोनिः।
एधि। घृतम्। पीत्वा। मधु। चारु। गव्यम्। पितेवेतिपिताऽइव। पुत्रम्। अ
भि। रक्षतात्। इमान्। स्वाहा॥ १२॥ इमम्। जीवेभ्यः। परिधिमितिपरिऽ
धिम्। दधामि। मा। एषाम्। नु। गात्। अपरः। अर्थम्। एतम्। शतम्। जी

ति

वंतु। धारः। पुरूचीः। अंतः। मत्स्यम्। दधानाम्। पर्वतेन॥१३॥ परि। इमे।
गाम्। अनेषत। परि। अग्निम्। अहृषत। देवेषु। अक्रत। श्रवः। कः। इमाम्।
आ। दधर्षति॥१४॥ क्रव्यादमिति क्रव्य॰अदम्। अग्निम्। प्र। हिनोमि।
दूरम्। यमराज्यमिति यम॰राज्यम्। गच्छतु। रिप्रवाह इति रिप्र॰वाहः। इह।
एव। अयम्। इतरः। जातवेदा इति जात॰वेदाः। देवेभ्यः। हव्यम्। वहतु।
प्रजानन्निति प्र॰जानन्॥१५॥ वह। वपाम्। जातवेद इति जात॰वेदः।

पितृभ्य इति पितृ॰भ्यः। यत्र। एनान्। वेत्थ। निहितानिति नि॰हितान्। प
राके। मेदसः। कुल्याः। उप। तान्। स्रवंतु। सत्याः। एषाम्। आशिष इत्या॰
शिषः। संतु। कामाः। स्वाहा॥१६॥ स्योना। पृथिवी। नः। भव। अनृक्षरा।
निवेशनीति नि॰वेशनी। यच्छ। नः। शर्म। सप्रथा इति स॰प्रथाः॥१७॥
अप। नः। शोशुचत्। अघम्॥१७॥ अस्मात्। त्वम्। अधि। जातः। असि।
त्वत्। अयम्। जायताम्। पुनरिति पुनः। असौ। स्वर्गायेति स्वः॰गाय।

लोकाय। स्वाहा॥१८॥ ७॥ ७॥ इति शुक्लयजुः काण्वसंहितायां पदपाठे पं
चत्रिंशोध्यायः॥३५॥ ७॥ हरिः ॐ॥ ऋचम्। वाचम्। प्र। पद्ये। मनः।
यजुः। साम। प्राणम्। चक्षुः। श्रोत्रम्। प्र। पद्ये। वाक्। ओजः। सह। ओजः। मयि।
प्राणापानौ॥१॥ यत्। मे। छिद्रम्। चक्षुषः। हृदयस्य। मनसः। वा। अतितृ
ण्णमित्यतिऽतृण्णम्। बृहस्पतिः। मे। तत्। दधातु॥ शम्। नः। भवतु। भु
वनस्य। यः। पतिः। ऊतिभिरित्यूतिऽभिः॥२॥ कया। त्वम्। नः। ऊत्या। अ

भि। प्र। मंदसे। वृषन्। कया। स्तोतृभ्य इति स्तोतृऽभ्यः। आ। भर॥३॥ इंद्रः॥ वि
श्वस्य। राजति। शम्। नः। अस्तु। द्विपद इति द्विऽपदे। चतुष्पदे। चतुःपद इ
ति चतुःऽपदे॥४॥ मित्रः। वरुणः। भवतु। अर्यमा। इंद्रः। बृहस्पतिः। विष्णुः।
उरुक्रम इत्युरुऽक्रमः॥५॥ वातः। पवताम्। तपतु। सूर्यः। कनिक्रदत्। देवः।
पर्जन्यः। अभि। वर्षतु॥६॥ अहानि। शम्। भवंतु। नः। रात्रिः। प्रति। धी
यताम्। इंद्राग्नी इतींद्राग्नी। भवताम्। अवोभिरित्यवःऽभिः। इंद्रावरुणा।

रातहव्येतिरातऽहव्या। इंद्रापूषणा। वाजसाताविति वाजऽसातौ। इंद्रासोमा।
सुविताय। शम्। योः॥७॥ देवीः। अभिष्टये। आपः। भवंतु। पीतये। शम्। योः।
अभि। स्रवंतु। नः॥८॥ द्यौः। शांतिः। अंतरिक्षम्। पृथिवी। आपः। ओषधयः।
वनस्पतयः। एव। शांतिः॥९॥ दृते। दृंह। मा। मित्रस्य। मा। चक्षुषा। सर्वा
णि। भूतानि। सम्। ईक्षंताम्। मित्रस्य। अहं। चक्षुषा। सर्वाणि। भूतानि। स
म्। ईक्षे। मित्रस्य। चक्षुषा। सम्। ईक्षामहे॥१०॥ ज्योक्। ते। संदृशीतिसम्ऽदृ

शि। जीव्यासम्। ज्योक्। ते। संदृशीतिसम्ऽदृशि। जीव्यासम्॥११॥ नमः। ते। अ
स्तु। विद्युत इति विऽद्युते। स्तनइत्नवे। भगवन्निति भगऽवन्। अस्तु। यतः। स्वः। स्वरिति
समीहस इतिसम्ऽईहसे॥१२॥ यतः। यतः। समीहस इति सम्ऽईहसे। त
तः। नः। अभयम्। कुरु। शम्। नः। कुरु। प्रजाभ्य इति प्रऽजाभ्यः। अभय
म्। नः। पशुभ्य इति पशुऽभ्यः॥१३॥ तत्। चक्षुः। देवहितमिति देवऽहित
म्। पुरस्तात्। शुक्रम्। उच्चरदित्युत्ऽचरत्। पश्येम। शरदः। शतम्।

प॰॥
५७॥

जीवेम।शृणुयाम।पारदः।पूतम्॥१४॥ छ॥ छ॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदपाठेषड्विंशोध्यायः॥३६॥ छ॥ हरिः ॐम्॥ आ।ददे।नारिः।असि॥१॥ देवीइतिदेवी।द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी।मखस्य।वाम्।अद्य।शिरः।राध्यासम्।देवयजनइतिदेवऽयजने।पृथिव्याः।मखाय।त्वा।मखस्य।त्वा।शीर्ष्णे॥२॥ देव्यः।वम्रियः।भूतस्य।प्रथमजाइतिप्रथमऽजाः।मखस्य।वः॥३॥ इयाती।अग्रे।आसीः।मखस्य।ते॥४॥ इंद्रस्य।

रा॰॥
५७॥

ओजः।स्थ।मखस्य।वः॥५॥ प्र।एतु।ब्रह्मणः।पतिः।प्र।देवी।एतु।सूनृता।अच्छ।वीरम्।नर्यम्।पंक्तिराधसमितिपंक्तिऽराधसम्।देवाः।यज्ञम्।नयंतु।नः॥६॥ मखस्य।शिरः।असि।मखस्य।शिरः।असि॥७॥ अश्वस्य।त्वा।वृष्णः।शक्ना।धूपयामि।देवयजनइतिदेवऽयजने।पृथिव्याः।अश्वस्य।त्वा।वृष्णः।शक्ना।धूपयामि।देवयजनइतिदेवऽयजने।पृथिव्याः॥८॥ ऋजवे।साधवे।सुक्षित्याइतिसुऽक्षित्यै।त्वा॥९॥ यमाय।मखाय।सूर्यस्य।

प॰
॥५८॥

त्वा। तपसे। देवः। त्वा। सविता। मध्वा। अनक्तु। पृथिव्याः। सꣳस्पृशः इति सम्ऽस्पृशः।
पाहि। अर्चिः। शोचिः। तपः। असि॥१०॥ अनाधृष्टा। पुरस्तात्। अग्नेः। आधिप
त्यइत्याधिऽपत्ये। आयुः। मे। दाः। पुत्रवतीति पुत्रऽवती। दक्षिणतः। इंद्रस्य। आ
धिपत्यइत्याधिऽपत्ये। प्रजामिति प्रऽजाम्। मे। दाः। सुषदा। सुसदेति सुऽसदा।
पश्चात्। देवस्य। सवितुः। आधिपत्यइत्याधिऽपत्ये। चक्षुः। मे। दाः। आश्रुति
रित्याऽश्रुतिः। उत्तरतः। धातुः। आधिपत्यइत्याधिऽपत्ये। रायः। पोषम्। मे। दाः।

रा॰
॥५८॥

विधृतिरितिविऽधृतिः। उपरिष्टात्। बृहस्पतेः। आधिपत्यइत्याधिऽपत्ये। ओ
जः। मे। दाः। विश्वाभ्यः। मा। नाष्ट्राभ्यः। पाहि। मनोः। अश्वा। असि॥११॥
स्वाहा। मरुद्भिरिति मरुत्ऽभिः। परि। श्रीयस्व। दिवः। सꣳस्पृशः इति स
म्ऽस्पृशः। पाहि। मधु। मधु॥१२॥छ॥ गर्भः। देवानाम्। पिता। मतीना
म्। पतिः। प्रजानामिति प्रऽजानाम्। सम्। देवः। देवेन। सवित्रा। गत। सम्।
सूर्य्येण। रोचते॥१३॥ सम्। अग्निः। अग्निना। गत। सम्। देवेन। सवित्रा

॥ प॰ ॥
॥ ५९ ॥

सम्। सूर्य्येण। अरोचिष्ट। स्वाहा। सम्। अग्निः। तपसा। गत। सम्। दैव्येन। स
वित्रा। सम्। सूर्य्येण। अरूरुचत॥१४॥ धर्त्ता। दिवः। वि। भाति। तपसः। पृथि
व्याम्। धर्त्ता। देवः। देवानाम्। अमर्त्यः। तपोजा इति तपःऽजाः। वाचम्। अ
स्मे इत्यस्मे। नि। यच्छ। देवायुवम्। देवयुवमिति देवऽयुवम्॥१५॥ अपश्य
म्। गोपाम्। अनिपद्यमानमित्यनिऽपद्यमानम्। आ। च। परा। च। पथि
भिरिति पथिऽभिः। चरन्तम्। सः। सध्रीचीः। सः। विषूचीः। वसानः। आ।

॥ रा॰ ॥
॥ ५९ ॥

वरीवर्ति। भुवनेषु। अन्तरित्यन्तः॥१६॥ विश्वासाम्। भुवाम्। पते। विश्वस्य।
मनसः। पते। विश्वस्य। वचसः। पते। सर्वस्य। वचसः। पते। देवश्रुदिति देव
श्रुत्। त्वम्। देव। घर्म। देवः। देवान्। पाहि। अत्र। प्रावीरिति प्रऽअवीः। अ
नु। वाम्। देववीतय इति देवऽवीतये। मधु। माध्वीभ्याम्। मधु। माधूचीभ्या
म्। धेहि॥१७॥ पिता। नः। असि। पिता। नः। बोधि। नमः। ते। अस्तु। मा।
मा। हिंसीः। त्वष्टृमन्त इति त्वष्टृऽमन्तः। त्वा। सपेम। पुत्रान्। पशून्। मयि।

॥ प॰ ॥
॥ ६० ॥

धेहि। अरिष्टा। अहम्। सहपत्येतिसह॒पत्या। भूयासम् ॥३८॥ अहः। स्व
ह्ः। क्रतुना। जुषताम्। सुज्यो तिरितिसु॒ऽज्योतिः। ज्योतिषा। स्वाहा। रात्रिः। क्रे रिति
तुना। जुषताम्। सुज्योतिरितिसु॒ऽज्योतिः। ज्योतिषा। स्वाहा ॥३९॥ छ ॥ छ ॥
॥ छ ॥ इतिशुक्लयजुः काण्वसंहितायांपदपाठेसप्तत्रिंशातिमोध्या यः ॥३७॥
हरिः ॐम् ॥ आ। ददे। अदित्यै। रास्ना। असि ॥१॥ इडे। आ। इहि। अदि
ति। सरस्वती। असौ। आ। इहि। असौ। आ। इहि ॥२॥ अदित्यै। रास्ना।

वि

॥ रा॰ ॥
॥ ६० ॥

असि। इंद्राण्याः। उष्णीषः। पूषा। असि। घर्माय। दीष्व ॥३॥ अश्विभ्यामि
त्यश्विऽभ्याम्। पिन्वस्व। सरस्वत्यै। इंद्राय। पिन्वस्व। स्वाहा। इंद्रवदितीं
द्रऽवत्। स्वाहा। इंद्रवदितींद्र॒वत् ॥४॥ यः। ते। स्तनः। पापाय॒ः। यः। म
योभूरितिमयः ऽभूः। यः। रत्नधाइतिरत्न॒धाः। वसुविदितिवसु॒ऽवित्
यः। सुदत्रइतिसु॒ऽदत्रः। येन। विश्वा। पुष्यसि। वार्याणि। सरस्वती। तम्।
इह। धातवे। अकः। इत्यकः ॥५॥ गायत्रम्। छंदः। असि। त्रैष्टुभम्। त्रै

ति

॥ प० ॥
॥ ६१ ॥

स्तभमितिस्त्रेस्तभम्। द्यावापृथिवीभ्याम्। त्वा। परि। गृह्णामि। अंतरिक्षेण। उप। यच्छामि॥ इंद्र। अश्विना। मधुनः। सारघस्य। घर्मम्। पात। वसवः। यजत। वाट्। स्वाहा। सूर्य्यस्य। रश्मये। वृष्टिवनयइतिवृष्टिऽवनये॥ ६॥ समुद्रिये। त्वा। वाताय। स्वाहा। सरिराय। अनाधृष्याय। अप्रतिधृष्यायेत्यप्रतिऽधृष्याय। अवस्यवे। अप्तिमिदाय॥ ७॥ सवित्रे। ऋभुमतइत्यृभुऽमते। विभुमते। वाजवतइतिवाजऽवते। बृहस्पतये। विश्वदेव्यावते। विश्वदेव्यवतइति

इतिविभुऽमते

ति

॥ रा० ॥
॥ ६१ ॥

विश्वदेव्यऽवते॥ ८॥ यमाय। अंगिरस्वते। पितृमतइतिपितृऽमते। स्वाहा। घर्माय। स्वाहा। घर्मः। पित्रे॥ ९॥ विश्वाः। आशाः। दक्षिणसदितिदक्षिणऽसत्। सर्वान्। देवान्। अयाट्। इह। स्वाहाकृतस्येतिस्वाहाऽकृतस्य। घर्मस्य। मधोः। पिबतम्। अश्विना॥ १०॥ दिवि। धाः। इमम्। यज्ञम्। इमम्। यज्ञम्। दिवि। धाः। स्वाहा। अग्नये। यज्ञियाय। शम्। यजुर्भ्यइतियजुःऽभ्यः॥ ११॥ अश्विना। घर्मम्। पातम्। हार्द्वानम्। अहः। दिवाभिः। ऊतिभिरित्यूतिऽभिः

॥ प॰ ॥
॥ ६२ ॥

तंत्रायिणे। नमः। द्यावापृथिवीभ्याम्॥ १२॥ अपाताम्। अश्विना। घर्मम्। अनु। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। अमंस्साताम्। इह। एव। रातयः। संतु॥ १३॥ इषे। पिन्वस्व। ऊर्ज्जे। ब्रह्मणे। क्षत्राय। द्यावापृथिवीभ्याम्। पिन्वस्व। धर्म्म। असि। सुधर्मेतिसुऽधर्म्म। अमेनि। अस्मेइत्यस्मे। नृम्णानि। धारय। ब्रह्म। क्षत्रम्। विशम्। धारय॥ १४॥ ७॥ स्वाहा। पूष्णे। शरसे। ग्रावभ्यइतिग्रावऽभ्यः। प्रतिरवेभ्यइतिप्रतिऽरवेभ्यः। पितृभ्य

॥ रा॰ ॥
॥ ६२ ॥

इति पितृऽभ्यः। ऊर्ध्वबर्हिर्भ्यइत्यूर्ध्वबर्हिःऽभ्यः। घर्मपावभ्यइतिघर्मपावऽभ्यः। द्यावापृथिवीभ्याम्। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः॥ १५॥ रुद्राय। रुद्रहूतयइतिरुद्रऽहूतये। स्वाहा। मधु। हुतम्। इंद्रतमइतींद्रऽतमे। अग्नौ। अश्याम। ते। देव। घर्म। नमः। ते। अस्तु। मा। मा। हिंसीः॥ १६॥ अभि। इमम्। महिमा। दिवम्। विप्रः। बभूव। सप्रथाइतिसऽप्रथाः। उत। श्रवसा। पृथिवीम्। संसीदस्व॥ १७॥ या। ते। घर्म। दिव्या। शुक्। या। गायत्र्याम्। हविर्द्धानइतिहविःऽधाने। सा। ते। आ।

॥ प॰ ॥
॥ ६३ ॥

ष्यायताम्। निः। स्त्यायताम्। नस्यैौ ते। स्वाहा। अंतरिक्षे। त्रिष्टुभि। त्रिस्त
भीलितित्रिःस्तभि। आग्नीध्रे। पृथिव्याम्। जगत्याम्। सदस्यां॥ १८॥ क्षत्र
स्य। त्वा। परस्पाय। परःपायेतिपरःऽपाय। ब्रह्मणः। तन्वम्। पाहि। विप्रः।
त्वा। धर्मणा। वयम्। अनु। क्रामाम। सुविताय। नव्यसे॥ १९॥ चतुस्त्रक्ति
रितिचतुःऽस्त्रक्तिः। नाभिः। ऋतस्य। सप्रथाइतिसऽप्रथाः। सः। नः। विश्वा
युरितिविश्वऽआयुः। सर्वायुरितिसर्वऽआयुः। सप्रथाइतिसऽप्रथाः। अ

॥ रा॰ ॥
॥ ६३ ॥

प। द्वेषः। अप। ह्वरः। अन्यव्रतस्येत्यन्यऽव्रतस्य। सश्चिम॥ २०॥ घर्म। एत
त्। ते। पुरीषम्। तेन॥ २१॥ अचिक्रदत्। वृषा। हरिः। महान्। मित्रः। न।
दर्शतः। सम्। सूर्येण। दिद्युतत्। उदधिरित्युदऽधिः। निधिरितिनिऽधिः।
॥ २२॥ यावतीइतियावती। द्यावापृथिवीइतिद्यावापृथिवी। यावत्। च। स
प्त। सिंधवः। वितस्थिरइतिविऽतस्थिरे। तावंतं। इंद्र। ते। ग्रहम्। ऊर्जा।
गृण्हामि। अक्षितम्। मयि। गृण्हामि। अक्षितम्॥ २३॥ मयि। त्यत्। इंद्रि

॥ पृ॰ ॥
॥ ६५ ॥

यम्।बृहत्।मयि।दक्षः।मयि।क्रतुः।घर्मः।त्रिस्तुगितित्रिऽस्तुक्।वि।राजति।
विराजेतिविऽराजा।ज्योतिषा।सह।ब्रह्मणा।तेजसा।सह।पयसः।रेतः।
आभृतमित्याऽभृतम्।तस्य।दोहम्।अशीमहि।उत्तरामुत्तरामित्युत्तरा
म्ऽउत्तराम्।समाम्॥२४॥त्विषः।संवृगितिसम्ऽवृक्।क्रत्वे।दक्षस्य।
ते।सुषुम्णस्य।सुसुम्नस्येतिसुऽसुम्नस्य।ते।सुषुम्ण।सुसुम्नेतिसुऽसु
म्न।अग्निहुतस्स्येत्यग्निऽहुतः।इंद्रपीतस्येतींद्रऽपीतस्य।प्रजापतिभक्षि

॥ रा॰ ॥
॥ ६५ ॥

तस्येतिप्रजापतिऽभक्षितस्य।मधुमतइतिमधुऽमतः।उपहूतइत्युपऽहूतः।
उपहूतस्येत्युपऽहूतस्य।भक्षयामि॥२५॥७॥इतिशुक्लयजुः काण्वसंहिता
यांपदपाठेअष्टत्रिंशतितमोध्यायः॥३८॥७॥७॥हरिः ॐ॥ स्वाहा।प्रा
णेभ्यः।साधिपतिकेभ्यइतिसाधिऽपतिकेभ्यः।पृथिव्यै।अग्नये।अंत
रिक्षाय।वायवे।दिवे।सूर्याय।दिग्भ्यइतिदिक्ऽभ्यः।चंद्राय।नक्षत्रेभ्यः।
अद्भ्यइत्यत्ऽभ्यः।वरुणाय।नाभ्यै।पूताय॥१॥वाचे।प्राणाय।चक्षु

षि। श्रोत्राय॥ २॥ मनसः। कामम्। आकूतिमित्या ऽ कूतिम्। वाचः। सत्य
म्। अशीय। पशूनाम्। रूपम्। अन्नस्य। रसः। यशः। श्रीः। श्रयताम्। मयि।
स्वाहा॥ ३॥ प्रजापतिरितिप्रजा ऽ पतिः। संभ्रियमाण इतिसम् ऽ भ्रिय
माणः। सम्राळितिसम् ऽ राट्। संभृत इतिसम् ऽ भृतः। वैश्वदेव इतिवै
श्वदेवः। घर्मः। सन्न इतिसम् ऽ सन्नः। घर्मः। प्रवृक्त इतिप्र ऽ वृक्तः। तेजः।
उद्यत इत्युत् ऽ यतः। आश्विनः। पयसि। आनीयमान इत्या ऽ नीय

माने। पूषा। विष्यंदमाने। विस्यंदमान इतिवि ऽ स्यंदमाने। मारु
तः। क्वथन्। मैत्रः। शारसि। संताय्यमान इतिसम् ऽ ताय्यमाने। वा
यव्यः। ह्रियमाणः। आग्नेयः। हूयमानः॥ वाक्। हुतः॥ ४॥ सवि
ता। प्रथमे। अहन्। अग्निः। द्वितीये। वायुः। तृतीये। आदित्यः।
चतुर्थे। चंद्रमाः। पंचमे। ऋतुः। षष्ठे। मरुतः। सप्तमे। बृहस्पतिः
अष्टमे। मित्रः। नवमे। वरुणः। दशमे। इंद्रः। एकादशे। विश्वे। दे

॥ प॰ ॥
॥ ६६ ॥

वाः। ह्रादुने॥५॥ उग्रः। च। भीमः। ध्वांतः। धुनिः। सासह्वान्। ससह्वा
निति ससह्वान्। अभियुग्वेत्यभि ऽ युग्वा। च। विक्षिपऽइति वि ऽ क्षिपः।
स्वाहा॥६॥ अग्निम्। हृदयेन। अशनिम्। हृदयाग्रेणेति हृदय ऽ अग्रे
ण। पशुपतिमिति पशु ऽ पतिम्। कृत्स्नहृदयेनेति कृत्स्न ऽ हृदयेन। भवं।
यक्ना। शर्वम्। मतस्नाभ्याम्। ईशानम्। मन्युना। महादेवमिति महा ऽ
देवम्। अंतःपर्शव्येनेत्यंतः ऽ पर्शव्येन। उग्रम्। देवम्। वनिष्ठुना। वसि

हृदयेन

॥ रा॰ ॥
॥ ६६ ॥

ष्ठहनुरिति वसिष्ठ ऽ हनुः। शिंगीनि। कोश्याभ्याम्॥७॥ उग्रम्। लोहितेन। मि
त्रम्। सौव्रत्येन। रुद्रम्। दौर्व्रत्येनेति दौः ऽ व्रत्येन। इंद्रम्। प्रक्रीडेनेति प्र ऽ क्री
डेन। मरुतः। बलेन। साध्यान्। प्रमुदेति प्र ऽ मुदा। भवस्य। कंठ्यम्। रुद्रस्य।
अंतःपार्श्व्यमित्यंतः ऽ पार्श्व्यम्। महादेवस्येति महा ऽ देवस्य। यकृत्। श
र्वस्य। वनिष्ठुः। पशुपतेरिति पशु ऽ पतेः। पुरीतत्। पुरितदिति पुरि ऽ तत्।
॥८॥ लोमभ्य इति लोम ऽ भ्यः। स्वाहा। त्वचे। लोहिताय। मेदसे। मांसेभ्यः।

॥ प॰ ॥
॥ ६७ ॥

स्नावभ्यइतिस्नावऽभ्यः। अस्थभ्यइत्यस्थऽभ्यः। मज्जभ्यइतिमज्जऽभ्यः। रेतसे। पायवे॥ ९॥ आयासाय। प्रायासाय। संयासायेतिप्रऽयासाय। संयासायेतिसम्ऽयासाय। वियासायेतिविऽयासाय। उद्यासायेत्युत्ऽयासाय। शुचे। शोचते। शोकाय॥ १०॥ तपसे। तप्यमानाय। तप्ताय। निष्कृत्यै। निःकृत्याइतिनिःऽकृत्यै। प्रायश्चित्त्यै। भेषजाय॥ ११॥ यमाय। अंतकाय। मृत्यवे। ब्रम्हहत्यायाइतिब्रम्हऽह

॥ रा॰ ॥
॥ ६७ ॥

त्यायै। विश्वेभ्यः। देवेभ्यः। द्यावापृथिवीभ्याम्॥ स्वाहा॥ १२॥ छ॥ इतिशुक्लयजुःकाण्वसंहितायांपदपाठएकोनचत्वारिंशोध्यायः॥ छ॥ छ॥ हरिःॐम्॥ ईशा। वास्यम्। इदम्। सर्वम्। यत्। किम्। च। जगत्याम्। जगत्। तेन। त्यक्तेन। भुंजीथाः। मा। गृधः। कस्य। स्वित्। धनम्॥ १॥ कुर्वन्। एव। इह। कर्माणि। जिजीविषेत्। शतम्। समाः। एवम्। त्वयि। न। अन्यथा। इतः। अस्ति। न। कर्म। लिप्यते। नरे॥ २॥ असु

॥प०॥
॥६८॥

र्याः। नाम। ते। लोकाः। अंधेन। तमसा। आवृताइत्याऽवृताः। तान्। ते।
प्रेत्येतिप्रऽइत्य। अभि। गछंति। ये। के। च। आत्महनइत्यात्मऽहनः। ज
नाः॥ ३॥ अनेजत्। एकम्। मनसः। जवीयः। न। एनत्। देवाः। आप्नुवन्।
पूर्वम्। अर्षत्। तत्। धावतः। अन्यान्। अति। एति। तिष्ठत्। तस्मिन्। अ
पः। मातरिश्वा। दधाति॥ ४॥ तत्। एजति। तत्। न। एजति। दूरे। तत्। उ। अं
तिके। अंतः। अस्य। सर्वस्य। तत्। उ। सर्वस्य। अस्य। बाह्यतः॥ ५॥ यः।

॥रा॥
॥६८॥

तु। सर्वाणि। भूतानि। आत्मन्। एव। अनुपश्यतीत्यनुऽपश्यति। सर्वभूते
ष्वितिसर्वऽभूतेषु। च। आत्मानम्। ततः। न। वि। जुगुप्सते॥ ६॥ यस्मिन्। सर्वा
णि। भूतानि। आत्मा। एव। अभूत्। विजानतइतिविऽजानतः। तत्र। कः। मो
हः। कः। शोकः। एकत्वमित्येकऽत्वम्। अनुपश्यतइत्यनुऽपश्यतः॥ ७॥ सः।
परि। अगात्। शुक्रम्। अकायम्। अव्रणम्। अस्नाविरम्। शुद्धम्। अपापवि
द्धमित्यपापऽविद्धम्। कविः। मनीषी। परिभूरितिपरिऽभूः। स्वयंभूरितिस्व

॥ प॰ ॥
॥ ६१ ॥

यम्ऽभूः। याथातथ्यतऽइतियाथाऽतथ्यतः। अर्थान्। वि। अदधात्। शाश्वती
भ्यः। समाभ्यः॥८॥ अंधम्। तमः। प्र। विशंति। ये। अविद्याम्। उपासतऽइत्युप
ऽआसते। ततः। भूयऽइवेतिभूयःऽइव। ते। तमः। ये। उइत्तं। विद्यायाम्। रताः
॥९॥ अन्यत्। एव। आहुः। विद्यया। अन्यत्। आहुः। अविद्यया। इति। शु
श्रुम। धीराणाम्। ये। नः। तत्। विचचक्षिरऽइतिविऽचचक्षिरे॥१०॥ विद्या
म्। च। अविद्याम्। च। यः। तत्। वेद। उभयम्। सह। अविद्यया। मृत्युम्। ती

॥ रा॰ ॥
॥ ६१ ॥

र्त्वा। विद्यया। अमृतम्। अश्नुते॥११॥ अंधम्। तमः। प्र। विशंति। ये। अ
संभूतिमित्यसम्ऽभूतिम्। उपासतऽइत्युपऽआसते। ततः। भूयऽइवेतिभू
यःऽइव। ते। तमः। ये। उइत्तं। संभूत्यामितिसम्ऽभूत्याम्। रताः॥१२॥
अन्यत्। एव। आहुः। संभवादितिसम्ऽभवात्। अन्यत्। आहुः। असंभवा
दित्यसम्ऽभवात्। इति। शुश्रुम। धीराणाम्। ये। नः। तत्। विचचक्षिरऽइति
विऽचचक्षिरे॥१३॥ संभूतिमितिसम्ऽभूतिम्। च। विनाशमितिविऽनाश

॥प०॥
॥७०॥

म्।चायः।तत्।वेद।उभयम्।सह।विनाशेनेतिवि॒ऽनाशेन।मृत्युम्।तीर्त्वा।
संभूत्येतिसम्ऽभूत्या।अमृतम्।अश्नुते॥१४॥हिरण्मयेन।पात्रेण।सत्य
स्य।अपिहितम्।इत्यपिऽहितम्।मुखम्।तत्।त्वम्।पूषन्।अप।आ।वृणु।
सत्यधर्मायेतिसत्यऽधर्माय।दृष्टये॥१५॥पूषन्।एकर्षइत्येकऽर्षे।यम।
सूर्य।प्राजापत्येतिप्राजाऽपत्य।वि।ऊह।रश्मीन्।सम्।ऊह।तेजः।यत्।
ते।रूपम्।कल्याणतममितिकल्याणऽतमम्।तत्।ते।पश्यामि।यः।असौ।

॥रा०॥
७०

॥प०॥
॥७१॥

असौ।पुरुषः।सः।अहम्।अस्मि॥१६॥वायुः।अनिलम्।अमृतम्।अ
थ।इदम्।भस्मांतमितिभस्मऽअंतम्।शरीरम्।ओम्।क्रतो।इतिक्रतो।
स्मर।कृतम्।स्मर।क्रतो।इतिक्रतो।स्मर।कृतम्।स्मर॥१७॥अग्नेनय०
इतिक्रकगणान्त॥१८॥छ॥ओम्॥खंब्रह्म॥छ॥इतिशुक्लयजुःकाण्वस
संहितायांपदपाठेचत्वारिंशोध्यायः॥४०॥इदंपुस्तकंउपाध्येटापनाम्नाआ
त्मारामस्यसत्तेनसदाशिवेनलिखितं॥स्वार्थंपरोपकारार्थं॥छ॥शुभं॥
विलंबना०मार्गशीर्षे०षष्ठ्यांभानौद्वितीययामसमाप्तम्॥छ॥भवतु॥छ॥

॥रा०॥
॥७१॥

॥ इतिचतुर्थद्पाकंसमासम् ॥

[OrderDescription]
,CREATED=12.09.19 10:20
,TRANSFERRED=2019/09/12 at 11:29:22
,PAGES=325
,TYPE=STD
,NAME=S0001769
,Book Name=M-597-SHUKAL YAJU KAVYA SANHITA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF

FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF

FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF
,FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF
,FILE90=00000090.TIF

FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF
,FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF
,FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF

FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF
,FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF
,FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF

FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF
,FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,FILE162=00000162.TIF
,FILE163=00000163.TIF
,FILE164=00000164.TIF
,FILE165=00000165.TIF
,FILE166=00000166.TIF
,FILE167=00000167.TIF
,FILE168=00000168.TIF
,FILE169=00000169.TIF
,FILE170=00000170.TIF
,FILE171=00000171.TIF
,FILE172=00000172.TIF
,FILE173=00000173.TIF
,FILE174=00000174.TIF
,FILE175=00000175.TIF
,FILE176=00000176.TIF
,FILE177=00000177.TIF
,FILE178=00000178.TIF
,FILE179=00000179.TIF
,FILE180=00000180.TIF
,FILE181=00000181.TIF
,FILE182=00000182.TIF
,FILE183=00000183.TIF
,FILE184=00000184.TIF
,FILE185=00000185.TIF
,FILE186=00000186.TIF
,FILE187=00000187.TIF
,FILE188=00000188.TIF
,FILE189=00000189.TIF

FILE190=00000190.TIF
,FILE191=00000191.TIF
,FILE192=00000192.TIF
,FILE193=00000193.TIF
,FILE194=00000194.TIF
,FILE195=00000195.TIF
,FILE196=00000196.TIF
,FILE197=00000197.TIF
,FILE198=00000198.TIF
,FILE199=00000199.TIF
,FILE200=00000200.TIF
,FILE201=00000201.TIF
,FILE202=00000202.TIF
,FILE203=00000203.TIF
,FILE204=00000204.TIF
,FILE205=00000205.TIF
,FILE206=00000206.TIF
,FILE207=00000207.TIF
,FILE208=00000208.TIF
,FILE209=00000209.TIF
,FILE210=00000210.TIF
,FILE211=00000211.TIF
,FILE212=00000212.TIF
,FILE213=00000213.TIF
,FILE214=00000214.TIF
,FILE215=00000215.TIF
,FILE216=00000216.TIF
,FILE217=00000217.TIF
,FILE218=00000218.TIF
,FILE219=00000219.TIF
,FILE220=00000220.TIF
,FILE221=00000221.TIF
,FILE222=00000222.TIF

FILE223=00000223.TIF
,FILE224=00000224.TIF
,FILE225=00000225.TIF
,FILE226=00000226.TIF
,FILE227=00000227.TIF
,FILE228=00000228.TIF
,FILE229=00000229.TIF
,FILE230=00000230.TIF
,FILE231=00000231.TIF
,FILE232=00000232.TIF
,FILE233=00000233.TIF
,FILE234=00000234.TIF
,FILE235=00000235.TIF
,FILE236=00000236.TIF
,FILE237=00000237.TIF
,FILE238=00000238.TIF
,FILE239=00000239.TIF
,FILE240=00000240.TIF
,FILE241=00000241.TIF
,FILE242=00000242.TIF
,FILE243=00000243.TIF
,FILE244=00000244.TIF
,FILE245=00000245.TIF
,FILE246=00000246.TIF
,FILE247=00000247.TIF
,FILE248=00000248.TIF
,FILE249=00000249.TIF
,FILE250=00000250.TIF
,FILE251=00000251.TIF
,FILE252=00000252.TIF
,FILE253=00000253.TIF
,FILE254=00000254.TIF
,FILE255=00000255.TIF

FILE256=00000256.TIF
,FILE257=00000257.TIF
,FILE258=00000258.TIF
,FILE259=00000259.TIF
,FILE260=00000260.TIF
,FILE261=00000261.TIF
,FILE262=00000262.TIF
,FILE263=00000263.TIF
,FILE264=00000264.TIF
,FILE265=00000265.TIF
,FILE266=00000266.TIF
,FILE267=00000267.TIF
,FILE268=00000268.TIF
,FILE269=00000269.TIF
,FILE270=00000270.TIF
,FILE271=00000271.TIF
,FILE272=00000272.TIF
,FILE273=00000273.TIF
,FILE274=00000274.TIF
,FILE275=00000275.TIF
,FILE276=00000276.TIF
,FILE277=00000277.TIF
,FILE278=00000278.TIF
,FILE279=00000279.TIF
,FILE280=00000280.TIF
,FILE281=00000281.TIF
,FILE282=00000282.TIF
,FILE283=00000283.TIF
,FILE284=00000284.TIF
,FILE285=00000285.TIF
,FILE286=00000286.TIF
,FILE287=00000287.TIF
,FILE288=00000288.TIF

FILE289=00000289.TIF
,FILE290=00000290.TIF
,FILE291=00000291.TIF
,FILE292=00000292.TIF
,FILE293=00000293.TIF
,FILE294=00000294.TIF
,FILE295=00000295.TIF
,FILE296=00000296.TIF
,FILE297=00000297.TIF
,FILE298=00000298.TIF
,FILE299=00000299.TIF
,FILE300=00000300.TIF
,FILE301=00000301.TIF
,FILE302=00000302.TIF
,FILE303=00000303.TIF
,FILE304=00000304.TIF
,FILE305=00000305.TIF
,FILE306=00000306.TIF
,FILE307=00000307.TIF
,FILE308=00000308.TIF
,FILE309=00000309.TIF
,FILE310=00000310.TIF
,FILE311=00000311.TIF
,FILE312=00000312.TIF
,FILE313=00000313.TIF
,FILE314=00000314.TIF
,FILE315=00000315.TIF
,FILE316=00000316.TIF
,FILE317=00000317.TIF
,FILE318=00000318.TIF
,FILE319=00000319.TIF
,FILE320=00000320.TIF
,FILE321=00000321.TIF

FILE322=00000322.TIF
,FILE323=00000323.TIF
,FILE324=00000324.TIF
,FILE325=00000325.TIF
,